

MASTER PLAN TURIZMA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE;

ŠIBENIK, 2017

URBANEX

**MASTER PLAN TURIZMA
ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE
DO 2020. GODINE**

IMPRESSUM

Nositelj izrade: Šibensko-kninska županija

Izrađivač: Konzorcij Urbanex d.o.o. – Krutak d.o.o.

Voditelj projekta: dr. sc. Ivana Katuriđ, mag. urb. mng., dipl. pov. umj., direktor Urbanexa d.o.o.

Voditelj tima izrađivača: Neven Tandarić, mag. geogr.

Voditelj autorskog tima analize stanja: Mario Gregar, mag. geogr.

Voditelj autorskog tima strategije turističkog razvoja: Neven Tandarić, mag. geogr.

Voditelj autorskog tima marketing plana: Krešimir Grubić, dipl. oec.

Radni tim:

Neven Tandarić, mag. geogr.

Mario Gregar, mag. geogr.

Petar Fijačko, mag. geogr.

Krešimir Grubić, dipl. oec.

Tomislav Pintarić, mag. geogr.

Krunoslav Kranjec, mag. geogr.

Zdravko Bogdan, dipl. oec.

Sven Simov, mag. geogr.

Marija Boroša, mag. geogr.

Tea Kranjec, prof.

Matej Vranić, mag. geogr.

Maja Krznarić, dipl. polit.

Neven Katurić, MBA

Ana Katurić, mag. art.

Valerija Butorac, mag. geogr.

Ranko Lipovac

Na izradi dokumenta sudjelovao je i velik broj suradnika iz različitih područja ekspertize.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
1.1. UVOD.....	2
1.2. OSNOVNI CILJEVI IZRADE MASTER PLANA.....	3
1.3. PRISTUP IZRADI MASTER PLANA.....	3
1.3.1. <i>Partnerski pristup</i>	4
2. SAŽETAK ANALIZE STANJA.....	6
2.1. ANALIZA INTERNOG OKRUŽENJA.....	6
2.1.1. <i>Osnovna geoprostorna obilježja</i>	6
2.1.1.1. Geografski i geoprometni položaj i smještaj.....	6
2.1.1.2. Osnovna prirodna obilježja.....	8
2.1.1.3. Povijesni razvoj.....	8
2.1.1.4. Osnovna socioekonomska obilježja.....	9
2.1.2. <i>Pregled razvojnih dokumenata od važnosti za turizam</i>	10
2.1.2.1. Analiza Prostornog plana Šibensko-kninske županije.....	11
2.1.2.2. Analiza prostornih planova nacionalnih parkova u Šibensko-kninskoj županiji.....	12
2.1.2.3. Razvojne strategije na lokalnoj i regionalnoj razini.....	12
2.1.2.4. Razvojne strategije na nacionalnoj razini.....	13
2.1.2.5. Razvojne strategije na europskoj razini.....	13
2.1.3. <i>Turistička organizacija prostora</i>	13
2.1.3.1. Turističke zajednice i uredi.....	14
2.1.3.2. Analitičke turističke regije Šibensko-kninske županije.....	15
2.1.4. <i>Analiza turističkih resursa</i>	17
2.1.4.1. Prirodni resursi.....	17
2.1.4.2. Kulturno-manifestacijski resursi.....	23
2.1.4.3. Ostale potencijalne atrakcije i paraatrakcije.....	26
2.1.4.4. Potporni resursi.....	27
2.1.5. <i>Analiza lokalnih uvjeta</i>	29
2.1.5.1. Uvjeti i ograničenja definirani prostornoplanskom dokumentacijom i uvjetima zaštite prostora.....	29
2.1.5.2. Prometna dostupnost.....	30
2.1.5.3. Infrastrukturna opremljenost.....	33
2.1.5.4. Klimatski uvjeti.....	34
2.1.5.5. Kakvoća i onečišćenost okoliša.....	34
2.1.5.6. Prirodni rizici.....	35
2.1.5.7. Zdravstvena zaštita.....	36
2.2. ANALIZA TRŽIŠTA.....	37
2.2.1. <i>Kretanja na globalnom, europskom i nacionalnom turističkom tržištu</i>	37
2.2.1.1. Kretanja na globalnom turističkom tržištu.....	37
2.2.1.2. Kretanja na europskom turističkom tržištu.....	38
2.2.1.3. Kretanja na hrvatskom turističkom tržištu.....	38
2.2.2. <i>Turistička ponuda županije</i>	39
2.2.2.1. Ugostiteljska ponuda.....	39
2.2.2.2. Ponuda smještaja.....	40
2.2.2.3. Ponuda atrakcija.....	42
2.2.2.4. Ponuda turističkih agencija.....	47

2.2.2.5. Pregled opskrbnih usluga u turizmu.....	47
2.2.3. Turistička potražnja u županiji	48
2.2.3.1. Turistička kretanja u Šibensko-kninskoj županiji	48
2.2.3.2. Turistička kretanja prema nacionalnim parkovima.....	51
2.2.3.3. Komparativna analiza turističkih kretanja na regionalnoj razini.....	52
2.2.3.4. Analiza percepcije i stavova posjetitelja Šibensko-kninske županije	52
2.2.4. Turističko poslovanje.....	54
2.2.4.1. Pregled poslovanja subjekata u turizmu	54
2.2.4.1. Pregled turističke potrošnje	55
2.2.5. Promidžba i brendiranje	56
2.2.5.1. Turistička politika Šibensko-kninske županije i provedene aktivnosti u promociji i brendiranju.....	56
2.2.5.2. Odabrane aktivnosti institucija na regionalnoj i lokalnoj razini u promociji i brendiranju destinacije	56
2.2.5.3. Aktivnosti lokalnih turističkih zajednica u promociji i brendiranju destinacije.....	57
3. ODREĐIVANJE RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA.....	60
3.1. SINTEZA STANJA	60
3.2. DEFINICIJA RAZVOJNE VIZIJE.....	65
3.2.1. Koncept definiranja razvojne vizije.....	66
3.2.2. Vizija regionalne turističke destinacije Šibenik - Dalmacija	68
3.2.3. Vizija turističkog razvoja do 2020. godine.....	69
3.3. SWOT ANALIZA.....	70
3.4. TURISTIČKA KLASTERIZACIJA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE	77
3.4.1. Prijedlog turističkih klastera.....	78
3.4.2. Izgradnja sustava upravljanja turističkim razvojem u klasterima	79
3.4.2.1. Koncept destinacijskog menadžmenta	79
3.4.2.2. Sustav upravljanja turističkim klasterima u Šibensko-kninskoj županiji	81
3.5. RAZMATRANA VARIJANTNA RJEŠENJA U PLANIRANJU TURISTIČKOG RAZVOJA	84
3.6. PRIJEDLOG SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA.....	86
3.6.1. Tematska os: ruralni i ekoturizam.....	87
3.6.2. Tematska os: kulturni i gradski turizam	92
3.6.3. Ostali selektivni oblici turizma	94
4. STRATEGIJA TURISTIČKOG RAZVOJA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE.....	98
4.1. RAZVOJNI CILJEVI.....	98
4.1.1. Razvoj inovativnih turističkih proizvoda i održivo gospodarenje turističkim resursima.....	99
4.1.2. Integrirani razvoj turističke infrastrukture i povezanih usluga.....	99
4.1.3. Stvaranje povoljnih uvjeta za konsolidaciju i razvoj poduzetništva, za razvoj novih poduzetničkih inicijativa i poboljšanja investicijskih uvjeta u sektoru turizma	100
4.1.4. Osiguravanje prepoznatljivosti regije Šibenik - Dalmacija, širenje na referentna turistička tržišta i usvajanje strategije za prepoznavanje različitih segmenata turističke ponude.....	101
4.1.5. Povećanje efikasnosti i kompetitivnosti upravljanja i organizacije turističkog sustava regije.....	101
4.2. RAZVOJNA NAČELA.....	103
4.2.1. Razvoj cjelogodišnje turističke ponude kroz selektivne oblike turizma	103
4.2.2. Teritorijalno cjelovit turistički razvoj županije uz prepoznavanje lokalnih specifičnosti.....	104

4.2.3.	<i>Lokalna prepoznatljivost temeljena na klsterskom pristupu</i>	104
4.2.4.	<i>Povećanje broja turista motiviranih aktivnim odmorom</i>	105
4.3.	STRATEŠKI OKVIR TURISTIČKOG RAZVOJA.....	106
4.4.	OPERATIVNI PROGRAM RAZVOJA TURISTIČKIH PROIZVODA.....	153
4.4.1.	<i>Koncept razvoja turističkih proizvoda</i>	153
4.4.1.1.	Segmenti razvoja turističkog proizvoda.....	153
4.4.1.2.	Modularnost turističkih proizvoda.....	156
4.4.1.3.	Pristup planiranju operativnog programa za pojedine proizvode.....	157
4.4.2.	<i>Turistički proizvodi</i>	157
4.4.3.	<i>Dopunski proizvodi</i>	219
4.4.4.	<i>Evaluacija turističkih proizvoda po turističkim klasterima</i>	247
5.	PROVEDBA	250
5.1.	INSTITUCIONALNI SUSTAV PROVEDBE.....	250
5.1.1.	<i>Institucionalna struktura za provedbu</i>	250
5.1.2.	<i>Institucionalna struktura za praćenje provedbe</i>	253
5.2.	SUSTAV DODJELE PODRŠKE I FINANCIJSKE POTPORE.....	254
5.3.	PRIORITIZACIJA MJERA TURISTIČKOG RAZVOJA.....	255
5.4.	STRATEŠKI PROJEKTI.....	260
5.4.1.	<i>Projekt zaštite tradicijske suhozidne gradnje Hereditas</i>	260
5.4.2.	<i>Centar kompetencija u turizmu</i>	261
5.4.3.	<i>Turistička valorizacija Kanala sv. Ante</i>	262
5.4.3.1.	Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole u Kanalu sv. Ante.....	263
5.4.4.	<i>Projekt proglašenja Dinare parkom prirode u cilju daljnje turističke valorizacije</i>	264

1. UVOD

1.1. Uvod

Šibensko-kninska županija raspisala je 6. listopada 2015. godine natječaj za izradu Master plana turizma Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine. Kao izrađivač je na natječaju odabran konzorcij Urbanex-Krutak (kojeg čine tvrtke Urbanex d.o.o. i Krutak d.o.o.). Ugovor je potpisan 15. ožujka 2016. godine.

Svrha izrade Master plana turizma Šibensko-kninske županije je izrada sustavnog prikaza mogućnosti integriranog i održivog turističkog razvoja županije, a u svrhu povećanja ekonomske aktivnosti i učinka turizma u dugoročnoj perspektivi.

Šibensko-kninska županija pozicionirala se kao značajna turistička destinacija čiju turističku ponudu čini niz prirodnih i sociokulturnih atrakcija koje su izgradnjom autoceste u prvoj polovici 2000-ih postale dostupnije europskom, ali i širem, emitivnom turističkom tržištu. Međutim, s obzirom da je turistički razvoj Županije (kao i cijele države) posljednjih desetljeća u velikoj mjeri bio stihijski i imao razvojnu viziju masovnog turizma, turistička infrastruktura kao i turistička kretanja koncentrirani su u obalnom području gdje glavnu turističku ponudu čine *sunce i more* jačajući sezonski karakter turizma dok je veliki turistički potencijal unutrašnjeg dijela Županije gotovo u potpunosti neiskorišten. Unatoč tome, turistička kretanja bilježe kontinuirani rast s daljnjim naglaskom na obalna područja. Stoga je ključno strateški pristupiti daljnjem turističkom razvoju Županije kako bi se odredilo jasno strateško usmjerenje sektora, unaprijedilo ostvarenje turističkog potencijala unutrašnjosti i otoka te masovna orijentacija i sezonalnost turizma pomaknula prema kvalitetnoj i raznovrsnoj cjelogodišnjoj ponudi temeljenoj na lokalnim resursima i suvremenim praksama turističkog sektora.

Master plan turizma predstavlja logični pristup održivom razvoju u kontekstu turizma uzimajući u obzir trenutno globalne trendove, ali i razvojna ograničenja Šibensko-kninske županije. Kroz analizu postojećih strateških dokumenata ukazala se evidentna potreba za postojanjem krovnog strateškoroazvojnog dokumenta s realnim prikazom potencijalnih razvojnih mogućnosti na razini županije. Sustavnim pristupom u analizi investicijskih mogućnosti, Master plan će poslužiti kao osnova za razvoj s jasno definiranim prioritetima, aktivnostima i pokazateljima učinkovitosti. Sadržajno Master plan je osmišljen da bi se u konkretne razvojne ideje i projekte uključila i komponenta sve evidentnijih globalnih promjena u turizmu i promjena u demografskim kretanjima i okolišu te promjenama u obrascima ponašanja, modalitetima putovanja i već znatno razvijenije upotrebe informacijskih tehnologijama prema kojima se hrvatski turizam treba kvalitetnije i brže prilagoditi. Svaki od spomenutih aspekata ukazuje na dodatnu potrebnu diversifikaciju turističkog proizvoda kako bi se odgovalo na konkurentna mediteranska tržišta u susjednim zemljama.

Kroz pomno osmišljenu metodologiju, u ovom je Master planu razvijena dugoročno održiva i uravnotežena razvojna strategija koja će pridonijeti daljnjem unaprjeđenju kvalitete života lokalne zajednice, kao i daljnjem razvoju turizma i poduzetničke aktivnosti na prostoru Šibensko-kninske županije.

1.2. Osnovni ciljevi izrade Master plana

Sukladno navedenom u prethodnom poglavlju definirani su sljedeći osnovni ciljevi izrade Master plana turizma Šibensko-kninske županije:

- Kvalitetna valorizacija turističkih resursa te prirodnih i sociokulturnih atrakcija na području Šibensko-kninske županije.
- Tržišno repositioniranje Šibensko-kninske županije u turističkom kontekstu u usporedbi s ostalim obalnim županijama Republike Hrvatske te u usporedbi s ostalim mediteranskim područjima.
- Kreiranje prepoznatljivih turističkih proizvoda i usluga, svojstvenih Šibensko-kninskoj županiji, te razvoj proizvoda i usluga kao rezultata diversifikacije sadašnje ponude.
- Postavljanje temelja održivog razvoja u turističkim razvojnostrateškim investicijama (projekti s glavnim elementima energetske učinkovitosti, upotrebe obnovljivih izvora energije, očuvanja prirodne i kulturne baštine).
- Razvoj Master plana kao centralnog razvojnog dokumenta u turizmu na području Šibensko-kninske županije kroz jasno definiranu viziju, osiguranje konsenzusa između privatnog i javnog sektora s uspostavljenim funkcionalnim modalitetima suradnje.
- Redefiniranje uloge Turističke zajednice Šibensko-kninske županije u razvoju turizma i upravljanju turističkim resursima i atrakcijama.

1.3. Pristup izradi Master plana

Primarni pristup u izradi ovog Master plana podrazumijeva tri faze koje odgovaraju na pitanja „gdje smo danas“, „kuda želimo ići“ i „kako ćemo doći do željenog cilja“. Sukladno tome, cijeli se dokument može podijeliti u sljedeće glavne tematske cjeline:

- Analiza stanja;
- Strategija turističkog razvoja;
- Akcijski plan: Implementacijske aktivnosti.

U analizi stanja dan je pregled postojećeg stanja s analizama internog okruženja u kojem su analizirani turistički resursi i ograničavajući uvjeti razvoja turizma te analizom tržišta gdje su analizirana turistička kretanja na globalnoj i lokalnoj razini. Kroz ovo su poglavlje definirani rezultati dosadašnjeg turističkog i sveukupnog razvoja Županije, a oni predstavljaju ulazne podatke za izradu strategije turističkog razvoja. U njoj je jasno definirano koji turistički resursi i koliko trebaju biti korišteni u narednom razdoblju, kako ćemo adresirati ograničavajuće uvjete i kakva bi u turističkom smislu trebala postati Šibensko-kninska županija do 2020. godine.

Konačno, u akcijskom planu detaljiziran je način postizanja intervencija identificiranih u strategiji.

Kako bi se osnažio aplikativni karakter Master plana, izrađen je i marketinški plan za razdoblje do 2020. godine kao dodatak Master planu.

1.3.1. Partnerski pristup

Kako bi se postigao integralni razvoj turizma u Šibensko-kninskoj županiji, svim je ključnim dionicima turističkog sektora na području Županije omogućeno da u tijeku izrade master plana sudjeluju u procesu dogovaranja nove integralne vizije razvoja turizma, ciljeva, prioriteta, mjera i razvojnih programa za razdoblje do 2020.

U sklopu toga definirana je radna skupina koja uključuje osobe koje su na svakodnevnoj bazi uključene u turističke aktivnosti Županije, a dio su javnog, privatnog odnosno civilnog sektora. Članove radne skupine čine predstavnici jedinica lokalne samouprave (JLS) Šibensko-kninske županije, direktori lokalnih turističkih zajednica kao i Turističke zajednice Šibensko-kninske županije, pročelnici županijskih upravnih odjela, predstavnici Razvojne agencije Šibensko-kninske županije, predstavnici vodećih poduzeća, djelatnici u odjelima marketinga i prodaje vodećih poduzeća u županiji, predstavnici nevladinih organizacija, predsjednici LAG-ova i LAGUR-a, predstavnici Hrvatske gospodarske komore – Županijske komore Šibenik, predstavnici Obrtničke komore Šibensko-kninske županije). Radna skupina kroz sastanke i online konzultacije prati izradu Master plana, predlaže dopune nacрта i identificira eventualne neadresirane probleme te odobrava fazna rješenja i finalni dokument.

Za praćenje provedbe izrade Master plana turizma Šibensko-kninske županije do 2020. godine osnovano je izvršno tijelo nazvano Koordinacijsko vijeće koje čini osam članova: župan šibensko-kninski, zamjenik župana za gospodarstvo, direktorica Turističke zajednice Šibensko-kninske županije, ravnateljica Razvojne agencije Šibensko-kninske županije, pročelnica Upravnog odjela za gospodarstvo Šibensko-kninske županije, tri predstavnika iz privatnog sektora. Zadaća je Koordinacijskog vijeća da kontinuirano prate proces izrade Master plana u svim njegovim fazama i kroz suradnju s izrađivačima oblikuje konačna rješenja Master plana.

Poseban oblik partnerskog pristupa korišten za uključivanje šireg kruga dionika iz turističkog sektora predstavljaju fokus grupe. Na taj je način omogućeno sudjelovanje aktera iz turističkog i povezanih sektora iz svih dijelova Županije u identifikaciji snaga i problema u području turizma te predlaganju nerafiniranih rješenja „s terena“ za adresiranje pojedinih problema ili daljnje jačanje pozitivnih kretanja.

SAŽETAK ANALIZE STANJA

2. SAŽETAK ANALIZE STANJA

Analiza stanja primarno je poglavlje za utvrđivanje stanja u prostoru relevantnog za njegov turistički razvoj. Analiziraju se dva temeljna segmenta: interno okruženje u kojem se turistički razvoj odvija te turističko tržište čime se nastoje utvrditi turistički resursi i ograničavajući uvjeti za budući razvoj turizma kao i dosadašnje poslovanje u sektoru turizma te ključni elementi turističke ponude i potražnje. Na temelju analiziranih obilježja i elemenata izrađena je analiza razvojnih snaga i slabosti kao i mogućnosti i prijetnji, a koja služi u svrhu određivanja razvojnih potreba i potencijala za razvoj turizma Šibensko-kninske županije u narednom planskom razdoblju.

Cjelovita analiza stanja dana je u Prilogu 1. ovom dokumentu dok se u ovom poglavlju Master plana nalazi sažetak analize.

2.1. Analiza internog okruženja

Analiza internog okruženja uključuje analizu općih geoprostornih obilježja Šibensko-kninske županije kao okvira u kojem se odvija turistički razvoj, međutim naglasak je stavljen na analizu prostornih resursa koji čine elemente turističke ponude, privlačne i ograničavajuće uvjete koji utječu na turističko iskustvo, i konačno postojeće prostorno- i strateškoplanske dokumente koji usmjeravaju razvoj turizma u Šibensko-kninskoj županiji. Na taj je način izvršena svojevrsna autopsija svih ključnih geoprostornih resursa i uvjeta koji predstavljaju osnovu za turistički razvoj Šibensko-kninske županije.

2.1.1. Osnovna geoprostorna obilježja

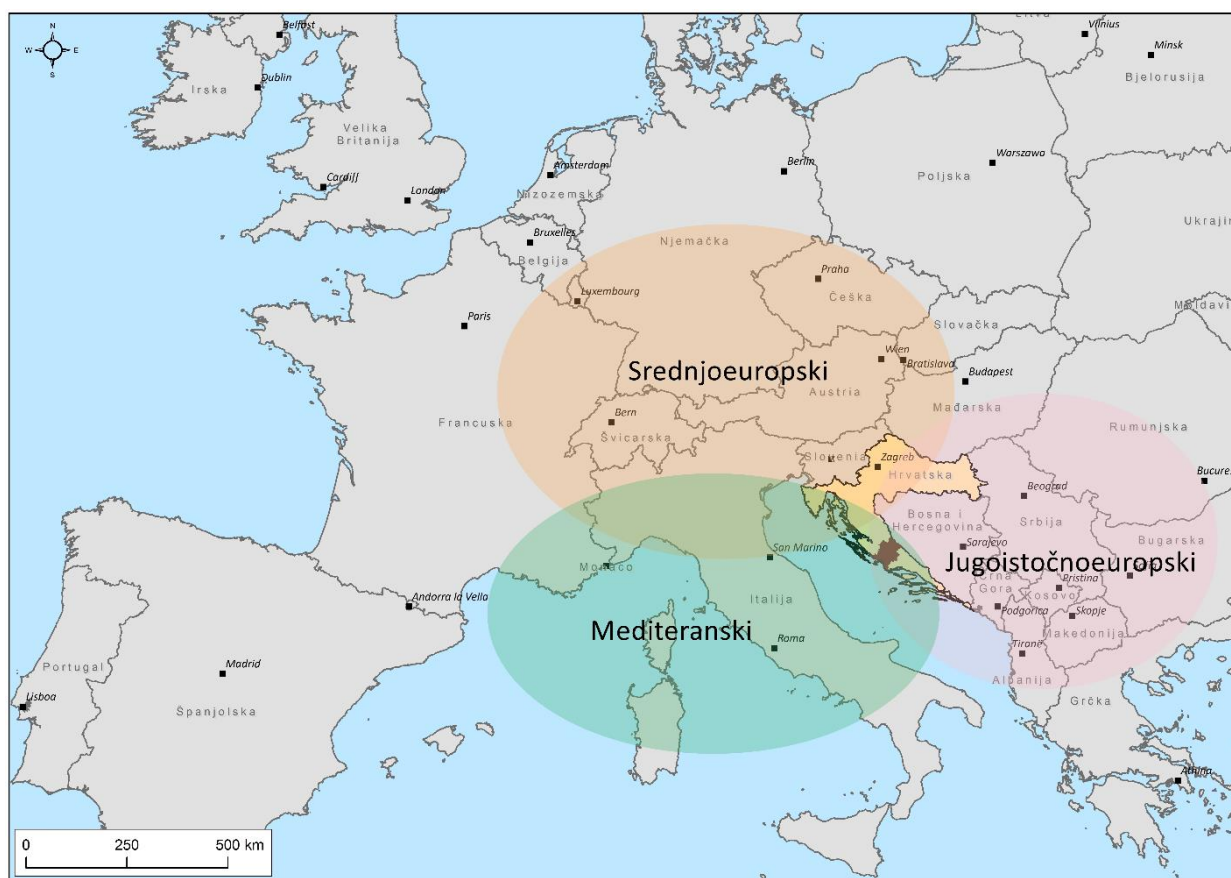
U svrhu stjecanja uvida u geoprostorni kompleks u kojem je Šibensko-kninska županija smještena, koncizno su analizirani geoprostorni položaj Županije te njena temeljna prirodna i socioekonomska obilježja.

2.1.1.1. Geografski i geoprometni položaj i smještaj

Šibensko-kninska županija smještena je na relativno povoljnom geografskom položaju, na prostoru srednje Dalmacije pozicionirane na Jadranskom moru, čime se u globalnoturističkom pogledu nalazi u središtu emitivnog turističkog tržišta kao vrijedan receptivni prostor. Iznimno atraktivna obala uz 285 otoka predstavlja osnovni preduvjet za razvoj turističke aktivnosti. Položaj između mediteranskog i jugoistočnoeuropskog kulturno-civilizacijskog kruga (Sl. 1.) uvjetovao je povijesni razvoj županije koji se odražava na bogatstvu kulturno-povijesne baštine

što je važan turistički resurs koji je nužno adekvatno valorizirati. Treba međutim uzeti u obzir i nedostatke geografskog položaja u odnosu na konkurentne regionalne destinacije na sjevernom Jadranu kojima su emitivna područja prostorno i prometno znatno bliža te su stoga pogodnija za organizaciju turističke ponude izvan sezone, vikend ponude i sl. Nadalje, položaj između dviju važnih jadranskih regionalnih destinacija – Zadarske i Splitsko-dalmatinske županije ima dvojak učinak: s jedne strane on utječe na povećan promet turista u tranzitu, no s druge strane je boravak tih turista kraća, a potrošnja posljedično manja. Pored toga, je i bogata atrakcijska osnova tih dviju destinacija značajan konkurentski faktor kojeg treba uzeti u obzir pri kreiranju turističke ponude u Šibensko-kninskoj županiji budući da on utječe i na kreiranje itinerara putovanja turista.

U geoprometnom smislu, položaj županije je dobar zbog izvrsne povezanosti cestovnim, ali nedovoljno kvalitetne povezanosti pomorskim i željezničkim trasama dok blizina dviju međunarodnih zračnih luka omogućuje dobru povezanost s drugim dijelovima Europe premda je taj potencijal nedostatan iskorišten. Glavni cestovni prometni pravci obuhvaćaju autocestu A1 Zagreb – Split i Jadransku turističku cestu. Grad Knin zbog povoljnog položaja ističe se kao čvorište željezničkih pravaca iz unutrašnjosti Hrvatske prema ostalim lokacijama Dalmacije. Županijski otoci povezani su dvjema trajektnim linijama, a nekadašnju važnost za turizam imala je dužobalna trajektna linija.

Sl. 1. Geografski položaj Šibensko-kninske županije u europskim razmjerima

2.1.1.2. Osnovna prirodna obilježja

Osnovna karakteristika prostora je krški reljef s razvijenom površinskom, ali još razvijenijom podzemnom hidrografijom. U krajoliku se ističe dolina rijeke Krke, najveće i najvažnije rijeke u županiji. Na krajnjem sjeveroistoku nalazi se dinarski masiv s najvišim vrhom Hrvatske dok se prema jugozapadu prostire Sjevernodalmatinska krška zaravan na sjeveru okružena Bukovicom i Velebitom, a na jugu Kozjakom, Svilajom i Mosećem. Istočni rub krške zaravni obilježavaju plodna polja u kršu (Kninsko, Kosovsko i Petrovo polje). U samom središtu županije rijeka Krka je oblikovala duboke kanjone, a na mjestu gdje se rijeka Guduča ulijeva u kanjon Krke oblikovano je Prokljansko jezero s karakteristikama rijasa. Nizvodni dio doline rijeke Krke je potopljen i danas ga čine Kanal sv. Ante i Šibenski zaljev. Obalna linija županije iznimno je razvedena s brojnim otocima (285) koji su uglavnom krševiti i ogoljeni.

U klimatološkom pogledu, županiju karakterizira umjereno topla kišna klima s pojavom podtipa sredozemne klime (Csa) u priobalju i otocima, te podtipa umjereno tople vlažne klime s vrućim ljetima (Cfa) u zaobalju. Razlika se očituje u nešto većim padalinama i malo nižim prosječnim temperaturama u unutrašnjosti. Županiju karakteriziraju i nešto jača bura i jugo nego na sjevernom Jadranu.

U hidrološkom smislu, prostor županije u potpunosti pripada jadranskom slivu s najvećim vodotokom rijeke Krke koja izvire u podnožju Dinare i teče do ušća u Šibenskom zaljevu, a pripadaju joj i pritoci: Krčić, Čikola, Kosovčica, Orašnica, Butižnica i Guduča. Specifičnost Krke očituje se u iznimnoj čistoći vode i brojnim sedrenim barijerama i slapovima koji čine izniman turistički resurs. Županijom još teku rijeke Cetina i Zrmanja. Najveće jezero je Prokljansko, a važni su još Vransko te manja jezera na Krki i u okolici Knina.

U biološkom pogledu, priobalni i otočni dio županije karakteriziraju mediteranske šume hrasta crnike i alepskog bora, a unutrašnji dio submediteranske šume hrasta medunca i bijelog graba. U najvećem dijelu županije prevladava krški kamenjar oskudne vegetacije. Posebno bogatstvo Šibensko-kninske županije su brojne endemske vrste flore i faune.

2.1.1.3. Povijesni razvoj

Prostor Šibensko-kninske županije nastanjen je od prapovijesti. Brojnošću arheoloških lokaliteta iz tog razdoblja ističe se prostor oko rijeke Krke. Ilirsko pleme Delmati gradilo je gradinske utvrde u Donjem polju, a Rimljani su gradili luke, ceste i vile u priobalju, Donjem polju i Skradinu. Hrvatska plemena također su nastanila Donje polje sa središtem u današnjem Jadrtovcu te su izgradili castrum u Šibenskom zaljevu. U zaleđu se od 10. st. razvijao grad Knin koji biva kraljevskim i kneževskim gradom sve do dolaska Osmanlija. Šibenik se prvi puta spominje u 11. st., a krajem 13. st. postaje središtem Šibenske biskupije. U 15. st. Šibenik prihvaća mletačku vlast koja traje tri i pol stoljeća. Burna novovjekovna povijest obilježena je osmanskim prodorima i razaranjima zbog čega se domicilno stanovništvo preseljava u priobalje i otoke, a njihova ognjišta naseljavaju stanovnici istočnih krajeva koji migriraju pred turskim vojnim snagama. Zbog važnog vojno-strateškog položaja, Mlečani su u Šibeniku gradili fortifikacijske utvrde koje danas čine iznimno kulturno-povijesno bogatstvo važno za turističku valorizaciju.

Šibenik tako krajem 16. st. postaje najveći dalmatinski grad i biva važno trgovačko središte sve do pojave kuge sredinom 17. st. kada njegova važnost drastično opada. Vrlo kratko razdoblje su Šibenikom vladali Francuzi, a 1813. g. dolazi pod vlast Habsburgovaca. Razvojem željeznice, Šibenik postaje tranzitna izvozna luka, a 1893. g. izgrađena je prva hidrocentrala na Krki, poznata u svijetu kao druga izgrađena hidrocentrala. Razvija se moderna industrija što utječe na socioekonomske i demografske promjene u Šibeniku (porast broja stanovnika zbog imigracije, širenje grada) i zaobalju koje postaje emigracijsko područje. Šibenik se u obje Jugoslavije razvijao kao važno industrijsko središte, a nakon Drugog svjetskog rata razvija se i turizam kao jedna od najvažnijih grana gospodarstva. Bogata povijest županije rezultirala je bogatom kulturno-povijesnom baštinom koja predstavlja neizostavan turistički resurs suvremene Šibensko-kninske županije.

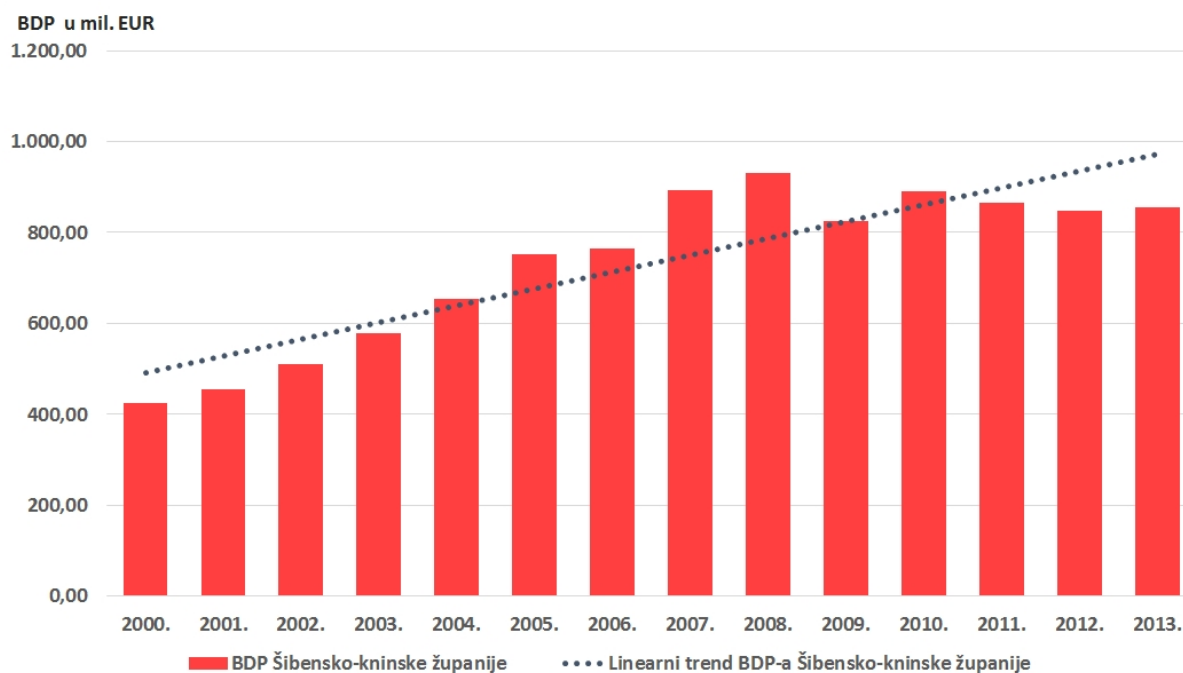
2.1.1.4. Osnovna socioekonomska obilježja

Demografska obilježja

Na prostoru Šibensko-kninske županije prema posljednjem popisu stanovništva 2011. g. živjelo 109.375 stanovnika u 199 naselja s gotovo polovicom stanovništva koncentriranom u Gradu Šibeniku. Istaknuta je iznimna orijentacija stanovništva u obalnim i priobalnom pojasu s centrima u Šibeniku i Vodicama dok se u unutrašnjosti razvio drugi težišni centar – Grad Knin. Prostor Šibensko-kninske županije obilježen je niskom prosječnom gustoćom naseljenosti te nejednakom raspodjelom naseljenosti unutar županije s izrazitom polarizacijom stanovništva u priobalju. Cijeli prostor županije obilježen je negativnom stopom prirodne promjene što ima za direktnu posljednicu smanjenje broja stanovnika (koje je u nekim dijelovima županije usporeno imigracijom), a indirektno utječe na socioekonomske promjene u županiji. Sukladno izraženoj emigraciji na razini čitave Županije, manjim stopama rodnosti i uznapredovalim procesom starenja, prostor županije obilježava pad broja stanovnika. Snažna depopulacija i demografsko izumiranje pogodili su sjeverni i južni dio županije i otoke dok središnji i istočni dio (Šibenik, Unešić, Drniš, Ružić) obilježava vrlo slaba obnova imigracijom. Visok koeficijent starosti na razini županije, a posebice u zaobalju i na otocima, ukazuje da će se trendovi depopulacije nastaviti.

Ekonomska obilježja

Prema posljednjim podacima indeksa razvijenosti, prostor Šibensko-kninske županije karakterizira poboljšanje socioekonomskog stanja županije koje je vidljivo u pozitivnom trend (Sl. 2.), iako BDP ukazuje na stagnaciju i nešto slabije rezultate od ostatka Jadranske Hrvatske. Pozitivne promjene najuočljivije su u priobalju dok zaobalje stagnira i pokazuje negativne rezultate.

Sl. 2. Kretanje BDP-a Šibensko-kninske županije u razdoblju 2000.-2013. godine

Izvori podataka: BDPRH, 2016; Eurostat, 2016

Glavna gospodarska grana županije po udjelu u BDP-u iskazuje se u statističkoj kategoriji Trgovine na veliko i malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane što ukazuje na veliko značenje tercijarnih djelatnosti (turizam, trgovina i ostale uslužne djelatnosti). Dokaz tomu je i podatak kako je vodeća tvrtka prema ukupnom prihodu 2015. g. bila upravo iz turističkog sektora. Primarni sektor je slabije razvijen zbog autarkične poljoprivrede i ekstenzivnog stočarstva dok podaci o ribarstvu ukazuju na poboljšanje stanja. Županiju karakterizira visoka stopa nezaposlenosti s trendom poboljšanja situacije u odnosu na prethodna razdoblja. Trećina zaposlenih radi u sektoru Trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane što također ukazuje na visoku orijentiranost županije na turizam i uslužne djelatnosti.

2.1.2. Pregled razvojnih dokumenata od važnosti za turizam

Master plan turizma usklađen je s postojećom prostornoplanskom dokumentacijom s aspekta važnosti za turizam. To uključuje Prostorni plan Šibensko-kninske županije i prostorne planove zaštićenih područja (Prostorni plan Nacionalnog parka Kornati i Prostorni plan Nacionalnog parka Krka). Prostorni planovi usmjeravaju prostorni razvoj nekog područja što direktno utječe i na razvoj turističke djelatnosti u prostoru. Stvaranjem građevinskih područja ugostiteljsko-turističke namjene stvoreni su preduvjeti za razvoj turističke djelatnosti, a sukladno važnosti očuvanja tradicije te prirodnih i antropogenih lokalnih uvjeta jasno se preferira razvoj seoskog (ruralnog) turizma, dok je širenje golf i nautičke infrastrukture ograničeno.

2.1.2.1. Analiza Prostornog plana Šibensko-kninske županije

Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017) potiče se razvoj turističkih zona s određenim uvjetima iz kojih valja izdvojiti kako nove zone moraju biti razvojno poticajne (moraju pozitivno utjecati na demografsku obnovu i doprinijeti ekonomskoj sigurnosti kućanstava). Pažnja je pridodana i očuvanju tradicije i lokalnih uvjeta pri čemu se valja prvenstveno orijentirati na lokalne resurse. S obzirom da se ograničava širenje postojećih zona u priobalnim i obalnim prostorima, a stimulira razvoj zona u zaobalnim prostorima županije, Prostorni plan jasno preferira razvoj seoskog turizma (turizma na seoskim gospodarstvima). Županijskim Prostornim planom naglašena je pažnja prema prirodnim vrijednostima s naznakom očuvanja graditeljskog nasljeđa, tradicijskih oblika gospodarstva i zaštite ruralnog krajolika. Identitet ruralnog krajolika potrebno je čuvati, a izgradnja u ruralnim predjelima ne smije se vršiti na vizualno atraktivnim lokacijama na kojima bi se poremetilo ambijentalno okruženje prostora. Sukladno tome, ograničen je razvoj golf turizma koji ima tendenciju transformacije izvornog krajolika. Prostorni plan, osim navedenog, štiti i prirodne plaže te ograničava urbaniziranje obale. Širenje nautičkog turizma donekle je ograničeno jer je gradnja marina predviđena samo na već postojećim mjestima sa zastarjelom infrastrukturom čime se potiču brownfield investicije u turizmu.

Razvoj turizma je u Prostornom planu reguliran određivanjem površina za postojeću i buduću izgradnju, a posredno i infrastrukturnim opremanjem predmetnih površina. Planom su tako utvrđene površine izdvojenih namjena unutar i izvan naselja, a dijele se dodatno na površine gospodarske namjene (uslužne i ugostiteljsko-turističke namjene) i rekreacijsko-sportske namjene. Prostornim planom je utvrđeno 29 zona turističke namjene od kojih se većina nalazi u Gradu Šibeniku, a njihova ukupna veličina na prostoru Šibensko-kninske županije iznosi 551,4 ha. Sve turističke zone nalaze se u priobalnim JLS-ima. Prostorna distribucija postojećih zona ukazuje na veću pozicioniranost zona u blizini Šibenika dok se veći broj manjih zona javlja na sjeverozapadu županije odnosno na otoku Murteru. Postojeći kapaciteti unutar okvira turističkih zona iznose 12.980 kreveta, a s obzirom na prostorni maksimum (ograničenje) od 45.700 kreveta, turističke zone Šibensko-kninske županije raspolažu s manje od trećine potencijalno iskoristivog kapaciteta. Najviša iskoristivost kapaciteta zabilježena je u Primoštenu (65,0 %), u kojem se nalazi jedina zona u Šibensko-kninskoj županiji koja prelazi okvir maksimalnog kapaciteta smještajnih jedinica (zona Huljerat-Adriatic). Ukupna površina zona sportsko-rekreacijskih i sportskih centara u županiji iznosi 122,55 ha, a površinom najveće zone predviđene su u Gradovima Šibeniku (Podsolarsko i Sv. Petar) i Vodicama (Bristak). Prostornim planom planirano je pet zona golf igrališta (Drniš, Skradin, Šibenik, Tribunj i Vodice) u izdvojenim građevnim područjima izvan naselja u okviru sportsko-rekreacijskih zona.

Prostornim planom određene su i lokacije za smještaj sadržaja vezanih uz ulaze u nacionalne parkove, parkove prirode i ostale zaštićene dijelove prirode za prihvat i boravak posjetitelja, te servisnih, ugostiteljskih i ostalih usluga. Za potrebe Nacionalnog parka Krke planirana su i ucrtana u Prostorni plan četiri ulaza: Lozovac, Skradin te Roški slap sa zapadne i istočne strane. Za potrebe Nacionalnog parka Kornata planirana su i ucrtana tri objekta: recepcijsko-prezentacijski centar NP-a na otoku Murteru te dva mala recepcijsko-servisno-informacijska centra na otoku Žutu. Za potrebe Parka prirode Vranskog jezera planiran je smještaj recepcijsko-informativnog punkta u Općini Tisnom dok je za zaštićeni krajolik Kanal – Luku Šibenik i druge

zaštićene prirodne vrijednosti planiran turističko-informativni punkt na brownfield vojnom kompleksu Minerskoj.

2.1.2.2. Analiza prostornih planova nacionalnih parkova u Šibensko-kninskoj županiji

U Prostornom planu Nacionalnog parka Kornati utvrđeno je kako je turizam vezan uz turističku i rekreativnu aktivnost koja predstavlja privremene posjetitelje, stoga su isključene bilo kakve forme masovnog i boravišnog turizma. Turizam se temelji na specifičnostima područja i prostorno-turističkoj autonomnosti parka što znači kako se unutar granica Parka ne planira turistička gradnja, već je cilj oživjeti i oplemeniti postojeće turističke sadržaje kroz adaptaciju prihvatne i uslužne komponente. Planom su utvrđene i smjernice za razvoj selektivnih oblika turizma: izletničkog, edukativnog, kupališnog, nautičkog, mirnog, malog, ambijentalnog, avanturističkog, pješačkog, rekreativno-sportskog, sportskog u i na moru te seoskog turizma. Turistička djelatnost smije se odvijati u servisno-uslužnim zonama, unutar prostora tradicijskih kućica i u „kornatskim kućama“ (objektima za privremeni boravak vlasnika poljoprivrednog posjeda). Prostornim planom predviđena je koncepcija posjeta turista i to posjetom organiziranih skupina i individualnim dolascima (nautičari). Broj dnevnih posjetitelja i kapacitet nautičkih dolazaka ograničen je radi kontrole dnevnog vršnog opterećenja. Sukladno razvijenoj prometnoj i komunalnoj infrastrukturi u okolici NP Kornata isključuje se potreba za gradnjom nautičkih i receptivnih kapaciteta na području Parka. Kao prijedlog za gradnju receptivnog centra nameće se otok Murter. Prostornim planom nije predviđena namjena prostora za rekreacijske svrhe, ali je prikazan popis prikladnih kupališnih zona i prirodnih vidikovaca.

Prostorni plan Nacionalnog parka Krka objavljen je 1990. g. i predviđeno je da vrijedi do 2011. g., a za vrijeme izrade ove analize u tijeku je bila izrada novog prostornog plana. Stari prostorni plan određuje zabranu širenja bilo kakvih građevina koje narušavaju vizuru prirodnog krajobraza te su određene zone mješovite namjene u koje su između ostalog predviđene i za razvoj turističke funkcije. Unutar kulturne zone nalaze se kulturno-povijesni spomenici i arheološki lokaliteti koje je moguće turistički valorizirati samo posjećivanjem. Prostornim planom utvrđeni su terminali kolnih prilaza kod kojih je, zbog manjeg broja i zastarjele infrastrukture prilaza, moguća slabija protočnost posjetitelja. Međutim, u NP Krki moguć je ulaz pješice, biciklom i jahanjem na posebnim stazama te vodenim putem iz nautičke marine u Skradinu. Planom nisu predviđene mogućnosti i oblici razvoja turističke djelatnosti, niti je broj posjetitelja ograničen

2.1.2.3. Razvojne strategije na lokalnoj i regionalnoj razini

Razvojne strategije glavni su razvojni dokumenti lokalne i regionalne razine, a obuhvaćaju *Razvojnu strategiju Šibensko-kninske županije 2011.-2013.*, lokalne razvojne strategije LAG-ova Krka i More249, *Intervencijski plan Grada Knina*, strategije razvoja Grada Drniša te općina Promine i Ružiča, *Plan upravljanja kulturnim dobrima na lokalnoj i regionalnoj razini*, *Plan upravljanja razvojem i marketingom turizma drniškog područja*, planove upravljanja nacionalnih

parkova Krke i Kornata, *Plan razvoja turizma Grada Knin 2015.-2020.*, *Strategiju razvoja inovativnog turizma Grada Šibenika*, *Strategiju turističkog razvoja Grada Vodice* te *Strategiju razvoja održivog turizma na širem području Nacionalnog parka Kornati*. Prilikom izrade Master plana turizma Šibensko-kninske županije poštovane su navedene strategije te su ciljevi usklađeni s potrebama i uvjetima na lokalnoj i regionalnoj razini.

2.1.2.4. Razvojne strategije na nacionalnoj razini

Temeljna razvojna strategija razvoja turizma na nacionalnoj razini je *Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine*, a kao njeni suplementi ističu se akcijski planovi za razvoj kulturnog, nautičkog, zdravstvenog, zelenog i cikloturizma te nacionalni programi za razvoj malog i srednjeg poduzetništva (u okviru turizma), malog i obiteljskog hotelijerstva, socijalnog turizma te nacionalnog programi za upravljanje morskim plažama i unaprjeđenja obiteljskog smještaja. Važan dokument svakako je *Strategija razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske za razdoblje 2009.-2019.* koji navodi Šibensko-kninsku županiju kao vodeću destinaciju za razvoj nautičkog turizma u Hrvatskoj. Master plan turizma Šibensko-kninske županije usklađen je s planom i programom Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine i pripadajućim akcijskim planovima i nacionalnim programima.

2.1.2.5. Razvojne strategije na europskoj razini

Prioriteti razvoja turizma usklađeni su s aktom *Europe, the world's No 1 tourist destination - a new political framework for tourism in Europe* te generalnim *Strateškim okvirom za financijsku perspektivu 2014.-2020.* Sektorske strategije s europske razine poštovane su prilikom izrade nacionalnih strategija stoga nisu detaljnije analizirane.

2.1.3. Turistička organizacija prostora

U svrhu kvalitetne analize postojećeg stanja nužno je utvrditi postojeću turističku organizaciju prostora u vidu turističkih zajednica i ureda kao administrativno formaliziranih prostornih cjelina. S obzirom da su turističke zajednice i uredi nužno povezani s političko-administrativnom organizacijom prostora, za turistički je razvoj od veće važnosti definirati uvjetno homogene regije sa specifičnim zajedničkim razvojnim potencijalima i suvremenim stanjem turističkog razvoja. Stoga je u drugom dijelu ovoga poglavlja predložena regionalizacija Šibensko-kninske županije koja je korištena u analizi stanja i koja je tijekom iste po potrebi modificirana kako bi odgovarala stvarnom stanju u prostoru.

2.1.3.1. Turističke zajednice i uredi

Sustav turističkih zajednica u Šibensko-kninskoj županiji čine Turistička zajednica Šibensko-kninske županije s pet turističkih zajednica Gradova (Drniš, Knin, Skradin, Šibenik i Vodice), sedam turističkih zajednica općina (Bilice, Murter-Kornati, Pirovac, Primošten, Rogoznica, Tisno i Tribunj) te pet mjesnih turističkih zajednica (Betina, Brodarica-Krapanj, Grebaštica, Jezera i Zlarin) (Sl. 3.). Sukladno turističkoj razvijenosti, sve priobalne JLS imaju svoje turističke zajednice dok u zaobalju, zbog malog broja ostvarenih noćenja, turističke zajednice imaju samo Gradovi.

Razvrstavanje naselja Šibensko-kninske županije u turističke razrede provedeno je 2014. g. te je prilikom selekcije najvišem (A) razredu pripalo 15 naselja. Svega četiri naselja uvrštena su u B razred, 13 u C razred, dok su D razredu pripala preostala naselja. Prostorna distribucija razreda ukazuje na koncentraciju razreda više kvalitete turističke destinacije u priobalju i otocima, dok unutrašnjost u velikoj mjeri karakterizira najslabiji (D) razred. Na razini JLS jedino je Općina Tribunj pripala A razredu, Općina Murter-Kornati B razredu, dok su sve ostale JLS uvrštene u D razred.

Sl. 3. Sustav turističkih zajednica u Šibensko-kninskoj županiji

U planiranju budućeg turističkog razvoja Šibensko-kninske županije od presudne je važnosti uzeti u obzir da tržišni trendovi zahtijevaju promjene u ulozi turističkih zajednica i u koordiniranju turističkog razvoja i u upravljanju turističkim resursima. U prošlosti je najvažnija zadaća turističkih zajednica bila promocija i povezivanje destinacije s emitivnim tržištima.

Produkcija promotivnih materijala bila je skupa, a komunikacijski, promotivni i prodajni kanali su bili nedostupni najvećem dijelu subjekata ponude. Mali iznajmljivači, ugostitelji i lokalne agencije nisu imale pristup raspršenim i udaljenim emitivnim tržištima. Turističke zajednice su stoga producirale materijale i prezentirale regiju na sajmovima. Razvojem tehnologije, posebno interneta, produkcija promotivnih materijala postala je jednostavna, a promocija i distribucija postaju dostupne svima, pa i najmanjim iznajmljivačima. Prema tome se i uloga turističkih zajednica drastično mijenja i otvaraju se nove mogućnosti doprinosa i koordinacije turističke ponude i potražnje koje treba pravovremeno identificirati i početi razvijati.

2.1.3.2. Analitičke turističke regije Šibensko-kninske županije

Turistička organizacija prostora iznimno je važna prilikom planiranja i usmjeravanja razvoja turizma Šibensko-kninske županije. Prilikom procesa regionalizacije pristupilo se analizi prirodnih, socio-kulturnih i receptivnih resursa, lokalnih uvjeta, turističkih dolazaka i noćenja te analizi strukture posjetitelja. Sukladno kriterijima i provedenoj analizi stvoren je prijedlog regionalizacije s ukupno deset turističkih regija (Sl. 4.):

- **Šibenska regija:** naselja Šibenik (uključujući gradske četvrti Zablaće i Jadrija) i Dubrava kod Šibenika;
- **Brodaričko-grebaštica regija:** naselja Brodarica, Krapanj, Žaborić, Grebaštica (uključujući vikend-naselje Šparadiće), Jadrtovac te naselja u njihovom zaleđu koja administrativno pripadaju Gradu Šibeniku;
- **Primoštensko-rogoznička regija:** općine Primošten i Rogoznica;
- **Šibenski otoci:** otoci koji administrativno pripadaju Gradu Šibeniku, a nisu u sastavu naselja Krapnja, Brodarice i Grebaštica;
- **Vodičko-tribunjska regija:** Grad Vodice (izuzev naselja Čiste Velike, Čiste Male, Grabovaca i Gaćelega) i Općina Tribunj;
- **Pirovačko-murterska regija:** općine Tisno, Pirovac i Murter-Kornati;
- **Prokljansko-skradinska regija:** Grad Skradin, Općina Bilice, naselja Raslina, Zaton i Lozovac koja administrativno pripadaju Gradu Šibeniku te naselja Čista Velika, Čista Mala, Grabovci i Gaćelegi koja administrativno pripadaju Gradu Vodici;
- **Kistanjsko-erвениčka regija:** općine Kistanje i Ervenik;
- **Drniška regija:** Grad Drniš, općine Promina, Ružić i Unešić te naselja Brnjica, Čvrljevo, Gradina, Goriš, Konjevrate i Radonić koja administrativno pripadaju Gradu Šibeniku;
- **Kninska regija:** Grad Knin te općine Biskupija Kijevo i Cijlžane.

Sl. 4. Predložene turističke regije Šibensko-kninske županije

Prilikom formiranja turističkih regija nije se pristupilo samo administrativnoj selekciji naselja i JLS-a, već se analiza vršila na temelju sličnih turističkih sadržaja i uvjeta razvoja na razini naselja kako bi se u sljedećoj planskoj fazi formirali klasteri za funkcionalno turističko gospodarenje prostorom županije.

U svrhu turističkog planiranja, stvorene analitičke regije mogu poslužiti kao polazne točke za razvoj većih planskih regija. S obzirom da je odabran razvojni pristup klastera za regionalni turistički razvoj županije, sintezni prikaz predloženih turističkih klastera definiranih s obzirom na turističke resurse, lokalne uvjete, turistička kretanja i turističku ponudu dan je u poglavlju 3.4. Turistička klasterizacija Šibensko-kninske županije.

2.1.4. Analiza turističkih resursa

Turistički resursi predstavljaju sve prostorne resurse koji imaju turistički potencijal te sve druge resurse koji omogućuju korištenje primarnih resursa u turističkoj ponudi. Turistički resursi analizirani su na temelju Kušenove (2002) podjele koja ih dijeli na primarne (prirodni i kulturno-manifestacijski resursi zbog kojih turisti dolaze u destinaciju) i sekundarne resurse (ljudski resursi nužni u turističkim procesima). Svi resursi koji se koriste u turizmu nazivaju se turističkim atrakcijama, a smještajno-ugostiteljski objekti, sportsko-rekreacijski sadržaji, ostali javni sadržaji i turistički uredi objedinjeni su pod nazivom turistička infrastruktura. Važno je naglasiti kako u ovom poglavlju nije dana potpuna inventarizacija turističkih resursa budući da njen opseg nadilazi mogućnosti i potrebe ovog Master plana. Naprotiv, dani prikaz inventariziranih resursa namijenjen je ukazivanju na raznolikost turističkih resursa i ilustraciju njihove zastupljenosti na teritoriju Šibensko-kninske županije.

2.1.4.1. Prirodni resursi

Prirodni resursi predstavljaju resurse koji proizlaze iz prirodne osnove (litološka podloga, tlo, reljef, vode, atmosfera te biljni i životinjski svijet), a dijele se na izravne i neizravne. Izravni prirodni resursi predstavljaju prirodne resurse zbog kojih turisti dolaze u destinaciju i koriste ih u svojim aktivnostima, a obuhvaćaju plaže, ronilačke lokalitete, doline i kanjone rijeka, jezera, planine i brda, speleološke objekte i sl. Neizravni prirodni resursi su oni koji se ne koriste izravno i turisti ne dolaze u destinaciju samo zbog njih, ali mogu biti faktor atraktivnosti destinacije. Takvi resursi obuhvaćaju ruralne i prirodne krajolike, šumska područja, pojavu endemskih vrsta flore i faune i dr.

Zaštićena područja prirode

Na prostoru Šibensko-kninske županije nalazi se trinaest zaštićenih područja (dva nacionalna parka, dva parka prirode, sedam značajnih krajobrazu i dva spomenika prirode). Prostornim planom (2017) utvrđeno je još dvadeset područja koja su predložena za zaštitu prirode (nova područja ili postojeća područja kojima je potrebna viša kategorija zaštite) (Sl. 5.). Zaštićena područja prirode i područja u okviru ekološke mreže Natura 2000 pružaju mogućnosti za razvoj selektivnih oblika turizma kao što su birdwatching, izletničke ture i sl., a čija okosnica bi trebala biti edukacija turista o zaštićenim prirodnim resursima. Međutim, nisu sva zaštićena područja turistički resursi budući da su neka područja zaštićena zbog svoje vrijednosti koja nije popraćena estetskom atraktivnošću dok druga ni nisu predviđena za posjećivanje kako bi se osiguralo očuvanje vrijednosti zbog koje su stekli status zaštite.

Status područja Nature 2000 uključuje posebne uvjete korištenja prostora kojih se treba pridržavati prilikom planiranja razvoja turističkih djelatnosti. Ekološka mreža na području županije obuhvaća osam područja očuvanja značajnih za ptice (POP) te 60 područja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS). Šibensko-kninska županija obiluje zaštićenim područjima što svakako predstavlja enorman turistički prirodni resurs, a važan segment turističke ponude čine

i zaštićena područja u susjednim županijama. Njima se nadograđuje turistička ponuda Šibensko-kninske županije i jača ekoturistički potencijal, a za čije je zajedničko posjećivanje Šibensko-kninska županija povoljno centralno polazno mjesto. Ekoturistički potencijal je iznimno velik zbog tri dalmatinska nacionalna parka (Krka, Kornati i Paklenica) te dva lička (Sjeverni Velebit i Plitvička jezera), a veliku važnost imaju i parkovi prirode (Vransko jezero, Velebit, Telaščica). Sva obližnja zaštićena područja prirode dostupna su unutar tri sata vožnje što je pogodno za jednodnevne izlete. Osim zaštićenih područja, kanjoni rijeka Cetine i Zrmanje čine nadopunu postojećim atraktivnim riječnim dolinama u Šibensko-kninskoj županiji.

Sl. 5. Prostorni razmještaj zaštićenih područja prirode i za zaštitu predloženih područja u Šibensko-kninskoj županiji prema stanju iz 2017. godine

Izvori podataka: Biportal, 2016; PPŠKŽ, 2017

Izravni prirodni turistički resursi

Vizualno najatraktivniji elementi krajobraza (reljef, more i tekućice) ujedno su i glavni izravni prirodni turistički resursi. Temeljni prirodni turistički resurs Republike Hrvatske i Šibensko-kninske županije je more kao osnovna atrakcija i medij kupališnog turizma. Značaj mora u turističkim okvirima jasno se može nazrijeti kroz smanjenje turističke aktivnosti s udaljavanjem od obale prema unutrašnjosti županije. Gotovo cijela obala Šibensko-kninske županije predstavlja turistički iznimno atraktivan prostor koji nudi različite mogućnosti turističke valorizacije, a s obzirom na visoki koeficijent razvedenosti, županijska obala ističe se kao najrazvedenija obala

u nacionalnim okvirima. Atraktivnost uvelike povećava iznimna kakvoća, čistoća i prozirnost mora te velik broj otoka, uvala, rtova i ostalih kopnenih i podmorskih hidrogeomorfoloških objekata. Jedinstven položaj ima ušće rijeke Krke s Prokljanskim jezerom i Kanalom sv. Ante koji predstavljaju specifičnu prijelaznu morsko-jezersku zonu i samim time jedinstven prirodni resurs.

Plaže Šibensko-kninske županije imaju središnje mjesto u turističkoj ponudi te su kao takve nositelj turističkog potencijala županije. Sukladno osnovnim turističkim aktivnostima na moru, širi pojas obale prikladan je za kupanje na svim lokacijama u Šibensko-kninskoj županiji, a postojeći podaci ukazuju na iznimnu kakvoću mora na svim županijskim plažama. Osim kvalitete i čistoće mora, turistička potražnja zahtijeva veći broj plaža i njihove visoke standarde. Na prostoru županije evidentirano je 139 plaža ukupne površine 1,4 km². Prema broju plaža ističu se primoštensko-rogoznička i pirovačko-murterska regija dok se uređenom površinom plaža uvjerljivo ističe primoštensko-rogoznička regija. S obzirom na stupanj uređenosti, najveće površine zauzimaju uređene plaže. Visok postotak uređenih plaža ukazuje na nepotpunost podataka i neusklađenosti kriterija izdvajanja plaža jer se u većini slučajeva radi o plažama unutar naselja, dok se sve ostale plaže ne registriraju iako imaju visok potencijal za razvoj kupališnog turizma. Potrebno je stoga organizirati precizan registar plažnih resursa radi što kvalitetnijeg turističkog planiranja. Za evidentirane plaže na području Šibensko-kninske županije provedena je tematizacija plaža s ciljem optimalne distribucije i povećanja zadovoljstva kupaca. Jedan od standarda prilikom tematizacije, kategorizacije i vrednovanja plaža je njihov korisnički kapacitet. Predviđeni kapaciteti na plažama Šibensko-kninske županije zahtijevaju minimalno 2 m² po kupcu što u svjetskim standardima ulazi u kategoriju prevelike gustoće kupaca. Podaci ukazuju kako prosječan kupac Šibensko-kninske županije ima na raspolaganju 1,02 m², s tim da je najniži standard evidentiran u prokljansko-skradinskoj (0,31 m²), a najviši u Gradu Šibeniku (1,47 m²). Plaže dane u koncesiju nalaze se u pirovačko-murterskoj, vodičko-tribunjskoj, brodaričko-grebaštičkoj i primoštensko-rogozničkoj regiji.

More je osnovni medij i resurs za razvoj nautičkog turizma. Upravo zbog razvedenosti obale, atraktivnog prirodnog okruženja, razvijene nautičke infrastrukture te povoljnih hidroloških i klimatoloških uvjeta, Šibensko-kninska županija vodeća je nautička regija u Hrvatskoj i široj regiji. Posebnom atraktivnošću u kontekstu nautičkog turizma ističu se prirodne uvale kojima je Šibensko-kninska županija iznimno bogata, a atraktivnost dodatno povećavaju Šibenski kanal i Prokljansko jezero. Time se nautički valoriziraju i kopneni resursi čime se ojačava turistička ponuda kopnenih destinacija. Temeljna infrastruktura za nautičare primarno se svodi na luke nautičkog turizma (marine) te sekundarno na luke javnog prometa i sidrišta. Sidrišta dana na koncesiju u nautičke svrhe na prostoru Šibensko-kninske županije ima 17 (većim dijelom u regiji šibenskih otoka) dok broj koncesioniranih marina iznosi 13. Prostorna distribucija luka nautičkog turizma ukazuje kako su potencijal najviše ostvarile pirovačko-murterska regija i regija šibenskih otoka. Kvaliteta nautičkih usluga u lukama nautičkog turizma od krucijalne je važnosti za dodatni napredak ove grane turizma jer su upravo one žarišta turističke ponude nautičkog turizma. S obzirom kako je more ključni resurs za razvoj nautičkog turizma, potrebno je održivo upravljati njegovim razvojem kako bi se očuvala visoka kvaliteta mora i očuvanost obale. Šibensko-kninska županija prednjači po broju marina s plavim zastavama (ocjenom kvalitete i očuvanosti okoliša) što je izravan dokaz naprednosti nautičkog turizma, visoke kvalitete marina i visokog stupnja brige za okoliš. Potpuni potencijal nautičkog turizma još uvijek nije ostvaren s obzirom na potencijal prirodnih resursa u županijskim okvirima.

Jedan od najatraktivnijih prirodnih resursa nautičarima, ali i ostalim turistima, predstavljaju obalni stijenski strmci atraktivni za razgledavanje s mora, od kojih se najviše ističu kornatske „krune“ te strmci žutsko-sitskih otoka i otoka Sustipanca u Pirovačkom zaljevu. Kornatske krune naglašavaju kršku geomorfološku slikovitost i atraktivnost prirodne osnove te su kao takve mjesto atraktivno nautičarima, stoga ih valja kombinirano turistički valorizirati i ulagati u njihovo očuvanje.

Podmorje Šibensko-kninske županije iznimno je vrijedan, ali neiskorišten turistički resurs, koji temeljem svojih karakteristika omogućuje razvoj ronilačkog turizma. Najznačajniji privlačni elementi podmorja Šibensko-kninske županije su očuvanost ekosustava, iznimna kakvoća i prozirnost mora, brojna zaštićena morska područja, brojni podvodni arheološki lokaliteti kao i podvodni grebeni i potopljene morske špilje. Atraktivni ronilački lokaliteti (njih 47) povećavaju mogućnosti turističke valorizacije mora, posebice u regijama u kojima je njihov broj najzastupljeniji (pirovačko-murterska regija i šibenski otoci).

Atraktivni morski krajolici (seascapes) Šibensko-kninske županije omogućuju razvoj kajakaškog turizma. Čitav međuočno prostor iznimno je atraktivan, a zbog usitnjenosti otočića posebice se ističu kornatski i žutsko-sitski otoci. U priobalnim regijama atraktivnošću se ističu Kanal sv. Ante, Prokljansko jezero, Šibenski kanal, akvatorij oko poluotoka Oštrice te kanal između naselja vodičko-tribunjske regije.

Obala Šibensko-kninske županije u mnogim je segmentima stjenovita i visoka te pruža iznimno atraktivan pogled što pogoduje valorizaciji atraktivnih šetnica. Iako je riječ o neizravnoj turističkoj atrakciji, šetnice su vrijedno upotpunjenje turističke ponude koje turistima omogućuje ugodne šetnje kroz minikrajolike koji često kombiniraju prirodne i kulturne elemente i sadržaje. Značajnu atraktivnost imaju će novoizgrađena šetnica u Kanalu sv. Ante dok se još ističu i staza na poluotoku Oštrici, staza do Punte Planke kraj Rogoznice, šetnica u Primoštenu te poučna staza koja povezuje naselja Jezera i Tisno.

Gotovo su sva obalna područja Šibensko-kninske županije pogodna za razvoj morskog ribolova, a ponudom se najviše ističe pirovačko-murterska te prokljansko-skradinska regija zbog posebnosti Prokljanskog jezera. Prijetnju ovom obliku rekreacije predstavlja prekomjeran izlov ribe koji oštećuje riblji fond i dugotrajno utječe na nestabilnost ekosustava te posljedično na smanjenje atraktivnosti ribolova u turističke svrhe.

Hidrogeomorfološki resursi u kopnenom dijelu posljedica su erozijskog djelovanja rijeka na krškoj podlozi čime su oblikovane atraktivne riječne doline i kanjoni. Osim riječnih dolina, atraktivnu komponentu čine i jezera. Turistička važnost hidrogeomorfoloških resursa očituje se kroz iznimne hidrogeomorfološke turističke krajolike bogate riječnim dolinama i kanjonima, vodopadima, slapovima i dr. kao atraktivnim lokalitetima za razgledavanje. U dolinama rijeka je moguće uređenje poučno-pješačkih i biciklističkih staza čime se značajno povećava potencijal turističke valorizacije hidrogeomorfoloških resursa. Najveću važnost ima dolina rijeke Krke čiji dio je i zaštićen kao nacionalni park. Velik dio doline rijeke Krke dostupan je za obilaske, neki dijelovi i za kupanje dok su pojedini nedostupni lokaliteti mjesta potpune divljine. Dolina rijeke Krke najvažniji je prirodni resurs čak triju regija: drniške, kistanjsko-erveničke i prokljansko-skradinske, a značajan je resurs i za kninsku regiju. U drniškoj regiji najvažniji hidrogeomorfološki krajolik formirala je rijeka Čikola čiji kanjon je bogat rijetkim i atraktivnim hidrokrškim reljefnim oblicima. Kninska regija ističe se kao bogati hidrografsko čvorište čak

sedam krških rijeka što ukazuje na izniman hidroturistički potencijal ovog kraja, a specifičnost čine izvorišni i brzi gornji dijelovi toka. Hidroturistički resurs kistanjsko-erвениčke regije čine krajolik rijeke Krke i kanjon rijeke Zrmanje koji nije u dovoljnoj mjeri turistički valoriziran. Sportsko-rekreativne aktivnosti na hidrogeomorfološkim lokalitetima mogu biti kupanje, rafting i kanjoning. Kupanje je ograničeno na označena mjesta rijeke Krke (Skradinski buk i Roški slap) jer krška reljefna struktura ne pogoduje razvoju kupališnih aktivnosti. Prokljansko i Vransko jezero predstavljaju moguće destinacije za kupanje dok manja jezera nisu valorizirana u tom kontekstu. Rafting i kanuing mogući su na Čikoli i Butižnici, no njihov potencijal nije u dovoljnoj mjeri iskorišten, a vodostaji rijeka koji imaju sezonske oscilacije dodatno smanjuju mogućnosti za rafting i kanuing kao cjelogodišnju turističku ponudu. Riječno kajakarenje manje je zastupljeno u županiji zbog hidroloških obilježja tekućica, a organizirano je jedino na rijeci Čikoli. Izniman neiskorišten potencijal predstavljaju kanjoni krških rijeka u kojima je moguća organizacija kanjoning aktivnosti, a najpogodniji lokaliteti su kanjoni rijeke Krke, Čikole i Butižnice. Rijeke i jezera kontinentalnog dijela Šibensko-kninske županije bogate su ribom što u turističkom smislu omogućuje razvoj turističkog ribolova. Takvim potencijalom ističu se sve kontinentalne regije, ali i prokljansko-skradinska i pirovačko-murterska regija. Većina ribolovnih lokaliteta nalaze se u okolici Knina što može postati bitan prirodan resurs za razvoj turizma na tom području.

Na hidrogeomorfološke forme u kršu izravno se nadovezuju speleološki objekti kojih se na području Šibensko-kninske županije nalazi preko 500. Najveći broj potencijalno turistički atraktivnih kopnenih speleoloških objekata nalazi se u drniškoj i kninskoj regiji, dok se podmorskim bogatstvom ističe pirovačko-murterska regija i šibenski otoci. Međutim, unatoč geomorfološkoj atraktivnosti, speleološki objekti u najvećoj mjeri nisu pogodni za turističku valorizaciju zbog stupnja zaštite, teže dostupnosti i neprilagođenosti turistima. Jedino je Oziđana pećina unutar NP Krke uređena za turističke posjete, a u planu je uređenje Pećine sv. Ante premda se njena atraktivnost temelji na kulturnoj baštini (sakralni objekt). Najpovoljnije mogućnosti za turističko uređenje imaju speleološki objekti u NP Krki, ali i pojedini objekti u drniškoj (Izvor pećina, Kaočinka i Trogrlo, Liluša i Skelinova pećina) i kistanjsko-erвениčkoj regiji (Ćulumova pećina). Najatraktivniji podmorski speleološki objekt je Drvenik zbog bogatstva spužvama i žarnjacima te iznimne vidljivosti. Brojni speleološki objekti Šibensko-kninske županije su ujedno i arheološki objekti što otvara mogućnosti za potpunijom turističkom valorizacijom i ponudom.

Glavno obilježje unutrašnjosti Šibensko-kninske županije je njena geomorfološka raščlanjenost i konfiguracija reljefa što otvara mogućnosti turističke valorizacije atraktivnih panoramskih vidikovaca te razvoja planinarskih aktivnosti. Broj atraktivnih prirodnih vidikovaca povećava se s raščlanjenošću reljefa koja je najveća u drniškoj i kninskoj regiji. U priobalnom dijelu županije atraktivne panorame pružaju vidikovci na otočnim i priobalnim uzvišenjima. Osim panoramskih resursa, planinski dijelovi Šibensko-kninske županije predstavljaju resurse pogodne za razvoj planinarskog turizma s obzirom kako na većini planina već postoje planinarske staze s potencijalom za turističku valorizaciju. Brdski krajevi na otocima i priobalju nemaju uvjete za razvoj planinarskog turizma stoga bi njihova valorizacija trebala biti orijentirana na pješačke, poučne i biciklističke staze kombinirane s vidikovcima. Zimski turizam na prostoru županije moguć je na višim dijelovima Dinare (u kninskoj regiji), no nepostojanje potrebne infrastrukture (sustav vertikalnog transporta, sustav za proizvodnju snijega, kvaliteta planinarskih domova i dr.) znatno usporava razvoj ove vrste turizma. Krajobraznu raznolikost Šibensko-kninske

županije moguće je turistički razgledavati i iz ptičje perspektive pomoću paraglajdera i motornih zmajeva.

Lovnoživotinjski resursi ukazuju na potencijal razvoja lovnog turizma, međutim trenutni kapaciteti lovišta nisu zadovoljavajući za turističku djelatnost te ne omogućuju komercijalizaciju trenutnog stanja. Međutim, turistička valorizacija životinjskog fonda moguća je kroz aktivnosti promatranja ptica (birdwatching). Polazna točka u analizi potencijalnih birdwatching lokaliteta su područja očuvanja značajna za ptice (POP) u okviru ekološke mreže Natura 2000. Razvoj birdwatchinga najpovoljniji je na području rijeke Krke i okolnog platoa te Vranskog jezera gdje je evidentiran najveći broj značajnih vrsta ptica. Uključivanjem birdwatchinga u turističku ponudu potaknuo bi se razvoj turizma u turistički slabije razvijenim područjima s obzirom da se većina značajnih lokaliteta nalazi upravo u zaobalju županije.

Nalazišta ljekovitog blata – peloida koja su locirana u sjeverozapadnom dijelu Morinjskog zaljeva, južnom dijelu Pirovačkog zaljeva te u jezerima Malim i Velikim Solinama u Zablaću ključni su resursi za razvoj zdravstvenog turizma. Peloidi na prostoru Morinjskog zaljeva prema svojim karakteristikama omogućuju razvoj fizikalne i rehabilitacijske medicine (liječenje sustava za kretanje te dišnog i krvožilnog sustava). Razvoj turističke zone u Morinju je u inicijalnoj fazi, no njeno ostvarenje ovisit će o ispunjavanju oštrih kriterija (prostor se nalazi unutar mreže Natura 2000).

Neizravni prirodni turistički resursi

Neizravni prirodni turistički resursi obuhvaćaju šumske resurse i pojave rijetkih životinja. Autohtoni vegetacijski pokrov značajno je degradiran uslijed negativnog antropogenog utjecaja te se postupno regenerira tek posljednjih desetljeća u obliku makije u priobalju te šibljaka i šikare u zaobalju županije. Većinu šumskog pokrova u priobalju čini alepski bor koji predstavlja jedan od najznačajnijih turističkih resursa. Šumski pokrov povećava ambijentalni doživljaj prostora, pogoduje povećanju kakvoće zraka te uvjetuje razvoju ekološkog, lovnog i seoskog turizma. Turistička funkcija borovih šuma ogleda se većinom u povećanju estetske privlačnosti krajolika dok pravih turističkih sadržaja vezanih uz šume nedostaje izuzev značajnog krajobraza Gvozdenovo-Kamenar i šetnice na istočnoj obali Kanala sv. Ante (u sklopu značajnog krajobraza Kanala – Luke Šibenik). Šume na većini prostora županije (posebice na otocima) nisu uređene za turističku valorizaciju te nemaju popratne sadržaje i infrastrukturu, iako čine velik potencijal za proširenje turističke ponude sadržaja i aktivnosti.

Morska bioraznolikost Šibensko-kninske županije iznimno je velika te čini snažan prirodni resurs. Od životinjskih vrsta valja navesti dobre dupine i glavate želve na području kornatske i žutsko-sitske otočne skupine. Ove vrste životinja su rijedak prizor zbog čega nemaju veliki potencijal postati turističke atrakcije, ali mogućnost da turisti taj prizor dožive značajno povećava atraktivnost destinacije.

2.1.4.2. Kulturno-manifestacijski resursi

Šibensko-kninska županije očuvala je postojeću kulturnu baštinu zbog slabije razvijenosti kulturnog turizma i manjeg pritiska na resursnu osnovu u prošlim razdobljima. Velika raznolikost kulturne baštine izniman je potencijal županije i nadopuna turizmu orijentiranom na sunce i more, stoga su kulturni turizam i ostali selektivni oblici turizma vezani uz kulturne resurse istaknuti kao jedan od prioriteta razvoja turizma Šibensko-kninske županije. Iznimno bogata kulturno-manifestacijska resursna osnova uključuje kulturno-povijesnu baštinu (arheološka, etnološka i sakralna baština te kulturno-povijesne cjeline i druge vrijedne građevine), kulturne ustanove (muzeji i zbirke, umjetničke galerije, glazbene dvorane i kazališta te kina), manifestacije i događaje (glazbene, kulturne, enogastronomске, sportske, zabavne, religijske, višetematske i ostale), hodočasničke lokalitete te lokalitete vezane uz znamenite povijesne ličnosti i događaje. Kulturno-manifestacijske resurse u županiji najvećim dijelom čine lokaliteti materijalne kulturno-povijesne baštine te manifestacije i događaji. Prostorna distribucija ukazuje na koncentraciju kulturne resursne osnove u pirovačko-murterskoj i drniškoj regiji dok je najmanje evidentiranih jedinica na prostoru šibenskih otoka i kistanjsko-erveničke regije. Međutim, čitav obalni pojas uključujući i priobalje Šibenskog kanala i Prokljana bogat je kulturno-manifestacijskim resursima. U okviru županije zaštićeno je 312 lokaliteta koji imaju status nepokretnih kulturnih dobara.

Materijalna kulturno-povijesna baština

U okviru materijalne kulturno-povijesne baštine dominira arheološka baština koja je najzastupljenija u zaobalju (u kninskoj, drniškoj i prokljansko-skradinskoj regiji) što otvara mogućnosti razvoja kulturno-povijesnog turizma upotpunjenog agroturističkom ponudom i ponudom ostalih selektivnih oblika turizma. Arheološku baštinu, osim kopnenih i podmorskih arheoloških lokaliteta čine i arheološke zone koje su bitne jer podrazumijevaju ograničene uvjete gradnje.

Kulturno-povijesne cjeline predstavljaju jedinstvene skupine urbanih i ruralnih građevina koje imaju izrazitu povijesnu, arheološku, umjetničku, znanstvenu, društvenu ili tehničku važnost te imaju prostorno prepoznatljiva obilježja. Kao takve omogućuju turistima doživljaj autohtone dalmatinske kulture, arhitekture i ambijenta. Brojem ruralnih cjelina najviše se ističe kninska regija i ostale regije unutrašnjost što svakako predstavlja važan turistički resurs prilikom turističke valorizacije zaobalja.

Postojeća materijalna etnološka baština evidentirana je samo na području primoštensko-rogozničke regije što ukazuje na nedovoljnu valorizaciju materijalne etnološke baštine u unutrašnjosti županije i ostatku priobalja.

Šibensko-kninska županija ima značajan broj elemenata sakralne baštine te se u svakoj regiji nalazi barem pet vrijednih sakralnih objekata koji su zaštićeni kao nepokretna kulturna dobra te predstavljaju turistički resurs. Prostorna distribucija sakralne baštine ukazuje na iznimnu koncentraciju takve vrste objekata u drniškoj i prokljansko-skradinskoj regiji, a posebno u gradu Šibeniku gdje se ujedno nalazi i najvrjedniji sakralni objekt – katedrala sv. Jakova koja je svrstana na popis UNESCO-ove svjetske kulturne baštine. Iako nisu uračunate u analizi baštine, moderne

sakralne građevine imaju također značajan potencijal za turističku valorizaciju (npr. crkva Gospe velikog hrvatskog krsnog zavjeta u Kninu). S obzirom da Prostornim planom (2017) nije evidentirana sva sakralna baština, valja istaknuti i ostatke pet srednjovjekovnih crkava iz predromaničkog doba u Biskupiji, koja se na temelju navedenog može istaknuti kao fokalna točka vjerskog turizma u kninskoj regiji. Uz vrijedne katoličke objekte u Šibensko-kninskoj županiji smješteni su i sakralni objekti drugih religija što svakako obogaćuje ponudu sakralne baštine.

Druge vrijedne građevine podrazumijevaju vrijedne civilne, gospodarske i obrambene građevine te graditeljske sklopove kao bitne segmente kulturno-povijesne baštine. Najvažniji objekti unutar ove kategorije su vrijedne kuće i drugi stambeni objekti te fortifikacijski objekti od kojih je većina iznimno važna za hrvatsku povijest. Većina objekata nalazi se u šibenskoj regiji prvenstveno zbog duge povijesti naseljenosti i povijesne demografske veličine grada, ali i u drniškoj, kninskoj i pirovačko-murterskoj regiji.

Lokaliteti vezani uz znamenite povijesne ličnosti i događaje

Važan segment u turističkoj ponudi imaju lokaliteti vezani uz znamenite povijesne ličnosti i događaje koji se tek počinju turistički valorizirati u drniškoj, kninskoj i šibenskoj regiji te u regiji šibenskih otoka. Sveukupno je analizom utvrđeno sedamnaest lokaliteta vezanih uz znamenite povijesne ličnosti i događaje od čega trećinu čine memorijalni spomenici podignuti znamenitim osobama iz povijesti i sporta te ratnim herojima i žrtvama Domovinskog rata. Među istaknutim lokalitetima izdvajaju se Memorijalni centar Faust Vrančić u Prvić Luci te planirani Memorijalni centar Ivan Meštrović u Otavicama (Općina Ružić). Valja naglasiti i inovativan projekt staze slavnih kalafata u Betini kojim bi se turistički valorizirala povijest betinskih brodograditelja. Drugi potencijalni, ali sasvim neiskorišteni lokalitet je Ulica Nikole Tesle u Šibeniku, mjesto rođenja i života brojnih hrvatskih umjetnika, koja bi se mogla urediti kao šibenski *hall of fame*. Premda se ne radi o znameniti povijesnim ličnostima i događajima, ovdje valja spomenuti kako sve važniju ulogu u posjećivanju Šibensko-kninske županije dobivaju lokacije na kojima su se snimali poznati filmovi i serije (Igra prijestolja, Winnetou, Zvizdan i dr.).

Kulturnoobičajni resursi

Nematerijalna kulturna baština nemjerljiv je i iznimno važan turistički resurs. Prilikom analize nematerijalne baštine jasno se diferenciraju dva područja: priobalje s otocima i unutrašnjost Šibensko-kninske županije. U običajnoj baštini ističu se tradicionalni plesovi, pjevanje i lokalne legende te predstavljaju iznimno važan resurs za promidžbu prirodnih i kulturno-manifestacijskih atrakcija. Neki od materijalnih odraza običajne baštine mogu se uvrstiti u turističku ponudu bilo u obliku suvenira ili kroz uključivanje turista u procese izrade.

Velika raznolikost enogastronomske ponude županije vidljiva je kroz bogatu ponudu hrane i pića u lokalnim ugostiteljskim subjektima iako još uvijek postoji velik prostor za napredak u pogledu integracije tradicionalnih recepata i lokalnih namirnica u ugostiteljsku ponudu. Enogastronomska ponuda otočnog i priobalnog dijela županije razlikuje se od ponude zaleđa što predstavlja prednost prilikom turističke valorizacije jer proširuje ponudu. Bogata enogastronomska ponuda iznimno je vrijedan kulturni resurs koji bi se uz adekvatnu promociju

i plasman u lokalnim ugostiteljskim, ali i trgovačkim subjektima mogao pretvoriti u jednu od najznačajnijih turističkih atrakcija Šibensko-kninske županije.

S obzirom na povijest rudarske djelatnosti u zaobalju Šibensko-kninske županije, detektirani su rudarski objekti u drniškoj i kistanjsko-erвениčkoj regiji koji imaju potencijal za turističku valorizaciju rudarske baštine. Rudarski lokaliteti mogu se sanirati, rekonstruirati i promovirati u turističke atrakcije, a osobit potencijal ostvario bi se spajanjem turističke ponude rudarskih i speleoloških lokaliteta s postojećom agroturističkom i cikloturističkom ponudom te povezivanjem s muzejskim zbirkama u okolici.

Jedinstvenu atrakciju u turističkoj ponudi županije čini Sokolarski centar u Dubravi kod Šibenika koji spaja prirodnu i kulturnu baštinu u jedinstven turistički resurs.

Kulturne ustanove

Kulturne ustanove poput kazališta ili galerija imaju puno veći privlačni učinak u destinaciji s imidžem bogatog kulturnog programa stoga ih je potrebno također turistički valorizirati u kontekstu kulturnog turizma. Uloga kulturnih ustanova u suvremenoj turističkoj ponudi je prezentiranje nematerijalne kulturne baštine te povijesnih i suvremenih umjetničkih radova. U Šibensko-kninskoj županiji djeluje 39 kulturnih ustanova od čega polovicu čine muzeji i zbirke koje posjeduju sve turističke regije. Premda su iznimno važni za razumijevanje kulturne povijesti destinacije, muzeji i zbirke još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u kulturnoturističku ponudu, iako je vidljiv značajan pomak od tradicionalnih muzejskih postava prema novim inovativnim.

Oko četvrtine kulturnih ustanova čine umjetničke galerije koje su uglavnom koncentrirane u većim mjestima na obali. U Šibensko-kninskoj županiji postoji manjak koncertnih te glazbeno-kazališnih dvorana što predstavlja nedostatak prilikom proširenja turističke sezone u kontekstu manifestacija, a najvažniji takav objekt je Hrvatsko narodno kazalište u Šibeniku. Nadomjestak nedostatku navedenih objekata čine kulturni domovi u manjim turističkim mjestima.

Iako kina nisu atrakcije, ljetna kina na otvorenom značajan su dodatak turističkoj ponudi i doprinose kvalitetnijem doživljaju destinacije. Valja naglasiti projekt Kino Mediteran u Pirovcu čiji je glavni cilj revitalizacija kina i njegova promocija u manjim dalmatinskim sredinama. Potencijal projekta je velik budući da omogućuje realizaciju filmskih programa i proširenje turističke ponude. Od turistički značajnih projekata iz domene kulturnih ustanova svakako je Hrvatski centar koralja u Zlarinu.

Hodočasnički lokaliteti

Poseban, no manje zastupljen oblik kulturnoturističkih resursa Šibensko-kninske županije su hodočasnički lokaliteti u Biskupiji, Vrpolju kod Šibenika te na otocima Visovcu, Kornatu i Žutu. Biskupija je svakako jedan od najznačajnijih vjerskih lokaliteta u Hrvatskoj koji predstavljaju začetke katoličanstva u hrvatskom narodu. Iako nisu direktno vezani uz turističke aktivnosti, objedinjavanje hodočasničke ponude s arheološkom i sakralnom baštinom svakako može upotpuniti turističku ponudu županije.

Manifestacije i događaji

Manifestacije čine važnu stavku u turističkoj ponudi jer doprinose oživljavanju tradicije i kulturne baštine po čijoj je raznolikosti županija poznata na europskom i svjetskom turističkom tržištu. Turistički najvažnije manifestacije u Šibensko-kninskoj županiji su pak veliki (glazbeni) festivali koji se odvijaju jednom godišnje, a privlače tisuće turista s nacionalnog i nadnacionalnog tržišta.

Većina manifestacija je glazbenog, zabavnog ili kulturnog karaktera. Prostorno gledano najviše se manifestacija održava u pirovačko-murterskoj i vodičko-tribunjskoj regiji gdje je njihova tematska raznolikost ujedno i najveća, dok prostor zaobalja nije dovoljno valoriziran u tom kontekstu. Glavni nedostatak manifestacija u županiji je njihova sezonalnost što smanjuje turistički doživljaj i ambijent u vansezonskom dijelu godine.

2.1.4.3. Ostale potencijalne atrakcije i paraatrakcije

Ostale potencijalne atrakcije na području Šibensko-kninske županije ne mogu se svrstati u prirodne i kulturno-manifestacijske resurse, no turistima mogu predstavljati jedan od motiva pri odabiru lokacije. Takve atrakcije predstavljaju vodene parkove, wellness centre, golf igrališta, kockarnice, shopping centre i sl. U prostornom smislu, najviše ostalih potencijalnih atrakcija imaju šibenska i vodičko-tribunjska regija koje imaju i najraznovrsniju ponudu. Ponudu vodenih parkova u županiji čine jedan veliki tematski (u Šibeniku) te nekoliko manjih parkova (u Vodicama, Primoštenu, Rogoznici i Pirovcu). Komercijalne zdravstvene usluge vezane su prije svega uz wellness centre te na svjetskom turističkom tržištu doživljavaju brzu ekspanziju, a takav trend zabilježen je i u Šibensko-kninskoj županiji. Wellness ponudu u Šibensko-kninskoj županiji predstavljaju wellness centri u Šibeniku, Vodicama, Primoštenu i Rogoznici. Analiza kvantitativnog stanja i prostorne distribucije kockarnica ukazuje kako turistička ponuda u ovoj vrsti zabave još uvijek nije razvijena.

Paraatrakcije čine različite vrste atrakcija i infrastrukture u koje spada sportsko-turistička infrastruktura, parkovi, šetnice, gradski vidikovci, lokalni oblici prijevoza i svi ostali oblici posredne turističke ponude koji su po nečemu prepoznatljivi. Posebnost županije su lokalni mikroambijenti (parkovi vrtne arhitekture) među kojima je svakako najatraktivniji Srednjovjekovni mediteranski vrt sv. Lovre u Šibeniku. U većini većih naselja županije uređene su šetnice i manji parkovi koji odražavaju splet lokalnih prirodnih i antropogenih međutjecaja te su kao takvi iznimno atraktivni za turističku valorizaciju. Moderna turistička ponuda zahtijeva i mjesta povezana s kupovinom (shopping centri). U šibenskoj regiji postoji nekoliko novootvorenih shopping centara koji čine neku vrsta atrakcija te svojim sadržajem omogućuju pružanje kvalitetnih usluga kupovine što svakako upotpunjuje turističku ponudu regije.

Sportsko-rekreacijska infrastruktura namijenjena je prvenstveno lokalnom stanovništvu, no ne postoje ograničenja za njihovu turističku valorizaciju već pojedini elementi mogu postati dio infrastrukture sportskog turizma. Posebno važan potencijal postoji u kontekstu razvoja sportsko-rekreacijskih aktivnosti na vodi (veslanje, jedrenje i dr.). Prostornim planom (2017) utvrđene su zone sportsko-rekreacijske namjene (sportsko-rekreacijski i sportski centar, golf igrališta i rekreacijska područja) od kojih većina nije realizirana stoga se očekuje kako će se njima stvoriti

novi turistički sadržaji koji će omogućiti povećanje atraktivnosti naselja i kvalitetnije uređenje prostora. Problem trenutne ponude sportsko-rekreacijske infrastrukture je iznimna koncentracija u Šibeniku, dok ostali predjeli županije nemaju adekvatnu infrastrukturu. S druge strane, Šibenik tako postaje centar potencijalnog sportskog turizma kojeg je potrebno integrirati u postojeće kulturne i turističke sadržaje.

Golf igrališta jedan su od najvažnijih turističkih resursa u okviru sportsko-rekreacijske infrastrukture. Golf igrališta planiraju se graditi na Zablačkom poluotoku, uz Prokljansko jezero, na lokaciji Brištane (Grad Drniš), na području sportsko-rekreacijske zone Kamena (Općina Tribunj) te u zoni Čista Mala (u Gradu Vodicama). Unatoč velikim turističkim potencijalima razvoj golf turizma često je vezan uz pritisak na vodne resurse te onečišćenje podzemnih voda procjeđivanjem kemikalija za održavanje vegetacije na golf igralištima.

2.1.4.4. Potporni resursi

Potporni resursi predstavljaju potporu razvoju i funkcioniranju turističkih djelatnosti, a najvažniji resurs su ljudi te agrarni i ribarski resursi.

Agrarni i ribarski resursi

Potencijalan potporni resurs turizmu svakako je poljoprivreda i njena integracija s turističkim aktivnostima i potrebama. Integracija je moguća kroz pružanje turističkih i smještajno-ugostiteljskih usluga te kroz plasman poljoprivrednih proizvoda u lokalno ugostiteljstvo. Međutim, prepreke integraciji su demografska starost poljoprivrednog stanovništva, slaba razina aktivnosti stanovništva, usitnjenost zemljišta i nesređeni imovinskopravni odnosi, slabije razvijena komunalna infrastrukturu u ruralnim prostorima, nedovoljni kapaciteti lokalnih uprava te nedovoljno valorizirana kulturna baština zaobalja i otoka. Ekološka poljoprivreda predstavlja značajan, ali neiskorišten potencijal Šibensko-kninske županije. Potražnja za lokalno i ekološki proizvedenom hranom među turistima sve više raste čime se otvaraju mogućnosti za razvoj ekološki orijentiranih poljoprivrednih gospodarstava usklađenih s potrebama turističkog tržišta u priobalju.

Tradicija ribarstva u Šibensko-kninskoj županiji otvara mogućnosti integracije s turizmom. Lokalni ribari i marikulturni proizvođači mogu biti značajni opskrbljivači lokalnog ugostiteljskog sektora, međutim prepreke se očituju u nedovoljnoj pokrivenosti ribarskim lukama, nedostatku postrojenja za preradu ribe i morskih organizama, zastarjeloj floti i prekomjernom izlovu ribe.

Prilikom analize seoskoturističkih imanja utvrđen je nedostatak službene evidencije koja bi omogućila kvalitetnije planiranje i usmjeravanje njihovog razvoja. Seoskoturistička imanja važan su turistički resurs (posebice u zaobalju) jer valoriziraju lokalnu kulturu, običaje i hranu u autentičnom ruralnom ambijentu pružajući jedinstveno ruralno iskustvo dalmatinskih krajeva. Na prostoru Šibensko-kninske županije evidentirano ih je svega trideset koja u suradnji s lokalnim turističkim putničkim agencijama organiziraju posjete i izlete u okviru kojih se prezentiraju tradicionalni običaji te enogastronomska ponuda. Trenutni smještajni kapaciteti u turistički orijentiranim seoskim domaćinstvima iznimno su mali, a po agroturističkim

kapacitetima ističe se jedino drniška regija. Poseban resurs na seoskoturističkim imanjima predstavljaju konjički resursi koji znatno proširuju atraktivnost turističke ponude takvih imanja te omogućuju valorizaciju okolnih krajobraznih resursa. Integracija agroturističke ponude s ostalom ponudom selektivnih oblika turizma značajno bi pridonijela razvoju i valorizaciji seoskoturističkih imanja.

Agrarni krajolici kao mjesta poljoprivredne proizvodnje svojom estetskom kvalitetom i ponudom aktivnosti predstavljaju višestruk turistički resurs. Poljoprivredno vrijedni krajolici prisutni su u čitavoj Šibensko-kninskoj županiji te naglašavaju dinamičan suživot čovjeka i krša. Najuočljiviji i najrasprostranjeniji kulturni otisak u krajoliku predstavljaju suhozidi kao elementi povijesnog agrarnog krajolika u kršu. Odras kulture života i rada u suhozidnim je krajolicima upotpunjen kamenim nastambama lokalnog naziva bunje ili čemeri. Najpoznatiji kompleks suhozida u županiji nalazi se na prostoru zaštićenog agrarnog krajolika Bucavca kod Primoštena koji je i važan agroturistički potencijal (vinogradarstvo), a još se ističu i kornatski zidovi na Kornatskom otočju te bunje u okolici Vodica. Suhozidni krajolici kao specifičan oblik kulturno-povijesne baštine izniman su turistički potencijal koji je prepoznat i u razvojnim projektima Šibensko-kninske županije, županijske i lokalnih turističkih zajednica. Ostali agrarni krajolici su oni u unutrašnjosti koji nemaju suhozidnu mrežu, no agronomski su plodni i estetski atraktivni (Donje polje, Skradinsko polje, Mokro polje, Kosovo polje i dr.). Takvi krajolici predstavljaju važnu resursnu osnovu za opskrbu turističko-ugostiteljskog sektora te smještaj ekološke poljoprivredne proizvodnje.

Ljudski resursi

Među glavnim preprekama u razvoju ljudskih resursa izdvojeni su nepovoljan dobni sastav stanovništva (posebice u zaobalju), negativno prirodno kretanje, visoka stopa emigracije mladog i obrazovanog stanovništva, niska prosječna obrazovna razina stanovništva, visoka stopa nezaposlenosti i sl. Razvoj ljudskih resursa u ruralnim sredinama zaobalja velik je problem zbog depopulacije, manjih prosječnih prihoda, nezaposlenosti i nižeg obrazovanja stanovništva. Većina demografskih i socioekonomskih pokazatelja ukazuju na oslabljene ljudske resurse u Šibensko-kninskoj županiji što se očituje i u ljudskim potencijalima u funkciji turizma. Prostorna distribucija udjela zaposlenih u turističkom sektoru varira od manjih udjela u zaobalju do većih u priobalju. Najveći broj zaposlenih u turističkom sektoru nalazi se u Općini Murter-Kornati gdje trećina zaposlenih radi u turističkom sektoru.

Postojeći sustav formalnog i cjeloživotnog obrazovanja nije u dovoljnoj mjeri prilagođen potrebama turističkog sektora koji zahtijeva velik broj radne snage niže ili srednje stručne spreme, ali i kvalitetne visokoobrazovne radne snage. Glavna deficitarna zanimanja su konobar, kuhar, čistač, radnik u održavanju, kuhinjski radnik sobar i dr., a potreba za velikim brojem radnika u sezoni rješava se sezonskim radnicima.

U svrhu jačanja turističkog sektora i povećanja konkurentnosti važna je kontinuirana edukacija i usavršavanje turističkih dionika svih sektora (javnog, privatnog i civilnog) kako bi se stvorili kvalitetniji turistički proizvodi te postigle više razine turističke usluge. U planu Turističke zajednice Šibensko-kninske županije je organizacija dodjele nagrada „Zlatni bovil“ koja bi dodijelila plakete najboljima u kategorijama događanja, inovativnih proizvoda, turističkih proizvoda i vizualne komunikacije.

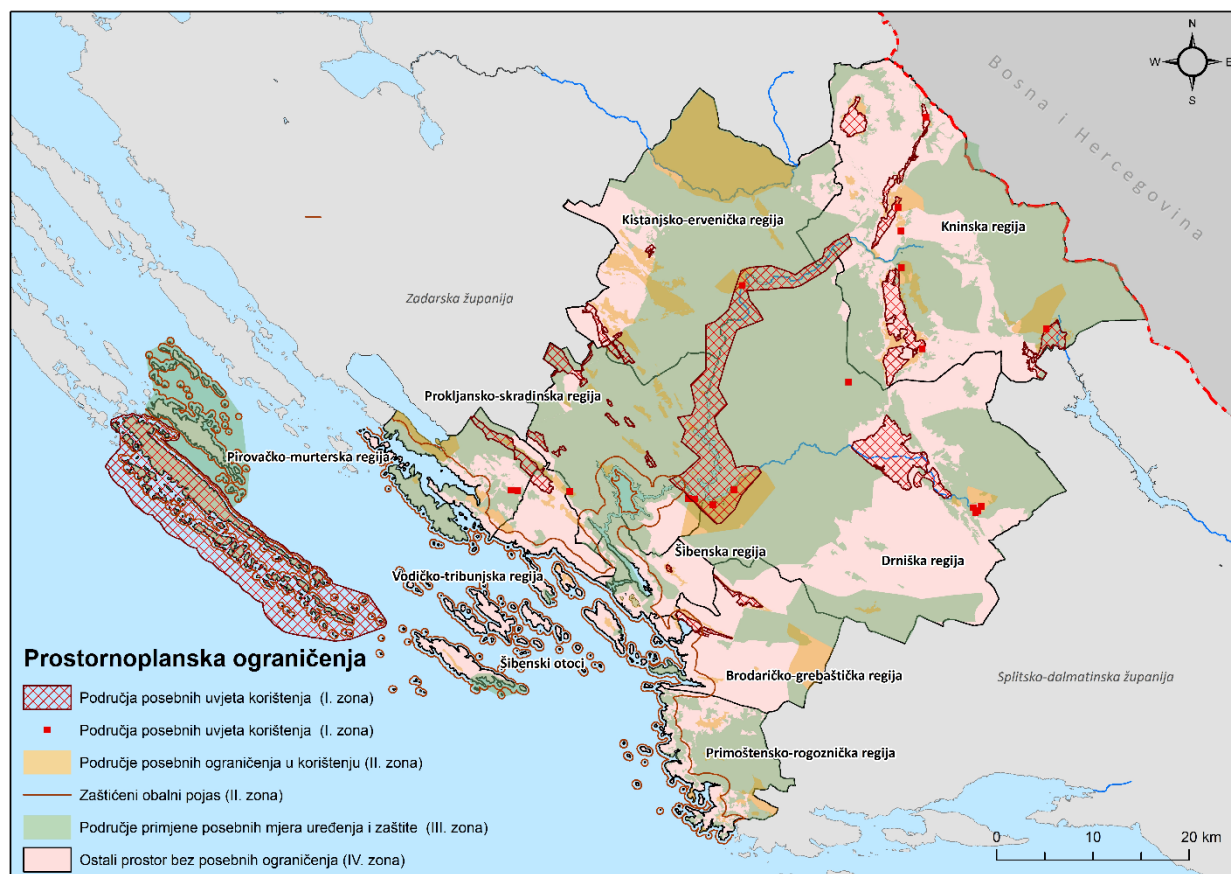
2.1.5. Analiza lokalnih uvjeta

Analiza lokalnih uvjeta od presudnog je značenja za određivanje razvojnih načela i strateških smjernica turističkog razvoja. Lokalni uvjeti mogu imati povoljan ili ograničavajući utjecaj na turistički doživljaj odnosno iskustvo. Turistički doživljaj vrlo je važan čimbenik povratka turista u istu destinaciju kao i prijenosa iskustva potencijalnim posjetiteljima iz svoje okoline. Brojne znanstvene studije pokazale su važnost iskustva prijatelja za odabir destinacije, a u Hrvatskoj su to potvrdila istraživanja koja su proveli Golob i dr. (2014) te Košec (2015). Iz tog su razloga analizirani prirodni, prometni, zdravstveni, infrastrukturni i sigurnosni uvjeti.

2.1.5.1. Uvjeti i ograničenja definirani prostornoplanskom dokumentacijom i uvjetima zaštite prostora

Prema posebnim uvjetima korištenja, uređenja i zaštite temeljenih na županijskom Prostornom planu (2017) utvrđene su četiri područja: područje posebnih uvjeta korištenja (u kojima je zabranjena sva nova gradnja), područja posebnih ograničenja u korištenju (dopuštena gradnja uz uvjet uvažavanja posebnih mjera zaštite i uvjeta uređenja prostora), područja primjene posebnih mjera uređenja i zaštite (nužna pojačana pažnja pri formiranju građevinskih područja i zahvata) te ostali prostor bez određenih ograničenja (Sl. 6.). Uvjeti i ograničenja uglavnom se temelje na zaštićenom obalnom pojasu (ZOP), zaštitnim zonama vodocrpilišta, zaštićenim područjima prirode, posebno vrijednim poljoprivrednim zemljištima te zonama i lokalitetima materijalne kulturno-povijesne baštine.

Turističke djelatnosti moraju biti smještene u prostoru na način da racionalno koriste prostor, energetske i prostorne ne opterećuju lokacije te da zadovoljavaju propisane mjere zaštite okoliša. Tako se primjerice zone ugostiteljsko-turističke namjene unutar naselja ograničavaju na način da pojas do 25 m od obalne crte mora biti planiran kao plaža otvorenog tipa, građevinske cestice sa smještajnim kapacitetom moraju se formirati izvan pojasa od 25 m. Za ugostiteljsko-turističke zone izvan naselja vrijedi pravilo zabrane bilo kakve gradnje u području ZOP-a. Postojeće zone moraju zadržati postojeći kapacitet, a dogradnja je moguća samo unutar okvira maksimalnog dopuštenog kapaciteta određenog Prostornim planom (2017). Građevinska područja ugostiteljsko-turističke i sportsko-rekreacijske namjene unutar ekološke mreže Natura 2000 smiju se planirati na način da njihova realizacija ne utječe na promjenu postojećeg ekosustava.

Sl. 6. Zone prostornoplanskih ograničenja gradnje i zaštite okoliša

Izvor podataka: PPŠKŽ, 2017

2.1.5.2. Prometna dostupnost

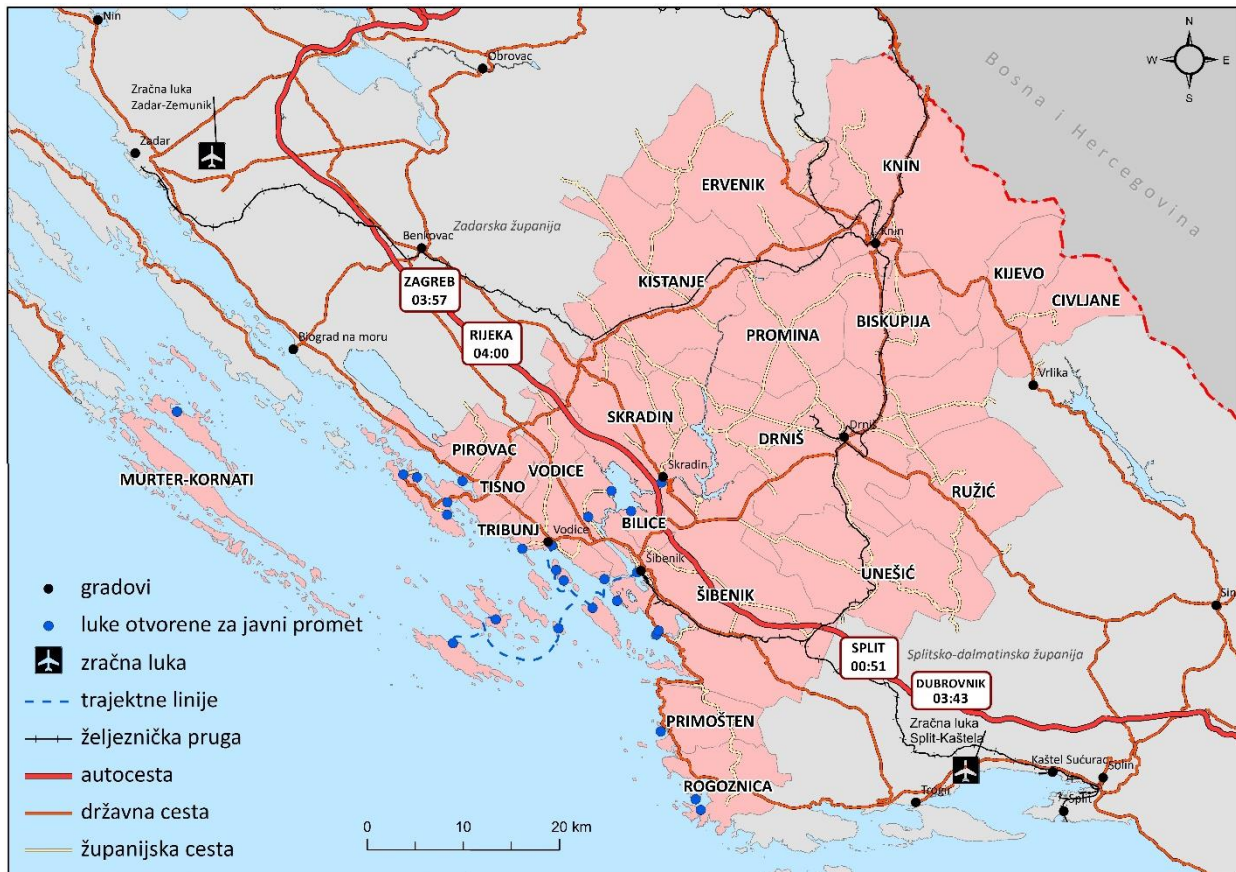
Šibensko-kninska županija ima umjereno dobar geoprometni položaj temeljen na postojećoj pomorskoj, cestovnoj i željezničkoj mreži (Sl. 7.).

Mogućnosti dolaska posjetitelja u Šibensko-kninsku županiju

Cestovna mreža najvažnija je prometna mreža u kontekstu turizma jer čak dvije trećine turista koristi automobil kao prijevozno sredstvo dolaska u Hrvatsku. Najvažnija cestovna prometnica za razvoj turizma Šibensko-kninske županije je autocesta A1 Zagreb - Split (od čvora Pirovac do čvora Vrpolje), a kao sekundarni pravci ističu se Jadranska turistička cesta, državne ceste D1 (Knin - Kijevo), D56 (Skradin - Drniš), D58 (Šibenik - Vrpolje) i D27 (Grabovci - Šibenski most). Jadranska turistička cesta iznimno je bitna za razvoj turizma jer dužobalno povezuje sve razvijene turističke destinacije te je najčešće korištena tijekom boravka u destinaciji. Problem se javlja u turističkoj sezoni kada je Jadranska turistička cesta preopterećena te dolazi do problema protočnosti prometa kojeg je moguće riješiti modernizacijom prometne infrastrukture (signalizacija, kružni tokovi i dr.). Većina turističkih mjesta Šibensko-kninske županije dostupna je državnim cestama što je svakako prednost u prometnom smislu, dok je nedostatak slabija

povezanost zaobalja s obalom koja bi se mogla riješiti gradnjom brze ceste Šibenik - Knin. Postojeća prometna infrastruktura ograničava razvoj turizma u zaobalju županije i time ograničava proces proširenja turističke sezone.

Sl. 7. Prometni sustav Šibensko-kninske županije i bližeg okružja

Zračni prijevoz postaje sve važniji u turističkim kretanjima, a položaj između dvije međunarodne zračne luke (Split i Zadar) omogućuje relativno dobru povezanost s ostatkom Europe. Veliki je problem, međutim, nedovoljna iskorištenost potencijala tih dviju zračnih luka kao i nedostatak suradnje koji bi doprinio unaprjeđenju zračne povezanosti s emitivnim područjima. Prije svega je izražena slaba povezanost zračnih luka i turističkih destinacija unutar županije potrebno je riješiti organizacijom javnog prometa od zračnih luka do putničkih terminala u Šibensko-kninskoj županiji. Iako postoji plan za gradnju zračne luke u Pokrovniku, njenu realizaciju teško je očekivati. Nadalje, trebalo bi uspostaviti izravnu suradnju između turističkih zajednica i avioprijevoznika čime bi se pojačala promocija regionalne destinacije budući da ona izravno utječe na turistička kretanja i na taj način može doprinijeti privlačenju turista u županiju.

Željeznički promet na području županije nije dovoljno razvijen, a trenutno stanje ukazuje na zastarjelost, lošu opremljenost, male kapacitete i dugotrajnost putovanja što smanjuje interes turista za ovakvom vrstom dolaska. Obnovom pruge i njenom elektrifikacijom povećala bi se brzina prometa i kvaliteta usluga čime bi se povećao broj putnika i potencijalno rasteretile ostale prometnice (posebice tijekom turističke sezone).

Prometne veze unutar županije

Kvalitetna mreža prometnica unutar županije osnova je za normalnu funkcioniranje županije kao cjeline, ali i za mobilnost turista tijekom boravka u županiji. Glavni longitudinalni cestovni pravac je Jadranska turistička cesta (D8 ili Jadranska magistrala) koja spaja veće turističke destinacije unutar Šibensko-kninske županije što omogućuje turistima mobilnost tijekom boravka. Ljeti se na Jadranskoj turističkoj cesti znaju javiti zagušenja što smanjuje prometnu protočnost i negativno se odražava na doživljaj destinacije. Sličan se problem javlja i u urbanim cjelinama, a da su ti problemi prepoznati svjedoče projekti Intermodal i UrbECO koji se provode u svrhu njihova rješavanja.

Glavni transverzalni prometni pravci koji povezuju zaobalje i priobalje su državne ceste D33 (GP Strmica - Knin - Drniš - Šibenik) i D59 (Knin - Kistanje - Dubrava kod Tisna) koje karakterizira slabija infrastruktura. Prema Prostornom planu (2017), planirana je gradnja brze ceste Knin - Šibenik koja bi povećala kvalitetu prometne mreže i omogućila bolju prometnu povezanost zaobalja s priobaljem, što bi indirektno utjecalo na veće mogućnosti turističke valorizacije županijskog priobalja. Problem unutar postojeće cestovne prometne mreže je nedostatak adekvatnih prometnih pravaca na turistički manje razvijenim dijelovima. Cestovna povezanost unutar županije nije dostatna, a postojeća infrastruktura je neadekvatna jer postoji značajan broj neasfaltiranih cesta što znatno otežava pristup naseljima gdje se nalaze OPG-ovi te ostali uslužni objekti. Njihovo uređivanje i povezivanje s cestama višeg reda u interesu je gospodarskog razvoja županije jer se time nadopunjuje turistička ponuda prije svega u zaobalju. Radi efikasnije funkcionalnosti prometa i veće sigurnosti sudionika u prometu potrebno je uspostaviti kvalitetniju mrežu pješačkih puteva i biciklističkih staza na najprometnijim cestama županije dok je gradnja nogostupa u svim većim naseljima obavezan preduvjet za sigurnost turista i doživljaj destinacije.

Javni prijevoz u županiji

Javni prijevoz u županiji organiziran je trajektnim, željezničkim i autobusnim linijama. Na prostoru županije dvije su trajektne linije što ukazuje na slabu povezanost otoka s kopnom čime je turistička valorizacija otočja ograničena. Javni autobusni promet u lošem je stanju. Glavni autobusni kolodvor u Šibeniku nema dostatne kapacitete, a organizacija prometnih linija nije posve prilagođena korisnicima što smanjuje potencijal iskoristivosti među turistima. Jedan od većih problema je potpuni nedostatak komunikacijskih sredstava i aktivnosti kojima bi se javni prijevoz učinio dostupnijim turistima. Tako nedostaju karte prijevoznih linija, redovi vožnje, sustav oznaka i signalizacije, prodaje karata koji bi bili prilagođeni turistima. Zbog svega toga, turistima je gotovo nemoguće pronaći informacije potrebne za korištenje javnog prijevoza, osim izravnim razgovorom sa službama na terminalima.

Važan aspekt normalnog funkcioniranja javnog prometa je intermodalna funkcionalnost koju je moguće ostvariti u Šibeniku, a čijom realizacijom bi se povećala mobilnost turista prema željenim destinacijama u županiji. U Gradu Šibeniku pokrenut je 2016. g. projekt Intermodalni urbani ekološki sustav javnog prijevoza autobusima i brodovima koji za cilj ima rješavanje postojećih prometnih problema na području Grada. Rezultat projekt bio bi povećanje urbane mobilnosti te veća kvaliteta i dostupnost javnog prijevoza lokalnom stanovništvu i turistima.

2.1.5.3. Infrastrukturna opremljenost

Infrastrukturna opremljenost izravno utječe na doživljaj destinacije. Osnovne sastavnice infrastrukturne opremljenosti su vodoopskrba, odvodnja, elektroopskrba i internet.

Vodoopskrba

Sustav javne vodoopskrbe u Šibensko-kninskoj županiji u dobrom je stanju. Vodoopskrbni sustav je razvijeniji u priobalnim nego u zaobalnim JLS-ima, s istaknutim problemom nepostojanja sustava javne vodoopskrbe na području Općine Ervenika. Prosječna priključenost stanovništva na sustav javne vodoopskrbe varira između 70 i 100 % što je prihvatljivo. Najveći problemi u uspostavi efikasnijeg vodoopskrbnog sustava su raštrkanost naselja (veći troškovi), veliki gubici vode te opasnost od suša koje bi mogle poremetiti normalno funkcioniranje sustava javne vodoopskrbe. Kvalitetna vodoopskrba u zaobalju i otocima prioritet je za razvoj ruralnog turizma, agroturizma i poljoprivredne proizvodnje za potrebe turizma i ugostiteljstva, stoga je potrebno ustrajati u modernizaciji vodoopskrbnog sustava.

Odvodnja otpadnih voda

Veliki problem u Šibensko-kninskoj županiji je stanje sustava javne odvodnje jer je postotak priključenosti stanovništva iznimno nizak. Prema podacima dobivenim od Razvojne agencije Šibensko-kninske županije, polovica JLS-a u županiji uopće nema organiziran sustav odvodnje te se otpadne vode ispuštaju izravno u prirodu stoga dolazi do onečišćenja okoliša i podzemnih zaliha pitke vode te smanjenja higijene i osjećaja ugone prilikom boravka u destinaciji. U priobalnim naseljima ispuštanje otpadnih voda u more ima nepovoljne učinke na kvalitetu mora poput smanjenja prozirnosti te promjene boje i mirisa koji se mogu nepovoljno odraziti na potencijal za kupališni turizam. U tijeku je gradnja (dogradnja) sustava u Drnišu, Kninu, Primoštenu, Rogoznici te u sjevernim priobalnim i otočnim JLS-ima, a rezultat će značajnim unaprjeđenjem kvalitete okoliša u navedenim zonama.

Elektroenergetska infrastruktura

U Šibensko-kninskoj županiji je preko 99 % kućanstava spojeno na elektrodistributivnu mrežu što ukazuje na povoljnu razinu opskrbe električnom energijom. Problem predstavlja nedostatna izgrađenost i kapacitet prijenosne mreže električne energije u priobalnom području i jugoistočnom dijelu Grada Šibenika. Proizvodnja električne energije u Šibensko-kninskoj županiji najvećim se dijelom proizvodi kroz hidroelektrane i vjetroelektrane. Oba tipa elektrana vizualno su izražena u krajoliku te tako utječu na doživljaj destinacije koji je vrlo često vizualno pozitivan, a s razvojem ekološke svijesti u emitivnim turističkim područjima razvija se pozitivan doživljaj vjetroelektrana kao obnovljivog energenta. Solarna energija ima iznimno velik potencijal koji se još uvijek vrlo slabo eksploatira.

Širokopojasna infrastruktura

Pristup internetu postao je obavezna usluga u turističkim destinacijama stoga je od iznimne važnosti osigurati turistima pristup internetu u smještajno-ugostiteljskim objektima, javnim prostorima i lokalnim oblicima prijevoza. Trenutno stanje širokopojasne infrastrukture ukazuje na manju priključenost stanovništva od nacionalnog prosjeka, a posebice nisku priključenost kućanstava na nepokretnu mrežu većih brzina. Uočljiva je i razlika između JLS-a gdje su pokazatelji pristupa internetu bitno povoljniji u priobalnom nego u kontinentalnom dijelu županije. Mobilni pristup internetu ukazuje na nešto bolje stanje.

2.1.5.4. Klimatski uvjeti

Klimatološka obilježja Šibensko-kninske županije (umjereno topla kišna klima s podtipovima sredozemne klime u priobalju i umjereno tople vlažne klime s toplim ili vrućim ljetom u zaobalju županije) pogoduju razvoju turizma i bavljenju turističkim aktivnostima. Prosječna temperatura u ljetnim mjesecima iznosi 25 °C što uz manju količinu oborina ljeti povećava atraktivnost prostora za sportsko-rekreacijske aktivnosti na kopnu i moru. Razdoblje s većom količinom oborina ograničava mogućnost odvijanja turističkih aktivnosti na otvorenom, no ne ograničava mogućnosti za aktivnosti i oblike turizma koji nisu ovisni o vremenskim uvjetima (npr. kulturni turizam). Relativna vlaga zraka koja se ljeti kreće 55-60 % čini vremenske uvjete relativno podnošljivima i ugodnima, blagi osvježavajući vjetrovi uvelike povećavaju osjećaj ugone u obalnim i otočnim prostorima. Područje oko Šibenika spada među najvedrije dijelove Hrvatske što svakako ima povoljan utjecaj na turističku djelatnosti te naglašava važnost utjecaja klime na turizam s estetskog aspekta. Prema pokazateljima osjeta ugone, zimski mjeseci su hladni i svježiji, a proljetni i ljetni mjeseci su ugodni i topli s vrućim popodnevim u srpnju i kolovozu. Uzevši u obzir osjet ugone kao jednu od glavnih potreba turista na njihovom putovanju, mogućnosti organizacije turističkih aktivnosti, osobito onih ovisnih o vremenskim uvjetima ograničene su na razdoblje od svibnja do rujna, s potencijalom proširenja sezone na travanj i listopad.

2.1.5.5. Kakvoća i onečišćenost okoliša

Turističke djelatnosti (kao i ostale gospodarske) nose određena opterećenja okoliša kao što su povećane emisije u zrak i vode, veće količine otpada, pojačana buka i promet, potreba za gradnjom infrastrukture te vizualno onečišćenje okoliša i krajobraza uzrokovano gradnjom. Glavnina opterećenja u županiji je koncentrirana sukladno turističkim kretanjima – na obalnom i priobalnom području u vrijeme turističke sezone.

Šibensko-kninska županija vodnim je resursima najbogatija županija Republike Hrvatske, a podzemni vodonosnik karakterizira uglavnom visoka kvaliteta vode. Međutim, njegova je osjetljivost zbog krške hidrogeologije velika i stoga je nužno obzirno planirati aktivnosti u prostoru kako ne bi došlo do onečišćenja glavnog izvora pitke vode. Prema podacima, kvaliteta pitke vode u Šibensko-kninskoj županiji je iznimno visoka što znači da nema opasnosti po turiste prilikom korištenja vode iz vodovodne mreže. Kakvoća morske vode za kupanje je iznimno

visoka, izuzev manjih incidenata koji su uzrokovali nezadovoljavajuće kvalitete mora na pojedinim lokacijama. Potrebno je konstantno pratiti kakvoću voda te nastaviti odgovorno gospodarenje jer je visoka kvaliteta voda jedna od glavnih prednosti Šibensko-kninske županije kao turističke destinacije.

Kakvoća zraka je izvrsna na cijelom prostoru Šibensko-kninske županije te nema većih izvora onečišćenja koji bi mogli zaprijetiti zdravlju turista. Generalno se može zaključiti kako je kakvoća okoliša Šibensko-kninske županije izvrsna, a onečišćenost minimalna.

2.1.5.6. Prirodni rizici

Prirodni rizici izravno i neizravno utječu na turizam kroz materijalne štete na turističkoj infrastrukturi i pokretnoj imovini turista, ali i tjelesnim povredama turista. Osnovni prirodni rizici na prostoru Šibensko-kninske županije su potresi, poplave, suša i oskudica vode, tuča, toplinski valovi, oluje i požari.

Klimatske promjene

Zbog povećanja varijabilnosti klimatskih elemenata, smanjenja oborina i porasta temperature zraka predviđeno je smanjenje izdašnosti izvora pitke vode tijekom sušnog razdoblja, u ljetnim mjesecima kad su potrebe za vodom najveće. Smanjenje vodnog lica uslijed povećanog crpljenja vode za vodoopskrbu ljeti u kombinaciji s porastom morske razine moglo bi dovesti do intruzije slane morske vode u krške vodonosnike čime se praktički trajno smanjuje volumen pitke vode čime će najugroženija biti naselja s najintenzivnijim turističkim prometom (Šibenik, Vodice, Pirovac, Primošten, Rogoznica te otoci). Varijabilnost morske razine kao i očekivano povećanje intenziteta abrazivnog djelovanja valova dovest će do denudacije i potencijalno gubitka dijelova plaža koje čine primarni turistički resurs u priobalju Šibensko-kninske županije. Najveće negativne posljedice klimatskih promjena biti će vidljive u ljetnim mjesecima zbog čega bi se mogla smanjiti turistička i bioklimatska atraktivnost destinacija.

Toplinski valovi, suše i požari

Toplinski valovi predstavljaju važne turističke ograničavajuće uvjete s obzirom da značajno smanjuju osjećaj ugone i atraktivnost destinacije. Toplinski valovi u kombinaciji sa sušom uzrok su požara čemu posebno pogoduju rasprostranjene šume alepskog bora koje karakterizira laka zapaljivost. S turističkog aspekta, požari su potencijalno najveći prirodni rizik s obzirom da šume alepskog bora predstavljaju vrijedan i atraktivan turistički resurs uz koji se grade turistički sadržaji koji su u slučaju požara iznimno ugroženi. S obzirom na svekoliku rasprostranjenost stabala alepskog bora, požari se krošnjama mogu brzo proširiti duboko u naseljena područja i kroz destrukciju degradirati privlačnu vizuru naselja. Drugi turistički nepovoljni učinci požara obuhvaćaju nestanak šumskih površina pogodnih za osnivanje kampova, smanjenje privlačnosti obala za kupanje zbog nedostatka sjene stabala, nestanak rekreacijskih površina itd.

Poplave

Opasnost od poplava prisutna je duž vodotoka u slivu rijeke Krke, a određenu opasnost predstavljaju i bujični tokovi rijeke Krke. Branjeno područje sliva rijeke Krke obuhvaća gotovo čitav teritorij županije u kojem postoji opasnost od poplava radi čega se poduzimaju odgovarajuće mjere. Poplavama je najugroženije Kninsko polje, no hidrotehničkim mjerama taj je rizik smanjen iako još postoji opasnost u dolini rijeke Butižnice uzvodno od Knina. Ugrožena je još i područja Skradinskog polja i Skradina. Uslijed sve veće varijabilnosti vremenskih uvjeta uzrokovane klimatskim promjenama, dinamičke oscilacije mora jačaju i dolazi do češćih poplava u obalnim naseljima koje ugrožavaju komunalnu i turističku infrastrukturu, stoga je nužno prilagoditi obalnu infrastrukturu kako bi se povećala sigurnost stanovništva i turista te omogućila daljnja turistička valorizacija obalnih resursa.

2.1.5.7. Zdravstvena zaštita

Sustav zdravstvene zaštite u Šibensko-kninskoj županiji je kvalitetan, te ga mogu koristiti i turisti. Zbog velikog broja turista u priobalnim destinacijama tijekom ljetnih mjeseci pritisak na zdravstvenu zaštitu se povećava zbog čega Dom zdravlja Šibenik organizira turističke ordinacije u tim destinacijama. S obzirom na trend turističkih kretanja, uspostavljanje turističkih ordinacija bilo bi opravdano u većem broju naselja na obali, kao i u gradu Skradinu. Veliku prepreku u organizaciji turističkih ordinacija predstavlja nedostatak zdravstvenog osoblja, naročito liječnika, koji bi bili zaposleni na određeno vrijeme – tijekom sezone. Problem mogu stvoriti udaljenija naselja u zaobalju i na otocima koja su manje prostorno dostupna čime se povećava trajanje čekanja hitnomedicinskog tima.

2.2. Analiza tržišta

Analiza tržišta podrazumijeva analizu turističkih kretanja na tržištima na nadžupanijskim razinama, analizu turističke ponude Šibensko-kninske županije, analizu turističke potražnje s obzirom na turistička kretanja u Šibensko-kninskoj županiji i pripadajućim destinacijama, analizu poslovanja turističkih subjekata u županiji te analizu stanja u lokalnoj promidžbi i brendiranju. Cilj je analize tržišta utvrditi razvojne potrebe i potencijale turističkog sektora Šibensko-kninske županije i pripadajućih joj destinacija kako bi se unaprijedila turistička ponuda županije na svim razinama, osnažile aktivnosti turističke promidžbe i brendiranja i formirale smjernice za održivi turistički razvoj u narednom planskom razdoblju.

2.2.1. Kretanja na globalnom, europskom i nacionalnom turističkom tržištu

Analiza kretanja na globalnom, europskom i nacionalnom turističkom tržištu od iznimne je važnosti za usklađivanje turističke ponude Šibensko-kninske županije sa suvremenim zahtjevima turista pri čemu je poseban naglasak stavljen na europsko i nacionalno turističko tržište budući da ta tržišta predstavljaju glavna emitivna područja za turističke destinacije u Šibensko-kninskoj županiji.

2.2.1.1. Kretanja na globalnom turističkom tržištu

Glavni trendovi na globalnom turističkom tržištu uključuju porast turističke potražnje, porast disperzije turističkog prometa na sve veći broj zemalja u svijetu te povećanje konkurencije. Glavni modifikatori globalnih trendova su opće socioekonomske promjene, globalizacija i Internet. Najveći broj dolazaka bilježi Europa koja ostvaruje više od polovice svjetskih dolazaka što je čini vodećom svjetskom receptivnim regijom. Europa ima i najveće prihode od turizma koji se nakon gospodarskog oporavka postupno povećavaju. Iako je Europa vodeće receptivna turistička regija, njen udio u svijetu se kontinuirano smanjuje, a takav trend se očekuje i u budućnosti. Vodeće emitivno turističko tržište 2015. g. je bila Kina s uvjerljivo najvećom potrošnjom od gotovo 300 milijuna dolara. Od europskih zemalja najveću potrošnju bilježe Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Italija.

Suvremeni turizam temelji se na umjerenom rastu, multitaskingu, diversifikaciji turističke ponude i potražnje te rastućoj ulozi mobilne telefonije. Suvremeni turist postaje dinamičan i aktivan, traži različite aktivnosti u destinaciji te zahtijeva kompletan turistički proizvod destinacije. Suvremena turistička potražnja otvara mogućnosti razvoja selektivnih oblika turizma vezanih uz lokalne specifičnosti destinacije.

2.2.1.2. Kretanja na europskom turističkom tržištu

Europsko turističko tržište kao najrazvijenija svjetska turistička regija obilježena je kontinuiranim rastom turističkih dolazaka, noćenja i potrošnje s čak tri četvrtine putovanja u domaća turistička odredišta. Gotovo trećina svih kreveta u EU-28 nalaze se u dvije članice EU – Francuskoj i Italiji. Španjolska je najčešće turističko odredište u EU s petinom ukupnog broja noćenja. U strukturi dolazaka također prednjači Španjolska, a slijede ju Francuska i Italija. Najveću ukupnu potrošnju za inozemna putovanja imali su njemački, britanski i francuski turisti dok su najveću prosječnu potrošnju po noćenju imali austrijski i finski turisti. Gospodarska važnost turizma mjeri se omjerom turističkog prihoda u odnosu na BDP u kojem prednjače Hrvatska, Malta i Cipar. U apsolutnom kontekstu, najveći prihod od turizma zabilježen je u Španjolskoj, Francuskoj i Italiji.

Sezonalnost turističkih dolazaka i noćenja jedno je od glavnih obilježja turističkih kretanja europskih turista. Turistička potražnja uglavnom je koncentrirana tijekom srpnja i kolovoza, a najmanja je u studenom i siječnju. Na suvremenom turističkom tržištu Europe predviđa se rast interesa za tradicionalnim odmorom te selektivnih oblika turizma poput ruralnog, urbanog, avanturističkog, zabavnog, golf, zimskog, kreativnog, manifestacijskog, ekoturizma i različitim vrstama zdravstvenog turizma (wellness).

2.2.1.3. Kretanja na hrvatskom turističkom tržištu

Republika Hrvatska je u razdoblju 2005.-2015. g. zabilježila povećanje broja dolazaka i noćenja što ukazuje na povećanje važnosti turizma u gospodarskom razvoju zemlje. Broj dolazaka povećao se za 55,5 % s većim porastom stranih turista, dok se broj noćenja povećao za 42,4 %, također s većim brojem stranih turista. Hrvatsko turističko tržište obilježava sezonalnost jer se većina dolazaka i noćenja odvija tijekom lipnja, srpnja i kolovoza.

Prema strukturi po zemljama, u Hrvatskoj su 2015. g. najviše dolazaka i noćenja ostvarili turisti iz Njemačke, Austrije, Slovenije, Italije, Češke i Poljske. Javlja se trend povećanja broja dolazaka i noćenja iz izvan europskih zemalja (SAD, Kanada, Kina i Japan). Pad broja dolazaka i noćenja zabilježen je kod grčkih, ciparskih, danskih, malteških, norveških i ruskih turista. Ukupan porast broja noćenja i dolazaka turista vidljiv je u pozitivnim kretanjima pojedinih ekonomskih pokazatelja koji ukazuju na rastuću važnost turističkog sektora za gospodarstvo Hrvatske. Udio turizma u BDP-u Hrvatske iznosi 18,1 % što je porast od 4,5 % u odnosu na 2010. g. Turist koji boravi u Hrvatskoj dnevno prosječno potroši 66,3 eura, a najviše troše turisti iz Ujedinjenog Kraljevstva (122 eura), Rusije (99 eura) i Francuske (95 eura). Hrvatski turisti ostvarili su veću turističku potrošnju u domaćim odredištima (28,0 % više nego u 2014. g.) te su ostvarili značajan broj jednodnevnih i višednevnih putovanja.

U strukturi smještajnih kapaciteta po vrstama objekata 2015. g., polovicu ukupnog smještaja činile su privatne sobe, a slijedili su ih smještajni kapaciteti u kampovima (22,1 %) u hotelima (13,1 %) s time da je najveći porast zabilježen u kategoriji hostela (preko 150 %). U strukturi hotelskog smještaja prevladavaju hoteli srednje kategorije (3*) s trendom povećanja broja

hotela s 4* i 5*. Najvećim brojem postelja 2015. g. raspolagala je Istarska županija, dok je Šibensko-kninska županija bila na petom mjestu sa 79.215 postelja (porast od 3,6 %).

Turistička ponuda hrvatskih destinacija kontinuirano se poboljšava pri čemu se teži diversifikaciji turizma s ciljem proširivanja turističke ponude i podizanja konkurentnosti. Suvremen turistički proizvod obuhvaća sinergiju i komplementarnost ponude koja obuhvaća valorizaciju svih razvojnih potencijala pojedinog prostora, te se u skladu s navedenim teži razvoju selektivnih oblika turizma (poslovni, zdravstveni, ruralni, pustolovni turizam, gastroturizam, cikloturizam, golfturizam i dr.). Selektivni oblici turizma u Hrvatskoj nisu dovoljno razvijeni, stoga se javljaju kao nadopuna tradicionalnom obliku turizma (*sunce i more*). Sukladno postojećoj nautičkoj infrastrukturi, duljini obale, brojem otoka te kvaliteti ukupne nautičke ponude, Hrvatska ima pretpostavke za kvalitetan i konkurentan razvoj nautičkog turizma.

2.2.2. Turistička ponuda županije

Analiza postojeće turističke ponude županije temelji se na analizi ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta, analizi turističkih agencija s naglaskom na receptivne agencije, analizi ponude atrakcija te analizi opskrbnih usluga u turističkim destinacijama.

2.2.2.1. Ugostiteljska ponuda

Ugostiteljski sadržaji kategorizirani su u tri kategorije: (1) restorani, konobe i pizzerije, (2) noćni klubovi te (3) seoskoturistička imanja koja nude ugostiteljske usluge. Ugostiteljska ponuda Šibensko-kninske županije uvelike je koncentrirana u obalnom i priobalnom dijelu županije, dok su zaobalje i otoci gotovo marginalizirani (svega desetina ugostiteljskih objekata). U strukturi ugostiteljske ponude uvjerljivu većinu čine objekti iz kategorije restorana, konoba i pizzerija od kojih se većina nalazi u pirovačko-murterskoj, vodičko-tribunjskoj i šibenskoj regiji. Noćni klubovi orijentirani su na veća urbana središta kao što su Šibenik, Vodice, Primošten te otok Murter, dok zaobalje ima tek dva noćna kluba čime taj prostor postaje neatraktan za mlađe turiste. Iako glavni trend distribucije ugostiteljskih objekata prikazuje koncentraciju objekata na obali, prilikom analize seoskih domaćinstava podaci idu u korist zaobalnih regija (ponajviše drniška regija). Godišnji raspored pružanja ugostiteljske ponude ukazuje na to kako značajan dio ugostiteljskih objekata svoju ponudu pruža samo tijekom turističke sezone što je otežavajuća okolnost za proširenje turističke sezone. Međutim, rad ugostiteljskih subjekata izvan sezone, posebice u manjim destinacijama orijentiranim na kupališni turizam, nije rentabilan.

2.2.2.2. Ponuda smještaja

Analiza smještajne ponude provedena je na temelju podataka eVisitora, jedinstvenog informacijskog sustava za prijavu i odjavu turista te ostalih podataka o smještajnim objektima. Na prostoru Šibensko-kninske županije je evidentirano 14.878 smještajnih objekata s ukupno 100.992 ležaja. Najviše smještajnih objekata i ležajeva evidentirano je u pirovačko-murterskoj regiji, a slijede ju vodičko-tribunjska i primoštensko-rogoznička regija. Kao i kod većine podataka, prostorna distribucija smještajnih kapaciteta ukazuje na izraženu koncentraciju u priobalnim regijama, dok je zaobalje marginalizirano iako postoji enorman potencijal za decentralizaciju i širenje turističkosmještajne funkcije s priobalja u zaobalje. Sukladno podacima, smještajni kapaciteti na prostoru županije otvoreni su uglavnom tijekom cijele godine što je prednost prilikom planiranja proširenja turističke sezone. Najveći udio sezonskih smještajnih objekata nalazi se u kninskoj dok je najveći udio sezonskih smještajnih kapaciteta evidentiran u šibenskoj regiji zbog većeg broja smještaja u hotelima koji najčešće ne rade u zimskim mjesecima zbog nerentabilnosti. Iako sezonalnost objekata smanjuje opće troškove poslovanja, dostupnost većeg broja smještajnih kapaciteta tijekom cijele godine uz kvalitetan smještaj i bogatu izvansmještajnu turističku ponudu preduvjet je za proširenje sezone, a samim time i veće prihode od turizma.

Kvaliteta smještaja u ponudi

Analiza turističke ponude temelji se na analizi smještajnih objekata prema kategorizaciji kvalitete smještaja koja, iako neslužbeno, utječe na profiliranje turističke destinacije kao razvijenije ili manje razvijenije. Uz navedeno, masovnost turizma najčešće se veže uz destinacije s većom ponudom jeftinijih i nižekategoriziranih objekata dok se selektivni oblici turizma i specijalizirane turističke aktivnosti vežu uz boljekategorizirane smještajne kapacitete.

Gotovo polovica ukupnih smještajnih objekata kategorizirano je s tri zvjezdice, a ukoliko se iz statistike izbace svi nekomercijalni oblici smještaja, udio se povećava na čak 85,1 %. Najveći udio objekata niže kvalitete nalazi se u brodaričko-grebaštičkoj regiji dok se najveći udio objekata više kvalitete nalazi u drniškoj regiji (razlog tome su seoskoturistička imanja visoke kvalitete smještaja). Prema podacima po kategorijama kvalitete smještaja, zaključeno je kako je zapadni dio priobalja županije orijentiran na smještajne objekte i kapacitete manje kategorije što privlači masovni turizam i veći broj turista, dok središnji i istočni dio priobalja nudi nešto veću ponudu smještajnih kapaciteta različite kategorije kvalitete. Zaobalje županije nudi mali broj smještaja niže kvalitete, izuzev drniške regije koja se odlikuje boljom kvalitetom ponude smještaja od ostatka zaobalja.

Vrsta smještaja u ponudi

Prema strukturi objekata po vrsti smještaja, najveći udio smještajnih objekata čine objekti u domaćinstvu s 43,9 %. S obzirom na visok udio nekomercijalnog smještaja u županiji koji nije direktno u funkciji turističkog smještaja, postoji velik potencijal za kvantitativno širenje turističkog smještaja. Prostor cijele županije može se okarakterizirati kao prostor turističkog smještaja orijentiranog na kućanstva i apartmane s najvećim udjelima takve vrste u središnjem

i istočnom priobalju, dok jedino drniška i kninska regija imaju značajnije udjele ostalih vrsta smještaja (iako je riječ o malom broju jedinica). Hotelski smještaj uvelike je orijentiran na tradicionalna turistička mjesta (Murter, Šibenik i Vodice) dok su kampovi najzastupljeniji u poznatim kamping destinacijama kao što su pirovačko-murterska i brodaričko-grebašićka regija te prostor uz Prokljansko jezero. Zaobalje županije nema razvijenu kamping infrastrukturu. Smještajni kapaciteti u kućanstvima čine primarnu komercijalnu smještajnu ponudu županije, a koncentrirana je u priobalnim regijama s naglaskom na vodičko-tribunjsku regiju, primoštensko-rogozničku i pirovačko-murtersku regiju. Seoskoturistička imanja kao glavni nositelji ruralnog turizma i agroturističke ponude uglavnom su locirana u drniškoj regiji koja se time ističe kao regija s najboljim potencijalom za razvoj ruralnog turizma. Zaobalje Šibensko-kninske županije nudi enorman potencijal za produljenje turističke sezone i turističke ponude, a razvoj smještaja na seoskoturističkim imanjima trebao bi biti prioritet. U priobalju i bližem dijelu zaobalja postoje seoskoturistička imanja koja nude jedino ugostiteljsku ponudu te ih je potrebno poticati na razvoj smještajne ponude. Šibenski otoci kroz razvoj seoskoturističkih imanja mogu značajno profitirati, posebice implementacijom aktivnog odmora (ribolov), gastronomske ponude i agroturističkog smještaja. Apartmanski smještaj izražen je u pirovačko-murterskoj regiji gdje se nalazi više od polovice ove vrste smještaja dok je zaobalje i u ovom kontekstu vrlo slabo razvijeno. Kategorija ostalog smještaja zbroj je različitih vrsta alternativnih oblika smještajnih kapaciteta te kao takva ukazuje na širinu smještajne ponude određene regije. Najveći udio ove vrste smještaja nalazi se u pirovačko-murterskoj regiji. Nekomercijalni smještaj predstavlja vikendice te kuće i stanove lokalnog stanovništva, a najviše se javlja na prostoru otoka Murtera i Grada Vodica te predstavlja potencijal za proširenje turističke ponude smještaja. Pirovačko-murterska regija ističe se kao regija s najširoom ponudom turističkog smještaja u županiji, a slijedi ju šibenska regija.

Budući da je sustav eVisitor uveden u upotrebu tek od 1. siječnja 2016. g., prije tog datuma su podaci o smještajnim objektima i kapacitetima prikupljeni drugačijom metodologijom zbog čega oni nisu međusobno usporedivi. Međutim, takvi su podaci jedini dostupni za analizu kretanja smještajnih kapaciteta u proteklih šest godina i, bez obzira na korištenu metodologiju, mogu indicirati promjene u strukturi smještajnih kapaciteta prema vrsti. Prema podacima Turističke zajednice Šibensko-kninske županije u razdoblju 2010.-2015. g. smještajni kapaciteti kontinuirano su se povećavali, premda različitim intenzitetom. Trend kretanja broja postelja u navedenom razdoblju ukazuje na porast od 25,9 %, a rast je evidentiran u svim vrstama smještajnih objekata izuzev kampova. Najveći porast ostvaren je u kategoriji privatnog smještaja koji statistički najviše utječe na ukupni broj ležajeva u Šibensko-kninskoj županiji. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, trend kretanja broja postelja u identičnom razdoblju (2010.-2015. g.) ukazuje na porast od 25,8 %, iako je u razdoblju 2010.-2012. g. zabilježeno smanjenje broja postelja.

Posebna komponenta smještaja su plovila u kojima smještaj ostvaruju nautički turisti. Bitna karakteristika nautičkog turizma je mobilnost turista koji nerijetko svakodnevno mijenjaju mjesto boravka što izravno utječe na evidenciju broja dolazaka. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Šibensko-kninska županija na raspolaganju ima sedamnaest luka nautičkog turizma, a infrastrukturu čine tri sidrišta, jedna suha marina, dvije marine I. kategorije, tri marine II. kategorije, pet marina III. kategorije te tri marine koje su nerazvrstane. Premda se u županiji nalazi tek 14,0 % luka nautičkog turizma, one obuhvaćaju čak petinu ukupnog broja vezova u Republici Hrvatskoj. Sukladno tome, kapacitet luka (3630 vezova) iznad prosjeka Republike

Hrvatske što predstavlja iznimno povoljnu osnovu za daljnji razvoj nautičkog turizma koji predstavlja najvažniji selektivni oblik turizma u dosadašnjoj turističkoj ponudi. Uz navedeno, županija bilježi i porast broja plovila na stalnom vezu od 3,3 % u razdoblju 2010.-2015. g. Valja posebno istaknuti kako su rogoznička Marina Frapa i murterska Marina Hramina 2016. g. na Danima hrvatskog turizma¹ osvojile priznanje najboljih u kategoriji malih i srednjih marina. Sve navedeno u korelaciji je s činjenicom da je Šibensko-kninska županija prva u nacionalnom okviru prema prihodima od nautičkog turizma zbog čega bi taj oblik turizma trebao ostati svojevrsnom perjanicom turističkog razvoja županije.

Razvojni projekti za unaprjeđenje smještajne ponude u tijeku

Turistička zajednica Šibensko-kninske županije pokrenula je projekt Označavanja kvalitete obiteljskog smještaja – Like home koji ima za cilj brendiranje privatnog smještaja prema kvaliteti i doživljaju. Smještajne jedinice koje zadovoljavaju kriterije propisane u projektu dobivaju oznaku kvalitete *Like Home* koja označava ugodan smještaj kod domaćina u kojem se „gosti osjećaju kao doma“. U svrhu ostvarenja cilja, provedene su aktivnosti edukacije, standardizacije, marketinškog oblikovanja, certificiranja i dodjele oznaka privatnim iznajmljivačima. Navedeni projekt mogao bi se proširiti i na druge oznake kvalitete poput *pet friendly* ili *bike friendly* smještaja.

Treba spomenuti i kako se u narednom razdoblju Intervencijskim planom Grada Knina (2016) planira izgradnja novih smještajnih jedinica u Kninskoj tvrđavi i u staroj jezgri grada Knina što će značajno povećati turističke prihvatne kapacitete.

2.2.2.3. Ponuda atrakcija

Ponuda atrakcija predstavlja različite elemente kulturne, zabavne, enogastronomске, ekoturističke i različite druge turističke ponude koji su prilagođeni za turističke posjete i sukladno tome se turistički valoriziraju i promoviraju. U okviru poglavlja izdvojene su ponajbolje atrakcije koje mogu biti primjerima za razvoj turističke ponude.

Kupališne atrakcije

Uz Nacionalni park Krku, plaže su najuređenije i turistički najiskorištenije atrakcije u Šibensko-kninskoj županiji što je posljedica najduljeg turističkog korištenja, a kao primarni turistički proizvod ističu se u pirovačko-murterskoj, vodičko-tribunjskoj, brodaričko-grebašičkoj, primoštensko-rogozničkoj regiji i regiji šibenskih otoka. Treba istaknuti da je na Danima hrvatskog turizma 2016. g. šibenska plaža Banj osvojila priznanje za najbolju plažu na Jadranu. U kupališnog turizma, istaknuta atrakcija je i vodeni park u hotelskom kompleksu Solaris.

---

¹ Tradicionalna godišnja manifestacija u organizaciji Hrvatske turističke zajednice i Hrvatske gospodarske komore.

Kulturnoturističke atrakcije

U Šibensko-kninskoj županiji još uvijek se turistički ne koristi velik dio kulturno-povijesne baštine inventarizirane kao turistički resursi. Najveći stupanj turističke valorizacije imaju vrijedne kulturno-povijesne jezgre u priobalju, dok su u zaobalju, sukladno turističkim kretanjima, slabije valorizirane. Presentacija nematerijalne etnološke baštine prisutna je kroz različite manifestacije koje se održavaju u turističkim destinacijama, a materijalna baština je prisutna kao dio lokalne arhitekture, običaja, prehrane i dr. Turistički se ističe etnološki tematski park Etnoland Dalmati u Pakovu Selu (drniška regija) čija je etnografska zbirka uvrštena na popis kulturne baštine Republike Hrvatske. Uz Nacionalni park Krku, Etnoland Dalmati je najposjećenija destinacija u zaobalju županije. Tvrđave u Šibeniku, Drnišu i Kninu u novije su vrijeme postale važnim segmentom turističke ponude Šibensko-kninske županije. Posebnu atraktivnosti ima tvrđava sv. Nikole koja je kandidirana za ulazak na UNESCO-ov Popis svjetske baštine čime će Šibenik postati jedini grad u hrvatskoj s dva povijesna dobra na Popisu svjetske baštine što je enorman promidžbeni resurs grada i županije. Valja spomenuti da su na Danima hrvatskog turizma Tvrđava sv. Mihovila 2014. g., a potom i tvrđava Barone 2016. g. osvojile priznanje za kulturnu atrakciju godine. Kninska tvrđava, unatoč ogromnom potencijalu, još nije adekvatno turistički valorizirana te zahtijeva dodatna ulaganja popraćena izgradnjom sveukupne turističke infrastrukture u kninskoj regiji. Unatoč iznimno velikom broju arheoloških lokaliteta, jako je mali broj njih turistički valoriziran, a glavna prepreka je neopremljenost turističkom infrastrukturom za prihvata turista i interpretaciju ponude. Najveći turistički potencijal ima lokalitet Burnum, svjetski poznat arheološki lokalitet u kistanjsko-erвениčkoj regiji. Među arheološkim atrakcijama valja istaknuti i arheološki park Arauzona u blizini Vodica. Od sakralne je baštine turistički valorizirano četrnaest samostana i crkava od čega je najveći broj u šibenskoj regiji (čak 12). Posebno se ističe Katedrala sv. Jakova koja je uvrštena na UNESCO-ov Popis svjetske baštine, a ljeti ju posjeti na stotine turista dnevno. Drugi važan turistički sakralni lokalitet je Crkva Gospe velikog hrvatskog krsnog zavjeta u Kninu koju mjesečno posjeti oko 150 posjetitelja (Veleučilište u Kninu, 2016). Ostali turistički valorizirani sakralni objekti nalaze se u vodičko-tribunjskoj, brodaričko-grebaštičkoj i drniškoj regiji, a valja naglasiti kako brojne crkve koje nemaju izraženu turističku funkciju omogućuju turističke posjete. Od kulturnih ustanova, svi gradski muzeji omogućuju turističke posjete, a najpoznatija kulturna ustanova je HNK u Šibeniku.

Plan upravljanja kulturnim dobrima na lokalnoj i regionalnoj razini služi kao osnova za razvoj modela turističke valorizacije, obnove te prilagodbe tvrđava i utvrda suvremenom turističkom tržištu. Od ostalih važnih projekata iz domene kulturnog turizma ističe se Održivo upravljanje jadranskom baštinom (HERitage – HERA) čiji cilj je razvoj prekogranične platforme za upravljanje i promociju održivog turizma na jadranskom području temeljenog na zajedničkom kulturnom naslijeđu.

Enogastronomska ponuda

Bogata enogastronomska baština Šibensko-kninske županija koja se temelji na mediteranskoj i kontinentalnoj kuhinji prepoznatljivoj na svjetskoj enogastronomskoj sceni svakako može postati zaseban i konkurentan turistički proizvod županije. Tradicionalni lokalni proizvodi poput pršuta (posebice drniškog), vina i drugih prehrambenih proizvoda čine osnovu za turističku distinkciju Šibensko-kninske županije u nacionalnim okvirima. Razvoj enogastronomске ponude županije već se počeo adresirati projektima koji imaju za cilj spojiti gastronomiju, zaštitu nematerijalne baštine (mediteranska prehrana) i turizam.

Posebnu komparativnu prednost županija ima u pogledu potencijalnog razvoja kao gourmet destinacije koja predstavlja kvalitativno najviši oblik enogastronomске turističke ponude. Od važnih gourmet lokaliteta ponajviše se ističu restoran Pelegrini (jedan od najpoznatijih hrvatskih restorana i dobitnik nagrada „Dobri restorani“ za najbolji restoran Hrvatske) i kušaonica vina Bibich (međunarodno prepoznatljiva vina koja se služe u ponajboljim svjetskim restoranima).

Manifestacijske atrakcije

Šibensko-kninska županija poznata je po iznimno velikom broju različitih manifestacija i događaja u kojima često sudjeluju i turisti. Događaji su češći u priobalju te su koncentrirani u ljetnom dijelu godine. Pojedini događaji uspjeli su se razviti u zasebne turističke atrakcije koje privlače turiste u destinacije, a među takvima se zasigurno ističu Međunarodni festival djeteta, OFF festival, SUPERTOON i Deboto festival u Šibeniku, festival SuperUho koji se održavao u Šibeniku i Primoštenu te Sajam agroturizma u Skradinu. Grad Drniš ističe se enogastronomskim manifestacijama koje upotpunjavaju ponudu poznatih i cijenjenih restorana u županiji te prezentiraju lokalne proizvođače s lokalnim prehrambenim proizvodima.

Pješačke, planinarske i biciklističke staze i putovi

Ponuda pješačkih i planinarskih staza u turističkom je smislu u začecima, dok su biciklističke staze daleko razvijenije. Višesadržajne pješačke staze dopuna su turističkoj ponudi destinacija, a u Šibensko-kninskoj županiji se očekuje kako će one u budućnosti postati važan segment turističkog proizvoda. Valja istaknuti uređenje šetnice u Kanalu sv. Ante kroz projekt Turističke valorizacije Kanala sv. Ante te gradnju mreže tematskih putova kroz prominsko vinogorje koja će integrirati prirodne i kulturne vrijednosti prominskog kraja te seoskoturistička i poljoprivredna gospodarstva s još neiskorištenim turističkim potencijalom.

Planinarske staze imaju gotovo sve planine u županiji premda je njihova valorizacija prilično oskudna, a prepreku stvara neizgrađenost turističke infrastrukture kojom bi se one ponudile kao turistički proizvod.

Biciklističke staze (njih 45) uređene su u svim regijama osim kistanjsko-erвениčke. Grad Drniš uredio je 54 km biciklističkih staza koje spajaju Drniš s Nacionalnim parkom Krkom čime omogućuju povezivanje te dvije turističke destinacije. Međutim, nedostatak rent-a-bike usluge u drniškoj regiji smanjuje vrlo značajan potencijal za razvoj cikloturizma. Projekt Razvoja cikloturizma Šibensko-kninske županije ima za cilj razvoj novih i unaprjeđenje postojećih biciklističkih staza, podizanje dostupnosti turističkih atrakcija i smještajnih te ugostiteljskih

objekata uz njih, izgradnja tematskih i edukacijskih staza te razvoj sustava e-marketing ponude. Treba spomenuti kako Turistička zajednica Šibensko-kninske županije planira daljnje radove na uređivanju biciklističkih staza u županiji pri čemu je posebno važno da se planiraju urediti staze na otocima.

Implementacija različitih turističkih aktivnosti u destinaciji omogućuje kvalitetniju valorizaciju postojećih prirodnih resursa te povećava sveukupnu turističku ponudu određene destinacije, a jedan od primjera su povezivanje biciklističkih i pješačkih staza s uređenim vidikovcima te brdskih i planinskim vrhovima. Dobar primjer povezivanja vidikovaca s pješačko-biciklističkim stazama je biciklistička staza Murter – najljepši vidikovci koja povezuje pet vrlo atraktivnih murterskih vidikovaca s kojih se pruža pogled na murtersko i kornatsko otočje te na planinske masive Velebita, Svilaje i Dinare. Analizom je utvrđeno kako su biciklističke staze povezane s devet istaknutih vrhova u županiji. Vidikovci su slabije povezani evidentiranim pješačkim i biciklističkim stazama.

Podmorske atrakcije

Turističku ponudu organiziranog ronjenja imaju ronilački centri koji služe kao okupljalište i polazišna točka za turiste-ronioce te kao centar pružanja potrebnih usluga vezanih uz ronjenje, a najviše ih je evidentirano u pirovačko-murterskoj regiji gdje se ujedno nalazi i najveći broj atraktivnih ronilačkih lokaliteta. Unatoč velikom broju ronilačkih lokaliteta na šibenskim otocima, u toj regiji ne djeluje ni jedan ronilački centar, a njegova organizacija bila bi od velikog značaja za turistički razvoj te regije.

Avanturističke atrakcije

Ponuda avanturističkih atrakcija obuhvaća bungee jumping na Šibenskom mostu, freeclimbing (sportsko penjanje po stijenama) i paintball tereni. Najpoznatija avanturistička staza u Šibensko-kninskoj županiji nalazi se u kanjonu Čikole čime su ostvareni preduvjeti za njegovu turističku valorizaciju, a u blizini se nalazi i vrlo atraktivni zip-line te kanjoning rute. Na području županije ističu se dvije lokacija na kojima je organizirano sportsko penjanje – na rijeci Čikoli u Pakovom Selu te na vježbalištu Marunuši u Kninu.

Nacionalni parkovi

Nacionalni parkovi Krka i Kornati s obzirom na ograničenja korištenja i sustav upravljanja predstavljaju zasebne turističke cjeline koje okupljaju niz atrakcija. Oba županijska nacionalna parka dozvoljavaju ograničene rekreativno-turističke aktivnosti čime se stvara podloga za turističku valorizaciju prirodnih i antropogenih resursa nacionalnih parkova. Kao centri prezentacije zaštićenih vrijednosti i turističke ponude zaštićenih područja ističu se Skradin i Betina (u kojoj se uređuje Prezentacijski centar za nacionalne parkove i parkove prirode Srednje Dalmacije).

Nacionalni park Krka temelji svoju turističku ponudu na očuvanoj prirodnoj i kulturno-povijesnoj baštini. Osnovnu ponudu čine hidrogeomorfološki oblici rijeke Krke, a najpoznatiji su slapovi.

Brojnost i važnost kulturno-povijesne baštine ističe NP Krku iznad ostalih hrvatskih nacionalnih parkova jer posjetitelji na raspolaganju imaju posjete arheološkim lokalitetima (Oziđana pećina, Burnum) i njihovim suplementarnim sadržajima (arheološka zbirka Burnum, ljetna arheološka škola i restauratorska radionica), povijesno značajnim srednjovjekovnim utverdama te iznimno poznatim objektima sakralne baštine. Specifičan prirodni krajolik upotpunjavaju vodenice (kao predstavnice etnološke baštine) i hidroelektrane (kao dijelovi industrijske arhitekture i moderne baštine). U sklopu NP Krke uređeni su vidikovci i pješačke staze koji osim isticanja prirodnih ljepota imaju i obrazovnu funkciju (edukativne ploče), a turistima su omogućeni izleti brodom unutar nacionalnog parka.

Turistička ponuda Nacionalnog parka Kornati orijentirana je na izlete brodom te ograničen seoski turizam temeljen na kornatskom ambijentu i poljoprivredno-ribarskom načinu života. Turističko-rekreativna funkcija NP Kornata ne uključuje standardne oblike turističkih (smještaj) i rekreativnih aktivnosti, već se pod rekreacijom podrazumijeva uživanje u izvornoj prirodi i drugim aktivnostima bez dograđene infrastrukture. Aktivnosti posjetitelja unutar nacionalnog parka uključuju plovību ronjenje na predviđenim ronilačkim lokalitetima, kupanje, pješačenje po planinarskom putu, posjet konobi i restoranu, obilazak prirodnih i antropogenih vidikovaca te noćenje. Lokaliteti atraktivni za posjetitelje obuhvaćaju speleološke lokalitete, specifične marinske geomorfološke lokalitete te brojne lokalitete kulturne baštine (arheološki i sakralni objekti, povijesne cjeline i građevine, memorijalna i etnološka baština). Iako prostor obiluje kulturno-povijesnim lokalitetima atraktivnim za turiste, oni nisu u dovoljno mjeri turistički valorizirani i uređeni za posjete turista, izuzev „kornatskih kuća“ u kojima je moguć smještaj u okviru robinzonskog ili kornatskog turizma.

Komparativnom analizom turističke ponude dvaju nacionalnih parkova Šibensko-kninske županije može se utvrditi kako je ponuda NP Krke znatno prilagođenija turističkim aktivnostima.

Seoskoturistička ponuda

Seoskoturistička imanja važan su segment turističke ponude u ruralnim krajevima, a njihovim brojem ističe se drniška regija što implicira potencijal te regije za razvoj ruralnih oblika turizma. Većina seoskoturističkih imanja u svojoj ponudi imaju restorane i kušaonice, a razvijaju se i druge usluge i sadržaji (sport i rekreacija, etnološka baština i dr.). Za razvoj seoskoturističke ponude vrlo je važna povezanost seoskoturističkih imanja s turističkim agencijama koje dovode turiste što omogućuje razvoj prepoznatljivosti i financijska sredstva za daljnji razvoj ponude. Takav model najviše je razvijen u primoštensko-rogozničkoj regiji, a trebale bi ga preuzeti i druge regije.

Ponuda birdwatchinga

Na prostoru Šibensko-kninske županije postoje dvije birdwatching ture koje uključuju posjete Nacionalnom parku Krki i Parku prirode Vranskom jezeru, a turisti navedenih tura imaju tendenciju smještaja u agroturističkim objektima što je iznimno važan podatak za razvoj turizma u zaobalju.

Ostale turističke atrakcije

Ostale turističke atrakcije čine morsko kajakaštvo (ističu se pirovačko-murterska, šibenska i vodičko-tribunjska regija), razgledavanje riječnih dolina, dijelova grada i tvrđava na splavi (na rijeci Krki u Kninu), sportski ribolov te Sokolarski centar Dubrava kao jedino mjesto takve vrste u Hrvatskoj.

2.2.2.4. Ponuda turističkih agencija

Receptivne turističke agencije imaju izniman značaj u organizaciji turističkih aktivnosti u destinaciji jer turistima nude informacije i turističke aranžmane koji proširuju turističku ponudu i omogućuju kvalitetniju valorizaciju postojeće turističke ponude. Sve turističke agencije u županiji nalaze se u obalnim destinacijama (posebice u pirovačko-murterskoj regiji), dok se u zaobalju nalaze tek dvije (drniška regija) što svakako limitira razvojne mogućnosti budući da selektivne oblike turizma karakterizira velik broj dolazaka putem aranžmana turističkih agencija.

Ponuda jednodnevnih izleta i tura u organizaciji turističkih agencija je bogata, a uglavnom se obuhvaća posjete nacionalnim parkovima (brodovima i autobusom) te plovidbu po otocima. Najširu paletu izleta nudi se u pirovačko-murterskoj regiji gdje se u ponudi nalazi najveći broj aktivnih i tematskih izleta, dok u primoštensko-rogozničkoj regiji postoji najbolja povezanost sa seoskoturističkim imanjima (posebice u vidu enogastronomске ponude). Prostorni domet izleta u županiji ograničen je uglavnom na priobalje, otoke i prostor NP Krke, dok je ostatak zaobalja povezan samo jednom turom (koja obuhvaća kninsku i kistanjsko-erвениčku regiju). Spajanjem turističke ponude u zaobalju s turističkim agencijama važan je faktor valorizacije turističkih resursa u zaobalju. Implementacija seoskih domaćinstava u ponudu tura i izleta bazira se uglavnom na enogastronomskoj ponudi što bi seoska domaćinstva trebala iskoristiti te turistima omogućiti i smještajnu ponudu.

2.2.2.5. Pregled opskrbnih usluga u turizmu

Najbolju opskrbnu infrastrukturu posjeduje šibenska regija, a najslabiju šibenski otoci. U turističkim destinacijama najzastupljeniji oblici opskrbe infrastrukture su prehrambene trgovine, benzinske postaje, mjenjačnice, poštanski uredi i ljekarne, dok je s druge strane potrebno proširiti infrastrukturu suvenirnica te banaka i bankomata. Njihova prilagođenost turistima od iznimne je važnosti za normalno funkcioniranje turista i njihovu nesmetanu turističku aktivnost.

Važan segment čine opskrbnih usluga čini iznajmljivanje vozila (automobila, bicikla i plovila) koja je, sukladno turističkim kretanjima, koncentrirana u većim priobalnim središtima, dok je nedostatak tih usluga vidljiv u brodaričko-grebašičkoj regiji, regiji šibenskih otoka te na cijelom prostoru zaobalja. Razvoj rent-a-bike usluge u zaobalju omogućio bi veću turističku valorizaciju postojeće cikloturističke ponude, ali i ostale segmente turističke ponude (agroturističku, gastronomsku i dr.).

2.2.3. Turistička potražnja u županiji

Najvažniji pokazatelj turističke potražnje na razini destinacije su turistička kretanja koja podrazumijevaju broj ljudi koji putuju u turističku destinaciju i ostvaruju u njoj boravak kako bi koristili različite turističke usluge. Najveći izdaci u turizmu ostvaruju se korištenjem osnovnih usluga poput smještaja i prometa, posjetom zaštićenih prirodnih područja, kupnjom suvenira i dr.

2.2.3.1. Turistička kretanja u Šibensko-kninskoj županiji

Turistička kretanja u Šibensko-kninskoj županiji analizirana su kroz kretanja turističkih dolazaka i noćenja. Cjelokupna analiza turističkih kretanja u Šibensko-kninskoj županiji temelji se na podacima dobivenih od Turističke zajednice Šibensko-kninske županije koji su u razdoblju 2010.-2015. g. prikupljeni od lokalnih i mjesnih turističkih zajednica u županiji.

Generalna kretanja broja dolazaka i noćenja

Kretanje broja turističkih dolazaka bilježi stalan rast u razdoblju 2010.-2015. g., s najvećom kulminacijom 2015. g. kada je zabilježeno 18 % više dolazaka nego 2010. g. Stopa rasta dolazaka stranih turista veća je od stope rasta dolazaka domaćih turista. Trendovi noćenja ukazuju na veće stope rasta od turističkih dolazaka te smanjeni broj noćenja 2014. g. zbog meteorološki manje povoljnih uvjeta. Stope rasta turističkih dolazaka u razdoblju 2010.-2015. g. najveće su unutar TZ Zlarina i TZ Rogoznice u priobalju, te u TZ Skradinu i TZ Drnišu u zaobalju (TZ Drniš ujedno bilježi i najveće stope rasta). Jedino TZ Murter-Kornati bilježi pad broja dolazaka zbog slabijih rezultata u kampovima i hotelima. Stopama rasta turističkih noćenja ističu se priobalni TZ-ovi Zlarin, Betina, Krapanj-Brodarica i Rogoznica, te zaobalni TZ-ovi Drniš, Skradin i Knin. Analizirano po turističkim regijama, najveće stope rasta turističkih dolazaka u razdoblju 2010.-2015. g. evidentirane su u drniškoj regiji, regiji šibenskih otoka te prokljansko-skradinskoj regiji. Trendovi većine regija poklapaju se sa županijskim trendom promjene. Stope rasta turističkih noćenja slične su kretanjima turističkih dolazaka s većim rastom u kninskoj regiji i regiji šibenskih otoka. Svi podaci ukazuju na kontinuirani rast turističke potražnje što svakako predstavlja pozitivan preduvjet daljnjem razvoju turizma u Šibensko-kninskoj županiji. Prema podacima je vidljivo kako se zaobalje i otoci posljednjih godina sve više otvaraju turističkom tržištu.

Kretanja broja dolazaka i noćenja prema ishodištu turista

Ukupan broj dolazaka i noćenja je uvelike determiniran brojem dolazaka i noćenja stranih turista čiji se udio za obje kategorije kreće oko 85 %. Prema broju dolazaka i noćenja, domaći turisti preferiraju Šibenik, Vodice, Pirovac, Primošten i Murter-Kornat, dok su strani turisti orijentirani na Šibenik, Vodice, Primošten i Rogoznicu koji zajedno bilježe tri četvrtine svih dolazaka stranih turista. Prema udjelima u destinaciji, strani turisti čine uvjerljivu većinu u Rogoznici, Grebašćici,

Jezerima, Primoštenu i Betini (preko 90 %), a domaći turisti u Kninu (84 %) i Zlarinu (57 %). Kretanja broja noćenja uglavnom se poklapa s kretanjima broja dolazaka, s većom razlikom u kontekstu kraćeg boravka domaćih turista što se očituje i u nešto manjem broju noćenja domaćih turista. Prema analizi po regijama, utvrđeno je kako su za obje skupine turista glavna odredišta šibenska, vodičko-tribunjska, primoštensko-rogoznička i pirovačko-murterska regija. Broj stranih dolazaka u navedenim regijama bilježi stalan rast od 2011. g., dok broj domaćih dolazaka uglavnom stagnira. Kretanja broja noćenja po regijama uglavnom se podudara s kretanjem broja dolazaka po regijama. Jedina razlika je u podatku da domaći turisti najveći broj noćenja ostvaruju u pirovačko-murterskoj regiji iako je najveći broj dolazaka domaćih turista evidentira u šibenskoj regiji.

Generalni godišnji hod kretanja broja dolazaka i noćenja

Kretanje broja dolazaka po mjesecima u razdoblju 2010.-2015. g. ukazuju na porast broja dolazaka u svim mjesecima, izuzev ožujka i svibnja. Najveći pozitivan pomak vidljiv je u srpnju i kolovozu što je rezultat općeg povećanja broja dolazaka i noćenja. Šibensko-kninsku županiju, kao i ostatak Jadranske Hrvatske, karakterizira sezonalnost turističkih kretanja što potvrđuje podatak kako je više od dvije trećine dolazaka i noćenja evidentirano upravo u srpnju i kolovozu. Temeljni uzrok visoke sezonalnosti u Hrvatskoj proizlazi iz nedovoljne iskorištenosti hotelskog smještaja tijekom cijele godine uslijed nedovoljne razvijenosti selektivnih oblika turizma s ponudom izvan tradicionalne turističke sezone. Noviji podaci Šibensko-kninske županije ukazuju na trend proširivanja turističke sezone s rastom broja dolazaka u lipnju, rujnu i listopadu što je posljedica razvoja selektivnih oblika turizma. Kretanje broja noćenja usporedno je s kretanjem broja dolazaka te je još više naglašena koncentracija turističkih kretanja u ljetnim mjesecima. Podaci po regijama također ukazuju kako sve regije bilježe maksimum dolazaka u kolovozu. Značajniji broj dolazaka tijekom cijele godine bilježi šibenska regija, dok u ostalim priobalnim regijama glavnina turista dolazi u srpnju i kolovozu te nešto manje u lipnju i rujnu. Kninsku regiju obilježava ravnomjerniji broj dolazaka tijekom cijele godine. Podaci o kretanju mjesečnog broja noćenja po godinama prate trendove dolazaka. Podaci po TZ-ovima pokazuju kako TZ Skradin ima maksimum dolazaka u siječnju, a TZ Krapanj-Brodarica u prosincu. TZ Knin bilježi pad mjesečnog broja dolazaka u svim mjesecima osim ljetnih. Značajan rast broja noćenja na razini županije zabilježen je u studenom, prosincu i siječnju.

Godišnji hod kretanja broja dolazaka i noćenja prema ishodištu turista

Kretanje prosječnog mjesečnog broja dolazaka prema ishodištu turista ukazuje na veći broj dolazaka i noćenja domaćih turista od studenog do ožujka, a stranih turista od travnja do listopada. Oba pokazatelja ukazuju na značajna povećanja u TZ-ovima Vodicama i Šibeniku što je posljedica broja i kvalitete smještajnih objekata, bogatstva i kvalitete turističkih sadržaja te turističke tradicije.

Identifikacija emitivnih područja

U strukturi stranih turista u Šibensko-kninskoj županiji s najvećim prosječnim brojem dolazaka najviše se ističu Nijemci (14,2 % stranih turista), a slijede Česi (12,6 %), Poljaci (10,7 %), Slovenci (8,8 %), Slovaci (8,6 %), Austrijanci (6,9 %), Francuzi (5,9 %) i Talijani (5,0 %). Veće razlike javljaju se u TZ Vodicama gdje Slovaci čine većinu s 12,8 %, u TZ Primoštenu Česi s 18,8 %, u TZ Zlarinu Slovenci s 20,0 %, dok je najveća specifičnost TZ Knin u kojem Rumunji čine većinu s 30,1 % dolazaka stranih turista. Podaci po turističkim regijama uglavnom se poklapaju s podacima razini TZ-ova stoga u brodaričko-grebaštičkoj i primoštensko-rogozničkoj regiji većinu čine Česi i Poljaci, a u vodičko-tribunjskoj Slovaci, dok u ostalim regijama većinu čine njemački turisti. Struktura noćenja generalno odgovara strukturi dolazaka s manjim promjenama udjelom manje zastupljenih narodnosti. Zanimljivu strukturu stranih turista u segmentu noćenja bilježi prokljansko-skradinska regija u kojoj veći broj noćenja bilježe države koje nisu među državama s najvećim brojem dolazaka (Srbija, UK, Belgija, BiH i dr.) što ukazuje na to kako se primjerice Poljaci, Amerikanci i Španjolci kratko zadržavaju u prokljansko-skradinskoj regiji koja se za njih može okarakterizirati kao usputno središte.

Trendovi dolazaka stranih turista prema ishodišnoj državi u Šibensko-kninskoj županiji ukazuju kako broj dolazaka iz prvih pet država s najviše dolazaka pravilno raste, dok to ne vrijedi za Čehe i Slovake čiji broj dolazaka od 2010. polako, ali kontinuirano opada. Ukoliko se podaci sagledaju s aspekta turističkih regija, u šibenskoj regiji vidljivo je povećanje broja dolazaka njemačkih, a smanjenje broja dolazaka čeških turista. Brodaričko-grebaštička regija bilježi porast broja dolazaka poljskih, njemačkih i slovenskih turista. Primoštensko-rogoznička regija bilježi porast broja dolazaka čeških, poljskih, njemačkih i slovačkih turista te smanjenje broja dolazaka francuskih turista. Šibenski otoci bilježe porast broja dolazaka slovenskih, srpskih i austrijskih, a smanjenje talijanskih turista. Vodičko-tribunjska regija bilježi porast broja dolazaka poljskih i slovenskih te smanjenje čeških, slovačkih i njemačkih turista. Pirovačko-murterska regija bilježi porast broja dolazaka njemačkih i slovenskih te smanjenje talijanskih turista. Prokljansko-skradinska regija bilježi porast broja dolazaka svih pet vodećih država uz smanjenje broja dolazaka iz Italije i Francuske. Drniška regija bilježi porast broja dolazaka njemačkih, francuskih, talijanskih, nizozemskih i britanskih turista, dok kninska regija bilježi oscilacije netipičnih emitivnih država (Bjelorusija, Rumunjska, Kina). Vrijednosti kretanja broja noćenja na razini županije u razdoblju 2010.-2015. g. koreliraju s brojem dolazaka pri čemu valja spomenuti smanjenje broja noćenja slovačkih, a povećanje broja noćenja slovenskih turista. Na razini regija vidljive su manje promjene u odnosu na kretanje broja dolazaka: u šibenskoj regiji bilježi se porast noćenja njemačkih, a smanjenje noćenja čeških i slovenskih turista; šibenski otoci bilježe porast broja noćenja srpskih i slovenskih, a smanjenje ruskih turista; prokljansko-skradinska regija bilježi smanjenje broja noćenja prvih pet najzastupljenijih država po broju dolazaka. Kretanje broja noćenja ostalih regija bilježi gotovo identične stope rasta kao i kretanje broja dolazaka.

Kretanje prosječnog broja dolazaka po mjesecima u razdoblju 2010.-2015. g. ukazuje kako prvih deset država s najvećim brojem dolazaka bilježi i najveći broj dolazaka u ljetnim mjesecima. Česi su u prosjeku najbrojniji u srpnju, a Nijemci u kolovozu. Nijemci, Francuzi, Austrijanci i Nizozemci ostvaruju nešto veći broj dolazaka i izvan turističke sezone, dok je broj dolazaka ostatka vodećih država koncentriran u ljetnim razdoblju. Kretanje prosječnog broja noćenja pokazuje identične podatke i na razini broja noćenja.

Trajanje boravka turista

Prosječan turist u Šibensko-kninskoj županiji prosječno boravi nešto više od šest dana. Najdulje trajanje boravka ostvareno je u šibenskim otocima (deset dana) i u pirovačko-murterskoj regiji (osam dana) što ukazuje na to da su te regije prvenstveno usmjerene prema ljetnom odmorišnom turizmu. Prokljansko-skradinska regija bilježi najkraći boravak turista (tri dana), a s obzirom na velik broj dolazaka i glavnu turističku atrakciju NP Krka, regija se može okarakterizirati kao tranzitna destinacija. Šibenska regija bilježi kraće trajanje boravka turista od prosjeka što je prvenstveno razlog orijentacije na selektivne oblike turizma (prije svega kulturni) za koje je karakteristična mobilnost turista. Na razini TZ-ova, turisti prosječno najdulje borave u Zlarinu i Pirovcu, a najkraće u Skradinu i Drnišu što je rezultat različite kvantitete i kvalitete turističke ponude, ali i geografskih prostornih razlika. Unutar promatranog razdoblja 2010.-2015. g. evidentiran je blago povećanje trajanja boravka turista u većini priobalnih TZ-ova, iako je od 2011. g. zabilježeno blago smanjenje trajanja boravka turista u tradicionalno jakim kupališnim destinacijama kao što su Pirovac, Rogoznica, Tisno i Tribunj. Godišnji hod prosječnog trajanja boravka turista u Šibensko-kninskoj županiji ukazuje na dulje zadržavanje u ljetnim mjesecima s maksimumom u kolovozu, iako se u zaobalnim regijama ostvaruju nešto dulja trajanja boravka u zimskim mjesecima kao rezultat razvoja selektivnih oblika turizma i manjoj ovisnosti o vremenskim uvjetima. Prosječno trajanje boravka na razini TZ-a uglavnom se poklapa s turističkim prosjekom. Kretanje prosječnog trajanja boravka turista po regijama ukazuje na povećanje prosječnog trajanja boravka turista u rujnu i smanjenje u kolovozu i listopadu. Brodaričko-grebaštica, pirovačko-murterska i prokljansko-skradinska bilježe povećanje trajanja boravka turista izvan sezone u razdoblju 2010.-2015. g. Podaci na razini TZ-ova uglavnom se poklapaju s podacima na županijskoj i regionalnoj razini.

Strani turisti bilježe dulje trajanje boravka od domaćih turista što se posebice ističe u šibenskoj, primoštensko-rogozničkoj, vodičko-tribunjskoj i brodaričko-grebaštica regiji, dok je situacija u šibenski otocima obratna.

2.2.3.2. Turistička kretanja prema nacionalnim parkovima

Iako podaci zbog različite metodologije nisu izravno usporedivi, na temelju provedene analize može se utvrditi povećanje turističke potražnje za ponudom oba nacionalna parka što svakako ukazuje na njihov turistički značaj u ukupnoj turističkoj ponudi Šibensko-kninske županije. S druge strane, Nacionalni park Krka mnogo je značajnija turistička destinacija u postojećoj ponudi dok Nacionalni park Kornati to tek treba postići, a s obzirom na resursnu osnovu, ima pretpostavke za takav razvojni ishod.

Na temelju podataka o broju prodanih ulaznica Javne ustanove Nacionalnog parka Krke, utvrđen je stalni rast broja posjetitelja u razdoblju 2010.-2015. g. što je u skladu s globalnim trendovima sve veće potrebe turista za upoznavanjem prirodnih ljepota. Godišnji hod broja posjetitelja u promatranom razdoblju otkriva veliku koncentraciju posjetitelja tijekom ljetnog razdoblja kada NP Krku posjeti 4/5 ukupnog godišnjeg broja posjetitelja. S obzirom na korelaciju kretanja broja posjetitelja usporedno s kretanjem broja dolazaka u Šibensko-kninsku županiju, vidljivo je kako je NP Krka još uvijek usputna destinacija za turiste, iako trendovi ukazuju na poboljšanje stanja.

S obzirom na ograničene mogućnosti posjećivanja Nacionalnog parka Kornata (samo morskim putem), podaci o prodanim ulaznicama nemaju težinu za procjenu posjećenosti Parka kao što je slučaj s NP Krkom. Evidencija ulaznica vrši se po jedinici plovila koje uplovi na teritorij NP Kornata te na temelju ronilačkih posjeta (uplov ronioca), stoga podaci nisu direktno usporedivi s podacima Nacionalno parka Krka. U razdoblju 2010.-2015. g. evidentiran je porast broja posjetitelja svih navedenih kategorija. Ronilački posjeti bilježe najveći rast u visini od 41,2 % s nešto slabijim posjetima 2011. i 2013. g., dok u apsolutnom pogledu dominiraju posjeti privatnim plovilima (porast od 13,7 %).

2.2.3.3. Komparativna analiza turističkih kretanja na regionalnoj razini

Komparativna analiza posjećenosti dalmatinskih županija provedena prema podacima Državnog zavoda za statistiku pokazala je kako je u apsolutnom broju turističkih dolazaka i noćenja Šibensko-kninska županija na posljednjem mjestu. Međutim, kad se te varijable normaliziraju s obzirom na broj stanovnika stanje se mijenja: Šibensko-kninska županija brojem dolazak i noćenja po stanovniku gotovo je identična Zadarskoj županiji i znatno bolje stoji od Splitsko-dalmatinske županije koja u apsolutnom smislu ima gotovo dvostruko više dolazaka i noćenja od svake županije pojedinačno.

2.2.3.4. Analiza percepcije i stavova posjetitelja Šibensko-kninske županije

Turistička zajednica Šibensko-kninske županije provela je 2012. g. istraživanje stavova turističke potražnje prema turističkoj ponudi Šibensko-kninske županije analizirajući između ostalog i glavne motive dolaska turista, glavne izvore informacija koje su turisti koristili prilikom odabira Šibensko-kninske županije kao destinacije, aktivnosti u koje se turisti upuštaju tijekom boravka u županiji te ukupni stupanj zadovoljstva svih elemenata turističke ponude destinacije

Najvažniji motiv dolaska turista u Šibensko-kninsku županiju je kupanje i sunčanje (76,5 %), a slijede pasivni odmor (73,2 %) i upoznavanje prirodnih ljepota (50,1 %). Struktura motiva dolaska ukazuje kako je glavni turistički proizvod županije i dalje sunce i more kao tradicionalni turistički proizvod. Međutim, podaci ukazuju na sve veću dinamičnost suvremenog turista budući da nova iskustva i doživljaji te gastronomija čine po trećinu motiva dolazaka turista.

Primarni izvor informacija turistima koji su posjetili Šibensko-kninsku županiju je internet, a slijede ga preporuka rodbine i prijatelja te iskustvo prijašnjeg boravka. Na temelju podataka utvrđena je potreba za jačanjem online marketinga, posebice putem društvenih mreža. Sukladno visokom udjelu osobnih izvora informacija (koji ukazuje na zadovoljstvo turista i ponovne dolaske posjetitelja) važno je uzeti u obzir izravnu promidžbu kroz postojeće posjetitelje te ju nadopuniti dodatnim oblicima promocije poput autentičnih suvenirna.

Glavna aktivnost turista za vrijeme boravka na području Šibensko-kninske županije uvjerljivo je plivanje i kupanje, a slijedi odlazak u restorane te izleti u nacionalne parkove koji su visokorangirana aktivnost ukazujući na značaj zaštićenih dijelova prirode u turističkim okvirima.

Relativno su visoki udjeli aktivnosti odlaska u ugostiteljske objekte i kupnje (stvarajući potrebu za razvojem ponude kvalitetnih proizvoda i usluga) te šetnje u prirodi (ukazujući na potrebu izgradnje pješačkih staza i popratne turističke infrastrukture). Visok udio razgledavanja znamenitosti ukazuje na potrebu dodatnog jačanja sektora kulturnog turizma. Potrebno je usmjeriti razvoj selektivnih oblika turizma prema iskazanim aktivnostima turista čime se pravovaljano odgovara na turističke potrebe.

Stavovi o turističkoj potražnji ponešto se razlikuju prema glavnim emitivnim tržištima, a kroz studiju su analizirani na temelju podataka prikupljenih na uzorku njemačkih, čeških, poljskih, slovačkih i talijanskih turista. Glavni motiv dolaska svim analiziranim skupinama turista je kupanje i sunčanje, izuzev turistima iz Poljske kojima je važniji motiv pasivan odmor. Glavni izvor informacija svim analiziranim skupinama turista je internet izuzev češkim turistima koji na prvo mjesto stavljaju preporuke rodbine ili prijatelja. Prijašnji boravak ima veliku važnost njemačkim, poljskim i talijanskim turistima, dok je češkim i slovačkim važna i preporuka turističkih agencija. Vodeća aktivnost svim analiziranim skupinama turista je plivanje i kupanje.

Analiza razine zadovoljstva elementima turističke ponude ukazuje na iznimno zadovoljstvo turista ljepotom prirode i krajolikom, ljubaznošću osoblja u smještajnom objektu i osobne sigurnosti što svakako valja istaknuti prilikom promocije destinacije. S druge strane, veliko nezadovoljstvo turisti su iskazali zbog malih mogućnosti za kupnju, lošom kvalitetom lokalnog prijevoza te niskom kvalitetom i slabim mogućnostima parkinga.

Prosječni turist koji posjećuje Šibensko-kninsku županiju je u prosjeku srednjih godina sa srednjom stručnom spremom ili visokim stupnjem obrazovanja, informatički aktivan, izrazito mobilan te zainteresiran za različite aktivnosti u okviru destinacije (iako mu je primaran motiv dolaska i glavna aktivnost kupanje i sunčanje). Turisti koji dolaze u Šibensko-kninsku županiju spremni su potrošiti veći iznos unutar destinacije uz pretpostavku da postoji kvalitetna ponuda turističkih usluga i sadržaja.

2.2.4. Turističko poslovanje

Poslovanje turističkih subjekata u Šibensko-kninskoj županiji analizirano je s obzirom na prihode i financijske rezultate ugostiteljskih i smještajnih subjekata te odabranih poslovnih subjekata kako bi se ukazalo na trenutno stanje turizma u županiji. Prikazan je i pregled potrošnje turista kroz analizu prosječnih dnevnih izdataka koje prosječan turist izdvoji u mjestu boravka što pokazuje na platežnu moć (potražnju) turista i potrošačku ponudu županije.

2.2.4.1. Pregled poslovanja subjekata u turizmu

Trendovi poslovanja na županijskoj razini uvelike su uvjetovani kretanjima poslovanja u Šibeniku i Vodicama s obzirom kako se na njihovim administrativnim prostorima nalazi oko 60 % ukupnog broja turističkih kretanja. Najveći udio poslovnih subjekata s negativnim financijskim rezultatom evidentirano je u Gradu Kninu, a onih s pozitivnim u Općini Pirovcu.

U razdoblju 2010.-2015. g. sektor turizma bilježi ukupne prihode od 3,791 mlrd. kuna, dok su rashodi iznosili 3,986 mlrd. kuna, stoga je ukupan financijski rezultat razdoblja negativan i iznosi -194,6 mil. kuna. Uvjerljivo najveće prihode daju subjekti u Gradu Šibeniku, a slijede subjekti u Gradu Vodicama te u općinama Primoštenu i Pirovcu. Obalne JLS prihoduju čak 95,5 % ukupnih turističkih prihoda što jasno iskazuje polarizaciju turističkog prihodovanja na obali. Pozitivan financijski rezultat na kraju razdoblja imali su Grad Skradin (2,5 mil. kn) i općine Pirovac (392,9 tis. kn), Ervenik (284,9 tis. kn), Cijljane (242,6 tis. kn), Tisno (209,9 tis. kn) i Promina (121,3 tis. kn).

Trendovi kretanja razlike prihoda i rashoda u promatranom razdoblju ukazuju na smanjenje negativnog financijskog rezultata nakon 2013. g. u cijeloj županiji te većini JLS-a. Tri najveće turističke destinacije u županiji (Šibenik, Vodice i Primošten) bilježe trend poboljšanja financijskog rezultata turističkog poslovanja što uvelike uvjetuje i generalni trend poboljšanja turističkog poslovanja u Šibensko-kninskoj županiji.

Sukladno podacima za razdoblje 2010.-2015. g., evidentiran je i trend povećanja broja zaposlenih u turističkom sektoru za 50,5 %. Najviše zaposlenih imaju gradovi Šibenik i Vodice te općine Primošten i Tisno. Prosječna visina plaća radnika u turističkom sektoru uvjetovana je stupnjem turističkog razvoja destinacije stoga je ona veća u priobalju nego u zaobalju (s maksimumom u Općini Primošten).

Treba dodati da su pojedini poslovni subjekti u turističkom sektoru Šibensko-kninske županije osvajači različitih nagrada i priznanja koje ukazuju na visoku kvalitetu usluga u turizmu. Posebno se ističu Solaris, Marinetek NCP i Pelegrini kao osvajači Zlatne plakete odnosno nagrade Dobri restorani.

2.2.4.1. Pregled turističke potrošnje

Turistička potrošnja analizirana je na temelju prosječnih dnevnih izdataka koje turist potroši u turističkom boravištu. Prosječni dnevni izdaci po turistu tijekom 2014. g. iznosili su 53,78 eura što je čak petinu manje od prosjeka Jadranske Hrvatske. Takav podatak ukazuje na velik nedostatak u turističkoj ponudi županije, ali i na potrošačke navike turista koji dolaze u Šibensko-kninsku županiju. Jedan od razloga manje potrošnje je velik udio privatnog smještaja i kampova za koje je utvrđeno kako njihovi gosti troše najmanje, dok turisti koji odsjedaju u hotelima troše najviše. Najveći dio izdataka odnosi se na smještajno-ugostiteljske usluge (više od dvije trećine). Komparativnom analizom utvrđeno je kako turisti u Šibensko-kninskoj županiji troše manje na ugostiteljske usluge i kulturu, a više na trgovinu, sport i rekreaciju, zabavu i izlete u odnosu na prosjeke Jadranske Hrvatske. Veći izdaci za izlete ukazuju na izniman značaj nacionalnih parkova u turističkoj potrošnji.

Razvoj selektivnih oblika turizma od iznimne je važnosti za povećanje turističkog prihodovanja. Prosječna dnevna potrošnja posjetitelja kulturnih atrakcija iznosi 45 eura, posjetitelja muzeja i galerija 57 eura, izletnici u nacionalnim parkovima 20 eura, dok nautičari troše uvjerljivo najviše – prosječno 161,17 eura. Razvoj selektivnih oblika turizma povećao bi prihode od turizma, otvorio nova radna mjesta te povećao kvalitetu turističke ponude destinacije Šibensko-kninske županije.

2.2.5. Promidžba i brendiranje

Brendiranje turističke destinacije postaje nužnost i preduvjet za kvalitetno pozicioniranje na turističkom tržištu. Proces brendiranja predstavlja oblik promidžbe kroz stvaranje brenda (turističkog proizvoda) mjesta ili regija u svrhu postizanja prepoznatljivosti i veće konkurentnosti destinacije. Brendiranje se treba temeljiti na lokalnom identitetu te je važno izdvojiti lokalne proizvode koji imaju potencijal brendiranja i na njima temeljiti turističku ponudu. Moderna promocija turističke ponude u suvremenom turizmu ostvaruje se kroz suradnju sustava turističkih zajednica kao destinacijskih menadžment organizacija i turističkih agencija kao destinacijskih menadžment kompanija koje zajedno rade na stvaranju turističkih proizvoda. Prilikom stvaranja turističkog proizvoda potrebno je provoditi razvoj proizvoda kao temeljnu komponentu marketinga, povećati ulaganja u online marketing, stvoriti bolju interakciju između subjekata javnog i privatnog sektora uz bolje udruženo oglašavanje te poboljšati metodologije mjerenja učinkovitosti izvršenih aktivnosti.

2.2.5.1. Turistička politika Šibensko-kninske županije i provedene aktivnosti u promociji i brendiranju

Turistička zajednica Šibensko-kninske županije odredila je provedbene aktivnosti za ostvarenje ciljeva turističke politike koja između ostalog obuhvaća povećanje turističkog prometa, povećanje turističkog prihoda, podizanje kvalitete turističkog proizvoda, proširenje turističke sezone, razvoj selektivnih oblika turizma i uvođenje novih proizvoda, poticanje e-marketinga, poticanje osnivanja i pozicioniranje DMK, jačanje promotivne aktivnosti te stvaranje identiteta i brenda. Prilikom ostvarivanja cilja potrebno je provoditi marketinške aktivnosti koje se svode na administrativni marketing (rad turističkih ureda), dizajn vrijednosti (promoviranje destinacije unutar kojih se daje podrška uređenju fizičke infrastrukture, održavanju manifestacije i razvijanje lokalnih turističkih proizvoda), povećanje komunikacijskih vrijednosti (poticanje online komunikacije), distribuciju i prodaju vrijednosti (promocija TZ-a na sajmovima i stranim tržištima), jačanje internog marketinga i marketinške infrastrukture (edukacije za preoblikovanje TZ-a u DMO-e). Strategija brendiranja ima visok prioritet u ostvarivanju ciljeva turističke politike županije te je predviđeno jačanje promocije županije kroz prepoznatljivi slogan i vizualni identitet.

2.2.5.2. Odabrane aktivnosti institucija na regionalnoj i lokalnoj razini u promociji i brendiranju destinacije

Turistička zajednica Šibensko-kninske županije temeljila je promociju Šibensko-kninske županije kroz identitet krune Jadrana, raja za nautičare, slikovitih otoka, sačuvanog okoliša te malih mjesta punih života. Promocija se uvelike temeljila na bogatoj prirodnoj i kulturnoj baštini kao glavnim turističkim resursima županije. Sukladno širini turističke ponude, potrebno je razviti suradnju i strateški pristup u provedbi aktivnosti od strane svih institucija na lokalnoj i

regionalnoj razini koje su uključene u turističku djelatnost s naglaskom na povećanju njihove koordinacije. Glavni akteri koji sudjeluju u procesu promocije i brendiranja su Turistička zajednica Šibensko-kninske županije (online promocija, pružanje informacija, unaprjeđenje turističkog proizvoda i interni marketing) i Razvojna agencija Šibensko-kninske županije (projekti razvoja i unaprjeđenja turističke ponude). Velika prednost u lokalnoj i regionalnoj promociji je online marketing putem komunikacijskih multimedijalnih kanala koji uključuju web stranice, društvene mreže, e-mail, mobilne aplikacije, odnose s javnošću te ostale aktivnosti kojima se potpomaže privatni sektor. Uz navedeni online marketing, promocija se vrši kroz tisak, oglašavanje u zajedničkim promotivnim kampanjama javnog i privatnog sektora te sudjelovanjem na međunarodnim turističkim sajmovima. U zajedničkoj suradnji Turističke zajednice Šibensko-kninske županije i lokalnih TZ-ova, turistička ponuda županije prezentirana je na šesnaest turističkih sajmova na kojima su prezentirani različiti oblici turizma poput onog vezanog uz more i sunce, te kamping, nautičkog, poslovnog turizma, cikloturizma i dr.

Bogatstvo zaštićene materijalne i nematerijalne kulturne baštine (katedrala sv. Jakova, izrada šibenske kape, izrada betinske gajete, izrada čipke rogozničkog i primoštenskog kraja i drniški pršut) svakako su prednost u prezentiranju i promoviranju destinacije županije te odražavaju bogatstvo turističkih resursa u promociji županije. Posljednjih se godina teži ciljnom usmjeravanju promocije turističke ponude zasebnim interesnim skupinama i to kroz povezivanje s destinacijskim menadžment agencijama.

Cjelokupna promocijska aktivnost županijske turističke zajednice odvija se izvan turističke sezone, u doba pripreme za sezonu, dok se promocija lokalnih turističkih resursa odvija u vrijeme turističke sezone kada se odvija najveći broj događaja što povoljno utječe na usmjeravanje turista prema drugim županijskim destinacijama. S obzirom kako je cilj turističke politike svih dionika uključenih u razvoj turizma destinacije privlačenje većeg broja gostiju tijekom predsezone i postsezone, potrebno je daljnje usmjeravati marketinšku aktivnost u pravcu promocije vansezonske turističke ponude.

2.2.5.3. Aktivnosti lokalnih turističkih zajednica u promociji i brendiranju destinacije

Grad Šibenik je tijekom posljednjih godina bio vrlo učinkovit u brendiranju vlastitih turističkih resursa te je kroz projekt Priprema za brendiranje grada Šibenika i organizaciju brojnih gastronomskih, kulturnih, sportskih, i ostalih događanja stvorio vrlo prepoznatljiv brend temeljen na srednjovjekovnoj jezgri. Ostvarena je i nagrada Međunarodne turističke organizacije te je Šibenik prepoznat kao središte kulturnog turizma. Uz navedeno, projektom brendiranja obiteljskog smještaja stvoreni su preduvjeti za jačanje i produljenje turističke sezone. U unutrašnjosti županije, kao važnom, ali nedovoljno iskorištenom turističkom potencijalu županije, pokrenute su inicijative za upotpunjavanjem turističke ponude. Sukladno bogatstvu prirodnih i kulturnih turističkih resursa prepoznat je potencijal za razvoj selektivnih oblika turizma (kulturni, enogastronomski, avanturistički, ruralni turizam i sl.) što je važan preduvjet za produljenje turističke sezone. Potporni turistički resursi u županiji trebali bi se temeljiti na razvoju tematskih staza, promociji i razvoju projekta ekoetnosela te razvoju specifičnih turističkih proizvoda na šibenskim otocima.

Turistička zajednica Grada Knina razvija veću valorizaciju kninske tvrđave i lokalne gastronomske ponude te kroz projekte uređenja pješačko-biciklističkih staza uz rijeku Krku i pritoke otvara mogućnosti za turistički razvoj ruralnih predjela. TZ Drniš pokrenula je inicijativu za razvoj i poboljšanje turističke ponude cjelokupne drniške regije kroz stvaranje inovativnog turističkog proizvoda povezanog s lokalnim posebnostima na temelju međusektorske suradnje svih aktera (javni, privatni i civilni). Etnoland Dalmati u Pakovom Selu prepoznat je kao lokalitet kvalitetne promocije kulturne baštine i lokalne gastronomije čime je 2012. g. dobio nagradu za najbolju turističku ponudu kontinentalne Hrvatske. TZ Skradin kroz gastronomske događaje promovira tradicijske proizvode i kulturnu baštinu. TZ Vodice potiče promoviranje različitih kulturno-zabavnih manifestacija, dok TZ Rogoznica i TZ Primošten potiču održavanje tradicionalnih i etnoloških manifestacija temeljenih na običajima i lokalnim posebnostima primoštenskog kraja. TZ Pirovca i TZ Tisna imaju široku i bogatu ponudu manifestacija koje promoviraju lokalne posebnosti. TZ Zlarin stvara jedinstveni turistički proizvod vezan uz koraljarstvo, dok otok Krapanj ima potencijal brendiranja spužvarstva kao brenda nematerijalne baštine županije. TZ Jezera i TZ Betina promoviraju pomorsku tradiciju i baštinu te materijalna i nematerijalna kulturna dobra poput plesa, pjevanja i nakita.

Projekt Hrvatski otočni proizvod prepoznao je četrnaest proizvođača brendiranih proizvoda s otoka Murtera, Prvića i Žirja kao velike potencijale za osmišljavanje kvalitetnog turističkog proizvoda, ali ih je potrebno povezati i promovirati tematskim stazama te kreirati eko-etno sela koja bi omogućila jaču promociju i razvoj specifičnih otoka proizvoda.

Iako se turistički potencijal sve više valorizira i postoji čitav niz potencijalnih turističkih proizvoda, potrebno je povećati marketinšku prepoznatljivost određenog sadržaja kao jedinstvenog turističkog proizvoda. Nužno je poduzeti mjere koje će unaprijediti prepoznatljivost slogana i vizualnog identiteta kako bi se Šibensko-kninska županija repositionirala na međunarodnom turističkom tržištu. To uključuje i jačanje brenda destinacije Šibenik – Dalmacija te jačanje internetske promidžbe. Pritom valja pozornost staviti na segmentaciju turističkog tržišta, tj. potrebno je prilagoditi proizvode specifičnim potrebama turista. U svrhu jače promocije i međusektorskog povezivanja turističkih aktera, pokrenuta je inicijativa za gradnju Posjetiteljskog centra Šibensko-kninske županije u Vodicama. Unatoč iznimno širokoj i raznovrsnoj turističkoj ponudi Šibensko-kninske županije još uvijek ne postoji pravovaljana strategija razvoja brenda što svakako mora biti prioritet u budućem razdoblju.

ODREĐIVANJE RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA

3

3. ODREĐIVANJE RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA

Analiza stanja dala je pregled trenutnog stanja u turističkom razvoju Šibensko-kninske županije i kretanja na turističkom tržištu. Rezultati analize internog okruženja (koji obuhvaćaju pokazno bogatstvo prirodnim, kulturnim i drugim resursima te ograničenja u turističkom korištenju prostora i resursa) i analize turističkog tržišta (koji obuhvaćaju kretanja na nacionalnom, europskom i svjetskom turističkom tržištu, postojeću turističku ponudu Šibensko-kninske županije te potražnju za tom ponudom) polazna su točka u planiranju budućeg turističkog razvoja. Sljedeći korak podrazumijeva utilizaciju rezultata analize stanja za određivanje razvojnih potreba i potencijala u turizmu Šibensko-kninske županije kako bi se mogao definirati realističan i provediv strateški okvir za turistički razvoj županije.

3.1. Sinteza stanja

Usprkos velikom resursnom bogatstvu, turistička ponuda Šibensko-kninske županije u proteklom se razdoblju prvenstveno oslanjala na proizvod *sunca i mora* tek dopunjen nešto izraženijim posjetima Nacionalnom parku Krki dok su se ostali turistički proizvodi tek počeli razvijati pri čemu su neki i dalje na samom začetku. Brojni resursi još uvijek nisu uopće turistički valorizirani ili je njihova valorizacija neplanska, stihijska. Takvo stanje nesumnjivi je uzrok sezonalnosti turističkih dolazaka i noćenja koja sama sebe potiče i na taj način otežava smanjenje sezonalnosti turističke ponude kao glavnog generatora cjelogodišnjeg turizma. Uz sezonalnost, koja se ogleda kako u posjećenosti tako i u turističkoj ponudi, temeljni nedostaci turističkog sektora Šibensko-kninske županije su nediferencirana turistička ponuda koja je uzrok koncentracije turista u priobalju te stihijski razvoj turizma i nedostatno razvijena turistička infrastruktura u zaobalju (donekle i na otocima). Navedeni nedostaci otežavaju iskorištavanje prednosti koje se ogledaju u iznimnom bogatstvu prirodnim i kulturno-manifestacijskim turističkim resursima.

Uzroci oslanjanja turističke ponude na *sunce i more* javljaju se u klimatskim uvjetima i osjećaju ugodne s najboljim potencijalom vanjskih aktivnosti koncentriranim u ljetnim mjesecima koji uz tradiciju godišnjih odmora i školskih praznika uvelike determiniraju sezonalnost turističkih kretanja u županiji. Tradicionalna sezonalnost posljedično uvjetuje koncentraciju turističkih djelatnosti i cjelokupne ponude u okviru sezone dok je izvansezonska turistička ponuda slaba i ne daje mogućnosti cjelogodišnje turističke valorizacije postojećih resursa. Dokaz tome je i sezonski rad velikog dijela ugostiteljskih i smještajnih subjekata koji su zbog nerentabilnosti poslovanja u zimskom dijelu godine primorani na privremeno zatvaranje tijekom zimskih mjeseci. Problem sezonalnosti posebice je izražen na otocima koji se uz općenite demografske probleme susreću i s problemima otežane prometne dostupnosti, izvorima financiranja turističke djelatnosti, nedostatkom kapaciteta za sustavno planiranje turističkog razvoja te manjkom smještajnih kapaciteta.

Dodatni nedostatak dugotrajne orijentiranosti na glavni turistički proizvod *sunca i mora* je masovnost turizma, odnosno velik broj turista koji dolazi s glavnim motivom kupanja i sunčanja. Općenito turistička kretanja u okviru masovnog turizma predstavljaju relativno malu turističku potrošnju koja se svodi na prehranu i smještaj, a predstavljaju ogroman pritisak na postojeću energetska, komunalnu i prometnu infrastrukturu kao i na plažne resurse. Ukoliko izražena masovnost turista prekorači podnošljiv kapacitet prostora, dolazi do „erozije“ atrakcijske osnove i smanjenja turističke atraktivnosti turističkog krajolika. U primarnim turističkim krajolicima to je problem jer je obnovljivost resursa ili iznimno duga (uzrokovana geomorfološkim procesima, npr. na plažama) ili iznimno skupa, a ponekad je degradacija i ireverzibilna te je u tom slučaju šteta u turizmu trajna i nepopravljiva. U zaštićenim dijelovima prirode, premašenjem podnošljivog kapaciteta uz turističku gubi se i važna intrinzična vrijednost koja je razlog statusa zaštite. Taj se problem javlja na pojedinim lokalitetima u Nacionalnom parku Krki.

Ipak, suvremena turistička kretanja ukazuju na povećanje unutardestinacijske aktivnosti turista i potražnju za širom paletom turističke ponude (aktivnosti i atrakcije), stoga je potrebno postojeću turističku ponudu proširiti i pravovremeno odgovoriti na suvremene turističke trendove te tako osigurati dobru poziciju na turističkom tržištu koja će omogućiti širenje. S druge strane, sadržajnim proširenjem ponude turističkih aktivnosti stvara se diversificirani turistički doživljaj koji turiste aktivira i potiče na veću turističku potrošnju u različitim turističkim segmentima. Time se ujedno i smanjuju negativni efekti masovnosti turizma, povećava se prostor kojeg prosječan turist posjeti (u ovom slučaju je bitno iskoristiti potencijale zaobalja kao takvog dodatnog prostora) te otvaraju vrata za napredan i konkurentan turistički razvoj.

Bez obzira na posljedice koje proizvodi, *sunce i more* u Šibensko-kninskoj županiji ne smije se zanemariti kao najvažniji atrakcijski faktor bez kojeg praktički ne bi bilo turizma u Dalmaciji. U suvremenom turističkom sektoru *sunce i more* je primarni turistički proizvod i stoga u promišljanju budućeg turističkog razvoja valja poći od toga kao polazišne osnove za razvoj diversificiranije i bogatije ponude. Uzimajući u obzir broj turista koji dolaze u županiju radi tog proizvoda, jasno proizlazi da je potrebno uložiti napore kako bi se postojeća „masa“ posjetitelja umjesto smanjivanja, do kojeg bi moglo doći uslijed promjena u potražnji na turističkom tržištu, dijelom pretoči na druge turističke proizvode. U tom pogledu treba promatrati *sunce i more* kao jedinstveni, netipičan razvojni resurs i potencijal za turistički razvoj. Treba se osvrnuti i na masovnost koju kupališni turizam potaknut *suncem i morem* proizvodi. „Preljevanje“ posjetitelja u druge turističke proizvode rezultirat će jačanjem tih proizvoda kao samostalnih privlačnih faktora koji će, međutim, imati širu i raspršeniju prostornu i vremensku distribuciju dovodeći do smanjenja problema masovnosti koja se javlja u obalnim područjima i ljeti. Mora se uzeti u obzir da će proces biti dugotrajan što je s jedne strane povoljno i s aspekta razvoja i učvršćivanja drugih turističkih proizvoda, a s druge strane socioekonomskim promjena do kojih će neminovno doći budući da je upravo masovnost u suvremenom turističkom sektoru jedan od najvažnijih izvora prihoda za značajan dio stanovništva obalnih područja.

Bogata resursna i atrakcijska osnova najvažniji je nedovoljno iskorišteni resurs koji ima iznimne potencijale za turističku valorizaciju i adaptaciju za funkcionalno proširenje turističke ponude koja bi trebala aktivirati pasivne turiste, potaknuti razvoj selektivnih oblika turizma, proširiti turističku sezonu te formirati temelje za razvoj cjelogodišnje turističke djelatnosti. Proširenje ponude trebalo bi zahvatiti ne samo one vrste turizma koje su vezane uz *sunce i more*, već i selektivne oblike turizma koji bi nadopunjavali postojeću ponudu što bi u konačnici doprinijelo

povećanju prihoda od turizma i ulaganja u infrastrukturu, odnosno povećalo mogućnosti za kvalitetniji ukupni gospodarski rast i povećanje kvalitete života. Resursnu osnovu Šibensko-kninske županije valja sagledavati u kontekstu okolnih županija odnosno regionalnih destinacija. U tom pogledu, usprkos bogatoj kulturnoj baštini Šibensko-kninska županija ističe se prirodnom baštinom. Nacionalni parkovi Krka i Kornati prepoznatljivi su na nadnacionalnoj, čak i globalnoj razini, te u tom pogledu Šibensko-kninska županija značajno iskače u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju koja nema nijedan nacionalni park, a nešto manje i u odnosu na Zadarsku županiju (u kojoj se nalazi Nacionalni park Paklenica). Bogatstvo prirodnom baštinom čini ovaj prostor prirodnim centrom Dalmacije za razvoj tzv. zelenog turizma. Blizina očuvanih i zaštićenih elemenata prirodne baštine u susjednim županijama samo dodatno povećava centralni položaj Šibensko-kninske županije iz koje se mogu planirati ture i posjeti tih lokaliteta.

Znanstveni i kulturološki značaj kulturno-povijesne baštine dalmatinskih županija ističe u se u nacionalnim okvirima, a Šibensko-kninska županija tome značajno doprinosi. U županiji se mogu naći lokaliteti od iznimne vrijednosti s aspekta historiologije, arheologije, etnologije, povijesti umjetnosti i drugih znanosti. Od kulturnih dobara svjetske važnosti i prepoznatljivosti u Šibensko-kninskoj se županiji ističu Katedrala sv. Jakova zaštićena u okviru UNESCO-ove Svjetske baštine, Tvrđava sv. Nikole kandidirana za istu zaštitu te vinogradski krajolik Bucavac kod Primoštena.

Elementi kulturno-povijesne baštine u Šibensko-kninskoj županiji imaju komparativnu prednost u pogledu odnosa s prirodnom baštinom. To se prije svega ogleda kroz značajnu ulogu georaznolikosti krajolika u razvoju elemenata koji su danas dio kulturne baštine, i to ne samo u ruralnim, već i u urbanim sredinama. Kao takvi, oni predstavljaju potencijal za holističko objašnjavanje historijskogeografskog razvoja prostora u kojem su se prirodna i kulturna komponenta toliko ispreplele i međuuvjetovala stvarajući karakteristične kulturne krajolike iznimnog turističkog potencijala.

Iz svega navedenog proizlazi kako kulturno-povijesna baština nikako ne smije biti zanemarena u turističkom razvoju i oblikovanju turističkih proizvoda. Štoviše, ona je u nekim turističkim regijama Šibensko-kninske županije posebno važan resurs za razvoj kulturnog turizma. U svjetlu toga valja razmatrati mogućnosti turističkih proizvoda koji integiraju prirodne i kulturne atrakcije što je i u skladu s prevladavajućim kulturnim krškim krajolicima koji na više razina odražavaju uske veze i suživot čovjeka i njegova okoliša koji je značajno utjecao na povijest ovog kraja. Ta je komponenta izražena i u nacionalnim parkovima Krki i Kornatima te je kao takva važna u objašnjavanju nastanka njihovih krajolika. Zelena, odnosno prirodna komponenta turizma pritom treba biti iskorištena u formiranju turističkog identiteta Šibensko-kninske županije. Generalni oblici turizma koji podržavaju takav spoj u formiranju turističkih proizvoda su ruralni turizam, ekoturizam, geoturizam..., dakle moderni oblici turizma usmjereni na objedinjeno krajobrazno turističko iskustvo s komponentama prirodne i kulturne baštine, njihova očuvanja i učenja o međusobnom djelovanju kroz koji je krajolik oblikovan.

S obzirom na prikazani dosadašnji razvoj turizma u Šibensko-kninskoj županiji, značajne napore potrebno je uložiti kako bi se napravio zaokret prema održivom turističkom razvoju sa selektivnim oblicima turizma i snažnijom valorizacijom prirodne i kulturne baštine. Analiza stanja dala je indikativne podatke o resursnoj osnovi i povoljnim i ograničavajućim lokalnim uvjetima koji ukazuju na potrebu za progresivnim djelovanjem u svim dijelovima županije. Postojeće turističke atrakcije najvećim su dijelom stihijski transformirani i valorizirani turistički

resursi koji su međusobno nepovezani, nedostaje turistička infrastruktura kao i program njihove valorizacije i interpretacije, a najčešće i budući planovi korištenja. U većini turističkih regija turistička infrastruktura je nepotpuna, a komunalna i prometna infrastruktura nužna za ostvarivanje turističke djelatnosti ograničavajući je faktor u unutrašnjosti i na otocima.

Za ostvarenje održivog, prostorno i vremenski ravnomjernijeg i na lokalnom identitetu temeljenog turističkog razvoja povoljnim se čini primjena klsterskog pristupa. Taj pristup podrazumijeva turističku regionalizaciju radi formiranja jedinstvenih teritorijalnih jedinica u kojima se formira plansko-upravno tijelo sastavljeno od predstavnika važnijih organizacija iz javnog, privatnog i civilnog sektora koje planira, usmjerava i upravlja razvojem teritorijalne jedinice odnosno turističkog klastera. Klsterski pristup omogućuje da upravo oni akteri koji sudjeluju u turističkim aktivnostima i nude turističke usluge (dakle dobro poznaju stanje u lokalnom turističkom sektoru) budu zaduženi za lokalni turistički razvoj, prepoznaju i valoriziraju lokalne specifičnosti i turističke resurse te oblikuju konkurentne turističke proizvode. Na taj su način za strateško planiranje i upravljanje lokalnom turističkom ponudom zaduženi upravo oni koji su uključeni u turizam i/ili od njega žive.

Razvoj selektivnih oblika turizma najbolji je razvojni model za održivu aktivaciju prirodnih, kulturnih i drugih turističkih resursa. Svaki pojedini oblik turizma i turističke aktivnosti drugačije valorizira pojedini resurs prilikom stvaranja vlastitog turističkog proizvoda čime se stvara višestruka vrijednost resursa u turističkim okvirima. Generalno, razvoj selektivnih oblika turizma omogućit će valorizaciju prirodnih, kulturnih i ostalih resursa koji će ponuditi nov i drugačiji turistički doživljaj koji će smanjiti tradicionalnu ovisnost o ponudi *sunca i mora*.

Selektivni oblici turizma razmjerno su slabo razvijeni u Šibensko-kninskoj županiji te se dobrim dijelom, kao i turističke atrakcije, razvijaju stihijski. Prostor zaobalja ima izniman potencijal za razvoj selektivnih oblika turizma koji su tek u inicijalnoj fazi razvoja dok su oni na otocima i obalnim destinacijama donekle razvijeniji. Trenutno je, uz tradicionalni kupališni turizma, nautički turizam najbolje razvijen, iako još uvijek nije iskorišten njegov puni potencijal. Turizam temeljen na posjećivanju zaštićenih dijelova prirode drugi je važni oblik turizma koji iz godine u godinu dobiva sve veće razmjere. Nacionalni park Krka jedan je od najposjećenijih nacionalnih parkova u Hrvatskoj i široj regiji što je dijelom i posljedica položaja u blizini tradicionalnih turističkih destinacija u priobalju. Treba, međutim, uzeti u obzir i da povećana turistička valorizacija prijeti biološkoj, krajobraznoj i georazolikosti Nacionalnog parka budući da su posjeti prostorno i vremenski koncentrirani (u ljetnom dijelu godine te na Skradinski buk i Roški slap). U dugoročnoj perspektivi premašivanje nosivog kapaciteta tih lokaliteta može rezultirati degradacijom intrinzičnih prirodnih vrijednosti i turističke atraktivnosti čime bi se izgubile neke od najvažniji turističkih atrakcija u Šibensko-kninskoj županiji. Drugi problem koncentracije posjeta predstavljaju onečišćenje okoliša otpadom, povećana emisija štetnih plinova, destabilizacija ekosustava, erozija tla i sedrenih barijera zbog gaženja izvan označenih pješačkih staza i dr. Značajan je i razvoj agroturizma u zaobalju koji se pokušava integrirati u postojeću turističku ponudu NP Krke uz nadopunu sportsko-rekreacijskim aktivnostima.

Kulturni turizam se u Šibensko-kninskoj županiji nameće se kao jedan od važnijih selektivnih oblika turizma sukladno utvrđenom bogatstvu materijalne i nematerijalne kulturno-povijesne baštine koja je zastupljena na cijelom prostoru županije. Kulturni turizam dobiva sve veću važnost na globalnom i europskom turističkom tržištu. Tu posebno valja istaknuti emitivno istočnoazijsko tržište koje bilježi najveće stope rasta turističke potrošnje te je izrazito

zainteresirano za europsku kulturnoturističku ponudu. Premda trend rasta broja posjetitelja potaknutih kulturnoturističkom ponudom na nacionalnoj razini raste, u Šibensko-kninskoj županiji taj je oblik turizma tek u začetku, iako su posljednjih godina evidentne pozitivne promjene sukladno povećanim ulaganjima u obnovu i razvoj kulturne baštine. Sukladno tome može se očekivati porast važnosti kulturnog turizma, posebice u Šibeniku i Kninu, a potencijalno i na drugim lokacijama na kojima je evidentiran veći broj elemenata kulturno-povijesne baštine.

Razvoj strateških smjernica turističkog razvoja uvelike je determiniran lokalnim uvjetima i ograničenjima korištenja prostora i resursa. Lokalni uvjeti utječu (pozitivno ili negativno) na turistički doživljaj, odnosno iskustvo turista stoga ih je važno uzeti u obzir prilikom stvaranja sveobuhvatne strategije razvoja. Posebno se valja osvrnuti na nedostatan razvijenu turističku infrastrukturu koja je posljedica strukturnih obilježja dosadašnjeg turističkog sektora – orijentiranosti na *sunce i more* u priobalju i na otocima te stihijski razvoj turističke djelatnosti u zaobalju koje se nije moglo orijentirati na *sunce i more* pa ga praktički nije ni bilo u znatnijoj mjeri. Zbog svega toga, ne postoji kvalitetna infrastrukturna podloga za razvoj selektivnih oblika turizma te će ju biti potrebno izgraditi i prilagoditi gdje je moguće. Važno ograničenje predstavljaju određena razina prostorne marginalizacije i izolacije otočnih i zaobalnih dijelova županije koji otežavaju iskorištavanje njihovih turističkih potencijala, nedovoljna razvijenost javnog gradskog i prigradskog prometa, slabija komunalna infrastruktura u unutrašnjosti i na otocima, kao i slabe mogućnosti pristupa turista internetskoj vezi.

Premda su klimatski uvjeti najpovoljniji u ljetnom dijelu godine (od svibnja do rujna), razmjerno povoljni uvjeti u travnju i listopadu omogućuju proširenje sezone vanjskih turističkih aktivnosti i na te mjesece. Zimski uvjeti donekle otežavaju turističke aktivnosti u zimskim mjesecima, no turistička ponuda bi tada mogla biti usmjerena na unutarne aktivnosti odnosno gradski turizam, kao i na razgledavanje prirodnih lokaliteta budući da različita godišnja doba stvaraju različit doživljaj, a klimatski uvjeti ne ograničavaju ovakav oblik turističke aktivnosti osim u danima s burom.

Može se zaključiti kako prepoznatljivost i konkurentnost na nadnacionalnim turističkim tržištima ponajprije ovisi o izgradnji lokalno specifičnih i jedinstvenih turističkih proizvoda utemeljenih na prirodnim vrijednostima i međudnosu čovjeka i njegova okoliša. U tom su pogledu razvoj selektivnih oblika turizma i transformacija potencijalnih prirodnih i kulturnih resursa u turističke atrakcije ključne razvojne smjernice koje će omogućiti proširenje turističke ponude i dugoročno održiviju turističku valorizaciju i gospodarenje prostornim resursima. Mada je istaknuta iznimna potreba za repozicioniranjem tradicionalnog masovnog kupališnog turizma, cilj nije onemogućiti ili zaustaviti razvoj kupališnog turizma jer je on glavni tradicionalni turistički proizvod županije. Kupališni turizam potrebno je razvijati u smjeru održivih praksi (poštivanje maksimalnih kapaciteta turističkih zona, uvažavanje podnošljivog kapaciteta plaža), poticanja uključivanja kupališnih turista u druge turističke aktivnosti te unaprjeđenje kupališne infrastrukture (npr. tematizacija plaža prema interesnim skupinama turista). Selektivni oblici turizma odgovor su na probleme sezonalnosti, prostorne koncentracije turista, niske turističke aktivnosti i potrošnje te stihijskog razvoja pojedinih atrakcija odnosno posredno teritorijalno neuravnoteženog turističkog i gospodarskog razvoja Šibensko-kninske županije. Klasterski pristup rješenje je pak za planski pristup postizanju uravnoteženijeg regionalnog razvoja i temeljenja turističke ponude na lokalnom identitetu i lokalnim specifičnostima.

3.2. Definicija razvojne vizije

Iznimno prirodno i kulturno bogatstvo u krajoliku Šibensko-kninske županije, duga tradicija turizma i dobrim dijelom izgrađena turistička infrastruktura u priobalju osnova su za budući razvoj turizma. Dosadašnji se turistički razvoj bez značajnije turističke politike na lokalnoj razini odvijao temeljeći se na turističkom proizvodu *sunca i mora* u ljetnoj sezoni uslijed čega su ga karakterizirali izrazita sezonalnost, masovnost u ljetnom dijelu godine i gotovo nikakva posjećenost u zimskom dijelu godine, većinom stihijski razvoj ostalih turističkih atrakcija te dominacija obiteljskog apartmanskog smještaja. Posljedice takvog razvoja (iznimno uska turistička ponuda, premašen nosivi kapacitet prostora u ljetnim mjesecima koji se odražava kroz degradaciju okoliša, turističkih resursa i baštine, zatim niskoprihodovne turističke aktivnosti, slabija kvaliteta smještaja) ne uklapaju se u koncept održivog turizma, stoga treba djelovati na njihove uzroke kako bi u narednom razdoblju došlo do pomaka prema održivim turističkim praksama i dugoročno prostorno i vremenski ravnomjernijem turističkom razvoju.

Budući razvoj turizma mora integrirati koncept održivog odnosno zelenog turizma (engl. *sustainable tourism*). Važno je još naglasiti kako održivi razvoj ne znači samo primjenu održivih turističkih praksi u korištenju već i očuvanje koje će omogućiti da se resurs i u budućnosti može koristiti sa svim svojim postojećim kvalitetama. U tom smislu održivi turistički razvoj čuva i unaprjeđuje prirodne i kulturne resurse destinacije, ali i kvalitetu života lokalnog stanovništva, dok s druge strane zadovoljava potrebe i očekivanja suvremenog turističkog tržišta. Održivi ili zeleni turizam krovni je koncept koji uključuje različite segmentirane koncepte čije sinergično uvažavanje i provođenje doprinosi stabilnom i okolišno, socijalno i ekonomski obzirnog razvoju. Prvi od tih koncepata je uvažavanje maksimalnih kapaciteta nosivosti prostora koji podrazumijeva ograničavanje istodobnog broja korisnika turističkih resursa u svrhu njihova očuvanja i sprječavanja degradacije kako bi se omogućilo da na postojeće turističke resurse mogu računati i buduće generacije u Šibensko-kninskoj županiji. Na taj se način adresira problem sezonalne masovnosti koji se može nastojati riješiti poticanjem posjećivanja izvan glavne sezone što će doprinijeti ravnomjernijem godišnjem rasporedu turističke (uključujući ugostiteljske i druge povezane) aktivnosti. Drugi važan koncept odnosi se na osjetljivo, „zeleno“ poslovanje koji će uz ekonomsku dimenziju valorizacije turističkih resursa uvažavati i ekološku i socijalnu dimenziju čije zanemarivanje se posredno ili neposredno odražava i na ekonomski dugoročno neodrživ model korištenja resursa.

Za prepoznatljivu turističku destinaciju od iznimne je važnosti izgradnja autentičnog identiteta ili turistička valorizacija već postojećeg lokalnog identiteta. Jasno je da se kroz dugu i vrlo dinamičnu povijest Šibensko-kninske županije razvijao autentičan identitet koji predstavlja ključan razvojni resurs. Posebno je bogatstvo postojanje različitih identiteta ukorijenjenih u dugoj povijesti različitih dijelova županije koji imaju poseban značaj za razvijanje diversificirane turističke ponude. Valja stoga održivi razvoj turizma formirati oko lokalnih identiteta čija se autentičnost može i mora očuvati kroz kulturni krajolik, običaje, prehranu i druge elemente materijalne i nematerijalne baštine koji su odraz višetisućljetnog suživota čovjeka i njegova prirodnog okruženja.

Takva kulturna i prirodna raznolikost prostora omogućuje provedbu klasterskog pristupa razvoju turizma regionalne destinacije kakva je Šibensko-kninska županija. Klasterski pristup ponajbolje

omogućuje valorizaciju lokalnih prostornih identiteta. Prijedlog primjene klusterskog pristupa opisan je u poglavlju 3.4. Turistička klasterizacija Šibensko-kninske županije. Za osiguravanje turističkog razvoja temeljenog na lokalnom identitetu uz uključivanju različitih dionika uz klusterski pristup valja razviti adekvatan i funkcionalan destinacijski menadžment koji će koordinirati i uskladiti aktivnosti javnih, privatnih i civilnih dionika s ciljem kreiranja lokalno specifičnih turističkih proizvoda, usluga i doživljaja. Cilj kvalitetnog destinacijskog menadžmenta je stvoriti održive konkurentske prednosti na regionalnom, nacionalnom i globalnom turističkom tržištu. Pritom je iznimno važno ulagati u ljudske resurse jer nedostatak visokoobrazovanih i profesionalnih kadrova svakako predstavlja značajnu barijeru u prihvaćanju i provedbi paradigme održivog turizma.

3.2.1. Koncept definiranja razvojne vizije

Vizija razvoja turizma Šibensko-kninske županije treba se temeljiti na sustavu vrijednosti koji sadrži konceptualni (odgovara na pitanje *Kakav turizam treba biti?*), operativni (*Koji su preduvjeti razvoju?*) i proizvodni (*Čime će destinacija privlačiti turističku potražnju?*) aspekt razvoja turizma. Svaki od tih aspekata podrazumijeva niz prostorno specifičnih obilježja koja treba postići kako bi turistički razvoj rezultirao prepoznatljivom i kompetitivnom regionalnom destinacijom (Sl. 8.).

Konceptualni aspekt	Operativni aspekt	Proizvodni aspekt
<ul style="list-style-type: none"> • prepoznatljivost na europskom i svjetskom tržištu • turizam koji se temelji na cjelogodišnjoj turističkoj ponudi • kompetitivnost turističkih subjekata • dugoročna održivost temeljena na ekološki orijentiranim načelima • diferencirana turistička ponuda • prilagodljivost kretanjima na turističkom tržištu • aktivacija lokalnih specifičnih resursa 	<ul style="list-style-type: none"> • dugoročno održivo gospodarenje turističkom djelatnošću • interregionalna kompetitivnost • teritorijalno cjelovit turistički razvoj • destinacijski menadžment temeljen na clusterskom pristupu • uvažavanje prirodnih uvjeta, ograničenja i kapaciteta prostora 	<ul style="list-style-type: none"> • očuvan prirodni ambijent mediteranske i submediteranske atraktivne krajobrazne vrijednosti • autentičan doživljaj prirodnih i kulturnih atrakcija integriranih u jedinstven turistički proizvod • raznovrsnost doživljaja, sadržaja i atrakcija • istaknuto zadovoljstvo turista u destinaciji • kvaliteta usluga adaptiranih potrebama turista

Sl. 8. Aspekti razvoja turizma važni za definiranje razvojne vizije

Naime, u formiranju razvojne vizije i strategije turističkog razvoja ne polazi se od pretpostavke da turističke destinacije u Jadranskoj ili Republici Hrvatskoj u cjelini predstavljaju međusobno

konkurentne regionalne destinacije, već međusobno kompetitivne. To u praksi znači da nije cilj postići turistički rast i razvoj nauštrb drugih destinacija, već krenuti od postavke da rast drugih destinacija treba koristiti kao poticaj za vlastiti rast te da se rast drugih destinacija povećava prepoznatljivost nadregionalne destinacije, a time i regionalnih destinacija koje ga znaju iskoristiti. Načelo kompetitivnosti umjesto konkurentnosti važno je kako na međuregionalnoj tako i na unutarregionalnoj razini tj. u ovom slučaju između pojedinih destinacija (i klastera).

Opći cilj Master plana turizma Šibensko-kninske županije je osigurati prepoznatljivost regije Šibenik - Dalmacija u okviru Dalmacije na globalnom turističkom tržištu povećavajući kompetitivnost kompletnog turističkog sustava.

Radi postizanja prepoznatljivosti Šibensko-kninske županije na nadnacionalnim turističkim tržištima brendiranje je nezaobilazan proces. U komparativnoj perspektivi primorskohrvatskih regionalnih destinacija, a sukladno nalazima analize stanja, Šibensko-kninska županija trebala bi se prvenstveno na europskom, a potom i na svjetskom tržištu brendirati kao jedinstvena, autentična i prepoznatljiva turistička regija Šibenik - Dalmacija (engl. *Šibenik - Dalmatia*). U samom sloganu i logu valja naglasiti distinktivnost Šibensko-kninske županije u odnosu na druge regionalne destinacije s obzirom na turističke potencijale koji se ogledaju u snažnoj sinergiji prirodne i kulturne baštine te mogućnostima i potrebama održivog odnosno zelenog razvoja i rasta. U tom je kontekstu nezaobilazno da brendiranje bude usporedno popraćeno povećanjem napora u procesu uspostavljanja cjelogodišnje i diferencirane turističke ponude koja će aktivirati lokalne specifičnosti te biti prilagodljiva kretanjima na turističkom tržištu. Kako bi se željeni model proveo u stvarnost potrebno je dugoročno održivo gospodariti turističkim resursima te uvažavati lokalna ograničenja, uvjete i kapacitete prostora kako se resursna osnova ne bi destabilizirala i trajno oštetila njena atraktivnost.

Razvoj turizma mora biti teritorijalno cjelovit kako bi se aktivirali svi potencijalni turistički resursi te adaptirali u turističke atrakcije proširujući postojeću turističku ponudu. U tom su procesu klusterski pristup i destinacijski menadžment najprihvatljivija rješenja budući da omogućuju uvažavanje lokalnih specifičnosti, objedinjavanje razvojnih potencijala i potreba sličnih, prostorno povezanih turističkih cjelina. Time je stvaranje turističkih proizvoda upotpunjeno međuovisnim funkcioniranjem turističkih dionika unutar cjeline. Ovim se pristupom stvara zdrava interregionalna kompetitivnost usmjerena na unaprjeđenje turističke ponude umjesto unutarregionalne konkurencije, uvažavajući tako načelo cjelovitog i održivog turističkog razvoja svih dionika. U konačnici, klusterskim pristupom će se na razini regionalne turističke destinacije Šibensko-kninske županije formirati lokalno specifični, međusobno komplementarni turistički proizvodi i usluge koji će kvalitetom, ambijentom, doživljajem i različitim stupnjem aktivnosti moći zadovoljiti različite skupine turista. Takva turistička ponuda imat će snagu postati konkurentan turistički proizvod na europskom i svjetskom turističkom tržištu.

3.2.2. Vizija regionalne turističke destinacije Šibenik - Dalmacija

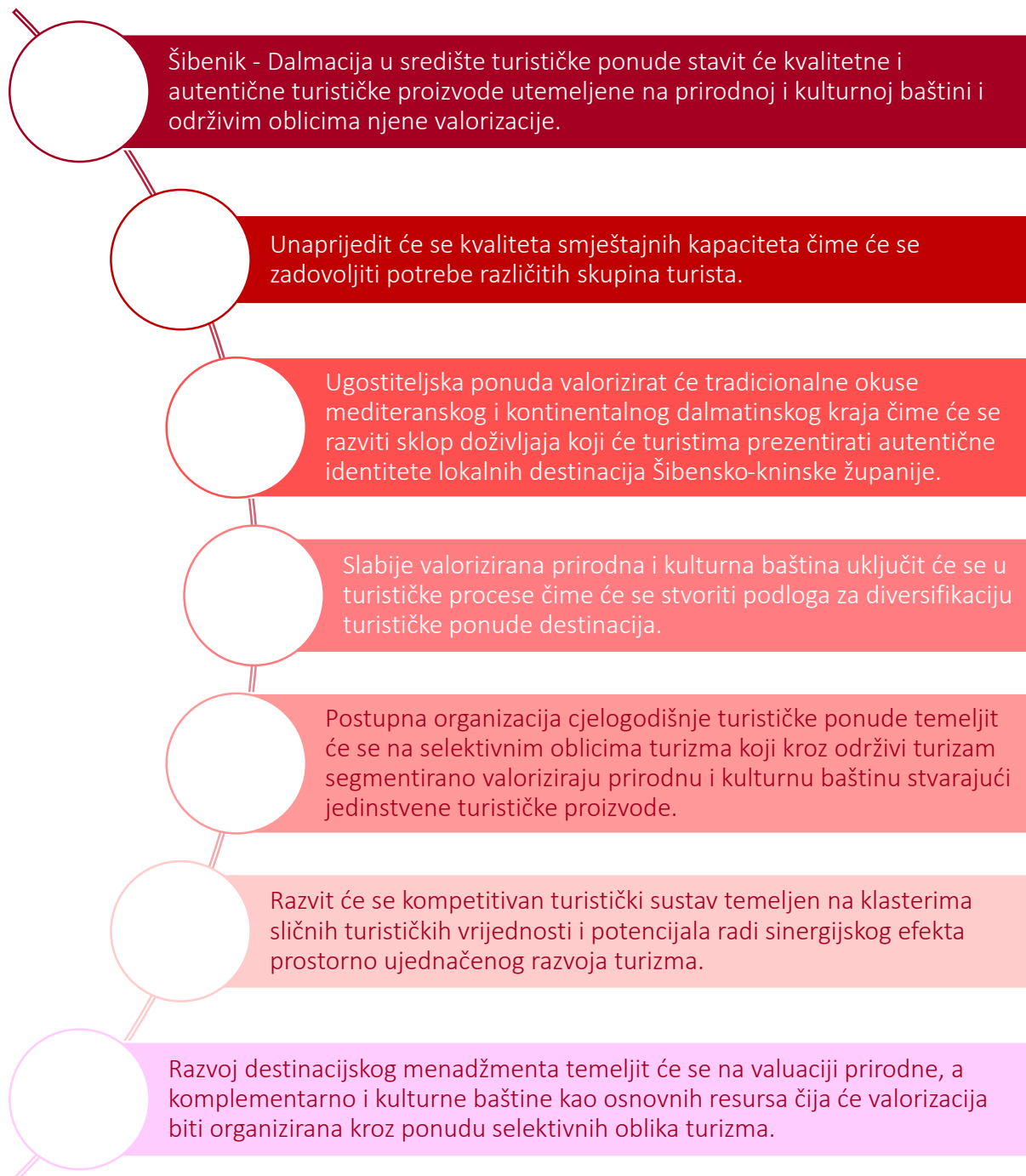
Šibenik - Dalmacija prepoznatljiva je, konkurentna i atraktivna turistička destinacija koja svoju cjelogodišnju ponudu temelji na raznovrsnim autentičnim turističkim proizvodima utemeljenim na bogatoj prirodnoj i kulturnoj baštini kojom obzirno i održivo gospodari.

Pojašnjenje vizije

Šibenik - Dalmacija prepoznatljiva je, konkurentna i atraktivna turistička destinacija na europskom i svjetskom turističkom tržištu. Slikovita krajobrazna osnova temeljena na iznimno bogatoj očuvanoj prirodnoj i kulturnoj baštini postala je temelj održivog turističkog razvoja temeljenog na jedinstvenim turističkim proizvodima, prostorno raznolikoj cjelogodišnjoj turističkoj ponudi i visokokvalitetnim turističkim uslugama. Lokalne destinacije organizirane u turističke klustere utemeljene na kompetitivnom interregionalnom održivom razvoju razvile su lokalno autentične turističke proizvode koji su na razini županije međusobno komplementarni čime je osigurana strukturna jedinstvenost regionalne turističke destinacije kao zelene turističke oaze na istočnojadranskoj obali. Efikasan županijski turistički sustav omogućuje turistima da brzo i jednostavno dobiju informacije, efikasno organiziraju svoj boravak u destinaciji kombinirajući turističke proizvode iz različitih klastera i na taj način ostvare autentičan turistički doživljaj.

3.2.3. Vizija turističkog razvoja do 2020. godine

Turistički razvoj Šibensko-kninske županije u razdoblju do 2020. g. slijedit će razvojne smjernice koje će omogućiti ostvarenje opisane vizije (Sl. 9.).

Sl. 9. Vizija razvojnih aktivnosti za postizanje vizije destinacije

3.3. SWOT analiza

Rezultati analize stanja kvalitativno su analizirani u kontekstu identificiranja razvojnih potreba i potencijala u svrhu usmjeravanja izrade strateškog okvira. Korištena je metoda SWOT analize koja identificira razvojne snage, slabosti, prilike i prijetnje.

Objašnjenje komponenata SWOT analize:

- *snage* podrazumijevaju područja, resurse i sposobnosti na teritoriju Županije na koje se ona može osloniti u turističkom razvoju i koje pružaju najveće mogućnosti za uspjeh;
- *slabosti* ukazuju koja područja, resursi i sposobnosti na teritoriju Županije ograničavaju ili onemogućuju njen turistički razvoj;
- *prilike* su područja, resursi i sposobnosti izvan teritorija Županije koje bi se mogle iskoristiti za razvoj Županije odnosno kroz koje bi se mogle povećati snage i/ili smanjiti slabosti;
- *prijetnje* predstavljaju područja, resurse i sposobnosti izvan teritorija Županije koji mogu ugroziti njen razvoj odnosno koji bi mogli smanjiti snage i/ili povećati slabosti.

Sukladno razvojnoj viziji SWOT analiza provedena je identificiranjem razvojnih snaga, slabosti, prilika i prijetnji u turističkom sektoru i prostornom okruženju Šibensko-kninske županije za održivi turistički razvoj do 2020. godine. Za svaki su segment analize identificirane odrednice za pet komponenti: resursnu osnovu, turističku ponudu, turističko tržište, lokalne uvjete te ljudske i upravljačke potencijale. Rezultati SWOT analize prikazani su u Tabl. 1. SWOT analiza u konačnici rezultira identifikacijom strateških prednosti i nedostataka Županije kao turističke destinacije, uzimajući u obzir zaštitu okoliša i prirode te zajedno s analizom stanja predstavlja platformu od koje se krenulo u koncipiranju Strategije turističkog razvoja.

Tabl. 1. SWOT analiza razvojnih potreba i potencijala Šibensko-kninske županije za održivi turistički razvoj do 2020. godine

RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI POTENCIJALI
Snage	Slabosti
<p>Resursna osnova</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrazita razvedenost obale kao element atraktivnosti • Iznimna krajobrazna, biološka i georaznolikost kao element atraktivnosti • Izuzetno bogatstvo vodnim resursima • Znatno veći broj atraktivnih zaštićenih područja u odnosu na okolne županije • Provedena kategorizacija plaža i predložena njihova tematizacija • Povoljni prirodni uvjeti za razvoj nautičkog turizma 	<p>Resursna osnova</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relativno mali broj resursa sustavno transformiran u turističke atrakcije • Nepotpunost inventarizacije plažnih resursa <p>Turistička ponuda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sezonalnost turističkih aktivnosti i djelatnosti, posebice u priobalju i otocima • Zasnivanje većeg dijela ponude na odmorišnom turizmu kod većine regija • Nedovoljna razvijenost i ponuda selektivnih oblika turizma

- Relativno nenarušena autentičnost lokalnih sredina
- Veliki broj zaštićenih materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobra (osobito u Gradu Šibeniku)
- Velika raznolikost i bogatstvo kulturne baštine (arheološka, fortifikacijska, sakralna...)
- Zaštićene povijesne jezgre gradskih naselja, te zaštićene ruralne cjeline
- Uključenost Katedrale sv. Jakova na UNESCO-ov popis svjetske baštine kao i vjerojatno uključivanje Tvrđave sv. Nikole na isti
- Najviši vrh Hrvatske smješten u ŠKŽ

Turistička ponuda

- Visok stupanj razvijenosti turističkih usluga u priobalju
- Turistička valorizacija zaštićenih prirodnih područja
- Vrlo dobra prepoznatljivost nacionalnih parkova na međunarodnom turističkom tržištu
- Postojanje specifičnih atrakcija (bungee-jumping, Sokolarski centar, vodeni parkovi)
- Projekt Hrvatski otočni proizvod
- Veliki broj restorana i konoba otočnih mjesta s obzirom na broj stanovnika
- Svjetski renome restorana Pelegrini i vinarije Bibich
- Relativno velik udio boljekategoriziranog smještaja u drniškoj regiji
- Postojanje najmanje jedne luke nautičkog turizma (LNT) u svakoj priobalnoj regiji
- Kapacitet luka nautičkog turizma iznad hrvatskog prosjeka
- Razvoj agroturizma i drugih oblika ruralnog turizma
- Ponuda glamping turizma na otoku Obonjanu
- Relativno razvijena promocija (turistički sajmovi, promotivne prezentacije, studijska putovanja, ekološke akcije, uređivanje internetskih stranica, oglašavanje u raznim medijima, ispitivanje kakvoće mora, izrada promotivnih brošura, ekovrećica, smeđe signalizacije i informativnih tabli)
- Promidžbene aktivnosti Razvojne agencije i Turističke zajednice ŠKŽ

- Nedovoljna valoriziranost prirodnih i kulturnih turističkih resursa (Dinara, arheološki i lokaliteti vezani uz povijesne ličnosti i događaje, suhozidi...)
- Koncentracija biciklističkih staza u priobalju
- Neadekvatna infrastruktura za turističko korištenje arheoloških lokaliteta
- Nedovoljna obuhvaćenost zaobalja izletima
- Raznolikost enogastronomске ponude
- Nedovoljna uključenost kulturnih ustanova i udruga u kulturnoturističku ponudu
- Koncentracija manifestacija u ljetnim mjesecima
- Sezonalnost u radu ugostiteljskih i smještajnih subjekata
- Nedovoljni smještajni kapaciteti u hotelima, kampovima i seoskoturističkim imanjima
- Nedostatak smještajnih kapaciteta u unutrašnjosti
- Dominacija slabijekategoriziranog smještaja u odnosu na boljekategorizirani, posebice u privatnom smještaju
- Nedovoljno razvijena popratna turistička infrastruktura
- Nedovoljna razvijenost opskrbe infrastrukture u regijama unutrašnjosti
- Iznimno nedostatna turistička i s turizmom povezana infrastruktura u kistanjsko-erвениčkoj regiji
- Nepostojanje ili nerazvijenost promidžbe i brendiranja u pojedinim dijelovima ŠKŽ
- Nepostojanje prepoznatljivog logotipa i slogana

Turističko tržište

- Izrazita polarizacija u turističkoj posjećenosti priobalja u odnosu na otoke i unutrašnjost
- Kratko prosječno trajanje boravka (osobito stranih turista) u zaobalnim regijama
- Relativno kratko prosječno trajanje boravka izvan ljetne sezone
- Relativno mala prosječna potrošnja turista u odnosu na ostale primorske županije

<ul style="list-style-type: none"> • Relativno razvijena online komunikacija (društvene mreže i slični kanali multimedijalne komunikacije) <p>Turističko tržište</p> <ul style="list-style-type: none"> • Predviđeni rast interesa za tradicionalnim odmorom na turističkom tržištu Europe • Rast broja dolazaka i noćenja turista iz izvaneuropskih zemalja u Hrvatskoj • Velik broj dolazaka i noćenja u priobalnim turističkim regijama • Prevlast stranih turista u priobalnim destinacijama • Relativno dugo prosječno trajanje boravka turista iz Srbije, Ruske Federacije i Njemačke • Relativno dugo prosječno trajanje boravka domaćih turista u pirovačko-murterskoj regiji i šibenskim otocima • Velik udio visokoobrazovanih turista relativno visokih mjesečnih primanja • Lojalnost turista (oko 50 % turista je najmanje tri puta posjetilo istu destinaciju u ŠKŽ) • Visok udio turista (64,1 %) koji posjećuje nacionalne parkove • Relativno velik udio potrošnje turista u segmentu izleta <p>Lokalni uvjeti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Očuvan okoliš • Iznimno visoka kvaliteta vode za piće • Izvrsna kakvoća (za kupanje i ronjenje) i velika prozirnost mora • Relativno visoka kakvoća zraka • Velik udio površina dio je ekološke mreže NATURE 2000 • Regulacija odvijanja turističkih djelatnosti i ograničavanje broja dnevnih posjetitelja u NP Kornatima • Povoljne vrijednosti klimatskih elemenata važnih za turizam (osobito u ljetnom razdoblju) • Izrada strateških dokumenata i planova upravljanja na lokalnoj i regionalnoj razini • Izrađen Plan integralnog upravljanja obalnim područjem Šibensko-kninske županije 	<p>Lokalni uvjeti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slabo razvijena poljoprivreda (nedostatak navodnjavanog tla, usitnjenost zemljišta, nesređene zemljišne knjige, starost poljoprivrednog stanovništva, minirana zemljišta) • Trend smanjenja broja OPG-ova • Nedovoljna iskorištenost potencijala ekološke poljoprivrede • Problemi u ribarstvu (nedovoljna pokrivenost ribarskim lukama, nedostatak postrojenja za preradu ribe i morskih organizama, zastarjela flota, prekomjerni izlov ribe) • Neprotočnost prometnica u pojedinim destinacijama tijekom ljetnog razdoblja • Loše stanje autobusnog prometa (nedostatni kapaciteti, loša organizacija prometnih linija, oronuli kolodvori) • Nedovoljna prometna povezanost unutrašnjosti s priobaljem • Nepostojanje dužobalne trajektne ili katamaranske linije, nedovoljna međuotočna povezanost, loša kvaliteta veza otok-kopno • Mali broj trajektnih i brodskih linija • Nepostojanje međunarodne pomorske luke ni međunarodnih linija • Strukturni problemi željezničkog prometa (zastarjelost, loša opremljenost, mali kapaciteti, neelektrificiranost, jednokolosječnost) • Nedovoljna promocija učinkovitog i održivog gospodarenja otpadom, vodnim resursima i energijom u turizmu • Iznimno nizak postotak priključenosti stanovništva na sustav javne odvodnje u nekim dijelovima županije • Relativno loše stanje u internetskoj infrastrukturi • Nedostatak financijskih sredstava u zdravstvu za organizaciju turističkih ambulanti • Negativan financijski rezultat u sektoru turističkih djelatnosti u razdoblju 2010.-2015. g. • Financijska ovisnost otoka
--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen Plan upravljanja razvojem i marketingom turizma drniškog područja (2016) • Izgrađeni priključci na autocestu A1 • Dobra longitudinalna prometna povezanost na regionalnoj razini • Dobra cestovna dostupnost važnijih turističkih destinacija • Blizina dviju međunarodnih zračnih luka • Pružanje taxi-boat usluga • Relativno visoka razina prosječne priključenosti stanovništva na sustav javne vodoopskrbe • Proizvodnja električne energije temeljena na obnovljivim izvorima energije (hidroelektrane, vjetroelektrane) • Povoljna razina opskrbe električnom energijom • Relativno dobra prostorna raspodjela usluga zdravstvene zaštite • Relativno mali broj minski sumnjivih područja • Turizam je prioritetna razvojna grana gospodarstva <p>Ljudski i upravljački potencijali</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rast financijskog rezultata u sektoru turističkih djelatnosti • Rast broja zaposlenih u turizmu • Aktivnost LAG-ova Mora 249 i Krke • Iskustvo sudjelovanja ŠKŽ na projektu Održivo turističko upravljanje jadranskom baštinom – HERA 	<p>Ljudski i upravljački potencijali</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak kvalificirane radne snage u turizmu • Velike razlike u mogućnostima ulaganja u turizam između priobalnih i zaobalnih JLS-a • Neaktivnost LAG-a Dinare 1831 • Izrazito nepovoljna dobna struktura vlasnika OPG-ova
Prilike	Prijetnje
<p>Resursna osnova</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atraktivni morski pejzaž pogodan za kajakarenje • Potencijal atraktivnih lokaliteta pogodnih za ronjenje • Potencijal turističke valorizacije dolina i kanjona rijeka (Krčić, Butižnica, Marčinkovac, Čikola, Zrmanja) • Mogućnost turističke valorizacije agrarnih krajolika (agroturizam, organska poljoprivreda) • Duga tradicija morskog ribarstva 	<p>Resursna osnova</p> <ul style="list-style-type: none"> • Degradacija turističkih resursa uslijed pretjeranog korištenje i posjećenosti <p>Turistička ponuda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stihijski razvoj turizma u unutrašnjosti • Daljnji razvoj sezonalnosti • Nekomercijalni smještaj kao podloga za razvoj sive ekonomije unutar turističkog sektora • Infrastrukturni i komunalni pritisak velikog broja vikendica u turističkim destinacijama

- Lokaliteti s potencijalom za razvoj ornitološkog turizma (Vransko jezero, Kornatske krune, kanjon Guduče)
- Izgradnja arheološkog parka na Velikoj Mrdakovici (arheološki safari)
- Valorizacija arheološkog lokaliteta Burnum
- Potencijal suhozida
- Revitalizacija tvrđava
- Turistički potencijal nekadašnjih rudarskih objekata (Trbounje, Siverić, Modrino Selo)
- Potencijal ljekovitih mineraloških nalazišta (Morinjski zaljev, Makirine, zablacka jezera)
- Mogućnost korištenja ruralnih prostora za zdravstveni turizam
- Razvoj slobodnog (nekaveznog) uzgoja ribe u Velikim Solinama koji bi se mogao kombinirati s turističkim ribolovom
- Integracija prirodnih resursa u okolici Županije u turističku ponudu ŠKŽ
- Gradnja županijskih biciklističkih puteva na postojećim protupožarnim putevima

Turistička ponuda

- Razvoj selektivnih oblika turizma koji su vezani uz lokalne specifičnosti pojedine destinacije
- Mogućnost označavanja plaža i marina oznakom Plave zastave
- Potencijal zaobalja za produljenje turističke sezone i povećanje turističke ponude
- Umrežavanje turističke ponude unutrašnjosti, otoka i priobalja
- Integracija lokalnih poljoprivrednih proizvođača u turističku ponudu NP Krke
- Sinergija kulturne ponude s ostalim oblicima turizma
- Razvoj aktivnog turizma (osobito u regijama u unutrašnjosti)
- Potencijal za razvoj novih i unaprjeđenje postojećih luka nautičkog turizma
- Razvoj Hrvatskog centra koralja
- Otvaranje gastroakademije u Skradinu
- Pilot projekt Gourmet Hrvatska
- Poticanje razvoja turizma na seoskim gospodarstvima na nacionalnoj razini

- Kampovi i smještajni objekti s malim izdacima kao generator masovnosti turizma
- Nepostojanje jasne vizije i plana brendiranja

Turističko tržište

- Smanjenje rasta broja turističkih dolazaka u Europu u odnosu na druge turističke regije svijeta
- Glavni motiv dolaska 4/5 turista je pasivni odmor
- Smanjenje prosječnog trajanja boravka stranih turista u ŠKŽ
- Previsoka koncentracija broja posjetitelja NP Krke u ljetnom razdoblju
- Sigurnosni rizici vezani uz političke krize, međunarodne sukobe i terorizam

Lokalni uvjeti

- Relativno laka mogućnost onečišćenja vode u poroznom krškom okolišu
- Glavnina opterećenja na okoliš koncentrirana na obalno i priobalno područje tijekom turističke sezone
- Utjecaj kruzera na okoliš
- Klimatske promjene (smanjenje oborina, porast temperature zraka) i popratne posljedice (podizanje razine mora, toplinski valovi, suše, požari)
- Opasnost od požara, posebice u priobalju
- Nekontrolirano širenje šuma alepskog bora pogodnih za nastanak požara
- Opasnost od potresa
- Pritisak na resurse pitke vode uslijed povećanog broja korisnika tijekom turističke sezone
- Neusklađenost sektorskih razvojnih dokumenata reguliranih nacionalnim zakonodavstvom
- Neprikupljanje podataka o OPG-ovima uključenim u turističke aktivnosti (problem na državnoj razini)

- Uključivanje sela u bližem zaleđu u turističke aktivnosti
- Uključivanje nematerijalne baštine u turističku ponudu (suveneri, sudjelovanje u procesu izrade)
- Integracija tradicionalnih recepata i lokalnih namirnica u ugostiteljsku ponudu
- Izniman potencijal zaobalnog prostora za decentralizaciju smještajno-turističke funkcije
- Unaprjeđenje smještajnih kapaciteta u većim kućanstvima u male obiteljske hotele
- Potencijal nekomercijalnog smještaja za proširenje turističkog smještaja
- Mogućnost korištenja napuštenih vojarni na Žirju za formiranje turističkih kampova
- Smanjenje naknada za rad ugostitelja i pružatelja usluga smještaja izvan sezone sa svrhom produljenja sezone
- Uređenje i razvoj sportsko-rekreacijskih površina i sadržaja
- Projekti uređenja šetnica i vidikovaca
- Standardizacija kvalitete usluga

Turističko tržište

- Pozitivni globalni turistički trendovi
- Velika potrošnja p.c. turista iz Njemačke i Ujedinjenog Kraljevstva
- Rast inozemnih turističkih putovanja Kineza
- Brzorastuća turistička tržišta po potrošnji (Španjolska, Švedska, Tajvan, Kuvajt, Filipini, Tajland, Argentina, Republika Češka, Izrael, Egipat i Južna Afrika)
- Povećanje broja dolazaka i noćenja turista u Hrvatskoj
- Rast broja dolazaka i noćenja u ŠKŽ (veća stopa rasta dolazaka i noćenja stranih turista)
- Rast broja dolazaka u zaobalju ŠKŽ
- Rast broja dolazaka tijekom gotovo cijele godine (uklj. pred- i postsezonu)
- Razvoj kvalitativnog nasuprot kvantitativnom pristupu u turizmu
- Velik porast broja dolazaka zračnim prometom (charter letovi, niskotarifne linije)
- Brendiranje, visokotehnološka opremljenost i razvoj novih proizvoda prilagođenih potražnji svih dobnih skupina i specifičnih zahtjeva

Ljudski i upravljački potencijali

- Negativne stope prirodne promjene stanovništva i uznapredovali proces starenja (osobito u zaobalju)
- Iseljavanje mladog i obrazovanog radno sposobnog stanovništva
- Nedostatak kvalificirane radne snage u turizmu
- Negativni trendovi u poljoprivredi
- Negativni trendovi i stanje gospodarstva u cjelini

<p>pojedinih društvenih skupina i njihovih obilježja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećanje kvalitete i cijene usluga • Korištenje materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara kao brendova (katedrala Sv. Jakova, koraljarstvo, spužvarstvo, izrada šibenske kape, izrada betinske gajete i tradicionalna izrada čipke rogozničkog i primoštenskog kraja te drniški pršut) <p>Lokalni uvjeti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plasman ekološkopoljoprivrednih proizvoda na lokalno turističko tržište • Trend povećanja površine pod marikulturom • Modernizacija postojećih prometnica • Gradnja brze ceste Šibenik – Drniš – Knin – BiH granica • Gradnja ceste Kistanje-Laškovica – povećanje potencijala za razvoj seoskih gospodarstava • Povezivanje svih naseljenih otoka u sastavu Gradova Šibenika i Vodica frekventnim brzobrodskim linijama • Uspostava sustava nadzora i upravljanja pomorskom plovidbom • Povezivanje zračnih luka u okolici (Zadar-Zemunik, Split-Kaštela) javnim prijevozom s destinacijama Šibensko-kninske županije • Mogućnost izgradnje zračne luke • Organizacija hidroavionskih letova • Uspostava kvalitetnije mreže pješačkih puteva i biciklističkih staza na glavnim prometnicama • Prilagodba obalne infrastrukture okolišnim promjenama • Pojednostavljenje administrativnih procedura na nacionalnoj razini • Porast malog i srednjeg poduzetništva <p>Ljudski i upravljački potencijali</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećanje suradnje TZ-ova, JLS-ova i županije • Mogućnost financiranja i sufinanciranja kroz programe Europske unije • Jačanje uloge udruga u turističkom sektoru • Provedba Intervencijskog plana Grad Knina 	
---	--

3.4. Turistička klasterizacija Šibensko-kninske županije

U suvremenom planiranju turističkog razvoja destinacija na regionalnoj razini od presudne je važnosti uspješno kombinirati lokalne posebnosti sa zajedničkim identitetom kako bi se formirala dovoljno diversificirana i bogata, a opet dovoljno autentična i jedinstvena turistička destinacija. Ponajbolji pristup za takvo planiranje predstavlja turistička klasterizacija. Turistički klaster predstavlja organizirani skup svih aktera u turizmu koji djeluju na nekom prostoru, a ima za cilj razvoj destinacije koji je u interesu za sve aktere. To podrazumijeva sudjelovanje aktera iz javnog (upravni odjeli županije i JLS-a, turističke zajednice, druga javna tijela povezana s turizmom), privatnog (ugostiteljski i smještajni poslovni subjekti, mali iznajmljivači smještaja, turističke agencije, obrti, poduzeća i OPG-i uključeni u turizam) i civilnog (udruge u području turizma, ugostiteljstva, turističkog smještaja, ali i drugim područjima poput očuvanja okoliša, sporta itd.) sektora.

Primarna je uloga turističkih klastera preuzimanje dijela odgovornosti za razvoj turističke destinacije kroz razvoj turističke ponude, turističke infrastrukture i osiguranje drugih preduvjeta. Ključevi uspjeha klastera su suradnja i partnerski pristup (Đurašević, 2009). Upravo ti pristupi omogućuju rezultate koji strateški i ekonomski odgovaraju svim uključenim akterima – akterima iz javnog sektora omogućuje bolju koordinaciju razvoja u skladu s ukupnim strateškim usmjerenjem razvoja, akterima iz privatnog sektora olakšava umrežavanje radi stvaranja lanca vrijednosti, prilagođavanje tržištu i razvoj ljudskih resursa dok akterima iz civilnog sektora omogućuje provedbu projekata i moć utjecanja na usmjeravanje razvoja. Premda u poslovnom smislu atmosfera u klasteru može biti konkurentna, kvalitetna suradnja i partnerski pristup trebaju rezultirati povećanjem i diversifikacijom tržišta, specijalizacijom ponude i međusobnim učenjem čime profitiraju svi akteri. Umjesto konkurentskog, u klasteru valja primijeniti kompetitivni pristup koji će osigurati da razvoj subjekata u istoj domeni ne bude nauštrb drugih, već poticaj za razvoj i unaprjeđenje drugih subjekata. Kompetitivnost na razini klastera znači stvaranje poticajnih uvjeta za razvoj i kontinuirano unaprjeđenje kvalitete ponude čime se povećava konkurentnost čitavog klastera od čega profitiraju svi članovi klastera. U poslovnom sektoru to znači vertikalno i horizontalno povezivanje gospodarskih subjekata koji će sudjelovati u kreiranju turističke infrastrukture, pružanju usluga i stvaranju proizvoda izravno i neizravno vezanih za turističku potrošnju. Na taj se način osigurava snažnije praćenje trendova na širem turističkom tržištu i brže prilagođavanje lokalne ponude istima.

3.4.1. Prijedlog turističkih klastera

U ovom se dijelu predlaže osnivanje pet turističkih klastera koji bi, sukladno analizama klsterskog pristupa u analognim turističkim regijama, unaprijedili turistički razvoj i ubrzali odgovor turističke ponude na dinamične zahtjeve turističkog tržišta. Predloženi su sljedeći turistički klasteri (Sl. 10.):

- Šibensko-skradinski klaster;
- Zapadni klaster;
- Južni klaster;
- Šibensko-kninsko zaleđe;
- Šibenski otoci.

Sl. 10. Prijedlog turističke klasterizacije Šibensko-kninske županije

3.4.2. Izgradnja sustava upravljanja turističkim razvojem u klasterima

Nije moguće promatrati ulogu klastera u turističkom razvoju nadlokalnih destinacija bez jasne definicije kompletnog sustava upravljanja. Suvremena obilježja turizma i njegov dinamičan razvoj iziskuju nove, efikasnije forme organizacije i upravljanja turističkim destinacijama. Suvremeni turistički trendovi i složeniji zahtjevi turista determiniraju potrebu za osnaživanjem turističkog sektora, proširenjem i unaprjeđivanjem turističke ponude te jačanjem procesa upravljanja turističkim sadržajima (resursima, atrakcijama i ponudom). Javlja se potreba za inovativnijim pristupom upravljanja u turizmu koji bi uskladio interese privatnog, javnog i civilnog sektora, stoga se gradi pojam destinacijskog menadžmenta kao operativnog alata upravljanja turističkim sektorom u nekoj prostornoj jedinici.

3.4.2.1. Koncept destinacijskog menadžmenta

Iskustva iz drugih uspješnih i konkurentnih europskih i svjetskih destinacija pokazuju tendenciju jačanja važnosti privatnog sektora u lokalnom turističkom razvoju i prilagodbi zahtjevima tržišta dok se uloga klasičnih turističkih zajednica kao javnih institucija i organizacija mijenja kao posljedica tehnološkog i gospodarskog razvoja (Operativni priručnik, 2013). Turističke zajednice više nisu najvažniji promotor lokalnih turističkih subjekata na širem tržištu jer je internet doveo do mogućnosti da se manji poslovni subjekti lakše oglašavaju i samostalno dosežu potencijalne korisnike. U tom pogledu je nužno redefinirati i ulogu turističkih zajednica kako bi zadržale utjecaj javnog sektora u konkurentnim turističkim destinacijama. S obzirom da privatni poslovni subjekti imaju izravnu korist od turističkog razvoja na lokalnoj razini, posebice na razini projekata, nužno je budući razvoj planirati na način da se njima omogući izravno sudjelovanje u provedbi budući da u tom slučaju poslovni interes vuče provedbu, osigurava aktivno sudjelovanje dionika i pretendira na dugoročnu valorizaciju i kontinuirano unaprjeđenje turističke ponude.

Generalno se glavni ciljevi destinacijskog menadžmenta mogu svesti na ostvarenje planova i aktivnosti upravljanja destinacijom kroz model održivog razvoja, sustavno kreiranje i povećanje kvalitete destinacijskih doživljaja turistima, stvaranje modela optimalnog korištenja turističkih resursa, popunjavanje smještajnih kapaciteta unutar i izvan turističke sezone te osiguravanje veće profitabilnosti privatnom, a ekonomičnosti javnom sektoru (Jurin, 2008). S obzirom na organizacijski oblik uzimajući u obzir poslovni aspekt, takav menadžment provode turističke menadžment organizacije i destinacijske menadžment kompanije.

Turističke menadžment organizacije

Turističke menadžment organizacije predstavljaju tijela koja okupljaju javne institucije, dionike iz privatnog sektora i stručnjake, a u svrhu strateškog i operativnog upravljanja destinacijom i ostvarenja zajedničke, prethodno usuglašene vizije. Poslovna misija tih organizacija je razvoj i promocija destinacije kroz koordiniranje i upravljanje ključnim aktivnostima kao što su

financiranje, planiranje, marketing, donošenje i provedba odluka kao i razvoj proizvoda u destinaciji (Operativni priručnik, 2013).

Ovisno o prostornom mjerilu, turističke menadžment organizacije se dijele na nacionalne turističke organizacije, regionalne turističke menadžment organizacije, destinacijske menadžment organizacije i turističke informacijske centre. Za mjerilo ovog dokumenta odgovarajuća je razina regionalne turističke menadžment organizacije (RMO) i destinacijskih menadžment organizacija (DMO) koje predstavljaju operativna tijela u sustavu upravljanja regionalnom odnosno lokalnom destinacijom. One nastaju kao odgovor na sve izraženiju konkurentnost na nacionalnom, nadnacionalnom i globalnom turističkom tržištu gdje javni sektor ne može dovoljno brzo prilagođavati lokalni turistički sektor zahtjevima tržišta, već se mora umrežiti s drugim dionicima sektora koji im se znatno brže prilagođavaju.

Regionalne turističke menadžment organizacije kao organizacijski oblik turističkog upravljanja na regionalnoj razini imaju odgovornost za menadžment i marketing turizma u regiji. RMO strateški planiraju razvoj turizma regije, u hrvatskom slučaju županije, ali i provode operativne aktivnosti upravljanja i marketinga regionalne destinacije (Operativni priručnik, 2013). Destinacijske menadžment kompanije obavljaju istu tu ulogu na razini destinacija, kao prostornih jedinica nižih od županija, uz veći naglasak na operativne aktivnosti u odnosu na strateško planiranje turističkog razvoja. Za oba oblika menadžment organizacija iznimno je važna suradnja u svrhu ostvarenja zajedničke vizije javnih institucija, dionika privatnog sektora te profesionalnih stručnjaka i dionika civilnog sektora. Temeljne zadaće menadžment organizacija su provođenje marketinga destinacije, investiranje u poboljšanje turističke ponude i novih proizvoda, upravljanje razvojem novih turističkih atrakcija, suradnja i koordinacija svih dionika turističkog sektora te razvoj suradnje javno-privatnog partnerstva s ciljem dinamiziranja turističkog razvoja u destinaciji (Magaš, 2008; Razović, 2008; Operativni priručnik, 2013). Kao takve, menadžment organizacije predstavljaju kvalitetan nadogradnja postojećeg sustava turističkih zajednica upravo zbog prikladnijeg oblika upravljanja destinacijom od postojećeg.

Preneseno na konkretan slučaj, primjena koncepta destinacijskog menadžmenta omogućila bi Šibensko-kninskoj županiji efikasnije upravljanje turističkim resursima, kvalitetniju transformaciju turističkih resursa u turističke atrakcije, bolju valorizaciju turističkih atrakcija, cjelovitije organiziranje turističkih proizvoda, jačanje marketinških aktivnosti, bolju promociju županije kao turističke destinacije te općenito kvalitetnije upravljanje turističkim sektorom na prostoru županije.

Destinacijske menadžment kompanije

Destinacijska menadžment kompanija (DMK) je posebna vrsta receptivne turističke agencije koja svoje poslovanje temelji na detaljnoj valorizaciji lokalnih turističkih resursa, a zapošljava stručno i visoko profesionalno osoblje koje realizira i usluge vezane uz putovanje, boravak i aktivnosti unutar destinacije. DMK komercijalizira i plasira turistički proizvod u turističku ponudu određene destinacije te samim time i upravlja ponudom destinacije (Jurin, 2008; Operativni priručnik, 2013). Za razliku od klasičnih turističkih agencija, DMK samostalno preuzimaju organizacijsku ulogu stvaranja turističkog proizvoda destinacije te se kao takve javljaju kao odgovor na sve veću individualizaciju turističke potražnje i diversifikaciju turističkog tržišta (Magaš, 2008; Trezner, 2008). Kao temeljne zadaće DMK-a Jurin (2008) navodi: brigu o

imidžu destinacije kroz komunikacijski menadžment, dizajniranje posebnih turističkih proizvoda, upravljanje događajima, privlačenje i navođenje turističkih operatora specijaliziranih za posebne turističke proizvode te direktno poslovanje s turistima.

3.4.2.2. Sustav upravljanja turističkim klasterima u Šibensko-kninskoj županiji

Republika Hrvatska je u posljednja dva desetljeća kroz proces pristupanja i postanka članicom Europske unije stekla značajno iskustvo u modelima udruživanja u svrhu lokalnog i regionalnog općeg i sektorskog razvoja (npr. LAG-ovi, LAGUR-i, klasteri konkurentnosti itd.). Pokazalo se kako udruživanje i organizacija udruženja nije jednostavan proces i nužno zahtijeva procese prilagodbe i učenja dionika. Isto vrijedi i za uspostavu turističkih klastera i organizaciju upravljanja njihovim razvojem. Potrebno je definirati model postupnog udruživanja koji bi bio različit od formalnog „odozgo prema dolje“ pristupa, odnosno nametanja procesa klasterizacije različitim dionicima. Iz tog se razloga identificiraju dvije faze uspostave turističkih klastera, od kojih se prva faza veže za razdoblje provedbe ovog Master plana, a druga faza se predviđa u idućem planskom razdoblju. Prva je faza svojevrsna protofaza u kojoj se uspostavljaju modeli učenja zajedničkog djelovanja različitih aktera, odnosno ostvaruju se preduvjeti za razvoj sustava destinacijskog menadžmenta koji se onda u drugoj fazi i formalno uspostavlja.

Postavljanje preduvjeta za razvoj sustava destinacijskog menadžmenta

Postavljanje preduvjeta za razvoj sustava destinacijskog menadžmenta uključuje uspostavu koordinacijskog tijela za pripremu sustava destinacijskog menadžmenta na županijskoj i razini klastera. Tim bi tijelom predsjedavala Turistička zajednica Šibensko-kninske županije kao sektorski ključan dionik te Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, dok bi za sve infrastrukturne projekte participirala Šibensko-kninska županija. Takvim bi se pristupom osigurala nadogradnja uloge ovih organizacija u smjeru regionalnih turističkih menadžment organizacija. Navedeno bi tijelo imalo trojaku ulogu: prvo, bilo bi odgovorno za provedbu Master plana (kako je definiran prijedlog u poglavlju 5.1. Institucionalni sustav provedbe); drugo, poduzelo bi aktivnosti za jačanje kapaciteta Turističke zajednice Šibensko-kninske županije u svrhu buduće transformacije u RMO; i treće, postavilo bi preduvjete za formiranje turističkih klastera.

Jačanje kapaciteta Turističke zajednice Šibensko-kninske županije

Sukladno važećoj zakonskoj regulativi županijske turističke zajednice nemaju upravljačke ni financijske kapacitete da preuzmu ulogu regionalnih turistička menadžment organizacija. Istodobno regionalni koordinatori, u ovom slučaju Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, imaju kapacitete u sektoru razvoja projekata, bez specifičnih sektorskih znanja u turističkom razvoju. U ovom bi segmentu koordinacijsko tijelo formiralo i provelo set aktivnosti usmjerenih na konceptualni razvoj regionalnog turističkog menadžment sustava i nadogradilo manjkavosti oba dionika. Istovremeno bi ono trebalo pristupom „odozdo prema gore“ zahtijevati reviziju važeće legislative u svrhu potpune primjene destinacijskog menadžmenta u turističkom sektoru

Republike Hrvatske i omogućavanja transformacije županijskih i lokalnih turističkih zajednica u regionalne odnosno destinacijske menadžment organizacije.

Postavljanje preduvjeta za razvoj turističkih klastera

Drugi se segment odnosi na postavljanje preduvjeta za formiranje turističkih klastera što prvenstveno podrazumijeva proces učenja zajedničkog funkcioniranja različitih dionika i pronalaženja zajedničkih interesa za djelovanje u okviru novih organizacijskih struktura. U tu se svrhu predlaže uspostava tzv. protoklastera osnovanih sukladno Zakonu o udrugama (2014).

Proces osnivanja protoklastera sastoji se od sljedećih sukcesivnih aktivnosti:

1. identificiranje potencijalnih dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora na području klastera;
2. organiziranje radionica sa zainteresiranim dionicima;
3. izrada dokumentacije za osnivanje protoklastera sukladno Zakonu o udrugama (2014);
4. organizacija osnivačke skupštine i registriranje udruge;
5. provedba aktivnosti u okviru udruge s obzirom na dostupne izvore financiranja na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i nadnacionalnoj razini.

Paralelno s osnivanjem protoklastera koordinacijsko bi tijelo trebalo djelovati na zahtijevanju izmjena zakonske regulative na nacionalnoj razini kako bi se institucionalizirali turistički klasteri kao trajne institucionalne forme s praktičnim mogućnostima formalne uspostave destinacijskog menadžmenta. Te su izmjene ključne za drugu fazu koja se očekuje u razdoblju nakon 2020. godine, a koja bi uključivala institucionalno osnivanje turističkih klastera. Dosadašnja iskustva pokazuju kako je ključno da se to dogodi nakon protofaze koja za dionike nije obvezujuća, već se temelji na volontarističkom modelu. Dok protofaza ovisi o iskazanom interesu na razini pojedinih klastera, druga faza bi trebala rezultirati formalnim osnivanjem svih turističkih klastera u Šibensko-kninskoj županiji koji će uključiti sve turističke dionike iz javnog sektora kao i zainteresirane dionike iz privatnog i civilnog sektora, i koji će jasno korespondirati s funkcijama tijela u sustavu sukladno važećim zakonskim i podzakonskim aktima.

Razvoj sustava upravljanja turističkim klasterima

S obzirom na navedeno u prethodnom potpoglavlju, jasno je kako je nužno partnerstvo odnosno osnivanje partnerskog tijela koje bi imalo funkciju upravljanja destinacijom i u čijoj bi strukturi djelovale turističke zajednice područja, Gradova, općina i mjesta te predstavnici drugih tijela i organizacija iz javnog sektora, turističke agencije i drugi dionici iz privatnog sektora, ali i dionici civilnog sektora. Na taj bi se način osiguralo zajedničko razmatranje i planiranje budućeg razvoja klastera kao jedinstvenih i zaokruženih subregionalnih destinacija.

Umrežavanje dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora u takvo partnersko tijelo izrazito je važno za konsenzus oko turističkog razvoja kako bi se postigao ekonomski, socijalno i okolišno održiv ukupan razvoj lokalnih zajednica. Tri sektora kroz suradnju formiraju čvrstu i poticajnu osnovu za razvoj autentičnih turističkih proizvoda kojim bi se pojedini klasteri mogli istaknuti

na turističkom tržištu. Nadalje, umrežavanjem dionika se osigurava utilizacija pozitivnih karakteristika javnog (nadzor nad trošenjem proračunskih sredstava i uključivanje cjelokupne zajednice u proces stvaranja turističkog proizvoda) i privatnog (operativna fleksibilnost, tržišna aktivnost i pružanje najviše moguće kvalitete usluga) sektora. Civilni sektor pritom djeluje kao korektiv usmjeren na dobrobiti za pojedinačne lokalne zajednice i horizontalne vrijednosti turističkog i općeg razvoja.

Partnerska tijela za upravljanje turističkim klasterima moguće je osnovati sukladno Zakonu o udrugama (2014) koje bi okupljale dionike iz javnog privatnog i civilnog sektora pri čemu bi u njima obavezno participirale JLS i turističke zajednice u sastavu klastera kao i Turistička zajednica Šibensko-kninske županije.

Posebno je važno na projektnoj razini osigurati pristup radnih grupa koje bi okupljale one članove partnerskog tijela okupljene oko konkretnog projekta kao i eventualne vanjske dionike kojih se projekt tiče i mogu doprinijeti njegovoj realizaciji. Pristup radnih grupa fokusira zainteresirane dionike na uspješnu provedbu projekta čiji će rezultat imati povoljne učinke na sve dionike. Upravo je taj model rada i suradnje prepoznat kao ključan za uspješno funkcioniranje turističkih klastera u Šibensko-kninskoj županiji.

Usvajanjem modela partnerskog tijela za upravljanje destinacijom na razini turističkih klastera u Šibensko-kninskoj županiji bili bi postavljeni uvjeti za uspješnu i koherentnu provedbu temeljnih ciljeva koje ovaj Master plan navodi kroz stvaranje cjelogodišnje turističke ponude, aktiviranje pasivnih turista, valorizaciju lokalnih specifičnosti te teritorijalno cjelovit turistički razvoj temeljen na načelima održivog turizma.

3.5. Razmatrana varijantna rješenja u planiranju turističkog razvoja

U ostvarenju vizije regionalne turističke destinacije Šibenik - Dalmacija moguće je pristupiti kroz dva temeljnih prostorno aspektirana pristupa. Prvi pristup pretpostavlja teritorij Šibensko-kninske županije kao jedinstvenu turističkoplansku jedinicu dok drugi pretpostavlja klasterski razvoj županije sukladno prijedlogu iznesenom u prethodnom poglavlju. Kvalitativno su analizirana oba pristupa te su predstavljena i raspravljena na sastanku radne skupine i sjednici Koordinacijskog vijeća nakon čega je prihvaćeno da strateški okvir obuhvati klasterski pristup uključujući sve potrebne pretpostavke za ostvarenje istoga.

Prva varijanta koja pretpostavlja čitav teritorij Šibensko-kninske županije kao jedinstvenu turističkoplansku jedinicu osigurava centralizirano planiranje razvoja i provedbu Master plana. U ovoj bi se varijanti u jedinstvenoj turističkoj destinaciji Šibeniku - Dalmaciji prostorno proširila baza turističke ponude, turistički proizvodi razvijali bi se na razini čitave županije planski u manjoj mjeri uvažavajući lokalne predispozicije. Pored toga bi moglo doći i do potencijalno jačeg povezivanja između zaobalja i priobalja u pogledu turističke ponude, no ostaje velika mogućnost naglasaka u ulaganjima i turističkom razvoju na priobalju pri čemu bi se zaobalje koristilo kao dopunska resursna osnova za turističku ponudu priobalja što implicira i dalje donekle neuravnotežen odnos priobalja i zaobalja. S druge strane participativni pristup se zadržava na razini čitave županije umjesto lokaliziranja odluka i učinaka. Može se očekivati da bi u određenoj mjeri mogla nastupiti difuzija odgovornosti u pogledu široke prostorne baze dionika i široke baze prostornih resursa što smanjuje identifikaciju dionika s prostorom i donekle pasivizira angažman ukoliko su ishodi relevantni samo za dio dionika.

Druga varijanta koja uključuje klasterski pristup podrazumijeva prostornu diferencijaciju teritorija Šibensko-kninske županije u određeni broj klastera. Osnovna je prednost ovog pristupa u planiranju turističkog razvoja što podrazumijeva lokaliziranje planskog procesa i veću ulogu participativnog pristupa budući da se dionici turističkog planiranja i razvoja na razini klastera lakše identificiraju s manjom prostornom jedinicom (u ovom slučaju klasterom) izdvojenom na temelju jedinstvene kompozicije lokalno specifičnih turističkih resursa, atrakcija i razvojnih uvjeta te (potencijalno) autentične turističke ponude u cjelini. Dionici turističkog planiranja i razvoja postaju izravni korisnici planskih mjera i receptori njihovih ishoda zbog čega se očekuje aktivan angažman u svrhu ostvarenja koristi. Isto tako, primjena klasterskog pristupa omogućuje drukčije usmjeravanje planskog procesa budući da se odgovornost za turistički razvoj prebacuje na razinu klastera te se strateški okvir razvija kao paleta usmjerenih razvojnih mjera koje su od različite relevantnosti za pojedine klustere što znači diferencijaciju prioriteta za njihovo ostvarenje u pojedinim klasterima. Posebno je pozitivna strana klasterskog pristupa u diferencijaciji klastera na temelju razvojnih predispozicija što omogućuje i diversifikaciju turističke ponude i upravljanje njenim razvojem na lokalnoj razini. Takva diferencijacija turističke ponude u kombinaciji s klasterskim oblikom upravljanja implicira razvoj zasebnih subregionalnih destinacija što nadalje omogućuje kompetitivnost među njima u svrhu razvoja broja i kvalitete turističkih proizvoda i prateće infrastrukture. Isto tako se omogućuje prioritizacija razvoja pojedinih turističkih proizvoda na razini klastera, a sukladno resursima i uvjetima koji se održavaju kroz autentičnost (i unikatnost) turističke ponude.

U okviru druge varijante je razmatran i broj klastera pri čemu su opcije bile *tri* i *pet klastera*. Opcija *tri klastera* podrazumijevala je diferencijaciju otočnog, priobalnog i zaobalnog dijela županije dok je opcija *pet klastera* podrazumijevala i dodatnu diferencijaciju priobalnog dijela koji je u trenutnim uvjetima turistički najrazvijeniji, ali i diferenciran s obzirom na dosadašnje turističke tokove, resurse i razvijene atrakcije. Iz tog je razloga odabrana opcija *pet klastera*.

S obzirom da je proces uspostave funkcionalnih klastera dugotrajan proces, kako je već opisano u prethodnom poglavlju. U ovom planskom razdoblju s institucionalnog i organizacijskog aspekta predviđena je tzv. protoklasterska faza odnosno volontarističko formiranje klastera s naglaskom na procese učenja upravljanja i organizacije klastera i jačanja partnerstva. U idućem planskom razdoblju, ovisno o dinamici i rezultatima protoklasterske faze, može se planirati uspostava koherentnih institucionalnih struktura i veća tranzicija planiranja i upravljanja razvojem s regionalne na subregionalnu razinu.

3.6. Prijedlog selektivnih oblika turizma

U suvremenim turističkim kretanjima, tradicionalna orijentiranost destinacije na *sunce i more* ograničavajući je faktor razvoja turizma na prostoru Šibensko-kninske županije, ali i prilika koju treba znati iskoristiti. Manjak planskih intervencija unutar turističkog sektora rezultirao je prostorno jednoličnom turističkom ponudom baziranom na odmorišnom (kupališnom) turizmu čiji se značaj u suvremenim okvirima turizma postupno smanjuje. Kao protuteža i rješenje problema prevelike orijentiranosti na ovaj turistički proizvod javlja se potreba za razvojem selektivnih oblika turizma koji bi osim diversifikacije i proširenja turističke ponude omogućili i produljenje turističke sezone s krajnjim rezultatom povećanja turističkih prihoda i povećanja zadovoljstva turista. Selektivni oblici turizma stavljaju turista u fokus istraživanja turističke ponude čime ga se potiče na aktivnost u destinaciji što je i jedno od osnovnih razvojnih načela ovog Master plana. Razvojem selektivnih oblika turizma potaknuo bi se proces proširenja, diversifikacije i segmentacije turističke ponude, a trenutno neaktivni turistički resursi transformirali bi se u turističke atrakcije za pojedine oblike turizma. Komparativnom analizom prirodnih i kulturnih atrakcija utvrđene su dvije osnovne tematske osi za razvoj selektivnih oblika turizma (Sl. 11.). S obzirom na prirodna bogatstva Šibensko-kninske županije, razvoj selektivnih oblika turizma najveće potencijale pokazuje u razvoju ekoturizma i ruralnog turizma koji su međusobno iznimno isprepleteni dok bi u urbanim područjima i povijesnim cjelinama do izražaja trebali doći gradski i kulturni turizam. Uz njih mogućnosti za razvoj imaju i neki oblici turizma koji ne pripadaju ovim dvjema temama, no imaju značajne potencijale za obogaćivanje turističke ponude u županiji.

Turistički razvoj uvelike je determiniran karakteristikama prostora s obzirom da prostor predstavlja temeljni resurs za razvoj turističkog proizvoda. Očuvana priroda i bogata krajobrazna, biološka i georaznolikost glavna su komparativna prednost Šibensko-kninske županije pred ostalim destinacijama Jadranske Hrvatske, stoga je izuzetno važno turistički valorizirati prirodne resurse na načelima održivog razvoja. Krajolik Šibensko-kninske županije izvanredan je primjer višetisućljetnog suživota čovjeka i prirode zbog čega postoji golem potencijal spajanja prirodne i kulturne baštine u turističkim proizvodima. Spoj prirodnih i kulturnih turističkih resursa prisutan je u svim selektivnim oblicima turizma, samo u različitom obliku i omjeru. Stoga selektivne oblike turizma ne treba valorizirati segmentirano, već u kontekstu međuovisne integracije u cjelokupnu turističku Šibensko-kninske županije te u ponudu po turističkim klasterima i proizvodima.

Komparativnom analizom prirodnih i kulturnih atrakcija utvrđeni su primarnost potencijala i potrebe razvoja pojedinih oblika turizma koji bi valorizirali postojeće prirodne i kulturne resurse i atrakcije (Sl. 11.).

RURALNI I EKOTURIZAM	KULTURNI I GRADSKI TURIZAM	OSTALI OBLICI TURIZMA
<ul style="list-style-type: none"> • posjeti prirodnim znamenitostima • nautički turizam • cikloturizam • ruralno iskustvo (<i>seosko, poljoprivredno, otočno iskustvo</i>) • avanturistički turizam (<i>kanjoning, rafting, kanuing...</i>) • kamping turizam • planinarski turizam • zimski turizam • drugi oblici turizma u prirodi (<i>birdwatching, lovni, ribolovni, ronilački, safari</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • arheološki turizam • etnoturizam • enogastronomski turizam • drugi oblici kulturnog turizma (<i>manifestacijski/festivalski, vjerski turizam</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • ljetni odmorišni turizam • zdravstveni turizam • MICE (<i>kongresni i poslovni turizam</i>) • luksuzni turizam • tranzitni turizam • izletnički (<i>uklj. školski, kruzerski i sl.</i>)

Sl. 11. Prioritetnost razvoja selektivnih oblika turizma

3.6.1. Tematska os: ruralni i ekoturizam

Očuvani prirodni i ruralni turistički resursi Šibensko-kninske županije omogućuju enormne razvojne mogućnosti za uspostavu širokog spektra ponude selektivnih oblika turizma. U okviru ove tematske osi izdvojeni su oni selektivni oblici turizma koji prilikom razvoja turističkog proizvoda koriste prirodne atrakcije i resurse ruralnih sredina, a potencijalno nadopunjavanje ponude kulturno-povijesnim sadržajem može samo povećati kvalitetu ponude selektivnih oblika turizma. U ovom potpoglavlju ponuđen je prijedlog za razvoj oblika turizma s najvećim potencijalom s obzirom na visok stupanj atraktivnosti i mogućnostima turističke valorizacije prirodnih i ruralnih resursa. Ujedno, ovi selektivni oblici turizma ukazuju na visoku prioritetnost razvoja te najbolje mogućnosti za uspjeh na turističkom tržištu županije.

Ekoturizam predstavlja vrstu turizma u kojoj je naglašen boravak turista u prirodnom i očuvanom okolišu prilikom čega se najviše cijene zaštićeni dijelovi prirode i netaknuta priroda (Vukonić i Čavlek, 2001) po kojima Šibensko-kninska županije prednjači pred ostalim županijama Primorske Hrvatske. Najčešće se razvija kao protuteža tradicionalnom, odmorišnom turizmu koji stvara velik pritisak na prirodnu osnovu u vrlo kratkom razdoblju turističke sezone. Ekoturizam se na globalnom turističkom tržištu najčešće veže uz nacionalne parkove kao najatraktivnije dijelove prirode koji se valoriziraju po načelima održivosti. Prema UNWTO-u, ekoturizam obuhvaća sve oblike turizma bazirane na prirodnoj baštini u kojima je glavna aktivnost turista

promatranje i uživanje u doživljaju prirode i tradicijskog načina života u prirodnim područjima, a često uključuje edukativne i interpretativne sadržaje. Ekoturizam je utvrđen na temeljima održivog turizma koji valorizira lokalne specifičnosti te minimizira negativan utjecaj na ukupni okoliš (UNWTO, 2002). Ova vrsta turizma spada među najbrže rastuće vrste turizma te sukladno trenutnim trendovima očekuje se da će se taj rast dugoročno zadržati. S obzirom da se sezona ekoturizma ne preklapa s glavnom sezonom *sunca i mora* jer svako godišnje doba daje drugačiju vizuru prirode i njenih ljepota, ono nema izražen problem sezonalnosti. Od velike važnosti je i podatak kako ekoturizam i njemu komplementarne vrste turizma privlače turiste veće platežne moći koji su spremni potrošiti veća sredstva kako bi doživjeli potpuno iskustvo prirodnog ambijenta (APRZT, 2016). Ekoturistička ponuda Šibensko-kninske županije može se, osim na nacionalnim parkovima Krki i Kornatima, bazirati i na parkovima prirode (Vranskom jezeru i Velebitu), značajnim krajobrazima (gornjem i donjem toku Krke, rijeci Krčiću, Žutsko-sitskoj otočnoj skupini, kanjonu rijeke Čikole, Kanal-luci u Šibeniku i Gvozdenovo-Kamenaru), lokalitetima ekološke mreže Nature 2000, spomenicima prirode (Staroj straži i vreli Cetine). Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017) evidentirano je još 20 prirodnih područja predviđenih za zaštitu. Osim zaštićenih dijelova prirode, značajne resurse za razvoj ekoturizma imaju i plažni resursi, atraktivne prirodne luke i uvale, specifični obalni stijenski strmci, bogate hidrološke, geomorfološke i biološke karakteristike morskog podmorja, seascape lokaliteti, atraktivni kopneni lokaliteti uz more, iznimno bogati i specifični krški hidrogeomorfološki resursi na kopnu, bogata mreža speleoloških objekata, atraktivni brdsko-planinski krajevi, krajobrazna raznolikost županije, bogatstvo flore i faune, specifična mediteranska vegetacija i mnogi drugi prirodni resursi adekvatni za valorizaciju u kontekstu ekoturizma.

Generalno, svaki predio Šibensko-kninske županije ima potencijal i može razviti ekoturizam. Potrebna infrastrukturna ulaganja u razvoj ekoturizma su minimalna jer se cijeni potpuno netaknuta priroda uz minimalna krajobrazna uređenja prostora. Infrastruktura koja bi podupirala razvoj ekoturizma temeljila bi se na mreži pješčačko-biciklističkih i edukativnih staza, adaptaciji i obnovi spomenika i tradicionalnih ruralnih kuća te općenito prilagodbi trenutno izgrađenih, ali napuštenih prostora čijom bi se obnovom stvorila dodatna vrijednost u prostoru. Mnogo su značajnija ulaganja u ljudske resurse i programske aktivnosti koje obuhvaćaju marketing, edukaciju stručnjaka i vodiča, prezentacijsko-interpretacijski sustav. S obzirom na intervencije u ruralnim naseljima, ekoturizam je u mediteranskim zemljama najčešće orijentiran na prostore obalnog zaleđa te kao takav postaje generator razvoja slabije naseljenih ruralnih područja unutrašnjosti što svakako može postati ključan faktor u cjelokupnom socioekonomskom razvoju zaleđa Šibensko-kninske županije. Potencijal integracije ekoturizma s ostalim selektivnim oblicima turizma iznimno je velik, posebice s oblicima turizma koji valoriziraju prirodne resurse ruralnog kraja (Klarić i Gatti, 2006; Demonja i Ružić, 2010). Valja napomenuti kako ekoturisti preferiraju smještaj u kampovima i agroturističkim objektima čime se otvaraju mogućnosti za poticaj razvoju takve vrste smještaja u Šibensko-kninskoj županiji.

Ekoturizam je usko povezan s ruralnim turizmom zbog zajedničkog obilježja valorizacije ruralnih područja. Ruralni turizam označava sve segmentne oblike turizma u ruralnim područjima koja predstavljaju enorman, ali neiskorišten turistički potencijal. Budući da su prirodna područja dio ruralnog prostora, te se dvije vrste turizma prostorno i s obzirom na aktivnosti međusobno preklapaju. Najrazvijeniji oblik ruralnog turizma odvija se u agroturističkim smještajno-ugostiteljskim objektima koji spajaju poljoprivrednu djelatnost i turizam oblikujući jedinstvenu turističku ponudu ruralnog prostora, ali i u ostalim smještajnim oblicima koji se nalaze u

ruralnom prostoru. Takva vrsta turizma predstavlja korištenje usluga smještaja, ugostiteljstva, zabave, rekreacije i drugih usluga u obiteljskim kućama ili drugim objektima smještaja u okviru turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava (TSOG) gdje turisti mogu izravno doživjeti lokalnu kulturu, arhitekturu, običaje i hranu te se upustiti u poljoprivredne djelatnosti, doživljavajući time jedinstveno ruralno (seosko) iskustvo. Produkt agroturizma ima obostran učinak: OPG-ovi stvaraju dodatan prihod i diversificiraju svoju djelatnost te doprinose razvoju poljoprivredno-turističkog klastera određenog prostora (ako postoji), a u turističkom kontekstu produljuje se turistička sezona i proširuje turistička ponuda cjelokupne Šibensko-kninske županije. Stoga je razvoj ruralnog turizma kroz agroturizam jedan od temelja budućeg turističkog razvoja ruralnih područja Šibensko-kninske županije. Turisti u otočnim agroturističkim destinacijama mogu doživjeti specifičnost života na otocima te sudjelovati u procesu lovljenja ribe i pripreme autentičnih mediteranskih jela, odnosno doživjeti posebno otočno iskustvo.

Ponuda nautičkog turizma u Šibensko-kninskoj županiji već je i sada iznimno razvijena u odnosu na ostatak primorskih županija čime se nautički turizam ističe kao važan segment razvoja turizma u narednom razdoblju. Međutim, potpuni potencijal još nije iskorišten i potrebno ga je dodatno razvijati kako bi se županija u tom segmentu iskazala i na širem europskom tržištu. Razvedenost obale i bogatstvo prirodnim uvalama, lukama i obalnim stijenskim strmcima (posebice kornatskim krunama) te atraktivan obalni krajolik uvelike povećavaju atraktivnost Šibensko-kninske županije u kontekstu nautičkog turizma. Atraktivni prirodni resursi zasigurno utječu na potražnju za ovom vrstom turizma koja svake godine bilježi povećanje broja dolazaka, a razvoj nautičkog turizma iznimno je važan i za turističku valorizaciju Nacionalnog parka Kornata. S obzirom da su glavno odredište nautičara luke nautičkog turizma, potrebno je konstantno povećavati kvalitetu usluga u njima i prilagođavati ih kretanjima na turističkom tržištu, kao i proširivati ukupnu turističku ponudu te ponudu boljekategoriziranih smještajno-ugostiteljskih usluga u njihovom okruženju posebice u pred- i postsezoni kada je evidentiran vrhunac nautičkih dolazaka. Iznimnu važnost za razvoj nautičkog turizma imaju *plave zastave* kao oznake ekološke očuvanosti i kvalitete luka, stoga je potrebno daljnje ulagati u njihovo unaprjeđenje. Održivi razvoj postojećih luka nautičkog turizma potrebno je uskladiti s uvjetima definiranih Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017) koji predviđa gradnju marina na već postojećim mjestima sa zastarjelom infrastrukturom (kao poticaj obnovi brownfield područja) te na mjestima s degradiranim krajobraznim vrijednostima čime je takav razvoj usklađen s načelima ekoturizma. Razvojem nautičkog turizma, mnoge zemlje u svijetu koje su raspolagale prirodnim mogućnostima za njegov razvoj gospodarski su bolje aktivirale svoja priobalna ili otočna područja koja su se prije toga ubrajale u nerazvijene gospodarske krajeve (Vukonić i Čavlek, 2001; Mikačić i dr., 2006). Osim klasičnog nautičkog turizma, u Šibeniku je moguć i razvoj cruising turizma, no potrebno je utvrditi utjecaj takve vrste turizma na okoliš Kanala sv. Ante.

Cikloturizam označava oblik aktivnog turizma koji se dominantno odvija u ekološki očuvanom i iznimno atraktivnom prirodnom krajoliku te je u prostoru minimalno invazivan čime se u potpunosti uklapa u predloženu shemu razvoja zelene turističke destinacije. Njegova popularnost na svjetskom turističkom tržištu značajno raste, stoga je potrebno pravovremeno odgovoriti na tržišnu potražnju i stvoriti funkcionalan turističkih proizvod koji će ujedno povezivati i ostale segmente ekoturističke i agroturističke ponude. Trenutno stanje cikloturizma ukazuje na povoljne temelje za daljnji razvoj budući da se planira i provodi proširenje mreže

biciklističkih putova i staza, no potrebno je prilagoditi smještajne i ugostiteljske usluge potrebama cikloturista, posebice u ruralnim prostorima gdje one nedostaju.

Avanturistički turizam predstavlja skup sportsko-rekreacijskih aktivnosti poput kajakinga, kanjoninga, raftinga, hikinga, trekkinga, slobodnog penjanja, wind surfinga, deep water soloinga i dr. Zajednička im je karakteristika valorizacija atraktivnih dijelova prirode, a posebnu atraktivnost imaju prostori s potpuno netaknutom prirodom gdje se turist prepušta specifičnom doživljaju autentične dalmatinske prirode. Avanturistički turizam, sukladno svojim karakteristikama i valorizaciji prirodne osnove, čini oblik turizma koji bi potaknuo turiste na aktivaciju unutar destinacije te potaknuo turističku valorizaciju zaobalja i otočja Šibensko-kninske županije. Avanturistički turizam ima velik potencijal za turistički razvoj u županiji te je u potpunosti usklađen s načelima održivog i ekoturizma koje su glavne stavke budućeg razvoja Šibensko-kninske županije. Iako nije direktno u domeni sportsko-rekreacijskih aktivnosti, robinzonsko iskustvo predstavlja jedinstven oblik avanturističke aktivnosti koju čini preživljavanje u prirodi. Trenutno je robinzonski turizam prisutan samo na Kornatima, no s obzirom na prostornu distribuciju gotovo netaknutih dijelova prirode moguće ga je unaprijediti i pretvoriti u poseban turistički proizvod u svim dijelovima Šibensko-kninske županije.

Turisti koji odsjedaju u kampovima, kampiralištima i kamp-odmorištima imaju razvijeniju ekološku svijest te od svih ostalih turista najviše valoriziraju i cijene očuvanu prirodu. Uz navedeno, karakterizira ih i povećana uključenost u brojne aktivnosti i sadržaje u destinaciji, stoga bi unaprjeđenje kamping turizma predstavljalo potporni oblik ekološkim i ruralnim oblicima turizma (Hendija, 2006). Položaji trenutnih kampova u blizini Nacionalnog parka Krke omogućuju turističku valorizaciju Parka te je zbog održivosti destinacije potrebno daljnje povećavati kvalitetu usluge u njima. Treba imati na umu da pretjerana orijentacija na kampove može destabilizirati prirodnu osnovu zbog potencijalnog pritiska na ruralne i zaštićene prostore pa je uvažavanje maksimalnog utvrđenog kapaciteta prostora od krucijalnog značaja. U novije vrijeme javljaju se specifični oblici kamping turizma, kako na nacionalnoj, tako i na razini Šibensko-kninske županije. Hvalevrijedan projekt Obonjan Island Festival spaja kombinaciju glazbene umjetnosti i smještaja u kampu na otoku Obonjanu s visokom kvalitetom smještaja i usluga. Projekt spada u kategoriju tzv. glamping turizma koji označava glamurno kampiranje, odnosno kampiranje uz zadržavanje luksuza u pogledu smještaja i usluga. Takav primjer diversifikacije i unaprjeđenja kamp smještaja moguće je pretočiti i u ostatku županije, naravno u skladu s karakteristikama pojedinih prostora i turističke ponude u njima. Modernizacija postojećih kampova svakako bi donijela osvježanje u smještajnoj ponudi županije, a ujedno bi se proširila turistička ponuda i unaprijedila kvaliteta smještaja u već postojećim kampovima, kampiralištima i kamp-odmorištima.

Specifičnost Šibensko-kninske županije očituje se u georaznolikosti i geomorfološkoj raščlanjenosti krajolika koja se povećava prema unutrašnjosti županije. Osim što su brdski i planinski predjeli panoramski resurs, mogu biti i resurs za planinarski turizam. Šibensko-kninska županija ima kvalitetne predispozicije za razvoj vrste turizma koja predstavlja aktivan boravak u prirodi kroz svladavanje različitih brdskih i planinskih nagiba (Vrdoljak-Šalamon, 2006). Takav vid turizma omogućuje cjelogodišnju turističku ponudu, a klasificira se na planinarski turizam u ljetnom i zimskom periodu čime može doprinijeti proširenju turističke sezone. Trenutna infrastruktura, međutim, nije dostatna za značajniji razvoj ovog oblika turizma, već je potrebno uložiti sredstva u razvoj planinarskih domova, uređenja staza, razvoj mreže vidikovaca i

dodatnih opskrbnih centara za turiste-planinare. Najbolje potencijale za razvoj planinarskog turizma imaju prostori kninske i drniške regije, odnosno prostori uz Dinaru, Velebit, Prominu i Svilaju. Dodatne mogućnosti očituju se u potencijalnoj integraciji s ostalim oblicima turizma kao što su enogastroturizam, agroturizam, kamping turizam i dr.

Bogatstvo planinskih predjela u kombinaciji s njihovim klimatskim karakteristikama predstavlja resurs i za razvoj zimskog turizma, a najveći potencijal evidentiran je na prostoru Dinare (kninska regija). Tijekom zimskih mjeseci viši dijelovi Dinare pokriveni su snijegom što predstavlja osnovnu za razvoj skijaškog i sanjkaškog turizma. Međutim, trenutna smještajna infrastruktura planinarskih domova i prikladnih smještajno-ugostiteljskih objekata je iznimno skromna. Pored toga, na Dinari nije izgrađeno nijedno skijalište zbog čega bi razvoj ovog oblika turizma zahtijevao značajna financijska ulaganja, no značajno bi mogao doprinijeti jačanju turističke ponude u zimskom dijelu godine kada je ona najmanja.

Sukladno bogatstvu prirodnih resursa na prostoru Šibensko-kninske županije, najatraktivniji selektivni oblici turizma za razvoj ogledaju se u oblicima turizma čiji su glavni resursi usklađeni s najatraktivnijim prirodnim resursima. Jedan od takvih oblika turizma je birdwatching koji uključuje boravak u prirodi i promatranje ptica primjenjujući praksu konzervacije i minimalnog utjecaja na prirodna staništa. Trenutna ponuda birdwatching tura svodi se na svega dvije ture koje uključuju posjete Nacionalnom parku Krki i Parku prirode Vranskom jezeru, mada postoje značajne predispozicije za razvoj ove vrste turizma na većini Natura 2000 područja. Iako je trenutno gotovo u potpunosti nerazvijen na prostoru Šibensko-kninske županije, lovni turizam bi u kombinaciji s ostalim oblicima turizma mogao doseći značajnu ulogu u razvoju turizma unutrašnjosti. Međutim, trenutni kapaciteti lovišta nisu zadovoljavajući te ne otvaraju mogućnost komercijalizacije, stoga bi integracija s ostalim oblicima turizma kao što je agroturizam mogla omogućiti značajniju valorizaciju ove vrste turizma. Najveći potencijal ima kninska regija s najvećim lovištem u županiji. S druge strane, ribolovni turizam već je donekle razvijen na obali i integriran u postojeće turističke aranžmane, no potrebno je turističku ponudu proširiti i na unutrašnjost koja ima povoljne predispozicije. Rijeke i jezera u kontinentalnom dijelu županije imaju iznimnu kakvoću vode i bogate su ribljim fondom zbog čega predstavljaju izrazit potencijal za razvoj ribolovnog turizma. Naravno, ovu vrstu turizma nije uputno razviti kao posve zaseban turistički proizvod što implicira potrebu za njegovom kombinacijom s drugim oblicima ruralnog turizma. Većina ribolovnih lokaliteta nalazi se u okolici Knina što je svakako potrebno uvažiti prilikom razrade strategije razvoja turističkih proizvoda.

Geomorfološko bogatstvo zajedno s bogatom faunom i autentičnom dalmatinskom florom moguće je valorizirati i kroz safari i ronilački turizam. Safari turizam predstavlja turističko putovanje sa svrhom upoznavanja turista s florom i faunom te prirodnim ljepotama i rijetkostima prostora uvažavajući načela minimalnog utjecaja na prirodni ekosustav (pasivno promatranje uz najčešću aktivnost fotografiranja; Vukonić i Čavlek, 2001). Trenutno postoji samo jedna safari tura pa je postojeću ponudu potrebno proširiti, diversificirati i po potrebi integrirati s drugim prirodnim i kulturnim atrakcijama. Poseban oblik turizma predstavlja ronilački turizam koji turistima omogućuje istraživanje podvodnih marinskih geomorfoloških oblika, podvodne flore i faune te podvodnih arheoloških nalazišta. Bogatstvo navedenim resursima predstavlja temelj za daljnji razvoj, ali je potrebno istražiti i evidentirati lokalitete te ih organizirati u jedinstvene turističke proizvode u koje bi se integrirale arheološke, speleološke i ronilačke škole, boravak turista na nalazištima i sudjelovanje u svim njima primjerenim aktivnostima (Radić Rossi, 2011).

Specifičnost podvodnoarheoloških i speleoroničarskih lokaliteta u županiji čine ovu vrstu turizma privlačnom određenim skupinama posjetitelja, a svaka organizirana aktivnost u kontekstu ronilačkog turizma pridonosi jačanju svijesti o vrijednosti podmorske baštine i potrebi njene zaštite i očuvanja čime se ronilački turizam u potpunosti poklapa s načelima održivog ekoturizma.

3.6.2. Tematska os: kulturni i gradski turizam

Prirodna baština na prostoru Šibensko-kninske županije zbog svoje specifičnosti, očuvanosti i atraktivnosti gotovo je u potpunosti samodostatna za razvoj selektivnih oblika turizma, međutim u strategiji razvoja turizma neupitno se moraju uvažiti i iznimni kulturni resursi prostora čime se postojeća turistička ponuda znatno dopunjuje i diversificira. Kulturni turizam na prostoru Šibensko-kninske županije predstavlja značajan potencijal za unaprjeđenje cjelokupnog turizma, stoga je u ovom pregledu svrstan u kategoriju sekundarnih selektivnih oblika turizma. U analizi stanja evidentirani su najveći potencijali za razvoj u kategorijama kulturnog i enogastronomskog turizma.

Kulturni turizam je vrsta turizma u kojem do izražaja dolazi interes turista za objektima i sadržajima kulturno-povijesnog karaktera. Prilikom razvoja kulturnog turizma u destinacijama stoji na raspolaganju nekoliko opcija: izgradnja novih kulturnih atrakcija, urbana obnova, razvoj kulturnih događanja te stvaranje tematskih cjelina (npr. kulturnih četvrti). Svi navedeni oblici imaju izniman potencijal na prostoru Šibensko-kninske županije, a posebice u urbanim cjelinama kakve su Šibenik, Drniš, Knin i Skradin. Važno je naglasiti utjecaj kulturnih događanja u destinaciji koje valoriziraju statične kulturne resurse (poput kulturno-povijesnih lokaliteta) te na taj način pružaju dodatne razloge za ponovne posjete već posjećenih lokaliteta (Tomljenović, 2006). Međutim, glavni proizvod kulturnog turizma su kulturne ture koje objedinjuju sve kulturno-povijesne, arheološke, vjerske i etnoturističke aspekte određene destinacije čime se valorizira širok spektar urbanih i ruralnih resursa. Trenutno stanje utvrđeno analizom stanja ukazuje na dostatnu razvijenost kulturnih tura u Šibeniku dok je u ostatku županije taj segment turizma vrlo malo iskorišten, premda postoje enormni potencijali. Važno je stoga u okviru kulturnog turizma proširiti postojeću ponudu kulturnih tura novim turističkim atrakcijama, uklopiti u ponudu atrakcije zaobalja i otoka, prilagoditi kulturne ture različitim turističkim skupinama (posebice brzorastućeg istočnoazijskog tržišta), adaptirati, transformirati i tematizirati postojeće kulturne resurse te ih integrirati s prikladnim turističkim resursima i smještajno-ugostiteljskom ponudom.

Kulturni turizam značajnije se može razviti na njegovim podvrstama poput arheološkog, vjerskog i etnoturizma koji ukazuju na iznimne potencijale turističke valorizacije. Arheološki turizam je specifičan oblik kulturnog turizma čiji je cilj promovirati arheološku baštinu uvažavajući aspekt zaštite arheoloških lokaliteta (Jelinčić, 2011). Prostorna distribucija arheološke baštine na prostoru Šibensko-kninske županije ukazuje na koncentraciju arheoloških lokaliteta u unutrašnjosti županije što, uz izvanrednu ljepotu prirodnih resursa, predstavlja glavne turističke potencijale zaobalja. Glavni razvojni problem arheološkog turizma je neopremljenost

turističkom infrastrukturom za prihvat turista i interpretaciju ponude, ali i otežana prometna dostupnost pojedinih lokaliteta. Jedini uređeni lokaliteti su Burnum i arheološki park Arauzona koji nemaju potpunu turističku infrastrukturu, ali se očituju kao glavni potencijali za inicijalan razvoj arheološkog turizma. Iako je uz Burnum povijesno najznačajniji lokalitet županije, Bribirska glavica nije turistički valorizirana te kao takva predstavlja nužnost u kontekstu razvoja arheološkog turizma. Valja naglasiti kako arheološke ture privlače turiste zainteresirane za vrhunske hotele, lokalnu gastronomiju i sve aspekte kulturnih događanja (Jelinčić, 2011) zbog čega je ponudu ove vrste turizma potrebno integrirati s navedenim segmentima turističke ponude.

Šibensko-kninska županija na cijelom svom prostoru obiluje objektima sakralne baštine od kojih je turistički valorizirano svega četrnaest samostana i crkava, a većina valoriziranih objekata nalazi se u Šibeniku. S obzirom na bogatstvo sakralnih objekata, u narednom razdoblju potrebno je inventarizirati i evaluirati značajne sakralne resurse s turističkim potencijalom, adaptirati ih i transformirati u turističke atrakcije te ih povezati s ostalim oblicima turizma kao što je enogastroturizam i odmorišni turizam. Najveće razvojne potencijale imaju sakralni objekti u većim urbanim cjelinama koje je moguće povezati u jedinstvene vjerske ture koje bi valorizirale sakralnu baštinu urbanih cjelina. Hodočasnički lokaliteti usko su povezani s vjerskim turizmom, a najbolji potencijal za valorizaciju ima Biskupija u kninskoj regiji u kojoj se nalaze ostaci pet srednjovjekovnih crkava iz predromaničkog doba.

Još jedan od oblika kulturnog turizma predstavlja etnoturizam, koji na pojedinim područjima Šibensko-kninske županije može postati i primarni oblik turizma. Najveći broj lokaliteta etnološke baštine kao primarnih resursa za ovu vrstu turizma nalazi se u primoštensko-rogozničkoj regiji, gdje je ujedno i etnološka baština najbolje integrirana u postojeće turističke ture uz dodatne usluge agroturizma i enogastroturizma. Takav model idealan je za razvoj i u ostalim dijelovima županije. Poseban potencijal za razvoj u kontekstu etnoturizma ima velik broj napuštenih naselja u zaobalju i otocima koji se mogu transformirati u etnosela s prikazom povijesti i načina života lokalnog stanovništva u autohtonoj dalmatinskoj arhitekturi. Takav primjer daje tematski park Etnoland Dalmati u Pakovom Selu koji pokazuje iznimne turističke rezultate te slovi kao druga najposjećenija destinacija u zaobalju Šibensko-kninske rezultate (nakon NP Krke). Etnoland Dalmati može biti primjer ostalim destinacijama u županiji kako pretvoriti etnološku baštinu u poseban i atraktivan turistički proizvod. Specifičan prirodni krajolik NP Krke upotpunjavaju uređenje mlinice koje se mogu turistički valorizirati i na ostalim lokalitetima u županiji što je svakako potrebno uvažiti prilikom razrade strategije razvoja turizma. Nematerijalna etnološka baština može se turistički valorizirati u okviru kulturnih tura i organizacijom posebnih etnoloških manifestacija integriranih s agroturističkom i enogastronomskom ponudom. Takav model integrirane etnološke baštine može biti važna stavka i za jaču promociju i razvoj specifičnih turističkih proizvoda na šibenskim otocima.

Gastronomska i enološka ponuda županije neizostavan je dio ukupne turističke ponude te najadekvatnija mogućnost za integraciju sa svim ostalim selektivnim oblicima turizma. Budući da kvalitetna hrana pruža turistu skup okusa koji utječu na doživljaj i emocije turista prema destinaciji, svakako je važno poticati unaprjeđenje kvalitete enogastronomске ponude. Enogastroturizam, kao turizam koji je orijentiran na enološku i gastronomsku ponudu i uživanje u autohtonoj hrani i vinu, ima enormne potencijale za razvoj u Šibensko-kninskoj županiji zahvaljujući raznolikosti ponude i specifičnosti mediteranske hrane u kombinaciji s onom iz

kontinentalnog zaleđa. Bogata ponuda svakako predstavlja vrijedan turistički resurs te ju je potrebno adekvatno promovirati i plasirati u smještajno-ugostiteljske objekte (posebice agroturističke). Poticaj razvoju enogastroturizma pruža projekt Kuća Mediterana koja bi prezentirala i promovirala cjelokupnu enogastronomsku ponudu županije na jednom mjestu. Prilikom razvoja enogastroturizma važno je stvoriti raznovrsnu i kvalitetnu ponudu hrane i vina u kojoj se trebaju očitati posebnosti i raznovrsnosti regionalnih i nacionalnih jela te tradicionalne kuhinje. Pritom ponuda mora biti prilagođena specifičnim skupinama potrošača (npr. biološki uzgojena hrana, hrana prilagođena ukusima pojedinih vrsta skupina turista i dr.; Demonja i Ružić, 2010). Veliki potencijal za turističku valorizaciju u ovom obliku turizma predstavljaju gastronomske manifestacije i enogastroture koje bi se trebale snažnije promovirati na razini cijele županije. Iz svega navedenog je jasno kako enogastroturizam ima iznimne potencijale u Šibensko-kninskoj županiji, međutim još uvijek premali dio turista putuje iz enogastronomskih razloga što ukazuje na povećanu potrebu za razvoj kvalitetnog marketinga.

3.6.3. Ostali selektivni oblici turizma

Osim dviju glavnih tematskih osi, još neki oblici turizma imaju značajne razvojne mogućnosti i potencijale za obogaćivanje turističke ponude u Šibensko-kninskoj županiji. Takvi su prije svega tradicionalni ljetni odmorišni turizam (s naglaskom na kupališni) zasnovan na *suncu i moru*, vjerski turizam zdravstveni turizam, kao i MICE, luksuzni, tranzitni i izletnički turizam.

Tradicionalan turistički proizvod Šibensko-kninske županije – *sunce i more* definiran je kroz putovanja motivirana odmorom u obalnim destinacijama u ljetnom razdoblju te rekreacijskim aktivnostima na moru. Iako je istaknuta potreba za repositioniranjem tradicionalnog masovnog turizma, cilj nije onemogućiti ili zaustaviti razvoj odmorišnog (i kupališnog) turizma jer je on glavni tradicionalni turistički proizvod županije, a time i ishodišna točka u planiranju selektivnih oblika turizma kao proširenja i diversifikacije turističke ponude. Kako bi se odmorišni turizam doveo u okvire održivog turističkog razvoja potrebno ga je razvijati u smjeru održivih praksi, poticati uključivanje relativno pasivnih turista u druge turističke aktivnosti te unaprijediti smještajnu i kupališnu infrastrukturu. Kupališni turizam, kao najprisutnija podvrsta odmorišnog turizma i njegova glavna komponenta, koristi more kao osnovnu atrakciju i medij stoga nisu potrebne veće infrastrukturne promjene što smanjuje potrebna sredstva za turističku valorizaciju plažnih resursa. Trenutno najuređenije plaže nalaze se u primoštensko-rogozničkoj i pirovačko-murterskoj regiji.

Vjerski se turizam zasniva na bogatoj sakralnoj baštini koja proizlazi iz tisućljetne katoličke povijesti na teritoriju Šibensko-kninske županije. Vjerski turizam trenutno je zastupljen kao dio kulturnog turizma u kojem turisti uz druge kulturne objekte posjećuju i sakralne objekte u destinacijama. Međutim, grad Knin dio je hodočasničke rute duge 1500 km koja povezuje vjerske lokalitete u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (Gunja – Aljmaš – Požega – Križevci – Karlovac – Trsar – Gospić/Škabrnja/Udbina – Knin – Sinj – Međugorje – Dubrovnik, Srđ. Za Šibensko-kninsku županiju u ovom je kontekstu važna dionica rute Udbina – Knin – Sinj – Međugorje u koju se planira uvrstiti i Biskupija kao jedan od najvažnijih povijesnovjerskih lokaliteta. Vjerski

turizam u Šibensko-kninskoj županiji bi obuhvaćao ture koje bi povezivale sakralne objekte i hodočasničke lokalitete.

Zdravstvene usluge u funkciji turizma doživljavaju brzu ekspanziju na globalnom i europskom turističkom tržištu. Suvremeni turist sve više pažnje pridaje vlastitom zdravlju u vidu oporavka i odmora kroz korištenje prirodnih ljekovitih činitelja i masaža, a takav trend utvrđen je i u Šibensko-kninskoj županiji. Već sama prirodna osnova u mediteranskim okvirima pruža mogućnosti za razvoj zdravstvenog turizma s obzirom da more, mediteranska klima i mediteranska vegetacija imaju ljekovito djelovanje u kontekstu talasoterapije koja se u prošlom stoljeću već razvijala kao turistička usluga. Zdravstveni turizam ima potencijal za razvoj cjelogodišnje ponude u obalnom i otočnom dijelu županije. Specifičnost Šibensko-kninske županije u kontekstu zdravstvenog turizma očituje se u nalazištima ljekovitog blata (peloida) koja se mogu iskoristiti za liječenje različitih bolesti što ih čini izuzetnim resursom za razvoj zdravstvenog turizma. Takva nalazišta evidentirana su u Morinjskom zaljevu, južnom dijelu Pirovačkog zaljeva te u Malim i Velikim Solinama na Zablackom poluotoku. Trenutno je predviđena samo jedna turistička zona s predviđenim hotelima sa sadržajima u funkciji zdravstvenog turizma pa se Jadrtovac ističe kao potencijalno vodeće odredište zdravstvenog turizma u Šibensko-kninskoj županiji u budućnosti. Poseban oblik zdravstvenog turizma je wellness turizam koji je uglavnom integriran u hotelskim smještajnim objektima i predstavlja jedan od najtraženijih sadržaja u suvremenim turističkim trendovima. Takav oblik zdravstvenog turizma dobro se kombinira sa sportsko-rekreacijskim sadržajima koji čine osnovnu komponentu aktivnog odmora (Vukonić i Čavlek, 2001).

Dentalni turizam selektivna je vrsta turizma te jedna od grana zdravstvenog turizma. Razvio se prvenstveno zbog rastuće potražnje za rješavanjem dentalnih problema u državama koje pružaju visokokvalitetnu, no cijenom pristupačnu uslugu koja je u zemlji stanovanja često cjenovno teško dostupna (Croatia dental tourism, 2013). Dentalni turizam tako uključuje pojedince koji traže dentalnu njegu izvan lokalnog zdravstvenog sustava pri čemu je često u to uključen i odmor. Unatoč tome što dentalni turisti mogu putovati iz niza razloga, najčešće je njihov motiv vezan uz cijenu dentalnih usluga. Upravo je cijena ključni faktor razvoja dentalnog turizma u Šibensko-kninskoj županiji, kao i u cijeloj Hrvatskoj. Za cijenu dentalnog tretmana u primjerice Italiji ili Ujedinjenom Kraljevstvu u Hrvatskoj je moguće dobiti jednako kvalitetnu ili kvalitetniju uslugu, prijevoz, smještaj te provesti odmor razgledavajući turističke atrakcije. Taj oblik turizma stoga ima važan razvojni potencijal u Šibensko-kninskoj županiji, posebice Zapadnom klasteru.

Jedan od potencijalnih oblika turizma je i MICE (engl. *Meetings, Incentives, Conferencing, Events*), oblik turizma koji spaja značajke poslovnog i kongresnog turizma. Ovakav oblik turizma podrazumijeva organizaciju kongresa, seminara, konferencija, većih poslovnih sastanaka i dr., a u slobodno vrijeme poslovni turiste se u destinaciji bave turističkim aktivnostima kao i ostali posjetitelji. MICE turizam ekonomski je vrlo privlačan turističkim destinacijama budući da je potrošnja poslovnih ljudi (glavnih sudionika MICE turizma) uobičajeno znatno viša od potrošnje prosječnih posjetitelja, ali i ravnomjernije raspoređena tijekom godine što ih čini iznimno atraktivnima na turističkom tržištu (Vukonić i Čavlek, 2001). Luksuzni turizam često je vezan uz MICE i nautički turizam jer predstavlja turiste najveće financijske moći koji u destinaciji traže smještajno-ugostiteljske usluge iznimno visoke kvalitete (primarno najluksuzniji hoteli u

destinaciji). Potencijal ove vrste turizma u Šibensko-kninskoj županiji nije značajno izražen, ali je moguć u većim urbanim cjelinama kao što su Šibenik, Vodice, Primošten i Rogoznica.

Iako nije turizam u pravom smislu te riječi već potencijalni oblik marketinške promidžbe, tranzitni turizam predstavlja potencijal za razvoj na odmorištima autoceste A1 Zagreb-Split-Dubrovnik (kao glavne cestovne prometnice za dolazaka turista). Tranzitni turizam namijenjen je putnicima u prolazu te obuhvaća ugostiteljstvo i druge uslužne sadržaje. Iznimni potencijal nalazi se u mogućnostima promocije turističke ponude Šibensko-kninske županije za putnike u prolazu te ih se na takav način upućuje na mogućnost dužeg ili kraćeg boravka u županiji (Horak, 2006). Najbolji potencijal ima odmorište Prokljan (kod izlaza Skradin) kao prvo odmorište unutar Šibensko-kninske županije gdje je moguće uz postojeće sadržaje organizirati i turistički prodajno-informativni punkt o turističkoj ponudi Šibensko-kninske županije.

Izlet predstavlja kraće putovanje ili izlazak u prirodu radi odmora ili rekreacije (Hrvatski jezični portal). Izletnički turizam se stoga može definirati kao aktivnosti turista prema određenom aktivnom resursu u trajanju do unutar 24 sata. Vremenski aspekt ovdje je izuzetno važan te se prema njemu ova vrsta turizma izdvaja od ostalih. U Hrvatskoj izletnički turizam osim njega samog u užem smislu obuhvaća i kruzerski te školski turizam. Navedeni oblici imaju slična obilježja, a izravno ih povezuje kratko vrijeme trajanja. Razlikuju se prema vrsti organizacije izletničkih aktivnosti, pa tako školski turizam obuhvaća grupe djece koje organizirano dolaze posjetiti turističke atrakcije, najčešće kulturne i prirodne, te prvenstveno s naglašenim motivom edukacije. Kruzerski turizam vrlo je specifičan oblik koji obuhvaća kratkotrajan razgled atrakcija turista koji su posjetili neko područje u sklopu krstarenja. Ovaj oblik turizma nosi i negativne posljedice koje se odnose na ekološki aspekt (primjerice ispuštanje balastnih voda) i uništavanje atrakcija, primarno kulturne i prirodne baštine kroz preveliku masu posjetitelja u kratkom vremenskom razdoblju. Izletnički turizam u užem smislu može obuhvaćati samostalne posjete pojedinaca ili organiziranih grupa turističkim atrakcijama. Na području Šibensko-kninske županije postoji niz atrakcija koje su se razvile kao centri izletničkog turizma na kojima se turisti zadržavaju po nekoliko sati, ciljano ih posjećujući. Primjer takvih atrakcija su kulturni spomenici poput katedrale sv. Jakova, tvrđave u Kninu i slično, dok postoji i niz prirodnih atrakcija od kojih je najpoznatija NP Krka. Navedene atrakcije predstavljaju mjesta kratkotrajnog zaustavljanja posjetitelja koji potrošnju na tim mjestima ostvaruju kroz plaćanje parkinga, ulaznica, suvenira i slično.

**STRATEGIJA
TURISTIČKOG
RAZVOJA
ŠIBENSKO-KNINSKE
ŽUPANIJE**

4. STRATEGIJA TURISTIČKOG RAZVOJA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

Analiza razvojnih potreba i potencijala u turističkom sektoru Šibensko-kninske županije rezultirala je prijedlogom glavnih oblika turizma koji imaju potencijal za razvoj kao i prijedlogom prostorno relevantnog oblika turističkog upravljanja prostorom i njegovom turističkom ponudom. Ti su prijedlozi u kombinaciji s analizom stanja glavni ulazni podaci za formiranje strategije turističkog razvoja Šibensko-kninske županije. U ovom su koraku razvojna vizija i prijedlozi turističke ponude i turističkog upravljanja pretočeni u razvojne ciljeve koji su, slijedeći razvojna načela održivog razvoja, detaljnije razrađeni kroz prioritete turističkog razvoja, konkretne mjere i aktivnosti koje će doprinijeti ostvarenju definirane vizije turizma u Šibensko-kninskoj županiji 2020. godine.

4.1. Razvojni ciljevi

Sukladno definiranoj viziji razvoja turizma u Šibensko-kninskoj županiji do 2020. godine i rezultatima analize stanja, definirano je pet ciljeva turističkog razvoja:

1. **Razvoj inovativnih turističkih proizvoda i održivo gospodarenje turističkim resursima**
2. **Integrirani razvoj turističke infrastrukture i povezanih usluga**
3. **Stvaranje povoljnih uvjeta za konsolidaciju i razvoj poduzetništva, za razvoj novih poduzetničkih inicijativa i poboljšanja investicijskih uvjeta u sektoru turizma**
4. **Osiguravanje prepoznatljivosti regije Šibenik - Dalmacija, širenje na referentna turistička tržišta i usvajanje strategije za prepoznavanje različitih segmenata turističke ponude**
5. **Povećanje efikasnosti i kompetitivnosti upravljanja i organizacije turističkog sustava regije**

Opći je cilj Master plana strateški planirati turistički razvoj kako bi on doprinio razvoju cjelokupnog gospodarstva i podizanju kvalitete života stanovništva Šibensko-kninske županije budući da je turizam je najvažnija ekonomska djelatnost u županiji. Međutim, turizam u užem smislu (smještaj, prehrana i usluge u turizmu) nije dovoljan za osiguranje ekonomskog razvoja. Promatrajući turizam kao „kanal prodaje“ ili „platformu za razvoj gospodarstva“ i aktivnim radom na povećanju udjela lokalnih proizvoda i usluga u krajnjem proizvodu, poticanju potpornih djelatnosti i drugim aktivnostima može se značajno utjecati na razvoj ostalih grana gospodarstva (poljoprivreda, ribarstvo, zdravstvene usluge, brodogradnja, građevina, opremanje prostora, transport, energetika, savjetodavne usluge, IT sektor i dr.).

4.1.1. Razvoj inovativnih turističkih proizvoda i održivo gospodarenje turističkim resursima

U dosadašnjim razdobljima, turistički razvoj provodio se prije svega stihijski na temelju glavnog turističkog proizvoda *sunca i mora* dok su se ostali selektivni oblici turizma uglavnom zanemarivali, izuzev ekološki orijentiranog posjećivanja Nacionalnog parka Krke i jednodnevnih izleta prema Nacionalnom parku Kornatima. Dosadašnji razvoj turizma ograničen je samo na priobalne prostore u ljetnom razdoblju dok je ostatak prostora u potpunosti neprilagođen turističkim aktivnostima unatoč iznimnim potencijalima. Kako bi se ostvarila cjelogodišnja turistička ponuda i proširila ponuda turističkih proizvoda na razini županije, potrebno je poticati razvoj atrakcija i u slabije razvijenim dijelovima županije. Šibensko-kninska županija obiluje prirodnim i kulturnim resursima koji se jednostavno i brzo mogu transformirati u poželjne turističke atrakcije. Transformacija turističkih resursa u turističke atrakcije zahtijevala bi inventarizaciju i evaluaciju svih segmenata prostora kako bi se utvrdile mogućnosti proširenja turističke ponude i na taj način ojačali selektivni oblici turizma. Prilikom valorizacije turističkih resursa potrebno je uvažavati i ostale aspekte prostora i njegovih resursa kako bi se turističke atrakcije razvijale komplementarno s drugim, kompatibilnim turističkim resursima, objedinjujući lokalne specifičnosti u oblikovanu turističku ponudu. Turistički razvoj u svim segmentima mora integrirano valorizirati prirodne i kulturne turističke resurse kako bi se omogućilo proširenje turističke ponude i na taj način odgovorilo na suvremene trendove u turizmu koji zahtijevaju diversifikaciju turističke ponude u destinaciji. Pritom je od ključne važnosti prihvatiti načela održivog turizma koja uključuju unaprjeđenje kvalitete turističkih resursa kroz njihovu zaštitu i održivo gospodarenje.

4.1.2. Integrirani razvoj turističke infrastrukture i povezanih usluga

Turistička infrastruktura temelj je turističkog razvoja budući da omogućuje funkcioniranje turističkih djelatnosti i aktivnosti u prostoru te služi kao potpora prilikom procesa transformacije turističkih resursa u turističke atrakcije. Smještajni i ugostiteljski objekti i kapaciteti glavna su stavka turističke infrastrukture, stoga im je potrebno dati adekvatnu pažnju. Analiza stanja utvrdila je izrazitu zastupljenost smještajno-ugostiteljskih objekata i kapaciteta u priobalnom prostoru dok su zaobalje i otoci potpuno marginalizirani. Radi stvaranja cjelogodišnje turističke ponude i realizacije uspostavljanja selektivnih oblika turizma potrebno je razvijati smještajne kapacitete u zaobalju i otocima koji bi osigurali efikasan razvoj selektivnih oblika turizma, a naglasak se posebno stavlja na razvoj smještajnih kapaciteta u seoskoturističkim imanjima. Mjera je to koja ujedno doprinosi i rješavanju problema socioekonomskog zaostajanja ruralnog prostora čime se stvara podloga za budući razvoj održivog turizma. U tom pogledu će se i povećanje smještajnih kapaciteta za turiste povećavati prije svega kroz stavljanje u funkciju postojećih kapaciteta i povećanje istih na seoskoturističkim imanjima. Umjesto na gradnju novih hotelskih i apartmanskih smještajnih jedinica, osobito u priobalju, naglasak će se staviti na unaprjeđenje kvalitete smještaja. Poseban problem unutar destinacije Šibensko-kninske

županije je nedostatak adekvatne turističke infrastrukture na atraktivnim turističkim lokalitetima. Razvojem turističke signalizacije na prostorima koji su trenutno manje posjećeni omogućila bi se povećana turistička valorizacija, a turisti bi se potaknuli na aktivnosti u destinaciji. Iz tog razloga, razvoj turističke infrastrukture mora obuhvatiti i razvoj sustava posjećivanja, prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija. Prostori otoka i zaobalja posebno su ugroženi nedostatkom kvalitetnog prometnog sustava stoga je u narednom razdoblju potrebno osigurati dovoljna sredstva za razvoj efikasne prometne infrastrukture koja bi služila kao temelj razvoju turizma u prometno izoliranim područjima.

4.1.3. Stvaranje povoljnih uvjeta za konsolidaciju i razvoj poduzetništva, za razvoj novih poduzetničkih inicijativa i poboljšanja investicijskih uvjeta u sektoru turizma

Kako bi se osiguralo adekvatno upravljanje turističkom destinacijom, nužan je kvalitetan i efikasan sustav upravljanja kako bi se željeni turistički razvoj usmjeravao u adekvatnom pravcu. Dosadašnji stihijski razvoj valorizirao je priobalje županije dok su zaobalje i otoci turistički marginalizirani. Kako bi se omogućio ujednačen razvoj turističke djelatnosti te potaknulo turističke dolaske i u turistički slabije razvijene prostore, potrebno je organizirati turističke klastere na temelju kojih bi se turistička djelatnost sustavno usmjeravala prema razvoju posebnih turističkih proizvoda temeljenih na specifičnoj ponudi i karakteristikama prostora. Klasterizaciju je potrebno nadograditi i stvaranjem destinacijskih menadžment organizacija i kompanija kako bi se postojeći sustav upravljanja turističkim sektorom značajno unaprijedio. Na takav način omogućila bi se kvalitetnija i kompetitivnija međusektorska i unutarsektorska suradnja u turističkom planiranju i menadžmentu.

Turističko upravljanje potrebno je nadopuniti kvalitetnim marketingom i promocijom destinacije, turističkih proizvoda i pojedinih lokaliteta. Trenutno stanje ukazuje na nepostojanje jasne vizije razvoja turizma stoga ne postoji ni jasan slogan, a ni vizualni identitet koji bi potencijalne turiste potaknuo na turističke dolaske. Prilikom promidžbe i brendiranja turističke destinacije i turističkih proizvoda važno je komplementarno integrirati atraktivnu prirodnu i kulturnu baštinu kao posebne elemente turističke ponude izvan tradicionalne ponude *sunca i mora* (kupališnog turizma). Razvoj brenda iznimno je važan za stvaranje naprednije turističke destinacije koja će biti prepoznata na europskom turističkom tržištu kao destinacija visoke kvalitete usluga, atraktivnih prirodnih ljepota, bogate kulturne ponude, diversificiranom turističkom ponudom uz, naravno, tradicionalan proizvod jadranske turističke ponude – *sunce i more*.

4.1.4. Osiguravanje prepoznatljivosti regije Šibenik - Dalmacija, širenje na referentna turistička tržišta i usvajanje strategije za prepoznavanje različitih segmenata turističke ponude

Konkurentno i stabilno turističko gospodarstvo preslika je postojećeg stanja turističkog sektora u određenoj destinaciji. Iako je Šibensko-kninska županija turistička destinacija s dugotrajnom tradicijom, još nije uspjela u dovoljnoj mjeri diversificirati ukupnu turističku, ali i smještajnu ponudu koja bi omogućila povećane prihode od turizma tijekom cijele godine. Razvoj kvalitetnog poslovanja u turizmu stoga je iznimno važan jer je privatni sektor *de facto* nositelj smještajno-ugostiteljske ponude turizma. Šibensko-kninska županija, kako pokazuje Analiza stanja, u proteklom je razdoblju zabilježila negativan financijski rezultat u sektoru smještajno-ugostiteljskih djelatnosti što ukazuje na potrebu uvođenja inovativnih ideja, smanjenju troškova poslovanja, povećanja kvalitete usluge te povećanja prosječnih dnevnih izdataka turista. Problem trenutnog poslovnog sustava u turizmu je slaba unutarsektorska povezanost između dionika turističkog sektora, iako je utvrđen visok potencijal za povezivanje poljoprivredne djelatnosti (OPG) s turističkom čime bi se omogućio komplementaran turistički razvoj temeljen na lokalnim resursima. Budući razvoj poslovanja potrebno je potaknuti inovativnim proizvodima i uslugama koji bi postali prepoznatljivi na turističkom tržištu te bi samim time generirali veću potrošnju turista i nove turističke dolaske.

Unatoč negativnom financijskom rezultatu poslovnih subjekata u turizmu, turizam doprinosi sa 20 % ukupnom BDP-u Šibensko-kninske županije. Pored toga, turistički subjekti osvajači su nagrada za kvalitetu i poslovanje. Sve je to potrebno uzeti u obzir pri predviđanju internih ulaganja koja bi infrastrukturno omogućila daljnji napredak turističke djelatnosti. Veći naglasak stavlja se u okviru ovog cilja na vanjska (izvanžupanijska) ulaganja u sektor turističke djelatnosti. Vanjski kapital može značajno unaprijediti turizam Šibensko-kninske županije, a potrebno ga je ciljano usmjeriti na obnovu, adaptaciju i revitalizaciju zapuštenih turističkih područja.

4.1.5. Povećanje efikasnosti i kompetitivnosti upravljanja i organizacije turističkog sustava regije

Suvremeni turistički trendovi zahtijevaju kvalitetan sustav i organizaciju upravljanja pri čemu je potrebno veliku pažnju posvetiti razvoju ljudskih resursa u svim sektorima turizma. Većina demografskih i socioekonomskih pokazatelja u okviru Analize stanja ukazuju na oslabljene ljudske resurse u Šibensko-kninskoj županiji što se očituje i u ljudskim potencijalima u funkciji turizma, posebice kroz nedostatak kvalificirane radne snage koja bi generirala inovativne turističke ideje i projekte. U svrhu jačanja turističkog sektora i povećanja konkurentnosti važna je kontinuirana edukacija i usavršavanje turističkih dionika svih sektora (javnog, privatnog i civilnog) kako bi se stvorili kvalitetniji turistički proizvodi te postigle više razine turističke usluge. Kako bi se razvoj ljudskih resursa usmjeravao ciljano i sveobuhvatno, potrebno je edukaciju djelatnika u turizmu provoditi ujednačeno u svim sektorima s ciljanim usmjeravanjem djelatnika na konstantno usavršavanje (programi cjeloživotnog obrazovanja). Veliki problemi

istaknuti su u privatnom sektoru u ruralnom prostoru zaobalja zbog negativnih socioekonomskih obilježja koji onemogućuju napredniji razvoj turističkih djelatnosti i integraciju novih, inovativnih ideja.

Osim ljudskih resursa, kompetitivan turistički razvoj mora podržati i jačanje upravnih kapaciteta koji će potaknuti komplementaran razvoj turističkog sektora te unaprijediti komunikaciju između dionika turističkog sektora. Pritom valja pozornost staviti na jačanje kapaciteta Upravnog odjela zaduženog za turizam, Razvojne agencije, županijske turističke zajednice te lokalnih turističkih zajednica kao vodećih javnih institucija za upravljanje u turizmu te za izradu i provedbu turističkih projekata.

4.2. Razvojna načela

Da bi se ostvario dugoročno održiv i konkurentan turistički razvitak uvažavajući čitav teritorijalni obuhvat Šibensko-kninske županije i njegovu resursnu osnovu, nužno je u planiranju razvoja definirati tzv. horizontalna načela koja ne predstavljaju izravne strateške ciljeve ograničene planskim razdobljem već dugoročne razvojne odrednice. Radi ostvarivanja razvojnih potreba i potencijala kroz jasan strateški okvir valja uspostaviti efikasan razvojni model utemeljen na zaključcima cjelovite analize stanja. Horizontalna načela ključan su dio tog modela jer osiguravaju vodoravni pristup vertikalno organiziranim ciljevima, prioritetima i mjerama.

Na temelju cjelovite analize stanja definirana su četiri horizontalna načela ključna za prostorno i vremenski integriran i održiv turistički razvoj Šibensko-kninske županije:

- razvoj cjelogodišnje turističke ponude kroz selektivne oblike turizma;
- teritorijalno cjelovit turistički razvoj županije uz prepoznavanje lokalnih specifičnosti;
- lokalna prepoznatljivost temeljena na klsterskom pristupu; te
- povećanje broja turista motiviranih aktivnim odmorom.

4.2.1. Razvoj cjelogodišnje turističke ponude kroz selektivne oblike turizma

Visoka sezonalnost turističkih kretanja glavna je nepoželjna karakteristika turističke potražnje, a rješavanje tog problema prepoznato je i na nacionalnoj razini kao jedan od glavnih problema i prepreka razvoju turizma. Klimatski uvjeti i osjećaj ugođe, kako na nacionalnoj, tako i na razini Šibensko-kninske županije, najpovoljniji su u ljetnim mjesecima što u destinacijama orijentiranim samo na proizvod *sunca i mora* rezultira iznimnom sezonalnošću dok s druge strane tradicija godišnjih odmora u kombinaciji s ljetnim školskim praznicima dodatno utječe na koncentraciju turističkih kretanja u ljetnim mjesecima. Osim navedenog, temeljni uzrok sezonalnosti s aspekta destinacije proizlazi iz nedovoljne iskorištenosti smještaja tijekom cijele godine uslijed nedovoljne razvijenosti selektivnih oblika turizama koji bi i izvan turističke sezone generirali turistička kretanja. Sukladno navedenom, mjere strateškog okvira moraju doprinosti rješavanju problema sezonalnosti kroz razvoj cjelogodišnje turističke ponude te kvalitativan i kvantitativan razvoj selektivnih oblika turizma u turistički razvijenim i manje razvijenim destinacijama Šibensko-kninske županije kako bi se potaknula i intenzivirala turistička kretanja izvan sezone. Međutim, razvoj cjelogodišnje turističke ponude mora biti postupan, u skladu s mogućnostima pojedinih oblika smještaja i selektivnih oblika turizma. Inicijalan razvoj treba obuhvatiti one oblike turizma s najvećim atrakcijskim potencijalom i mogućnostima za uspjeh u kratkom roku, kako bi se stvorila podloga za budući razvoj dodatnih sadržaja u svrhu održivog i stabilnog razvoja turizma.

4.2.2. Teritorijalno cjelovit turistički razvoj županije uz prepoznavanje lokalnih specifičnosti

Ujednačen razvoj turizma na prostoru cijele županije uz prepoznavanje lokalnih specifičnosti jedna je od glavnih horizontalnih smjernica prilikom definiranja strateškog okvira razvoja turizma Šibensko-kninske županije. Aktiviranjem potencijalnih prirodnih i kulturnih resursa pospješuje se i proširuje turistička ponuda što će se izravno odraziti kroz povećanje turističke potražnje budući da suvremeni trendovi u turizmu ukazuju na povećanu važnost različitih oblika turističke ponude u destinaciji. Razvojem turizma izvan tradicionalnih okvira *sunca i mora* pruža se stabilnost turističkom sektoru i otvara mogućnost za uspješno ostvarenje svih navedenih horizontalnih načela, a ujedno i definiranih mjera i aktivnosti unutar strateškog okvira. Pri tome, unutrašnjost županije ima izniman potencijal s obzirom da se turističkom resursno-atraksijskom osnovom ističe među zaobalnim destinacijama u široj regiji, no većina resursa još uvijek nije turistički valorizirana niti je dovoljno prisutna i prepoznatljiva na turističkom tržištu.

U regionalnom smislu Šibensko-kninska županija predstavlja mikroregiju iznimne prostorne raznolikosti u svakom pogledu i kao takva ima potencijal razviti se u destinaciju koja posjetiteljima zainteresiranim za aktivni turizam može ponuditi široku paletu različitih turističkih aktivnosti i lokacija u relativno kratkom vremenu. Upravo je prostorna raznolikost jedan od temeljnih turističkih resursa koji se ogleda kroz lokalne specifičnosti koje je nužno njegovati i koje se kroz međusobnu integraciju mogu turistički itekako uspješno valorizirati. Održivi turistički razvoj nezamjenjiva je paradigma u malim lokalnim sredinama ako se žele izbjeći globalizacijski efekti kulturne nivelacije i negativne posljedice (kontraefekt) prebrzog, stihijskog razvoja. Turističko planiranje stoga mora omogućiti turističku valorizaciju svih lokalnih sredina koje se žele uključiti na turističko tržište. Time se osigurava veća i raznolikija turistička ponuda u županiji, razvoj novih samostalnih destinacija ili minidestinacija te revitalizacija i očuvanje pasiviziranih ruralnih sredina zahvaćenih depopulacijom. U tom će se kontekstu naglasak u razvoju turističkih atrakcija kao i pratećih ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta staviti na unutrašnjost kako bi se angažirao izniman, dosad neiskorišteni potencijal i smanjila neujednačenost u turističkoj valoriziranosti teritorija županije te rasteretio pritisak na priobalje i okoliš u priobalju.

4.2.3. Lokalna prepoznatljivost temeljena na klusterskom pristupu

Temeljem cjelovite analize stanja utvrđeno je kako Šibensko-kninska županija kvantitativno i kvalitativno obiluje različitim oblicima potencijalnih turističkih resursa i atrakcija u svim – razvijenim i turistički manje razvijenim sredinama. Adaptacija postojećih i aktivacija potencijalnih turističkih atrakcija iznimno je važna za oblikovanje i profiliranje turističke destinacije, a njihovo objedinjavanje na temelju lokalnih specifičnosti ključno je za usmjeren i održiv razvoj turizma na lokalnoj i mikroregionalnoj cjelini. U regionalnom smislu, prostorno bliska područja imaju slične razvojne potrebe i potencijale, premda mogu imati različitu turističku ponudu. Stoga je za njihovu prepoznatljivost, rješavanje razvojnih potreba i ostvarenje

potencijala, posebice u uvjetima inicijalnog i postinicijalnog turističkog razvoja, od iznimnog značaja suradnja i zajednički nastup na turističkom tržištu. U tom pogledu ponajbolji pristup predstavljaju već spomenuti klasteri (pogledati poglavlje 3.4. Turistička klasterizacija Šibensko-kninske županije). Integracijom povezanih i turistički međuovisnih prostora u turističke cjeline povećava se mogućnost usmjerenog razvoja selektivnih turističkih proizvoda te sveobuhvatan razvoj i promidžba zajedničke turističke destinacije i ponude. Prilikom realizacije klasterskog pristupa razvoju, potrebno je imati na umu kako se klasteri stvaraju radi usklađenog napretka i razvoja različitih vrsta turističkih proizvoda, bez stvaranja interne konkurencije kojom bi se pojedini elementi turističke ponude marginalizirali.

4.2.4. Povećanje broja turista motiviranih aktivnim odmorom

Kretanja na nadnacionalnom turističkom tržištu pokazuju trend prema aktivnom turizmu odnosno turističkim proizvodima u kojima turisti fizički aktivno sudjeluju. Glavni motivi dolaska turista u destinacije Šibensko-kninske županije su kupanje i sunčanje i pasivni odmor, a glavne aktivnosti u destinaciji plivanje i kupanje. To ukazuje na povećanu orijentiranost turista na glavni turistički proizvod *sunce i more* odnosno pasivan odmor iz čega proizlazi kako Šibensko-kninska županija prima veći broj turista motiviranih pasivnim odmorom nego što je njihov udio na međunarodnom turističkom tržištu. Doda li se tome trend smanjenja broja turista motiviranih pasivnim odmorom na tom tržištu, proizlazi kako će se smanjivati i glavna baza turista koje privlači Šibensko-kninska županija. Upravo iz tog razloga ključno je da se županija počne prilagođavati kretanjima na turističkom tržištu kako sa smanjenjem te baze ne bi došlo do ukupnog smanjenja turističke posjećenosti županije.

Po načelu pozitivne povratne petlje, u vrijeme kada je na međunarodnom turističkom tržištu pasivni odmor bio dominantna motivacija turista, on je dugo sam sebe održavao, a povećanje broja turista i noćenja motiviranih pasivnim odmorom jačalo je dominaciju tog turističkog proizvoda nad drugima. Međutim, za dugoročno održiv turistički razvoj koji se spremno i kontinuirano prilagođava potražnji na turističkom tržištu nužno je razvijati turističke proizvode koji uključuju dinamične aktivnosti turista kao i mogućnosti upuštanja u aktivnosti aktivnog odmora za turiste koji su došli radi *sunca i mora*. Osim unaprjeđenja i diversifikacije turističke ponude i turističke aktivacije zaobalja, proizvodi usmjereni na turiste motivirane aktivnim odmorom odrazit će se i kroz povećanu turističku potrošnju koja je također jedna od slabijih značajki Šibensko-kninske županije u odnosu na okolne regionalne destinacije. Prostor zaobalja čija se turistička ponuda teško može zasnivati na pasivnom odmoru upravo ima poseban potencijal za razvoj aktivnih oblika turizma koji mogu prerasti u samostalnu ponudu i biti nadopuna trenutnoj pasivnijoj ponudi priobalnih destinacija. Stoga su upravo prostori zaobalja važan razvojni resurs modernog turizma.

4.3. Strateški okvir turističkog razvoja

Strateški okvir podrazumijeva detaljnu razradu razvojnih ciljeva kako bi se definirali prioriteti i mjere čija će provedba omogućiti ostvarenje razvojnih ciljeva. U tu su svrhu definirani razvojni prioriteti i mjere. Na razini svake mjere definiran je i prijedlog aktivnosti koje je moguće provesti kako bi se postiglo ostvarenje razvojne mjere. Cjelokupni strateški okvir koji uključuje i predložene aktivnosti u okviru svake mjere dan je u Prilogu 2. Cjelovitom tabličnom prikazu strateškog okvira.

Cilj 1. RAZVOJ INOVATIVNIH TURISTIČKIH PROIZVODA I ODRŽIVO GOSPODARENJE TURISTIČKIM RESURSIMA

Prioritet 1.1. Inventarizacija i evaluacija turističkih resursa

Svrha: Stvaranje jedinstvene baze podataka inventariziranih turističkih resursa u svrhu njihovog održivog gospodarenja i planiranja razvoja turističkih proizvoda te evaluacija dobivenih podataka za korištenje u turizmu.

Opravdanje

Turistička zajednica Šibensko-kninske županije trenutno nema jedinstvenu prostornu bazu turističkih resursa koja bi služila kao potporni alat prilikom razvoja turističkih proizvoda na razini županije, turističkih klastera i/ili JLS-a. Sustavnom inventarizacijom i implementacijom prikupljenih podataka u geoinformacijski sustav omogućila bi se jednostavnija analiza turističkih potencijala određenog prostora što bi posljedično rezultiralo kvalitetnijim i sveobuhvatnijim razvojem turističkih proizvoda i turizma općenito. Evaluacijom dobivenih podataka omogućila bi se izrada prijedloga mogućih oblika turističkog korištenja resursa. S obzirom kako trenutno ne postoji jedinstvena baza turističkih resursa i atrakcija, adekvatan razvoj turističkih klastera i proizvoda znatno je ograničen.

Opis

Teritorijalno planiranje turističkog razvoja kao i planiranje razvoja na razini destinacije značajno se može unaprijediti formiranjem sustavne baze turističkih resursa odnosno potencijalnih turističkih atrakcija. U tu će se svrhu razviti geoinformacijski sustav koji će omogućavati Županiji, jedinicama lokalne samouprave kao i pripadajućim turističkim zajednicama evidenciju turističkih resursa i s njima povezanih projekata razvoja turističkih atrakcija i prateće infrastrukture. Po uspostavi sustava početak će se provoditi sustavna i obuhvatna inventarizacija turističkih resursa na razini svake od jedinica lokalne samouprave. Taj postupak trajat će do kraja provedbe Master plana budući da se turistički resursi, posebice kulturno-manifestacijski neprekidno mijenjaju, formiraju i nestaju zbog čega je bazu potrebno kontinuirano ažurirati.

Usporedno s procesom inventarizacije provodit će se i proces evaluacije turističkih resursa za korištenje u turizmu. Evaluacija će biti usmjerena na procjenu više mogućih oblika turističkog korištenja kojom će se utvrditi koji od njih su najprikladniji temeljem čega će se odabrati prikladni oblici turističkog korištenja resursa. U okviru evaluacije primjenjivat će se benefitni, ograničavajući i isključujući kriteriji kroz koje će se određivati pogodnost i prikladnost resursa za turističko korištenje uzimajući u obzir njegov socijalni, ekonomski i ekološki kontekst. U tom pogledu formirat će se ograničavajući i osobito isključujući kriteriji vezani uz narušavanje socijalnih i ekoloških obilježja i procesa (uključujući učinke na zadovoljenje temeljnih ljudskih potreba, ugrožavanje krajobrazne, biološke i georazolikosti te narušavanje uvjeta u ekosustavima). U slučaju ograničavajućih faktora bit će definirane granične vrijednosti koje će nalagati potrebu provedbe analize i izrade paketa mjera koje će pripadajući postupak transformacije turističkih resursa u atrakcije morati uključivati. U vidu toga će se i lokaliteti za aktivni turizam koji koristi prirodne resurse moći smještati samo na područja od manjeg bioekološkog značaja da bi se izbjeglo narušavanje ekoloških uvjeta.

Konačno, rezultati evaluacije omogućit će nadležnim tijelima podlogu za prioritizaciju pogodnih turističkih resursa u pogledu transformacije u turističke atrakcije.

Mjere

1.1.1. Obuhvatna inventarizacija turističkih resursa

Navedenu je mjeru moguće provesti kroz razvoj geoinformacijskog sustava za sustavnu i obuhvatnu inventarizaciju turističkih resursa te ciljne inventarizacije turističkih resursa za razvoj turističkih proizvoda koristeći navedeni geoinformacijski sustav.

1.1.2. Evaluacija turističkih resursa za korištenje u turizmu

Za provedbu ove mjere predlaže se izrada prijedloga mogućih oblika turističkog korištenja turističkih resursa u Šibensko-kninskoj županiji koji bi se potom implementirali na razini pojedinih resursa inventariziranih u okviru mjere 1.1.1. Sam proces evaluacije turističkih resursa za korištenje u turizmu može uključivati evaluacije pojedinih resursa za moguće oblike njihova turističkog korištenja, odabir prikladnih oblika turističkog korištenja za svaki resurs i konačno prioritizaciju pojedinih turističkih resursa pogodnih za valorizaciju u smislu ulaganja u iste.

Prioritet 1.2. Razvoj inovativnih turističkih proizvoda

Svrha: Transformacija turističkih resursa u turističke atrakcije u svrhu razvoja inovativnih turističkih proizvoda koji bi proširili postojeću turističku ponudu i produljili turističku sezonu.

Opravdanje

Analiza stanja utvrdila je preveliku orijentiranost turizma Šibensko-kninske županije na proizvod *sunca i mora* koji je koncentriran u ljetnom dijelu godine, te na taj način direktno utječe i na smanjenje potencijala za proširenje turističke sezone. Glavni alat u rješavanju tih problema je

razvoj selektivnih oblika turizma i turističkih proizvoda stvorenih na njihovim temeljima. Turistički proizvodi objedinjuju turističke resurse i atrakcije u jedinstvene tematske turističke cjeline koje valoriziraju aspekte turističke ponude neke destinacije (npr. kulturne ture, kajak turizam i sl.). Pritom je potrebno pozornost staviti na transformaciju i adaptaciju turističkih resursa u atrakcije čime se proširuje turistička ponuda, ali i na organiziranje prihvatljive turističke infrastrukture. U procesu razvoja proizvoda važnu ulogu u dopunjavanju ponude imaju smještajne, ugostiteljske i ostale usluge koje je potrebno prilagoditi potrebama specifičnih skupina turista.

Opis

Formiranje turističkih atrakcija realizirat će se kroz transformaciju turističkih resursa u atrakcije temeljenu na konceptualnom razvoju resursa uvažavajući koncept održivog gospodarstva. Realizirane atrakcije potrebno je ambijentalno urediti tako da se vizualno i materijalno uklope u autentični krajolik koristeći lokalne resurse za gradnju. Kao podršku turističkoj valorizaciji transformiranih turističkih atrakcija predviđeno je osiguravanje mogućnosti korištenja turističkih atrakcija kroz izgradnju infrastrukture za izravno turističko korištenje u okviru odgovarajućeg turističkog proizvoda te uvođenjem jasne, standardizirane turističke signalizacije. Potporni element turističkoj valorizaciji atrakcija predstavlja prilagodba usluga kulturnih ustanova turistima te podrška uspostavi i uređenju novih ulaza u nacionalne parkove. Kako bi se omogućila valorizacija prostornog sadržaja pojedinog turističkog proizvoda predviđena je mjera dizajniranja turističkih ruta u pojedinim turističkim proizvodima koja obuhvaća izradu prijedloga ruta, odabir predloženih ruta, tematizaciju odabranih ruta te izradu i odabir tura kao glavnih organizacijskih oblika korištenja proizvoda. Mjera razvoja sadržaja i usluga u pojedinim turističkim proizvodima obuhvaća podršku razvoju inovativnih koncepata turističke ponude u okviru pojedinih turističkih proizvoda, ali i podršku razvoju drugih oblika turističke ponude i turističkih proizvoda u okviru ponude pojedinog proizvoda. Pritom su definirane posebne mjere koje predstavljaju razvoj ponude dodatnih aktivnosti te razvoj ponude dodatnih usluga za korisnike turističkih proizvoda kako bi se unaprijedio doživljaj te upotpunio turistički proizvod. Mjera odabira i tematizacija zona i ponude u okviru pojedinih turističkih proizvoda, uz navedeno predviđa i zoniranje te tematizaciju plaža. Posebna mjera predviđa podršku kombiniranju ponude turističkih proizvoda.

Mjere

1.2.1. Transformacija turističkih resursa u atrakcije

Mjera predviđa konceptualni razvoj turističkih atrakcija i njihova održivog korištenja u skladu s definiranim turističkim proizvodima, podršku u izradi studija utjecaja na okoliš razvoja turističkih atrakcija, formiranje turističkih atrakcija, pružanje podrške uređivanju turističkih atrakcija vizualno i materijalno uklopljenim u krajolik, izgradnju i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu odgovarajućeg turističkog proizvoda, uvođenje standardne turističke signalizacije, pružanje podrške prilagođavanju usluga kulturnih ustanova za turiste te uspostavi i uređenju novih ulaza u nacionalne parkove.

1.2.2. Dizajniranje turističkih ruta u pojedinim turističkim proizvodima

mjera predviđa izradu prijedloga ruta, odabir prikladnih ruta i tematizaciju odabranih ruta. Uz navedeno, predviđa i izradu prijedloga tura, odabir prikladnih tura te formiranje poučnih staza na odabranim rutama.

1.2.3. Razvoj sadržaja i usluga u pojedinim turističkim proizvodima

Mjera predviđa pružanje podrške za sljedeće aktivnosti: podrška razvoju inovativnih koncepata turističke ponude u okviru pojedinih turističkih proizvoda; podrška razvoju turističke ponude seoskog odnosno otočnog iskustva na seoskoturističkim imanjima i otočnim domaćinstvima; podrška razvoju autentične enogastronomske ponude; podrška razvoju zdravstvenoturističke ponude; podrška razvoju wellness ponude u hotelima; podrška za unaprjeđenje ponude robinzonskog iskustva; podrška razvoju ponude konjičkog razgledavanja okolnih krajolika; podrška pružateljima usluga safari tura u nabavci vozila za safari ture; podrška za unaprjeđenje ponude MICE prostora za različite potrebe organizatora; podrška razvoju usluga u MICE prostorima (poput cateringa); podrška razvoju tematskih programa za team building; razvoj kulturnih ustanova u klasterima gdje nedostaju s naglaskom na zavičajne i inovativne muzeje i galerije; podrška razvoju inovativnih aranžmana luksuznoturističke ponude; podrška u razvoju luksuznoturističkih usluga (smještaj, hrana, piće i dr.); podrška razvoju specifičnih enogastroturističkih sadržaja (npr. gastroakademije...); podrška organizaciji turističkih događanja i manifestacija; podrška razvoju redovitih događanja na godišnjoj razini na seoskoturističkim imanjima i u vinarijama; podrška razvoju ponude izletničkog turizma.

1.2.4. Razvoj ponude dodatnih aktivnosti za korisnike turističkih proizvoda

Za provedbu ove mjere potrebno je podržati razvoj drugih turističkih proizvoda u okolini, razvoj dodatnih aktivnosti na turističkim lokalitetima i odmorištima, pružati podršku u razvoju pred- i postkonferencijskih programa te pružiti podršku aktivnostima usmjerenim na aktiviranje kupališnih turista u svrhu uključivanja u ostalu turističku ponudu.

1.2.5. Razvoj dodatnih sadržaja usluga za korisnike turističkih proizvoda

Mjera predviđa pružanje podrške razvoju osobnih usluga za korisnike turističkih proizvoda, podrške razvoju usluga servisiranja, proizvodnje, prodaje i iznajmljivanja opreme turistima sukladno potrebama pojedinih turističkih proizvoda, podrške razvoju i smještaju dodatnih sadržaja za posjetitelje u destinacijama, turističkim lokalitetima i njihovoj neposrednoj okolini, podrške smještanju ugostiteljskih i smještajnih subjekata u neposrednoj okolini turističkih terminala (luke nautičkog turizma, MICE prostori...) te podrške u razvoju smještajno-ugostiteljskih usluga (smještaj, hrana, piće i dr.) u zdravstvenoturističkim kompleksima. Uz navedeno provest će se i selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga servisiranja, proizvodnje, prodaje i iznajmljivanja opreme turistima sukladno potrebama pojedinih turističkih proizvoda.

1.2.6. Odabir i tematizacija zona i ponude u okviru pojedinih turističkih proizvoda

Mjera obuhvaća odabir zona za pojedine turističke proizvode (gdje je primjenjivo), podršku u tematizaciji zona u okviru pojedinih turističkih proizvoda, tematizaciju seoskih i otočnih domaćinstava s turističkom ponudom seoskog odnosno otočnog iskustva, provedbu zoniranja plaža gdje je ono moguće i potrebno te implementaciju tematizacije plaža.

1.2.7. Podrška kombiniranju ponude turističkih proizvoda

Za provedbu mjere potrebno je pružiti podršku u formiranju aranžmana koji kombiniraju različite turističke proizvode.

1.2.8. Istraživanje turističkih kretanja u svrhu razvoja turističkih proizvoda

Ova mjera predviđa provedbu istraživanja tržišta za razvoj pojedinih turističkih proizvoda te kvantitativno i kvalitativno istraživanje broja izletnika u Šibensko-kninskoj županiji.

Prioritet 1.3. Razvoj prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija u okviru pojedinih turističkih proizvoda

Svrha: Uspostava atraktivnog modela prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija prilagođenih pojedinim turističkim proizvodima.

Opravdanje

U svrhu efikasne valorizacije turističkih resursa i atrakcija potrebno je izraditi model atraktivne prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija sukladno trendovima i interesima pojedinih turističkih skupina kako bi se pravovaljano odgovorilo na turističku potražnju. Analiza stanja utvrdila je nedostatak potrebne infrastrukture za interpretaciju i prezentaciju na većini turističkih lokaliteta što onemogućuje njihovu kvalitetniju turističku valorizaciju stoga bi unaprjeđenje ove vrste turističke infrastrukture bilo ključno za daljnji napredak turizma (posebice u turistički slabije razvijenim područjima). Pritom je potrebno implementirati inovativne tehnologije u proces prezentacije i interpretacije te osmisliti prikladne materijale za korisnike turističkih proizvoda. Cjelokupan razvoj sustava prezentacije i interpretacije potrebno je uskladiti s interesima turista u okviru različitih turističkih proizvoda.

Opis

Prioritet obuhvaća pet mjera koje će omogućiti prezentaciju i interpretaciju turističkih atrakcija. Prva mjera predviđa razvoj materijala za posjetitelje o lokalitetima kroz izradu karata i vodiča koji će turistima jasno prezentirati pojedine turističke resurse te predstaviti povezane atrakcije unutar pojedinog turističkog proizvoda. Pritom je potrebno razviti i posebne kataloge s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme za pojedine turističke proizvode te kataloge s prilagođenom ugostiteljskom ponudom. Druga mjera predviđa razvoj infrastrukture za prezentaciju i interpretaciju turističkih atrakcija gradnjom, opremanjem i podrškom prezentacijskih, posjetiteljskih, interpretacijskih i edukacijskih centara, ali i razvoj inovativnih načina prezentacije i interpretacije. Treća mjera u okviru prioriteta predviđa primjenu inovativnih tehnologija za razvoj turističkog doživljaja, a obuhvaća i razvoj sustava povezanih interaktivnih aplikacija za korisnike pojedinih turističkih proizvoda te poticanje turista na dodavanje audiovizualnih sadržaja i recenzija u navedenim aplikacijama. Četvrta mjera predstavlja razvoj sustava pogodnosti za posjetitelje kroz dizajn i implementaciju sustava za

posjetitelje pojedinih turističkih proizvoda. Posljednja mjera u okviru ovog prioriteta predviđa razvoj inovativnih i lokalno utemeljenih suvenira za korisnike pojedinih turističkih proizvoda te uspostavljanje poslovne suradnje obrtnika i suvenirnica s ciljem izrade suvenira.

Mjere

1.3.1. Razvoj kvalitetnih materijala za korisnike turističkih proizvoda

Kroz navedenu mjeru će se izraditi karte turističkih lokaliteta za svaki turistički proizvod, izraditi vodič o turističkim atrakcijama i lokalitetima za svaki turistički proizvod te će se razviti katalozi s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme za pojedine turističke proizvode i katalozi ugostiteljske ponude (prilagođene pojedinim turističkim proizvodima).

1.3.2. Razvoj i unaprjeđenje prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija

Mjera će obuhvatiti izgradnju novih i unaprjeđenje postojećih posjetiteljskih, prezentacijskih, interpretacijskih i edukacijskih centara i njihovo opremanje, podršku radu posjetiteljskih, prezentacijskih, interpretacijskih i edukacijskih centara te razvoj inovativnih načina prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija.

1.3.3. Primjena inovativnih tehnologija za razvoj turističkog doživljaja

Mjera obuhvaća primjenu inovativnih tehnologija za turistički doživljaj na turama (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija), primjenu inovativnih tehnologija u posjetiteljskih, prezentacijskim, interpretacijskim i edukacijskim centrima, razvoj sustava povezanih interaktivnih aplikacija za korisnike pojedinih turističkih proizvoda te poticanje turista za dodavanje foto-, video-, audio- i drugih sadržaja i recenzija u interaktivnim aplikacijama (čime ostvaruju bodove koje mogu pretvoriti u pogodnosti).

1.3.4. Razvoj sustava pogodnosti za posjetitelje

Za provedbu mjere predviđeno je dizajniranje sustava pogodnosti za posjetitelje pojedinih turističkih proizvoda (npr. turistička identifikacijska kartica) i implementacija sustava pogodnosti za posjetitelje pojedinih turističkih proizvoda.

1.3.5. Razvoj inovativnih i lokalno utemeljenih suvenira

Ova mjera predviđa dizajniranje prikladnog suvenira za korisnike pojedinih turističkih proizvoda te uspostavljanje poslovne suradnje s lokalnim obrtima i/ili suvenirnicama s ciljem izrade suvenira.

Prioritet 1.4. Zaštita, očuvanje i obnova turističkih resursa i atrakcija

Svrha: Unaprjeđenje sustava zaštite i očuvanja turističkih resursa i atrakcija te poticanje na njihovu obnovu i adaptaciju u skladu s prirodnim ambijentom i kontekstom valorizacije.

Opravdanje

Temelj održivog turizma leži u čuvanju i unaprjeđenju prirodne i kulturne resursne osnove destinacije, a uključuje sve segmentirane koncepte čije sinergično uvažavanje i provođenje doprinosi stabilnom te okolišno, socijalno i ekonomski obzirnom razvoju. Jedan od tih koncepata je uvažavanje maksimalnih kapaciteta nosivosti prostora koji podrazumijeva ograničavanje istodobnog broja korisnika u svrhu sprječavanja degradacije i očuvanja resursa za buduću valorizaciju. S obzirom kako je najveće bogatstvo Šibensko-kninske županije u iznimno očuvanoj prirodi i brojnim zaštićenim prirodnim područjima te bogatstvu kulturne baštine, potrebno je konstantno planirati i provoditi mjere očuvanja, zaštite i obnove turističkih resursa i atrakcija te pritom održivo upravljati njihovim korištenjem.

Opis

Prioritet će se ostvariti kroz tri mjere koje će pokriti procese zaštite, očuvanja i obnove postojećih i realiziranih turističkih resursa i atrakcija. U okviru planiranog prioriteta potrebno je planirati i provesti mjere očuvanja, zaštite i obnove turističkih resursa i atrakcija kroz implementaciju mjera te obnovu i sanaciju degradiranih turističkih resursa. Planirane mjere zaštite, očuvanja, obnove i sanacije turističkih resursa i atrakcija bit će usklađene s očuvanjem izvorne, autohtone arhitekture, odgovarajućim izborom i kvalitetom materijala i provodit će se uz stručno vodstvo konzervatora kako bi se spriječio nepovratni gubitak vrijednosti kulturne baštine uključujući graditeljsku baštinu.

Pritom je važno provesti i mjeru ograničavanja pretjeranog korištenja turističkih atrakcija čime se dugoročno omogućuje održivo gospodarenje resursima. U sklopu navedene mjere, potrebno je definirati maksimalni broj korisnika uvažavajući maksimalne kapacitete prostora te izraditi planove upravljanja posjetiteljima za pojedine atrakcije sukladno definiranom kapacitetu. Utvrđivanje nosivog kapaciteta plaža bit će nužno provedeno na svim plažama prije davanja u koncesiju. Pri izradi planova prioritet će se staviti na već prekomjerno opterećene lokacije i resurse, posebno NP Krku. S obzirom da je od iznimne važnosti da se upravljanje posjetiteljima do donošenja planova upravljanja posjetiteljima ne zanemari, planirana je podrška osmišljavanju i provedbi alternativnih oblika kontrole posjetitelja u razdoblju prije donošenja planova upravljanja posjetiteljima. Ta se aktivnost posebno odnosi na zaštićena područja na kojima bi se nakon definiranja maksimalnog broja korisnika do donošenja planova upravljanja posjetiteljima trebale primjenjivati mjere ograničavanja posjeta kroz ograničavanje prodaje ulaznica ili veličine grupnih posjeta. Uz to, potrebno je razviti i postaviti informativne ploče na turističkim lokalitetima koje bi ukazale na pravilno ponašanje turista te ograničenja u korištenju lokaliteta. Također je potrebno provesti reviziju i doradu postojećeg *Regionalnog programa uređenja i upravljanja morskim plažama na području Šibensko-kninske županije* uz uključenje obveznog određivanja prihvatnog kapaciteta plaža. Zbog preopterećenosti pojedinih turističkih

lokaliteta, posebice u zaštićenim područjima, vozilima kojima dolaze posjetitelji, predviđen je razvoj planova upravljanja prometom na tim lokalitetima kojim će se odrediti i maksimalni prihvatni kapacitet vozila kao i alternativni načini dolaska turista iz okolnih centara, a time će se izbjeći pritisci na lokalitet i okoliš kao i zagušenja prometa.

Kao treća mjera predviđeno je širenje svijesti o potrebi za prilagodbom na klimatske promjene, kroz prevenciju i upravljanje prirodnim rizicima. U tom pogledu dat će se podrška razvoju sustava djelovanja u slučaju požara uključujući turističke lokalitete koji će obuhvatiti razvoj sustava dojava požara. Posebno je potrebno ulagati u edukaciju posjetitelja i lokalnog stanovništva o postupanju u slučaju požara za što se predlaže postavljanje informativno-edukativnih ploča na ugroženim lokalitetima.

Mjere

1.4.1. Planiranje i provedba mjera očuvanja, zaštite i obnove turističkih resursa i atrakcija

Mjera će obuhvatiti planiranje mjera za turističko očuvanje i zaštitu pojedinih turističkih atrakcija, implementaciju mjera za turističko očuvanje i zaštitu pojedinih turističkih atrakcija, obnovu i rekonstrukciju turističkih resursa i atrakcija za koje je utvrđena potreba te sanaciju turističkih resursa i atrakcija oštećenih uslijed turističkog ili drugog oblika korištenja.

1.4.2. Ograničavanje pretjeranog korištenja turističkih atrakcija

Mjera obuhvaća aktivnosti definiranja maksimalnog broja korisnika u različitim vremenskim razdobljima i ovisno o vremenskim uvjetima, izrade planova upravljanja posjetiteljima za pojedine atrakcije sukladno definiranom maksimalnom broju korisnika, razvoj i postavljanje informativnih ploča na turističkim lokalitetima vezanih uz ponašanje i ograničenja u korištenju lokaliteta, eviziju i dorada Regionalnog programa uređenja i upravljanja morskim plažama na području Šibensko-kninske županije uz uključenje obveznog određivanja prihvatnog kapaciteta plaža te razvoj planova upravljanja prometom na turističkim lokalitetima s velikim brojem posjetitelja. Kroz mjeru će se pružiti podrška osmišljavanju i provedbi alternativnih oblika kontrole posjetitelja do donošenja planova upravljanja posjetiteljima u turističkim destinacijama i lokalitetima.

1.4.3. Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencije i upravljanje rizicima

Kroz mjeru je predviđena izrada studije potencijalnih posljedica klimatskih promjena na turističke atrakcije za dugoročno razdoblje, promicanje ulaganja koja se odnose na osiguranje otpornosti turističkih atrakcija na katastrofe, podrška razvoju sustava djelovanja u slučaju katastrofa te razvoj sustava edukacije o djelovanju turista i stanovništva u slučaju požara.

Prioritet 1.5. Podrška uređenju, očuvanju i unaprjeđenju neizravnih turističkih resursa i paraatrakcija

Svrha: Unaprjeđenje sustava zaštite i očuvanja neizravnih turističkih resursa i paraatrakcija te poticanje na njihovu obnovu u skladu s prirodnim ambijentom i kontekstom valorizacije.

Opravdanje

Izuzev izravnih (osnovnih) turističkih resursa zbog kojih turisti primarno dolaze u destinaciju, važan turistički aspekt čine i neizravni resursi (npr. more, kopnene vode, šumske površine) i paraatrakcije (npr. sportsko-rekreacijski sadržaji i sl.). Neizravni resursi nisu direktno turistički valorizirani, ali značajno utječu na cjelokupan turistički doživljaj destinacije stoga je potrebno utvrditi mjere njihova uređenja, očuvanja i unaprjeđenja kako bi se potaknula njihova veća turistička valorizacija.

Opis

Prioritet se provodi kroz dvije mjere koje predviđaju uređenje, očuvanje i unaprjeđenje neizravnih turističkih resursa kroz podršku zaštiti i očuvanju biološke, krajobrazne i georaznolikosti, zaštitu i očuvanje područja Nature 2000 i ostalih atraktivnih područja prirodne osnove poput mora, kopnenih voda i šumskih površina. Podrškom uređenju i brizi o kvaliteti šumskih površina planirano je i minimaliziranje prenamjene šumskog zemljišta u turističke svrhe koje bitno mijenjaju stanišne uvjete kao i povećanje zaštite šuma od požara. Premda kopneno i morsko okruženje plaža nije izravan turistički resurs, pod izravnim je utjecajem turističkog korištenja zbog čega se će se prije davanja u koncesiju provoditi utvrđivanje stupnja kopnene i morske bioraznolikosti kako bi se utvrdili uvjeti i ograničenja korištenja koncesioniranih plaža. Predviđena je i podrška uključivanju obnove autohtone vegetacije u proračunske troškove tijekom projektiranja razvoja pojedinačnih zahvata kao oblik očuvanja krajobraznog identiteta prostora.

Prioritet predviđa i uređenje, očuvanje i unaprjeđenje drugih turističkih resursa i paraatrakcija podržavanjem uređenja i brige o kvaliteti javnih zelenih površina i sportsko-rekreacijskih sadržaja. Na lokalitetima gdje su krajobrazne vrijednosti narušene i/ili devastirane inicirat će se ili pružiti podrška izgradnji sportsko-rekreacijskih zona (uključujući golf terene) u svrhu unaprjeđenja i regeneracije krajolika. Pritom će se posebno paziti kako se, zbog poroznosti krške podloge, buduće golf zone ne bi razvijale u obalnom pojasu ni u blizini vodotoka kako bi se minimalizirali učinci održavanja travnjaka na kvalitetu vode u podzemlju koja je glavni izvor vode za piće iz javnog vodoopskrbnog sustava.

Mjere

1.5.1. Uređenje, očuvanje i unaprjeđenje neizravnih turističkih resursa

Za realizaciju mjere potrebno je pružiti podršku zaštiti i obnovi biološke, krajobrazne i georaznolikosti, podršku očuvanju područja Nature 2000, podršku razminiranju u zaštićenim i Natura 2000 područjima, podršku postupcima održavanja kvalitete i čistoće mora i kopnenih

voda, podršku uređenju i brizi o kvaliteti šumskih površina te podršku uključivanju obnove autohtone vegetacije u proračunske troškove tijekom projektiranja razvoja pojedinačnih zahvata. Kroz ovu mjeru će se utvrditi stupanj kopnene i morske bioraznolikosti okruženja plaža prije davanja u koncesiju.

1.5.2. Uređenje, očuvanje i unaprjeđenje drugih turističkih resursa i paraatrakcija

Mjera će pružiti podršku uređenju i brizi o kvaliteti javnih zelenih površina i sportsko-rekreacijskih sadržaja te podršku izgradnji sportsko-rekreacijskih zona u devastiranim krajolicima u svrhu njihova unaprjeđenja i regeneracije.

Cilj 2. INTEGRIRANI RAZVOJ TURISTIČKE INFRASTRUKTURE I POVEZANIH USLUGA**Prioritet 2.1. Unaprjeđenje kvalitete smještajnih objekata i razvoj novih smještajnih kapaciteta**

Svrha: Povećanje kapaciteta u smještajnim objektima i unaprjeđenje kvalitete njihovih usluga.

Opravdanje

Smještajni objekti čine osnovu za razvoj turističkih djelatnosti jer pružaju turistima mogućnost noćenja i dodatnih usluga. Usklađivanje ponude i usluga sa željama i potrebama turista prioritet je u razvoju smještajnih objekata i potporni element razvoja selektivnih oblika turizma i turističkih proizvoda. Važno je pritom orijentirati mjere razvoja na unaprjeđenje kvalitete smještajnih objekata i razvoj novih kapaciteta koji bi u budućnosti zadovoljili potrebe smještaja jer trenutni trendovi broja turističkih dolazaka ukazuju na daljnje porast broja dolazaka. U svrhu potpore razvoju turizma u ruralnim dijelovima županije (zaobalje i otočje) potrebno je razvijati smještaj u seoskoturističkim imanjima i sličnim objektima. Kako bi se trenutna ponuda proširila i prilagodila zahtjevima turista potrebno je primijeniti alternativne i inovativne modele razvoja poput malih obiteljskih i difuznih hotela, a proces certificiranja objekata mora biti usklađen s kvalitetom te potrebama specifičnih skupina turista i turističkih proizvoda.

Opis

Unaprjeđenje kvalitete smještajnih objekata i razvoj novih smještajnih kapaciteta provest će se kroz mjeru unaprjeđenja kategorizacije smještaja i razvoja visokokvalitetnih usluga smještaja s naglaskom na seoskoturističkim imanjima i hotelima. Mjera certificiranja smještaja bit će podržana daljnjim razvojem postojećeg sustava certificiranja smještaja te razvojem certificiranja s obzirom na kvalitetu i prilagođenost specifičnim skupinama turista. U okviru prioriteta stvorena je mjera koja će podržati razvoj smještajnih kapaciteta u klasterima unutar kojih je evidentiran nedostatak s naglaskom na razvoju malih obiteljskih hotela, seoskoturističkih imanja, kampova turističkih otočnih domaćinstava te planinarskih domova. Podržat će se alternativni i inovativni modeli razvoja smještajne ponude kao što su difuzni hoteli, smještaj robinzonskog iskustva i homestay smještaj te će se provoditi promocija istih i edukacija o njihovim mogućnostima primjene.

Mjere***2.1.1. Unaprjeđenje kategorizacije smještaja i razvoj visokokvalitetnih usluga smještaja***

Mjera predviđa pružanje podrške pružateljima usluga smještaja u unaprjeđenju smještajnih objekata radi prelaska u višu kategoriju kvalitete, podrške razvoju hotelskog smještaja u kategoriji kvalitete 4* i 5* te podrške razvoju smještaja na seoskoturističkim imanjima u kategoriji kvalitete 3 i 4 sunca.

2.1.2. Certificiranje smještaja

Navedenu je mjeru moguće riješiti pružanjem podrške daljnjem razvoju sustava certificiranja smještaja te podrška certificiranju smještajnih objekata s obzirom na kvalitetu i prilagođenost specifičnim skupinama turista.

2.1.3. Razvoj novih smještajnih kapaciteta u klasterima u kojima je evidentiran nedostatak

Za navedenu mjeru potrebno je pružiti podrške razvoju malih obiteljskih hotela, povećanju smještajnih kapaciteta na seoskoturističkim imanjima, izgradnji novih i povećanju smještajnih kapaciteta postojećih kampova, povećanju smještajnih kapaciteta u turističkim otočnim domaćinstvima te razvoju i unaprjeđenju smještajnih kapaciteta u planinarskim domovima.

2.1.4. Primjena alternativnih i inovativnih modela razvoja smještajne ponude

Mjera će se provesti promocijom novih i inovativnih modela razvoja smještajne ponude, organiziranjem edukacija o primjeni novih i inovativnih modela razvoja smještajne ponude te pružanjem podrške primjeni modela difuznog hotela, razvoju homestay ponude smještaja i razvoju smještajnih objekata za robinzonsko iskustvo.

Prioritet 2.2. Usklađivanje smještajnih kapaciteta s turističkim proizvodima i doprinos razvoju identiteta destinacije

Svrha: Adaptacija smještajnih kapaciteta prema potrebama posebnih skupina turista u okviru pojedinih turističkih proizvoda.

Opravdanje

Turistički proizvodi zahtijevaju razvoj prilagođenih smještajnih kapaciteta kako bi se turistički doživljaj objedinio i upotpunio u jedinstvenu cjelinu. Pritom je važno analizirati potrebe svakog pojedinog turističkog proizvoda kako bi se provela tematizacija smještajnih objekata. Kako bi se minimalni uvjeti tematizacije (i kvalitete) ostvarili u svim adaptiranim objektima potrebno je razviti vodič za provedbu adaptacije i tematizacije s krajnjim ciljem povećanja zadovoljstva turista.

Opis

Ovaj prioritet će se ostvariti kroz jednu mjeru koje se odnosi na detekciju i usklađivanje smještajnih potreba pojedinih turističkih proizvoda. Provodit će se detaljna analiza i kontinuirano praćenje potreba pojedinih turističkih proizvoda za smještajnim uslugama te će se na temelju dobivenih podataka razvijati sustav tematizacije smještajnih jedinica s obzirom na potrebe turističkih proizvoda. Prema stvorenom sustavu tematizacije poticat će se prilagodba smještajne ponude te razviti poseban vodič za tematizaciju smještajnih jedinica. Poseban naglasak stavlja se na poslovanje subjekata koji pružaju usluge smještaja tijekom cijele godine.

Mjere

2.2.1. Detektiranje smještajnih potreba pojedinih turističkih proizvoda i usklađivanje s istima

Ova mjera predviđa analizu i kontinuirano praćenje potreba pojedinih turističkih proizvoda za smještajnim uslugama, razvoj sustava tematizacije smještajnih jedinica s obzirom na potrebe turističkih proizvoda, poticanje prilagodbe smještajne ponude potrebama turističkih proizvoda kroz tematizaciju smještajnih jedinica, razvoj i prezentaciju vodiča za tematizaciju smještajnih jedinica te će se provesti podrška poslovanju subjekata koji pružaju usluge smještaja tijekom cijele godine.

Prioritet 2.3. Unaprjeđenje kvalitete ugostiteljskih objekata i razvoj nove ponude

Svrha: Unaprjeđenje i diversifikacija kvalitete ugostiteljske ponude i ugostiteljskih objekata.

Opravdanje

Ugostiteljski objekti, s naglaskom na restoranima i konobama, najbolje povezuju emocionalne doživljaje turista s određenom turističkom destinacijom. S obzirom kako Šibensko-kninska županija posjeduje veliku raznolikost i bogatstvo iznimno kvalitetne enogastronomske ponude, adekvatna promocija i plasman u ugostiteljskim objektima omogućio bi unaprjeđenje kvalitete ugostiteljskih objekata i destinacije u cjelini. Razvojem lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljskim objektima podržao bi se razvoj ostalih oblika turizma u kontekstu diversifikacije turističkih proizvoda. Posebnu pozornost potrebno je pridati razvoju ugostiteljske ponude na seoskoturističkim imanjima i na područjima županije (turističkih klastera) u kojima je evidentiran njihov nedostatak.

Opis

Prioritet će se ostvariti kroz dvije mjere koje su orijentirane na razvoj nove ponude i unaprjeđenje usluga ugostiteljskih objekata. Prva mjera predstavlja temelje za razvoj diversificirane ponude visokokvalitetnih ugostiteljskih usluga kroz podršku unaprjeđenju objekata i usluga, podršku razvoju novih objekata u klasterima u kojima je evidentirana potreba te podršku pružanju ugostiteljske ponude na seoskoturističkim imanjima i planinarskim domovima. Druga mjera predstavlja mogućnosti certificiranja ugostiteljskih objekata kroz podršku daljnjeg razvoja sustava certificiranja s obzirom na kvalitetu i prilagođenost ponude specifičnim skupinama turista.

Mjere

2.3.1. Razvoj diversificirane ponude visokokvalitetnih ugostiteljskih usluga

Mjera predviđa podršku ugostiteljskim subjektima u unaprjeđenju ugostiteljskih objekata i usluga, podršku razvoju novih ugostiteljskih objekata (u klasterima u kojima je evidentirana

potreba), podrška pružanju ugostiteljske ponude na poljoprivrednim gospodarstvima te podršku razvoju i unaprjeđenju ugostiteljske ponude u planinarskim domovima.

2.3.2. *Certificiranje ugostiteljskih subjekata*

Mjera će potaknuti daljnji razvoj sustava certificiranja ugostiteljskih subjekata te će podržati certificiranje ugostiteljskih objekata s obzirom na kvalitetu i prilagođenost ponude specifičnim skupinama turista.

Prioritet 2.4. Usklađivanje ugostiteljske ponude s turističkim proizvodima i doprinos razvoju identiteta destinacije

Svrha: Usklađivanje ugostiteljske ponude i objekata s potrebama posebnih skupina turista u okviru pojedinih turističkih proizvoda.

Opravdanje

Turistički proizvodi zahtijevaju razvoj prilagođene ugostiteljske ponude kako bi se osnažio turistički doživljaj. Pritom treba analizirati potrebe svakog pojedinog turističkog proizvoda kako bi se provela prilagodba ugostiteljske ponude. U ukupnu ponudu potrebno je implementirati lokalne enogastronske proizvode te poticati plasman lokalnih poljoprivrednih i ribarskih proizvoda kako bi se turistima ponudila autentična dalmatinska kuhinja. Važan aspekt prilagodbe ugostiteljske ponude s turističkim proizvodima je pružanje usluga tijekom cijele godine kao potporna mjera razvoju turističkih proizvoda i produljenju turističke sezone.

Opis

Ovaj prioritet će se ostvariti kroz jednu mjeru koje se odnosi na detekciju i usklađivanje ugostiteljskih potreba pojedinih turističkih proizvoda. Provodit će se detaljna analiza i kontinuirano praćenje potreba pojedinih turističkih proizvoda za ugostiteljskim uslugama te će se na temelju dobivenih podataka razvijati sustav tematizacije ugostiteljskih objekata s obzirom na potrebe turističkih proizvoda. Prema stvorenom sustavu tematizacije poticati će se prilagodba ugostiteljske ponude te razviti poseban vodič za tematizaciju ugostiteljskih objekata. Poseban naglasak stavlja se na poslovanje subjekata koji pružaju ugostiteljske usluge tijekom cijele godine. Mjera predviđa plasman lokalne enogastronske ponude te lokalnih poljoprivrednih i ribarskih proizvoda u ugostiteljsku ponudu.

Mjere

2.4.1. *Detektiranje ugostiteljskih potreba pojedinih turističkih proizvoda i usklađivanje s istima*

Mjera predviđa analizu i kontinuirano praćenje potreba pojedinih turističkih proizvoda za ugostiteljskim uslugama, razvoj sustava tematizacije ugostiteljskih objekata s obzirom na potrebe turističkih proizvoda, poticanje prilagodbe ugostiteljske ponude potrebama turističkih

proizvoda kroz tematizaciju ugostiteljskih objekata te razvoj i prezentaciju vodiča za tematizaciju ugostiteljskih objekata. Uz navedeno, pružit će se podrška u pružanju ugostiteljske ponude u smještajnim objektima, uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu, poslovanju subjekata koji pružaju ugostiteljske usluge tijekom cijele godine te će se poticati plasman lokalnih poljoprivrednih i ribarskih proizvoda u ugostiteljskoj ponudi.

Prioritet 2.5. Razvoj infrastrukture prilagođene turističkim proizvodima

Svrha: Izgradnja turističke infrastrukture na turističkim lokalitetima kako bi se potaknula efikasnija valorizacija turističkih atrakcija.

Opravdanje

Turistički proizvodi zahtijevaju razvoj prilagođene turističke infrastrukture koja bi služila kao potporni oslonac razvoju turističkog proizvoda. Pritom je važno analizirati potrebe svakog pojedinog turističkog proizvoda kako bi se provela prilagodba infrastrukture i omogućila efikasna turistička aktivnost na njima. Trenutno stanje turističke infrastrukture ukazuje na nedovoljnu razvijenost, posebice u ruralnim dijelovima u kojima je turizam trenutno slabije razvijen, ali se u narednom razdoblju planira značajno razvijati. Posebno je to važno za selektivne oblike turizma koji valoriziraju prirodnu baštinu zaobalja i otočja kao što su planinarski, birdwatching, zimski, kanjoning i dr., na kojima je potrebno razviti infrastrukturu za kretanje posjetitelja i druge turističke aktivnosti. Analiza stanja je utvrdila povoljno stanje cikloturističke i nautičke infrastrukture, no potrebno je u narednom razdoblju povećati ulaganja u njihovu modernizaciju i infrastrukturno opremanje radi maksimizacije efikasnosti.

Opis

Razvoj infrastrukture prilagođene turističkim proizvodima obuhvaća mjere razvoja infrastrukture za turističke aktivnosti i kretanje posjetitelja turističkim lokalitetom, razvoj cikloturističke i nautičke infrastrukture, razvoj terminala za kretanje posjetitelja turističkim lokalitetima te razvoj specijaliziranih primarnih turističkih objekata za pojedine turističke proizvode. Mjera razvoja infrastrukture za turističke aktivnosti pozornost stavlja na evidentirane nedostatke u različitim segmentima turističke ponude kao što su razvoj mreže vidikovaca, planinarskih domova, promatračnica za birdwatching i turistički lov, sanjkališta i vodenih parkova, ali i na unaprjeđenje i opremanje plažne infrastrukture. Na većini uređenih i djelomično uređenih plaža potrebno je unaprijediti turističku infrastrukturu i povećati komunalno održavanje kako bi se povećali standardi korištenja i koliko je moguće smanjio pritisak na okoliš plaže, uz minimaliziranje ulaganja u uređenje i izmjene prirodnih, udaljenih i ruralnih plaža. Unutar prioriteta pridana je pozornost na razvoj infrastrukture i terminala za kretanje posjetitelja i turista unutar lokaliteta unutar čijeg okvira su predviđene aktivnosti unaprjeđenja i izgradnje staza za kretanje touring posjetitelja, uređenje planinarskih staza, ruta za kanjoning, žičare/sjedežnice, uspostavljanja mreže odmorišta na uređenim rutama i sl. Terminali koji su obuhvaćeni mjerom su iz domene kajakaštva i paraglajdinga. Razvoj cikloturističke

infrastrukture obuhvatio bi formiranje jedinstvenog regionalnog sustava cikloturističkih putova i staza, njihovu izgradnju i opremanje, izgradnju biciklističkih terminala s pratećom infrastrukturom te podršku povezivanju cikloturističkih putova i staza s istima u susjednim županijama. Razvoj luka nautičkog turizma obuhvatio bi uređenje postojećih i izgradnju novih luka nautičkog turizma te infrastrukturno opremanje luka s naglaskom na povećanje broja vezova. Posljednja mjera predviđa izgradnju i opremanje specijaliziranih primarnih turističkih objekata kao što su kampirališta, zdravstvenoturistički kompleksi, MICE prostori te luksuznoturistički objekti.

Mjere

2.5.1. Razvoj infrastrukture za turističke aktivnosti

Mjera predviđa izgradnju i opremanje novih i unaprjeđenje postojećih vidikovaca, unaprjeđenje i opremanje plažne infrastrukture, unaprjeđenje i opremanje planinarskih domova te izgradnju i opremanje promatračnica za birdwatching odnosno turistički lov uklopljenih u krajolik bez narušavanja stanišnih uvjeta. Uz navedeno, pružit će se podrška infrastrukturnom uređenju lokaliteta za odvijanje zimskih turističkih aktivnosti te podrška razvoju vodenih parkova (uključujući jednostavne vodene parkove na moru).

2.5.2. Razvoj infrastrukture za kretanje posjetitelja turističkim lokalitetom

Mjera predviđa izgradnju i opremanje novih i unaprjeđenje postojećih staza za kretanje touring posjetitelja, uređenje planinarskih staza, uređenje ruta za kanjonig, izgradnju i opremanje novih i unaprjeđenje postojećih odmorišta na uređenim rutama za kretanje posjetitelja turističkim lokalitetima te osiguravanje prilagođenosti infrastrukture za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama. Uz navedeno, pružit će se podrška izgradnji i opremanju žičara i/ili sjedežnica na zimskoturističkim lokalitetima te uređenju ruta za konjičko razgledavanje.

2.5.3. Razvoj cikloturističke infrastrukture

Mjera predviđa formiranje jedinstvenog regionalnog sustava cikloturističkih putova i staza, izgradnju i opremanje novih i unaprjeđenje postojećih cikloturističkih putova i staza te izgradnju biciklističkih terminala s pratećom infrastrukturom. Mjerom će se pružiti i podrška povezivanju cikloturističkih putova i staza s istima u susjednim županijama.

2.5.4. Razvoj terminala za kretanje posjetitelja turističkim lokalitetima

Mjera predviđa izgradnju i opremanje nove i unaprjeđenje postojeće infrastrukture za pristajanje kajaka te izgradnju i opremanje uzletno-sletne infrastrukture za paraglajding.

2.5.5. Podrška razvoju luka nautičkog turizma

Podrška će se pružiti kroz unaprjeđenje postojećih i izgradnja novih luka nautičkog turizma, infrastrukturno opremanje luka nautičkog turizma, povećanje broja vezova u lukama nautičkog turizma i lukama otvorenim za javni promet te pružanjem podrške u izgradnji, unaprjeđenju i opremanju luka nautičkog turizma u zaštićenim područjima.

2.5.6. Podrška izgradnji i opremanju specijaliziranih primarnih turističkih objekata za pojedine turističke proizvode

Mjera predviđa pružanje podrške u razvoju novih kampirališta, u opremanju kampirališta, u izgradnji zdravstvenoturističkih kompleksa, u osiguravanju kvalitetne opremljenosti zdravstvenoturističkih kompleksa, u razvoju inovativnih koncepata MICE prostora, u osiguravanju kvalitetne opremljenosti MICE prostora te u izgradnji luksuznoturističkih objekata.

Prioritet 2.6. Razvoj infrastrukture dodatnih sadržaja

Svrha: Razvoj turističke infrastrukture s ciljem unaprjeđenja neizravnih prirodnih resursa i uređenja sportsko-rekreacijskih sadržaja.

Opravdanje

Infrastruktura dodatnih sadržaja obuhvaća temeljnu infrastrukturu za turističke aktivnosti vezane uz neizravne prirodne resurse čime bi se povećala atraktivnost prostora i omogućilo nesmetano kretanje posjetitelja na takvim lokalitetima. Trenutno stanje ukazuje na nedostatak šetnica i vidikovaca, te infrastrukture za održavanje manifestacija (kulturni domovi za održavanja manifestacija u zimskom dijelu godine). Posebnu pozornost valja pridati razvoju sportsko-rekreacijske infrastrukture koja trenutno ima izvrsne temelje u većim priobalnim destinacijama, no u ostatku županije nije dovoljno razvijena. Razvojem ove infrastrukture proširila bi se turistička ponuda, a samim time i potencijalno produljilo trajanje turističke sezone, jer bi se turiste potaknulo na povećanu aktivnost unutar destinacije.

Opis

Razvoj infrastrukture dodatnih sadržaja odvijat će se u okviru razvoja infrastrukture za odvijanje manifestacija i događaja, razvoja šetnica i dodatnih sadržaja na njima te razvoja suvenirnica u klasterima u kojima je utvrđena potreba. Druga mjera predstavlja razvoj sportsko-rekreacijske infrastrukture kroz izgradnju i opremanje novih te unaprjeđenje postojećih sportsko-rekreacijskih terena u klasterima gdje je utvrđena potreba te podrška razvoju golf igrališta.

Mjere

2.6.1. Razvoj infrastrukture dodatnih sadržaja

Mjera obuhvaća razvoj infrastrukture za odvijanje manifestacija i događaja, izgradnju i opremanje novih i unaprjeđenje postojećih šetnica, pružanje podrške razvoju dodatnih infrastrukturnih sadržaja na šetnicama i podrške otvaranju suvenirnica u klasterima u kojima je utvrđena potreba.

2.6.2. Razvoj sportsko-rekreacijske infrastrukture

Ova mjera predviđa izgradnju i opremanje novih i unaprjeđenje postojećih sportskih i rekreacijskih terena (u klasterima gdje je utvrđena potreba) te pružanje podrške izgradnji golf igrališta.

Prioritet 2.7. Razvoj sustava koji doprinosi efikasnoj i održivoj mobilnosti turista

Svrha: Unaprjeđenje prometnog sustava i prilagodba turističkim proizvodima te povećanje opće mobilnosti turista.

Opravdanje

Prometna dostupnost turističkih lokaliteta jedan je od osnovnih preuvjeta njegove turističke valorizacije, a veća mobilnost turista omogućuje veću turističku potrošnju i veće zadovoljstvo turista. Postojeći prometni sustav omogućuje relativno dobru dostupnost priobalnih turističkih destinacija, međutim tijekom turističke sezone javlja se prometni čep koji višestruko smanjuje mobilnost turista između destinacija. Prostori otoka i zaobalja ugroženi su nedostatkom kvalitetnog prometnog sustava stoga je u narednom razdoblju potrebno osigurati dovoljna sredstva za razvoj efikasne prometne infrastrukture koja bi služila kao temelj razvoju turizma u prometno izoliranim područjima. Javni promet u iznimno je lošem stanju te je u potpunosti neprilagođen turistima (posebice autobusni), dok je trajektni promet nedostatan za napredniju turističku valorizaciju šibenskih otoka. Na povećanu mobilnost turista pozitivno utječu mogućnosti iznajmljivanja vozila i efikasna taksi usluga te ih je potrebno daljnje razvijati. Kao kod ostale turističke infrastrukture i prometna zahtijeva posebnu prilagodbu turističkim proizvodima stoga je potrebno povećati sigurnost na prometnicama radi jačanja sigurnosti cikloturista, povećati sigurnost avanturističkih turista na plovidbenim putevima te omogućiti prijevoz posjetitelja do turističkih lokaliteta ukoliko je za to utvrđena potreba.

Opis

Ostvarenje prioriteta temeljit će se na četiri mjere koje će u sinergiji doprinijeti boljoj prometnoj povezanosti turističkih lokaliteta turistima. Prva mjera orijentirana je na unaprjeđenje cestovnih prometnica i infrastrukture obnovom, saniranjem i izgradnjom cestovnih prometnica važnih za dolazaka turista u županiju, važnije destinacije i turističke lokalitete. Važno je pritom sanirati prometnice kod kojih se u vrijeme sezone stvara prometni čep te postaviti turističku signalizaciju i izgraditi i/ili urediti parkirališta uz turističke lokalitete na kojima je utvrđena potreba pri čemu posebno treba voditi brigu o učinku organizacije parkirališta uz turističke lokalitete na okoliš i prirodne vrijednosti. Naglasak će se staviti na obnovu postojećih prometnica koje turisti koriste u dolasku u destinacije i turističke lokalitete dok će se izgradnja novih prometnica poticati prvenstveno u unutrašnjosti radi povećanja dostupnosti pojedinih turističkih lokaliteta. U svrhu smanjenja negativnih učinaka na okoliš i promocije Šibensko-kninske županije kao zelene destinacije, prioritet će biti razvoj javnoprivezovnih oblika

dostupnosti turističkih lokaliteta od važnijih turističkih destinacija odnosno unaprjeđenje segmentnih dijelova sustava javnog prijevoza kao što su unutaržupanijski javni prijevoz, sustav javnih bicikala u Gradu Šibeniku i mjestima gdje je utvrđena potreba, uvođenje linija između turističkih destinacija i lokaliteta i dr. Radi usklađivanja sustava javnog prijevoza potrebno je obnoviti i opremiti luke otvorene za javni promet, razviti intermodalna čvorišta te uvesti redovite javne autobusne linije između obližnjih zračnih luka i glavnih turističkih destinacija. Posebnu pozornost stavlja se na povećanje trajektnih, brodskih i katamaranskih linija između kopna i otočja. U okviru jačanja prijevoznih usluga za turiste predviđa se razvoj usluga iznajmljivanja automobila, bicikala i plovila te unaprjeđenje sustava taksi usluga. Posljednja mjera u okviru ovog prioriteta stavlja fokus na razvoj prometne infrastrukture prilagođene pojedinim turističkim proizvodima kroz povećanje sigurnosti na prometnicama uključenim u cikloturističke rute, povećanje sigurnosti na plovidbenim rutama te uvođenje oblika prijevoza posjetitelja do prometno marginaliziranih turističkih lokaliteta i posjetitelja u okviru MICE i luksuznog turizma.

Mjere

2.7.1. Unaprjeđenje cestovnih prometnica i infrastrukture

Mjera obuhvaća obnovu postojećih i izgradnju novih cestovnih prometnica koje će unaprijediti mogućnosti dolaska turista u županiju te koje će povezati važnije destinacije i turističke lokalitete, a uz to će se sanirati prometnica na kojima se javljaju problemi uskog grla, postaviti će se turistička signalizacija i navigacije na prometnicama prema turističkim lokalitetima te će se izgraditi i urediti parkirališta uz turističke lokalitete (na kojima je utvrđena potreba).

2.7.2. Poboljšanje sustava javnog prijevoza za turističke potrebe

Sustav javnog prijevoza unaprijedit će se uvođenjem redovitih javnih autobusnih linija između obližnjih zračnih luka i glavnih turističkih destinacija, podrškom unaprjeđenju mreže unutaržupanijskog javnog prijevoza, podrškom širenju sustava javnih bicikala u Šibeniku, podrškom uvođenju i razvoju sustava javnih bicikala u drugim naseljima gdje postoji potreba, obnovom i opremanjem luka otvorenih za javni promet, povećanjem učestalosti trajektnih, brodskih i katamaranskih linija između otočnih naselja i kopna te podrškom u izgradnji tračnih luka i intermodalnih čvorišta javnog prijevoza.

2.7.3. Jačanje prijevoznih usluga za turiste

Mjera će pružiti podršku razvoju rent-a-car usluge u gradovima, razvoju rent-a-bike usluge u prostorima s potencijalom za razvoj cikloturizma, razvoju rent-a-boat usluge u obalnim i otočnim naseljima te podršku poboljšanju taksi usluga.

2.7.4. Razvoj infrastrukture prilagođene turističkim proizvodima

Mjera predviđa razvoj sigurnih rješenja za lokacije gdje se cikloturističke rute križaju s prometnicama, uvođenje adekvatne prometne signalizacije na prometnicama radi povećanja sigurnosti cikloturista, uređenje i unaprjeđenje infrastrukture za prometnu signalizaciju na moru, razvoj sigurnih rješenja za lokacije gdje se kajakaške rute križaju s plovidbenim rutama te uvođenje adekvatne prometne signalizacije na plovidbenim rutama radi povećanja sigurnosti turista motiviranih kajakarenjem. Uz navedeno, pružit će se podrška uvođenju oblika prijevoza

posjetitelja do turističkih lokaliteta (gdje postoji potreba), podrška u organizaciji prijevoza MICE turista od zračne luke do destinacije i unutar destinacije te podrška u organizaciji luksuznog prijevoza unutar destinacije.

Prioritet 2.8. Razvoj praksi za održivo gospodarenje komunalnim resursima

Svrha: Unaprjeđenje postojećeg sustava gospodarenja komunalnim resursima.

Opravdanje

Turističke aktivnosti nose određena opterećenja okoliša, a u slučaju Šibensko-kninske županije najveći problem adresiran je u kontekstu smanjenja vodnih resursa i povećanja količine otpada. Analiza stanja utvrdila je zadovoljavajuće stanje vodoopskrbnog sustava u županiji, međutim istaknuti su veliki nedostaci u sustavu prikupljanja i obrade otpadnih voda. Održivo gospodarenje vodom iznimno je važno jer se Šibensko-kninska županija nalazi na prostoru koji je pod velikim rizikom od suša stoga je potrebno razviti sustav prikupljanja i korištenja kišnice, sustav vodospremnika i sl., kako nedostatak vode ne bi poremetio tijekom turističke sezone. Masovnost turizma za sobom nosi posljedice povećane količine otpada stoga je u svrhu povećanja kvalitete okoliša i očuvanja resursa potrebno unaprijediti sustav koševa, odvoza otpada i odvajanja otpada. Posebnu pozornost valja pridati povećanju energetske učinkovitosti te razvoju svijesti turista o održivom korištenju komunalnih resursa.

Opis

Razvoj održivog gospodarenja komunalnim resursima predviđa mjere orijentirane na unaprjeđenje modela upravljanja komunalnim sustavima, povećanje energetske učinkovitosti, održivo gospodarenje vodom i otpadom te na razvoj svijesti turista o potrebi održivog gospodarenja resursima. Sve su mjere prvenstveno orijentirane na turističke destinacije i lokalitete, no nisu isključivo ograničene na njih budući da je Master planom planirano kontinuirano širenje turističke ponude i angažiranje neiskorištenih potencijala, posebice u ruralnim područjima koja su trenutno posve nevalorizirana.

Mjera upravljanja komunalnim sustavima ima za cilj unaprjeđenje i modernizaciju vodoopskrbnog, odvodnog i elektroopskrbnog sustava. Uz navedeno se nadovezuje i mjera održivog gospodarenja vodom koja za cilj ima razviti praksu prikupljanja kišnice, sustav vodospremnika na otocima i sušom ugroženih područja, sustav bunara i alternativnih vodospremnika na seoskoturističkim imanjima, unaprijediti sustav prevencije onečišćenja mora u lukama nautičkog turizma te rješavanje problema onečišćivača morske vode. Takve su mjere potrebne prije svega uslijed deficita vode koji se javlja u ljetnim mjesecima zbog čega je od iznimne važnosti, osobito u kontekstu očekivanog rasta broja posjeta i noćenja, osigurati dovoljne količine vode u turističkim destinacijama. Od posebne je važnosti i usklađeno unaprjeđenje sustava javne vodoopskrbe i odvodnje budući da, gdje god postoji, sustav vodoopskrbe neizravno generira otpadne vode koje je potrebno adekvatno obraditi odnosno

osigurati odgovarajući stupanj pročišćenosti prije ispuštanja u osjetljivi krški okoliš kao i odgovarajuće zbrinjavanje otpadnog mulja. Gdje je moguće i ekonomsko izvedivo, potrebno je sustav odvodnje nadograditi kako bi se voda reciklirala i ponovno koristila. Stoga je izgradnja mreže odvodnje od većeg prioriteta nego obnova i unaprjeđenje sustava vodoopskrbe, osobito u kontekstu jačanja identiteta zelene destinacije. S obzirom na navedeni problem deficita vode u ljetnim mjesecima od ključne je važnosti provoditi zabranu navodnjavanja sportsko-rekreacijskih površina, osobito golf terena, iz sustava javne vodoopskrbe u ljetnim mjesecima kako se opskrba vodom stanovništva i turista ne bi dodatno ugrozila. Mjera održivog gospodarenja otpadom predviđa unaprjeđenje sustava odvoza otpada i sustava koševa za odlaganje otpada na svim turističkim lokalitetima, implementaciju modela odvajanja otpada u turističkim objektima i lokalitetima te sanaciju divljih odlagališta otpada. U svrhu smanjenja zagađenosti mora planirano je postavljanje uređaja za sakupljanje otpadnih tvari u moru u skladu s planiranim kapacitetima lučkog prometa. Unutar prioriteta pozornost je stavljena i na razvoj svijesti o održivom gospodarenju komunalnim resursima među turistima kao glavnim dionicima turističkih aktivnosti te je unutar navedenog planirana distribucija informativno-edukativnih materijala s uputama o održivom gospodarenju resursima u objektima i lokalitetima.

Mjere

2.8.1. Unaprjeđenje upravljanja komunalnim sustavima

Mjera predviđa unaprjeđenje javnog vodoopskrbnog sustava u svrhu osiguranja kvalitete i sigurnosti usluga opskrbe pitkom vodom, razvoj sustava prikupljanja i obrade otpadnih voda s ciljem doprinosa poboljšanju stanja voda te modernizaciju postojeće elektroopskrbne infrastrukture.

2.8.2. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih energenata

Mjera će se provesti kroz podršku implementaciji sustava za povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih energenata u smještajnim i ugostiteljskim objektima te na infrastrukturi za korištenje turističkih lokaliteta, promociju i savjetovanje poslovnih subjekata u turizmu o važnosti i prednostima postizanja energetske učinkovitosti te podršku kupnji i korištenju eco-friendly vozila i plovila u javnom prijevozu.

2.8.3. Održivo gospodarenje vodnim resursima u turizmu

Kroz mjeru će se pružiti podrška razvoju praksi prikupljanja i korištenja kišnice u turističkim subjektima i lokalitetima, razvoju vodospremnika na otocima i prostorima s rizikom od suše, razvoju bunara i alternativnih vodospremnika na seoskoturističkim imanjima, provest će se opremanje i nadzor luka nautičkog turizma uređajima i opremom za zaštitu mora od onečišćenja, pružit će se podrška rješavanju problema onečišćivača morske vode te će se provesti zabrana navodnjavanja sportsko-rekreacijskih površina, osobito golf terena, iz sustava javne vodoopskrbe u ljetnim mjesecima.

2.8.4. Održivo gospodarenje otpadom u turizmu

Mjera predviđa unaprjeđenje sustava koševa za odlaganje otpada na svim turističkim lokalitetima, unaprjeđenje sustava odvoza otpada, podršku implementaciji sustava odvajanja otpada u smještajnim i ugostiteljskim jedinicama te na infrastrukturi za korištenje turističkih

lokaliteta, sanaciju divljih odlagališta otpada te postavljanje uređaja za sakupljanje otpadnih tvari u moru u skladu s planiranim kapacitetima lučkog prometa.

2.8.5. *Razvoj svijesti turista i osoba zaposlenih u turizmu o održivom korištenju komunalnih resursa*

Svijest će se razvijati tiskanjem informativno-edukativnih knjižica i zidnih pločica s uputama o postupanju vodom, energijom i otpadom u ugostiteljskim i smještajnim objektima i na turističkim lokalitetima te će se provesti edukacije osoba zaposlenih u turizmu radi jačanja svijesti o održivom korištenju komunalnih resursa.

Prioritet 2.9. Kvaliteta i standardizacija turističke infrastrukture

Svrha: Uspostava standardiziranih modela komunikacijsko-informacijske infrastrukture na razini Šibensko-kninske županije.

Opravdanje

Unificiranjem komunikacijsko-informacijske turističke infrastrukture u svim destinacijama Šibensko-kninske županije pojednostavljuje se turistička navigacija i signalizacija unutar i između destinacija čime se omogućuje bolja mobilnost turista, veća informiranost, a posljedično i bolja valorizacija elemenata turističke ponude. Radi provedbe unificiranja turističke infrastrukture potrebno je definirati detaljna pravila uređenja kojih se moraju pridržavati sve jedinice lokalne samouprave.

Opis

Turistička infrastrukture potrebuje standardizaciju komunikacijsko-informacijske infrastrukture, razvoj dostupnosti internetske veze te unaprjeđenje kvalitete turističkih objekata. Mjera standardizacije infrastrukture obuhvaća formiranje standarda za ujednačavanje turističke navigacije i signalizacije te informativnih i poučnih ploča na razini županije te njihovo postavljanje na turističkim lokalitetima. Razvoj dostupnosti internetske veze u destinacijama i turističkim lokalitetima predviđa unaprjeđenje dostupnosti i kvalitete internetskog signala te razvoj HotSpot lokacija u svim većim destinacijama i turističkim lokalitetima. Podrška unaprjeđenju kvalitete turističkih objekata ima za cilj dobivanje oznake visoke kvalitete ili prelazak u višu kategoriju kvalitete luka nautičkog turizma, plaža, cikloturističkih ruta i drugih turističkih objekata.

Mjere

2.9.1. Standardizacija komunikacijsko-informacijske infrastrukture

Ova mjera predviđa formiranje standarda za ujednačavanje turističke navigacije i signalizacije, zamjenu postojeće turističke navigacije i signalizacije standardiziranom te formiranje standarda za ujednačavanje informativnih i poučnih ploča u destinacijama i turističkim lokalitetima.

2.9.2. Razvoj dostupnosti internetske veze u destinacijama i turističkim lokalitetima

Mjera predviđa unaprjeđenje dostupnosti i kvalitete signala internetske veze u svim destinacijama i turističkim lokalitetima te razvoj HotSpot lokacija u svim većim destinacijama i turističkim lokalitetima.

2.9.3. Podrška unaprjeđenju kvalitete turističkih objekata

Mjera će pružiti podršku pružateljima smještajnih, ugostiteljskih i usluga luka nautičkog turizma u unaprjeđenju objekata radi prelaska u višu kategoriju kvalitete, izgradnji smještajne, ugostiteljske i ponude luka nautičkog turizma visoke kategorije kvalitete i unaprjeđenju kvalitete turističkih lokaliteta (plaža, cikloturističkih ruta...) radi dobivanja oznake kvalitete.

Prioritet 2.10. Prilagodba turističke infrastrukture osobama s posebnim potrebama

Svrha: Povećanje dostupnosti turističkim lokalitetima i ugostiteljsko-smještajnim objektima osobama s posebnim potrebama.

Opravdanje

U većini hrvatskih turističkih destinacija većina turističkih lokaliteta nije dostupna i prilagođena osobama s posebnim potrebama. Potrebno je stoga u narednom razdoblju prilagoditi smještajne objekte i javnu turističku infrastrukturu njihovom korištenju, pri čemu bi se komercijalnim objektima dodjeljivali certifikati dostupnosti za pojedine skupine osoba s posebnim potrebama. Omogućivanje dostupnosti turističkih lokaliteta i atrakcija svim zainteresiranim osobama jedan je od važnih prioriteta u razvoju turističke infrastrukture Šibensko-kninske županije.

Opis

Prilagodba turističke infrastrukture za osobe s posebnim potrebama planira se kroz dvije mjere koje obuhvaćaju identifikaciju i prilagodbu turističke infrastrukture te njihovu promociju ciljanom tržištu. Naglasak se stavlja na pristupnu i turističku infrastrukturu kako bi osobe s posebnim potrebama mogle također nesmetano sudjelovati u turističkim aktivnostima. Mjera će se provoditi izgradnjom nove i adaptacijom postojeće infrastrukture za osobe s posebnim potrebama, te će se organizirati baza prilagođenih objekata kako bi se prilagođeni lokaliteti mogli pravovaljano promovirati.

Mjere

2.10.1. Identifikacija i prilagodba turističke infrastrukture za pristup osobama s posebnim potrebama

Mjera predviđa podršku razvoju pristupne infrastrukture za osobe s posebnim potrebama, identifikaciju turističke i s turizmom povezane infrastrukture koju je potrebno prilagoditi za

pristup osobama s posebnim potrebama te podršku prilagodbi turističke i s turizmom povezane infrastrukture za osobe s posebnim potrebama.

2.10.2. Promocija prilagođene infrastrukture

Mjera predviđa izradu baze prilagođenih objekata te njihovu promociju ciljanom tržištu.

Cilj 3. STVARANJE POVOLJNIH UVJETA ZA KONSOLIDACIJU I RAZVOJ PODUZETNIŠTVA, ZA RAZVOJ NOVIH PODUZETNIČKIH INICIJATIVA I POBOLJŠANJA INVESTICIJSKIH UVJETA U SEKTORU TURIZMA

Prioritet 3.1. Podrška konkurentnosti turističkih zona

Svrha: Infrastrukturno opremanje turističkih zona i povećanje njihove atraktivnosti poslovnim subjektima.

Opravdanje

Analizom stanja utvrđena je nedostatan razvojni kapacitet i opremljenost ugostiteljsko-turističkih zona utvrđenih Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017) jer su čak dvije trećine zona trenutno neizgrađene, a postojeći kapacitet kreveta tek je na trećini maksimalnog kapaciteta. Njihovu realizaciju potrebno je poduprijeti izgradnjom adekvatne infrastrukture kako bi zone postale atraktivnije zainteresiranim poslovnim subjektima te kako bi se omogućila njihova potpuna funkcionalnost.

Opis

Prioritet je predviđen kroz mjeru razvoja i infrastrukturnog opremanja turističkih zona te jačanje njihova korištenja uz podršku smještaja poslovnih subjekata u njima. U okviru te mjere podržat će se razvoj turističkih zona definiranih *Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017)*. U njihovu infrastrukturnom opremanju financirat će se ona ulaganja i zahvati koji podrazumijevaju održive i zelene prakse poput korištenja obnovljivih izvora energije, održivog korištenja pitke vode, pročišćavanja i recikliranja otpadnih voda, održivog zbrinjavanja otpada i sl. Isto tako za financiranje infrastrukturnog opremanja uvjet će biti i sukladnost s krajobraznim identitetom područja odnosno doprinos očuvanju krajobraznih vrijednosti područja u kojima se turističke zone nalaze.

Mjere

3.1.1. Razvoj i opremanje turističkih zona i jačanje njihova korištenja

Ova mjera predviđa podršku razvoju turističkih zona, podršku infrastrukturnom opremanju turističkih zona te podršku smještaju poslovnih subjekata u turističke zone.

Prioritet 3.2. Unaprjeđenje poslovanja u turizmu

Svrha: Stvaranje kvalitetnih preduvjeta za efikasnije poslovanje poslovnih subjekata te podrška i poticanje rada poslovnih subjekata čiji rad je usklađen s ciljevima produljenja turističke sezone i diversifikacije ponude.

Opravdanje

Poslovni subjekti u turizmu najvažniji su segment turističkog sektora jer omogućuju izravnu turističku potrošnju i pružaju široku paletu usluga turistima. Analiza stanja utvrdila je kako privatni turistički sektor u razdoblju od 2010.-2015. g. ukupno zabilježio negativno financijsko poslovanje s čak 194,6 mil. kuna gubitka što ukazuje na potrebu uvođenja inovativnih ideja u poslovanje, smanjenju troškova poslovanja, povećanja kvalitete usluge te jačanju institucionalne podrške inovativnim poslovnim subjektima. Kako bi se ostvarilo efikasnije poslovanje u turizmu, potrebno je poboljšati ukupnu poduzetničku klimu kroz razvoj mjera podrške, savjetovanja i poticanja poslovnih subjekata u turizmu te stvoriti sustav nagrada i priznanja koje bi potaknule dionike privatnog sektora. Povoljno ekonomsko okruženje iznimno je bitno i za povećanje stranih investicija te razvoj novih poslovnih subjekata.

Opis

Prioritetom će se kroz tri mjere poboljšati poslovno okruženje u turističkom sektoru. Prva mjera adresirana je na poboljšanje poduzetničke klime podrškama poslovnim subjektima u kontekstu savjetovanja, marketinga i sl., s naglaskom na subjekte koji diversificiraju turističku ponudu i proširuju turističku sezonu. Druga mjera predviđa razvoj inovativnog poslovanja u turizmu kroz poticanje i sufinanciranje inovativnih turističkih projekata i ideja. Treća mjera predstavlja razvoj sustava nagrada i priznanja namijenjenih poslovnim subjektima koji doprinose lokalnom turističkom razvoju, ali i investitorima i turističkim agencijama, te provedbu dodjeljivanja osmišljenih nagrada i priznanja.

Mjere

3.2.1. Poboljšavanje poduzetničke klime u turizmu

U okviru ove mjere pružit će se podrška savjetovanju poduzeća i obrta u turizmu, podrška opsežne promocije turističkih proizvoda malim i srednjim poduzećima i obrtima u turizmu, podrška sudjelovanju poslovnih subjekata na turističkim sajmovima, podrška poslovnim subjektima koji svojom djelatnošću produljuju turističku sezonu, podrška poslovnim subjektima koji diversificiraju turističku ponudu sukladno strateškom usmjerenju turističkog razvoja te će se potaknuti razvoj programa poticaja mladim agroturističkim poduzetnicima.

3.2.2. Poticanje razvoja poslovanja u turizmu na temelju inovativnih pristupa

Mjera će podržati osnivanje poduzeća i obrta u turizmu na temelju inovativnih ideja, poticanje inovativnih poduzetničkih projekata u turizmu te financiranje inovativnih start-up projekata u turizmu.

3.2.3. Razvoj sustava nagrada i priznanja za doprinos lokalnom turističkom razvoju

Ova mjera predviđa razvoj sustava nagrada i priznanja lokalnim dionicima za doprinos lokalnom turističkom razvoju, stranim investitorima i turističkim agencijama za doprinos lokalnom turističkom razvoju te će se istovremeno pružiti podrška provedbi dodjeljivanja navedenih nagrada i priznanja.

Prioritet 3.3. Razvoj turističke ponude kroz jačanje poslovanja

Svrha: Jačanje poslovanja dionika turističkog sektora.

Opravdanje

Poslovni subjekti u turizmu nisu samo pružatelji usluga već mogu i sami stvoriti specifičnu turističku ponudu te su kao takvi ključni akteri turističkog razvoja Šibensko-kninske županije. Podržavanje njihovog rada i potpora infrastrukturnom opremanju ključne su aktivnosti kojima se pridonosi razvoju njihovog poslovanja. U ruralnim prostorima potrebno je poticati razvoj seoskoturističkih imanja kao posebnih centara razvoja turističke ponude u zaobalju i otocima županije, dok je postojeće smještajne kapacitete u domaćinstvima potrebno poticati na transformaciju u male obiteljske hotele. Poljoprivredna gospodarstva potrebno je poticati na razvoj turističkih djelatnosti i plasman proizvoda u ugostiteljske objekte u priobalju. Turističke agencije kreatori su turističkih tura te ih je potrebno podržavati u poslovanju i poticati ih na valorizaciju različitih aspekata turističkih resursa i atrakcija, a posebice na povezivanje sa seoskoturističkim imanjima. Podržavanjem poslovnih subjekata usmjerava se razvoj turističkih djelatnosti te omogućuje povećanje kvalitete istih što svakako utječe na cjelokupnu sliku turizma Šibensko-kninske županije. Posebnu pozornost potrebno je usmjeriti na produljenje turističke sezone. Iako sezonalnost objekata smanjuje opće troškove poslovanja, dostupnost većeg broja smještajnih kapaciteta tijekom cijele godine uz kvalitetan smještaj i bogatu izvansmještajnu turističku ponudu preduvjet je za proširenje sezone, a samim time i veće prihode od turizma.

Opis

Kako bi se razvila turistička ponuda cjelokupne destinacije potrebno je utjecati na jačanje poslovanja kroz mjere jačanja poslovanja ugostiteljskih subjekata, smještajnim subjektima, seoskoturističkim imanjima, turističkih agencija i drugih subjekata koji pružaju turističke usluge. Za svaki oblik subjekata predviđene su specifične aktivnosti poboljšanja poslovanja. Smještajni i ugostiteljski objekti već su adekvatno adresirani u okviru mjere 2.3.1. Seoskoturističkim imanjima predviđena je podrška za pokretanje turističke djelatnosti s naglaskom na mlade poljoprivrednike, podrška ulaganjima u gospodarstva uključena u turizam te edukacija poljoprivrednika o agroturizmu. Turističkim agencijama predviđena je podrška specijalizaciji subjekata za ponudu određenog turističkog proizvoda te za osposobljavanje djelatnika. Ostalim subjektima predviđene su podrška u razvoju višekategoriziranog hotelskog smještaja, podrška

poslovanju zdravstvenoturističkih kompleksa, podrška u poslovanju i osposobljavanju djelatnika o turističkoj potražnji i potrebama specifičnih skupina turista.

Mjere

3.3.1. Jačanje poslovanja seoskoturističkih imanja

Predviđa se podrška poljoprivrednim gospodarstvima za pokretanje turističke djelatnosti, podrška za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima zainteresiranim za uključivanje na turističko tržište te podrška ulaganjima u poljoprivredna gospodarstva uključena u turizam uz provođenje edukacija poljoprivrednika o agroturizmu.

3.3.2. Jačanje poslovanja turističkih agencija

Pružiti će se podrška u poslovanju receptivnih turističkih agencija, podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu turističkog proizvoda, podrška osposobljavanju djelatnika turističkih agencija te podrška osnivanju destinacijskih menadžment kompanija.

3.3.3. Jačanje poslovanja drugih subjekata koji pružaju turističke usluge

Pružiti će se podrška poslovanju hotela koji pružaju usluge smještaja u kategoriji kvalitete 4* i 5*, podrška poslovanju zdravstvenoturističkih kompleksa u inicijalnom razdoblju te podrška poslovanju drugih subjekata koji pružaju turističke usluge.

Prioritet 3.4. Razvoj međusektorske suradnje i povezivanja

Svrha: Jačanje međusektorske suradnje i povezivanje aktera po klasterima unutar turističkog sektora radi postizanja zajedničkog razvoja, smanjenja troškova i povećanja prihoda.

Opravdanje

Problem trenutnog poslovnog sektora u turizmu je slaba unutarsektorska povezanost između dionika iako je utvrđen visok potencijal za povezivanje primjerice poljoprivrednih djelatnosti (OPG) s turističkom čime bi se omogućio komplementaran turistički razvoj temeljen na lokalnim resursima. Budući razvoj poslovanja potrebno je potaknuti inovativnim proizvodima i uslugama koji bi postali prepoznatljivi na turističkom tržištu te bi samim time generirali veću potrošnju turista i nove turističke dolaske. Za razvoj seoskoturističke ponude vrlo je važna povezanost seoskoturističkih imanja s turističkim agencijama koje dovode turiste što omogućuje razvoj prepoznatljivosti i financijska sredstva za daljnji razvoj ponude. Takav model najviše je razvijen u primoštensko-rogozničkoj regiji, a trebale bi ga preuzeti i druge regije.

Opis

Prioritet je predviđen kroz tri mjere koje ciljaju na povezivanje turizma s drugim djelatnostima, a posebice poljoprivredom kroz plasman autohtonih i ekoloških poljoprivrednih proizvoda na

turističko tržište. Predviđene su aktivnosti podrške poslovnom povezivanju poljoprivrednih i ribarskih subjekata s ugostiteljskim radi direktnog plasmana proizvoda, povezivanju lokalnih obrta sa subjektima u turizmu te organizacija radionica za sve subjekte koji su uključeni u kratke lance opskrbe i proizvođačke grupe i organizacije. Plasman poljoprivrednih proizvoda predviđen je kroz razvoj lokalnih ekotržnica, online trgovine autohtonim proizvodima te podrške ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji te promociju i certificiranje lokalnih autohtonih proizvoda.

Mjere

3.4.1. Povezivanje turizma s drugim djelatnostima

Mjera će pružiti podršku poslovnom povezivanju poljoprivrednih i ribarskih subjekata s ugostiteljskim subjektima te lokalnih obrta sa subjektima u turizmu te će se organizirati radionice za subjekte koji su uključeni u kratke lance opskrbe i proizvođačke grupe i organizacije.

3.4.2. Podrška plasmanu autohtonih i ekoloških poljoprivrednih proizvoda u turizmu

Mjerom će se razviti lokalne ekotržnice, pružiti podrška ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji namijenjenoj plasmanu u ugostiteljstvu i ekotržnicama, promovirati i certificirati autohtoni poljoprivredni proizvodi te će se razviti online trgovina autohtonim proizvodima Šibensko-kninske županije.

Prioritet 3.5. Privlačenje investicija u turizmu

Svrha: Povećanje izravnih stranih ulaganja u turistički sektor te povećanje stope korištenja sredstava iz EU fondova.

Opravdanje

S obzirom na negativno poslovanje turističkog sektora u županiji teško je očekivati veća interna ulaganja koja bi infrastrukturno omogućila daljnji napredak turističke djelatnosti, stoga je u narednom razdoblju potrebno povećati atraktivnost lokaliteta prikladnih za vanjska ulaganja (van županije). Vanjski kapital može unaprijediti turizam Šibensko-kninske županije, a potrebno ga je ciljano usmjeriti na obnovu, adaptaciju i revitalizaciju zapuštenih turističkih područja te prostora koji su trenutno turistički slabije razvijeni. Osim izravnih investicija, potrebno je i razviti sustav podrške za korištenje EU fondova, no trenutne ljudske resurse je potrebno educirati o mogućnostima i procesima njihova korištenja kako bi se povećala njihova iskoristivost.

Opis

Kako bi se privukle investicije u Šibensko-kninsku županiju potrebno je ojačati podršku u procesima privlačenja i realizacije investicija te razviti sustav podrške turističkim subjektima za

korištenje EU fondova. Kod privlačenja investicija predviđene su aktivnosti podrške za izravna strana ulaganja u turizmu kroz razvoj praktičnog vodiča i webservisa koji bi promovirali mogućnosti i potencijale ulaganja s naglaskom na brownfield područja. Predviđen je i razvoj sustava podrške svim dionicima u turizmu za korištenje EU fondova u svrhu ulaganja u razvoj turističke infrastrukture i sadržaja uključujući i podršku za sudjelovanje u programima osposobljavanja za korištenje EU fondova. Uz to dionicima će se pružiti podrška u realizaciji planiranih investicija te će se uspostaviti program kreditiranja poslovnih subjekata i fizičkih osoba za investicije u turizmu.

Mjere

3.5.1. Podrška u privlačenju investicija

Mjera predviđa pružanje podrške za izravna strana ulaganja u turizmu, razvoj praktičnog vodiča za potencijalne ulagače, izradu webservisa za promociju u mogućnostima ulaganja za domaće i strane investitore te poticanje brownfield investicija.

3.5.2. Razvoj sustava podrške za korištenje EU fondova

Mjera obuhvaća izgradnju sustava podrške dionicima u turizmu za korištenje EU fondova te podrška sudjelovanju u programima osposobljavanja za korištenje EU fondova.

3.5.3. Podrška u realizaciji investicija

Predviđa se podrška dionicima u realizaciji investicija u turizmu te uspostava programa za kreditiranje poslovnih subjekata i fizičkih osoba za investicije u turizmu.

Cilj 4. OSIGURAVANJE PREPOZNATLJIVOSTI REGIJE ŠIBENIK - DALMACIJA, ŠIRENJE NA REFERENTNA TURISTIČKA TRŽIŠTA I USVAJANJE STRATEGIJE ZA PREPOZNAVANJE RAZLIČITIH SEGMENTA TURISTIČKE PONUDE

Prioritet 4.1. Unaprjeđenje jedinstvenog turističkog identiteta destinacije

Svrha: Unaprjeđenje jedinstvenog i unificiranog identiteta turističke destinacije te ujednačavanje marketinških alata na razini županije.

Opravdanje

Turističko brendiranje proces je koji valorizira turističke destinacije prema svojim obilježjima, stvarajući identitet destinacije. Razvoj istaknutog turističkog identiteta iznimno je ključan za etabliranje turističke destinacije i povećanje njene konkurentnosti na europskom i svjetskom tržištu. U svrhu stvaranja identiteta Šibensko-kninske županije potrebno je ojačati jedinstveni brend, logotip i slogan koji bi služili kao inicijalni elementi turističke ponude u direktnom doticaju s potencijalnim turističkim tržištem. Pritom je važno vizualno i konceptualno uskladiti promotivne materijale na svim razinama kako bi se stvorio doživljaj jedinstvene turističke destinacije. Turistički identitet bitan je i za interni razvoj destinacije jer može poslužiti kao podloga za stvaranje turističkih proizvoda, napredniji turistički razvoj te ujednačavanje turističke ponude.

Opis

Ovaj vrlo važan prioritet zahtijeva posebnu pažnju jer se njegovim mjerama postiže etabliranje destinacije na europskom i svjetskom tržištu, a obuhvaćaju jačanje jedinstvenog marketinškog identiteta Šibensko-kninske županije te vizualno i konceptualno ujednačavanje marketinških alata i materijala za promociju destinacije na turističkom tržištu. Unutar prioriteta važnu ulogu imaju snaženje brenda Šibensko-kninske županije te promocija logotipa i slogana Šibensko-kninske županije na turističkom tržištu.

Mjere

4.1.1. Unaprjeđenje jedinstvenog identiteta turističke destinacije Šibensko-kninske županije

Mjera će se provesti osnaživanjem brenda te promocijom prepoznatljivog logotipa i slogana Šibensko-kninske županije

4.1.2. Vizualno i konceptualno ujednačavanje marketinških alata za promociju destinacija

Ova mjera obuhvatit će vizualno i konceptualno ujednačavanje marketinških i promotivnih materijala.

Prioritet 4.2. Nastup na turističkom tržištu

Svrha: Uspostavljanje adekvatnog marketinškog modela sa svrhom efikasnije turističke promocije.

Opravdanje

Nastup na sve kompleksnijem i zahtjevnijem europskom i svjetskom turističkom tržištu postaje sve veći izazov za turističke destinacije stoga je potrebno stvoriti adekvatnu viziju prioriternih i ciljanih tržišta, te na temelju nje usmjeriti marketinške aktivnosti u traženom smjeru. Suvremeno doba zahtijeva veći intenzitet online marketinške promocije stoga je u budućem razdoblju potrebno razviti jedinstven webservis koji bi na jednom mjestu objedinio sve segmente turističke ponude županije kako bi se omogućila njihova efikasna promocija. Pritom je posebnu pozornost potrebno staviti na društvene mreže koje igraju sve značajniju ulogu u svijetu marketinga.

Opis

Prioritet čine tri mjere orijentirane na poboljšanje realizacije marketinških ciljeva na turističkom tržištu. Prva mjera predstavlja analizu turističke potražnje za turističkim proizvodima na potencijalnim emitivnim tržištima te prilagodbu promotivnih aktivnosti za ciljana tržišta. Druga mjera orijentirana je na razvoj jedinstvenog webservisa za turističku promociju pri čemu je potrebno razviti komponente webservisa i integrirati ih s jedinstvenim geoinformacijskim sustavom kako bi se osigurala visoka razina interaktivnosti i pristupačnosti informacija turistima. Posebna pozornost pridana je mjeri korištenja suvremenih digitalnih oblika turističke promocije kao što su društvene mreže, ali i uspostavi suradnje između destinacija i emitivnih turističkih agencija iz Hrvatske i svijeta.

Mjere

4.2.1. Detaljna analiza turističke potražnje na potencijalnim tržištima

Mjera obuhvaća detaljnu analizu turističke potražnje za turističkim proizvodima na potencijalnim emitivnim tržištima te prilagodbu promotivnih aktivnosti identificiranim tržištima.

4.2.2. Razvoj jedinstvenog webservisa za turističku promociju i prodaju

Predviđa se izgradnja jedinstvenog multikomponentnog webservisa za turističku promociju Šibensko-kninske županije, razvoj njegovih komponenti (za promociju turističkih proizvoda, smještaja, ugostiteljske ponude, kao i informiranje o mogućnostima dolaska, dodatnim aktivnostima...), integracija s jedinstvenim geoinformacijskim sustavom te osiguravanje visoke razine interaktivnosti stvorenog webservisa.

4.2.3. Korištenje suvremenih digitalnih oblika turističke promocije i povezivanje s drugim turističkim organizacijama na tržištu

Mjera predviđa korištenje društvenih mreža, uvođenje e-mail newslettera, podršku uspostavi suradnje između destinacija i emitivnih turističkih agencija iz Hrvatske i svijeta te podršku uspostavi suradnje između destinacija i avioprijevoznika u svrhu promocije destinacije.

Prioritet 4.3. Promocija destinacije i turističkih proizvoda

Svrha: Poticanje unutaržupanijske promocije destinacija i turističkih proizvoda radi cjelovitijeg turističkog razvoja i proširenja turističke ponude županije.

Opravdanje

Promocija destinacije svodi se na promidžbu turističke ponude županije na hrvatskom, europskom i svjetskom tržištu, međutim samu promociju potrebno je provoditi i unutar destinacije kako bi se prikazala cjelokupna turistička ponuda s kojom turist možda nije upoznat. Time bi se turiste usmjerilo i na druga područja županije čime se tim predjelima daje mogućnost razvoja turističke djelatnosti. Unutarnja promocija destinacija moguća je putem distribucije promotivnih materijala, uspostavom mobilnih aplikacija namijenjenih turistima, organizacijom manifestacija s temom turističke ponude destinacija unutar županije te izradom različitih tematiziranih kataloga.

Opis

Uspješnost prioriteta promocije destinacije uvelike je objedinjena kroz realizaciju sedam mjera koje obuhvaćaju međusobnu promociju destinacija u županiji, korištenje suvremenih tehnologija u procesu promocije, organizaciji manifestacija sa svrhom turističke promidžbe, izradu digitalnih kataloga za potencijalne posjetitelje i korisnike turističkih proizvoda, razvoj promotivnih materijala za iste te ciljanu promociju ponude određenog turističkog proizvoda potencijalnim korisnicima. Međusobna promocija predstavlja prvu mjeru, a postiže se distribucijom promotivnih materijala u destinacijama koje pripadaju drugim klasterima. U okviru mjere korištenja suvremenih tehnologija u promociji predviđa se uvođenje interaktivne aplikacije za informiranje turista o turističkoj ponudi te jačanje suradnje s lokalnim medijima. Treća mjera orijentirana je na organizaciju manifestacija posvećenih promidžbi pojedinih turističkih proizvoda te turistički relevantne materijalne i nematerijalne turističke baštine kako bi se omogućila efikasnija i objedinjena promocija navedenih aspekata turističke ponude. Sljedeće tri mjere predviđaju izrade digitalnih kataloga ponude turističkih proizvoda i njima prilagođene ugostiteljsko-smještajne ponude te izradu kataloga i vodiča za pojedine proizvode i njima povezane smještajno-ugostiteljske ponude i aditivnih aktivnosti, dok je mjera razvoja promotivnih materijala za korisnike turističkih proizvoda predviđena razvojem suvenirica te distribucijom suvenira i ekovrećica. Posljednja mjera predviđa identifikaciju poslovnih subjekata kao potencijalnih korisnika ponude MICE turizma te razvoj sustava promidžbe prema

istima, dok se dodatno predviđa i uključivanje poznatih posjetitelja u promociju luksuznoturističkih objekata.

Mjere

4.3.1. Podrška međusobnoj promociji destinacija u županiji

Mjera će se provesti podrškom distribuciji promotivnih materijala u destinacijama koje pripadaju drugim klasterima.

4.3.2. Korištenje suvremenih tehnologija u turističkoj promociji

Mjerom se predviđa uvođenje interaktivne i inovativne mobilne aplikacije za informiranje turista o turističkoj ponudi i aktivnostima te jačanje suradnje s lokalnim medijima.

4.3.3. Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim turističkoj promidžbi

Mjera obuhvaća podršku organizaciji manifestacija posvećenih promidžbi pojedinih turističkih proizvoda, podršku organizaciji manifestacija posvećenih promidžbi turistički relevantne materijalne i nematerijalne običajne baštine te podršku aktivnom sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi turističkih proizvoda i relevantne baštine.

4.3.4. Izrada digitalnih kataloga za potencijalne posjetitelje

Izrada kataloga ponude turističkih proizvoda i kataloga smještajne ponude za pojedine turističke proizvode glavne su aktivnosti u okviru ove mjere.

4.3.5. Izrada kataloga za korisnike turističkih proizvoda

Izrada kataloga ugostiteljske ponude te izrada kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme za pojedine turističke proizvode glavne su aktivnosti u okviru ove mjere.

4.3.6. Razvoj promotivnih materijala za korisnike turističkih proizvoda

Mjera predviđa razvoj i distribuciju promotivnih ekovrećica za posjetitelje, razvoj suvenira na poklon korisnicima pojedinih turističkih proizvoda te razvoj suvenirnica u lokalnim destinacijama i turističkim lokalitetima.

4.3.7. Ciljana promocija ponude određenog turističkog proizvoda potencijalnim korisnicima

Mjera će se provesti identifikacijom poslovnih subjekata kao potencijalnih korisnika ponude MICE turizma, razvojem sustava promidžbe usmjerene prema identificiranim poslovnim subjektima te uključivanjem poznatih posjetitelja u promociju luksuznoturističkih objekata.

Prioritet 4.4. Promocija i brendiranje turističkih atrakcija

Svrha: Provođenje efikasne promocije i brendiranja turističkih atrakcija sa svrhom jače valorizacije turističkih resursa.

Opravdanje

Turističke atrakcije glavni su privlačni faktor turistima, a njihova promocija svakako utječe na povećanje broja dolazaka i povećanu potrošnju turista u destinaciji. Stoga je iznimno važno u narednom razdoblju poticati promociju turističkih atrakcija kroz njihovo brendiranje i etabliranje na turističkom tržištu. Promocija i brendiranje turističkih atrakcija rezultirat će jačom turističkom valorizacijom slabije poznatih turističkih lokaliteta, pri čemu se regije u unutrašnjosti i otocima moraju jače uključiti.

Opis

Ostvarenje prioriteta predviđeno je kroz jednu mjeru koja se odnosi na turističko brendiranje materijalnih i nematerijalnih elemenata kulturno-povijesne baštine te lokalnih tradicionalnih jela i pića. Sve navedeno može se objediniti pod mjerom brendiranja turističkih atrakcija.

Mjere

4.4.1. Brendiranje turističkih atrakcija

Mjera će obuhvatiti brendiranje materijalnih i nematerijalnih elemenata kulturno-povijesne baštine te brendiranje lokalnih tradicionalnih jela i pića.

Prioritet 4.5. Promocija i brendiranje turističke infrastrukture

Svrha: Provođenje efikasne promocije i brendiranja turističke infrastrukture te usklađivanje njihove ponude s potrebama pojedinih turističkih proizvoda.

Opravdanje

Glavne stavke turističke infrastrukture su smještajni i ugostiteljski objekti stoga je aktivnosti promocije i brendiranja potrebno kvalitetnije usmjeriti na njih. Objekti u zaobilju i otocima relativno su prostorno izolirani i turistički marginalizirani stoga je potrebno aktivnosti promocije i brendiranja prvenstveno usmjeriti na njih kako bi se potaknuo njih razvoj i razvoj ruralnog turizma što će za posljedicu imati proširenje turističke ponude i produljenje turističke sezone. Pritom je potrebno promovirati pojedine segmente turističke infrastrukture koji su prilagođeni pojedinim turističkim proizvodima.

Opis

Rezultat ovog prioriteta očituje se kod promocije i brendiranja smještajne i ugostiteljske ponude. Predviđene su izrade kataloga i webservisa za obje kategorije pojedinačno, promociju tematiziranih ugostiteljskih i smještajnih objekata u okviru promocije turističkih proizvoda te aktivnosti podrške brendiranju smještajnih i ugostiteljskih objekata.

Mjere

4.5.1. Promocija i brendiranje ponude smještaja

Mjera predviđa izradu kataloga tematizirane smještajne ponude, promociju tematiziranih smještajnih jedinica u okviru promocije turističkih proizvoda, izradu webservisa za ponudu smještaja i podršku brendiranju smještaja.

4.5.2. Promocija i brendiranje ugostiteljske ponude

Mjera predviđa izradu kataloga tematizirane ugostiteljske ponude, promociju tematiziranih ugostiteljskih objekata u okviru promocije turističkih proizvoda, izradu webservisa za ugostiteljsku ponudu i podršku brendiranju ugostiteljskih subjekata.

Cilj 5. POVEĆANJE EFIKASNOSTI I KOMPETITIVNOSTI UPRAVLJANJA I ORGANIZACIJE TURISTIČKOG SUSTAVA REGIJE**Prioritet 5.1. Razvoj županijskog sustava upravljanja turizmom**

Svrha: Uspostava efikasnijeg modela upravljanja turističkim razvojem na razini županije i turističkih klastera.

Opravdanje

Obilježja suvremenog turizma i njegova dinamičnog razvoja iziskuju efikasnije forme i principe organizacije turističkog sektora u cjelini s ciljem njegova osnaživanja, proširenja i unaprjeđenja turističke ponude te jačanja procesa upravljanja turističkim sadržajima. Potrebna je nadogradnja postojećeg sustava turističkog upravljanja kroz jačanje kapaciteta vodećih institucija odgovornih za provedbu turističkih planova, ali i uvođenjem novih oblika upravljanja. Jedan od tih je uspostava turističkih klastera koji bi za cilj imali kompetitivan i ujednačen razvoj turističkih sadržaja, ponude i turističke infrastrukture u njima radi ujednačenog razvoja turizma u županiji. Uspostavom klastera omogućila bi se kvalitetnija valorizacija turističkih resursa i atrakcija, efikasniji model upravljanja prostorno-turističkim sadržajima te bi se općenito uspostavila podloga za proširenje turističke ponude i produljenje turističke sezone. Poseban oblik upravljanja svodio bi se na destinacijske menadžment organizacije na razini klastera koje bi efikasnijim modelom nadogradile postojeći sustav upravljanja turizmom.

Opis

Razvoj županijskog sustava upravljanja turizmom predviđen je kao vodeći cilj povećanja efikasnosti i kompetitivnosti upravljanja i organizacije turističkog sustava regije. Provođenje prioriteta predviđeno je realizacijom sedam mjera. Prva mjera obuhvaća unaprjeđenje turističkog upravljanja u Upravnom odjelu za gospodarstvo Šibensko-kninske županije dok druga obuhvaća jačanje odjela za turizam i baštinu Razvojne agencije Šibensko-kninske županije. Mjera podrške radu i jačanja kapaciteta lokalnih i mjesnih turističkih zajednica te Turističke zajednice Šibensko-kninske Županije, osim navedenog predviđa i uspostavljanje centra za prijedloge i pritužbe vezane uz turističke usluge. Posebna mjera predviđena je za uvođenje i implementaciju Europskog sustava pokazatelja za turizam (ETIS) te osposobljavanje dionika za korištenje sustavom kao i razvoja detaljne turističke statistike regije. Važnu stavku unutar prioriteta i Strateškog okvira imaju mjere razvoja turističkih protoklastera i klastera te podrške njihovim aktivnostima. Taj je čitav proces osmišljen u skladu s poglavljem 3.4. Turistička klasterizacija Šibensko-kninske županije.

Mjere

5.1.1. Razvoj kapaciteta Turističke zajednice Šibensko-kninske županije

Razvoj kapaciteta TZ Šibensko-kninske županije provest će se jačanjem upravljačkih i ljudskih kapaciteta, jačanje statističko-istraživačkog segmenta te jačanjem suradnje sa turističkim agencijama.

5.1.2. Razvoj kapaciteta drugih javnih ustanova koje djeluju u području turizma

Mjera predviđa unaprjeđenje kapaciteta za turističko upravljanje u Upravnom odjelu za gospodarstvo Šibensko-kninske županije, jačanje kapaciteta odjela za turizam i baštinu Razvojne agencije Šibensko-kninske županije te jačanje kapaciteta jedinice odgovorne za turizam u okviru Javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode Šibensko-kninske županije – Priroda.

5.1.3. Podrška radu turističkih zajednica i jačanje kapaciteta

Mjera će se poduprijeti jačanjem kapaciteta lokalnih i mjesnih turističkih zajednica i uspostavljanjem centra za prijedloge i pritužbe vezane uz turističke usluge i njegovih ispostava pri lokalnim i mjesnim turističkim zajednicama.

5.1.4. Unaprjeđenje sustava praćenja turističkih kretanja i turističkog razvoja

Predlaže se stvaranje preduvjeta za uvođenje sustava ETIS-a, uvođenje sustava ETIS-a, osposobljavanje za korištenje sustava ETIS-a te uvođenje detaljne turističke statistike regije.

5.1.5. Razvoj turističkih protoklastera

Turistički protoklasteri razvijali bi se po koracima: identifikacija potencijalnih dionika na području svakog budućeg klastera, organizacija radionica o klasterskom pristupu za zainteresirane dionike, izrada dokumentacije za osnivanje protoklastera u statusu udruga, organizacija osnivačke skupine udruge i registriranje udruge, educiranje dionika protoklastera o klasterskom pristupu i destinacijskom menadžmentu i podrška provedbi aktivnosti u protoklasterima.

5.1.6. Razvoj turističkih klastera

Turistički klasteri razvijali bi se transformacijom protoklastera u turističke klastere i osnivanjem novih klastera, osnivanjem destinacijskih menadžment organizacija u klasterima i podrškom osnivanju destinacijskih menadžment kompanija u klasterima.

5.1.7. Podrška aktivnostima turističkih klastera

Podrška bi se provodila u kontekstu rada protoklastera i klastera, rada destinacijskih menadžment organizacija na razini klastera, djelovanju radnih grupa u okviru klastera, rada destinacijskih menadžment kompanija na razini klastera, izrade strateških planova razvoja turističkih klastera, podrške u promociji i privlačenju posjetitelja, podrške u gospodarenju i valorizaciji turističkim atrakcijama, u privlačenju investicija te u ostvarenju istih.

Prioritet 5.2. Razvoj ljudskih resursa

Svrha: Podizanje konkurentnog kapaciteta osoba zaposlenih u sektoru turizma sa svrhom postizanja više kvalitete usluga i usklađenosti sa suvremenim potrebama turista.

Opravdanje

Analiza stanja utvrdila je kako većina demografskih i socioekonomskih pokazatelja u županiji ukazuju na oslabljene ljudske resurse što se očituje i u ljudskim potencijalima u funkciji turizma. Postojeći sustav formalnog i cjeloživotnog obrazovanja nije u dovoljnoj mjeri prilagođen potrebama turističkog sektora koji zahtijeva velik broj kvalificirane radne snage, a posebice visokoobrazovne radne snage za potrebe turističkog upravljanja i stvaranja inovacija u turizmu. U svrhu jačanja ljudskih resursa i povećanja konkurentnosti važna je kontinuirana edukacija i usavršavanje turističkih djelatnika svih sektora kako bi se stvorili kvalitetniji turistički proizvodi te postigle više razine turističke usluge. Razvoj ljudskih resursa mora biti usklađen s potrebama i preferencijama posjetitelja i u skladu s razvojem pojedinih turističkih proizvoda, a posebice prema kvalitetnijoj provedbi projekata.

Opis

Ostvarenje prioriteta temeljit će se na tri mjere koje će u sinergiji doprinijeti kvalitetnom razvoju ljudskih resursa u turističkom sektoru. Mjera predviđena za osposobljavanje i edukaciju turističkih djelatnika obuhvatit će edukaciju i usavršavanje lokalnih turističkih vodiča te stručnjaka za pojedine turističke proizvode i drugih osoba ključnih za aktivnosti u pojedinim turističkim proizvodima. Dodatno će se provesti edukacija pružatelja turističkih usluga o potrebama i preferencijama posjetitelja sukladno pojedinim turističkim proizvodima. Mjera osposobljavanja djelatnika za financiranje i provedbu projekata predstavljat će podršku razvoju programa osposobljavanja za projektni menadžment i osiguravanje financiranja te sudjelovanju djelatnika u turizmu u programima osposobljavanja. Mjera podrške obrazovnim programima uspostavljena je sa svrhom podrške razvoju i unaprjeđenju formalnih obrazovnih programa, programa dokvalifikacije i prekvalifikacije u kontekstu turističko-ugostiteljskih djelatnosti te podrške razvoju programa usavršavanja turističkih djelatnika.

Mjere

5.2.1. Osposobljavanje i edukacija djelatnika u turizmu

Provedba mjere obuhvatila bi podršku edukaciji vodiča za pojedine turističke proizvode, podršku edukaciji drugih osoba ključnih za aktivnosti u pojedinim turističkim proizvodima, podršku edukaciji stručnjaka za pojedine turističke proizvode te edukacije pružatelja turističkih usluga o potrebama i preferencijama posjetitelja sukladno pojedinim turističkim proizvodima.

5.2.2. Osposobljavanje za financiranje i provedbu projekata

Mjera će se provesti podržavanjem razvoja programa osposobljavanja za projektni menadžment i osiguravanje financiranja te podrškom sudjelovanju djelatnika u turizmu u programima osposobljavanja.

5.2.3. Podrška obrazovnim programima

Provedba mjere obuhvatila bi podršku razvoju i unaprjeđenju formalnih obrazovnih programa za turističko-ugostiteljske djelatnosti, podršku razvoju i unaprjeđenju programa dokvalifikacije i prekvalifikacije za turističko-ugostiteljske djelatnosti te podršku razvoju programa usavršavanja turističkih djelatnika.

5.2.4. Podrška civilnom sektoru

Mjera će se provesti pružanjem podrške udrugama koje djeluju u području turizma, zaštite i valorizacije prirodne i kulturne baštine.

Prioritet 5.3. Upravljanje turističkom infrastrukturom i gradnjom

Svrha: Podizanje razine infrastrukturne opremljenosti turističkih destinacija te poboljšanje sustava evidencije pružatelja smještajno-ugostiteljskih usluga.

Opravdanje

Poseban potencijal za uspostavljanje turističke infrastrukture očituje se u postojećim brownfield lokalitetima u kojima je moguće proširiti postojeću ugostiteljsko-smještajnu ponudu, a ujedno i unaprijediti postojeću turističku infrastrukturu destinacije. Pritom je potrebno sve infrastrukturne radove uskladiti u lokalni ambijent, odnosno uspostaviti pravila gradnje i adaptacije svih turističkih objekata.

Analizom je utvrđena potreba za uspostavom regionalnog sustava evidencije pružatelja usluga smještaja i ugostiteljstva kako bi se stvorila adekvatna potpora pri razvoju turističkih proizvoda i turističkog sektora općenito na razini županije ili klastera. Postojeći sustav eVisitor (na nacionalnoj razini) ne omogućuje detaljnije analize smještajnih objekata stoga nije moguće evidentirati pravo stanje dok nacionalni sustav na razini ugostiteljskih usluga ne postoji. Pritom je važno poticati pružatelje usluga na kontinuirano ažuriranje svih podataka radi efikasnijeg razvoja turizma u cjelini.

Opis

Upravljanje turističkom infrastrukturom i gradnjom predviđeno je upravljanjem gradnjom u turističkom sektoru, aktivacijom brownfield lokacija, razvojem i unaprjeđenjem sustava evidencije pružatelja smještajnih i ugostiteljskih usluga, osposobljavanjem za upravljanje turističkom smještajnom ponudom te osposobljavanjem za upravljanje cjelokupnom ugostiteljskom ponudom. Upravljanje gradnjom u turističkom sektoru obuhvaća razvoj

standarda i pravilnika za gradnju turističkih sadržaja te formiranje sustava reguliranja i restrikcija za izgradnju nekretnina za tržište u zonama turističke namjene. U svrhu razvoja standarda i pravilnika za gradnju turističkih sadržaja planirana je provedba istraživanja kojima će se definirati tipologija naselja i krajolika u Šibensko-kninskoj županiji na temelju čega će se definirati prijedlozi cjelovitih urbanističkih rješenja sukladno kojima će se formirati standardi koji će se ugraditi u pravilnik za gradnju turističkih sadržaja. Pravilnik će biti uziman u obzir pri dodjeli podrške i potpore (uključujući financijska sredstva) u turizmu gdje će to biti primjenjivo. Osim navedenog, ova mjera predviđa i podršku u gradnji i rekonstrukciji smještajnih i ugostiteljskih objekata te infrastrukture radi vizualne i materijalne uklopljenosti u krajolik. Posebna pozornost pridana je mjeri aktivacije brownfield lokaliteta u okviru koje se predviđa inventarizacija i evaluacija zapuštenih lokacija s turističkim potencijalom, definiranje plana prenamjene i adaptacije evidentiranih lokaliteta (posebice u objekte više kategorije kvalitete), provedba projekata preuređenja takvih objekata u turističke sadržaje ili polifunkcionalne objekte koji će upotpuniti turističku ponudu određene destinacije te prenamjenu zapuštenih objekata u smještajne objekte više kategorije kvalitete. Mjera unaprjeđenja sustava evidencije pružatelja usluge smještaja potrebuje analizu postojećeg sustava e-Visitor te definiranje elemenata na njegovu nadogradnju u svrhu uspostave regionalne platforme sustava evidencije pružatelja usluge. Pritom su predviđene aktivnosti edukacije pružatelja usluge smještaja o principu rada i unosu podataka u novi sustav, kontinuirano praćenje promjena u sustavu te uspostava modela poticanja korisnika sustava za ažuriranje podataka u njemu. Mjera razvoja i unaprjeđenja sustava evidencije pružatelja ugostiteljskih usluga usporedna je s identičnom mjerom vezanom uz smještajne usluge pri čemu je potrebno razviti nov, jedinstven sustav evidencije pružatelja ugostiteljskih usluga. Mjere osposobljavanja za upravljanje turističkom smještajnom i ugostiteljskom ponudom predviđaju edukaciju i usavršavanje stručnjaka i djelatnika smještajnih i ugostiteljskih subjekata te unaprjeđenje obrazovnih programa.

Mjere

5.3.1. Upravljanje gradnjom u turističkom sektoru

Predlaže se provedba mjere kroz provedbu istraživanja i razvoj standarda za gradnju turističkih sadržaja, razvoj pravilnika za gradnju turističkih sadržaja, formiranje sustava reguliranja i restrikcije za izgradnju nekretnina za tržište u zonama turističke namjene te podrškom u gradnji i rekonstrukciji smještajnih i ugostiteljskih objekata te infrastrukture za korištenje turističkih lokaliteta radi vizualne i materijalne uklopljenosti u krajolik.

5.3.2. Aktivacija brownfield lokacija

Mjera će se provesti inventarizacijom i evaluacijom zapuštenih lokacija s potencijalom za razvoj turističkih sadržaja, definiranjem prijedloga prenamjene i izgradnje turističkih sadržaja evidentiranim zapuštenim lokacijama, podrškom aktivaciji brownfielda, podrškom projektima preuređenja starih tradicionalnih stambenih i gospodarskih objekata u polifunkcionalne objekte koji promoviraju lokalne običaje i enogastronomiju te podrškom u prenamjeni zapuštenih objekata u smještajne objekte u kategoriji kvalitete iznad 4 zvjezdice.

5.3.3. Unaprjeđenje sustava evidencije pružatelja usluge smještaja

Predlaže se analiza postojećeg nacionalnog sustava evidencije i definiranje elemenata za nadogradnju sustava, uspostava nove regionalne platforme sustava evidencije pružatelja usluge smještaja ili nadogradnja arhitekture sustava postojeće platforme za regionalnu razinu. Mjera bi se provodila i definiranjem programa korištenja sustava evidencije pružatelja usluge smještaja, edukacijom pružatelja usluge smještaja o sustavu evidencije i unosu podataka u isti, kontinuiranim praćenjem promjena u sustavu evidencije pružatelja usluga smještaja te uspostavom sustava poticanja pružatelja usluge smještaja na ažuriranje dodatnih podataka o smještajnim kapacitetima.

5.3.4. Osposobljavanje za upravljanje turističkom smještajnom ponudom

Mjera će se provesti podrškom edukaciji i usavršavanju stručnjaka za turistički smještaj, unaprjeđenjem obrazovnih programa povezanih sa turističkim smještajem te edukacijama djelatnika smještajnih objekata o turističkoj potražnji i potrebama specifičnih skupina turista.

5.3.5. Razvoj i unaprjeđenje sustava evidencije pružatelja ugostiteljskih usluga

Predlaže se razvoj sustava evidencije pružatelja ugostiteljskih usluga, definiranje elemenata evidencije, programa korištenja sustava te uspostavu sustava poticanja pružatelja ugostiteljskih usluga na ažuriranje u sustavu evidencije.

5.3.6. Osposobljavanje za upravljanje ugostiteljskom ponudom

Mjera će se provesti edukacijom i usavršavanjem stručnjaka za turističko ugostiteljstvo, unaprjeđenjem obrazovnih programa povezanih s ugostiteljstvom i edukacijom djelatnika ugostiteljskih subjekata o turističkoj potražnji i potrebama specifičnih skupina turista.

Prioritet 5.4. Upravljanje kvalitetom i turističkim doživljajem

Svrha: Povećanje zadovoljstva turista kroz unaprjeđenje kvalitete usluga i turističkog doživljaja u destinaciji i smještajno-ugostiteljskim objektima.

Opravdanje

Postizanje visoke kvalitete usluga iznimno je bitno za razvoj određene turističke destinacije jer upotpunjava turistički doživljaj i povećava zadovoljstvo turista te na taj način utječe na i imidž turističke destinacije. Poticanje stvaranja kvalitetnije usluge potrebno je vršiti edukacijom djelatnika, posebice onih koji su u direktnom doticaju s turistima, kako bi se njihova usluga uskladila s potrebama i preferencijama turista. Na razini privatnog sektora, potrebno je poticati poslovne subjekte na povećanje kvalitete usluga i turističkog doživljaja, što je najbolje postići razvojem sustava ocjenjivanja i nagrađivanja prema kvaliteti usluga. Time se stvara osnova za tržišnu konkurentnost i nadmetanje poslovnih subjekata kako bi maksimizirali svoje resurse i postavili visoke standarde ugostiteljskom i smještajnom aspektu turističkih usluga.

Opis

Ovaj prioritet usmjeren je na upravljanje kvalitetom i turističkim doživljajem, a mjere predviđene za provođenje prioriteta orijentirane su na razvoj sustava unaprjeđenja kvalitete usluga i turističkog doživljaja te razvoj sustava kategorizacije prostora i programa u okviru pojedinog turističkog proizvoda. Prva mjera predviđa uspostavu godišnjeg sustava ocjenjivanja i nagrađivanja subjekata u turizmu prema kvaliteti usluga te uvođenje standarda visoke kvalitete dodatnih usluga. Druga mjera predstavlja uvođenje sustava kategorizacije prostora i programa prema kvaliteti usluge i prostora te verifikacija kategorizacije na godišnjoj razini.

Mjere

5.4.1. Razvoj sustava poticanja unaprjeđenja kvalitete usluga i turističkog doživljaja

Razvoj sustava provest će se uspostavom godišnjeg sustava ocjenjivanja i nagrađivanja subjekata u turizmu prema kvaliteti usluga te uvođenjem standarda visoke kvalitete dodatnih usluga.

5.4.2. Razvoj sustava kategorizacije prostora i programa u okviru pojedinog turističkog proizvoda

Razvoj sustava provest će se uvođenjem sustava kategorizacije prostora i programa u okviru pojedinog turističkog proizvoda prema kvaliteti usluge i prostora te verifikacijom kategorizacije prostora i programa u okviru pojedinog turističkog proizvoda na godišnjoj razini.

Prioritet 5.5. Sustav upravljanja turističkim resursima i atrakcijama

Svrha: Uspostava sustava održivog gospodarenja turističkim resursima i atrakcijama te unaprjeđenje postojećeg sustava upravljanja posjetiteljima na zaštićenim područjima prirode.

Opravdanje

Održivo gospodarenje turističkim resursima i atrakcijama nužno je za dugoročno efikasno turističko planiranje i razvoj turizma stoga je potrebno uspostaviti efikasan sustav upravljanja i održavanja turističkih resursa i atrakcija. Analizom stanja utvrđena je potreba za implementacijom novog sustava upravljanja posjetiteljima u zaštićenim područjima prirode, posebice u NP Kornatima gdje se evidencija posjetitelja vrši prema uplovu brodova, stoga pravi broj turističkih dolazaka nije moguće utvrditi. U okviru NP Krka javlja se problem preopterećenja prostora u ljetnom dijelu turističke sezone kada je broj posjetitelja višestruko koncentriran na svega par lokacija (posebice Skradinski buk i Roški slap) stoga je potrebno unaprijediti postojeći sustav upravljanja posjetiteljima.

Opis

Ovaj prioritet ima za cilj razvoj sustava upravljanja i održavanja turističkih resursa i atrakcija te unaprjeđenje sustava upravljanja posjetiteljima. Prva mjera adresira potrebu za razvojem sustava održavanja plaža i održavanja kakvoće okoliša u zaštićenim područjima prirode kao temeljnim prirodnim resursima u županijskom turizmu. Druga mjera predviđa izgradnju novog sustava upravljanja posjetiteljima u NP Kornatima i jačanje kapaciteta u javnim ustanovama za upravljanje zaštićenim područjima prirode. Unutar te mjere predviđa se i izrada i distribucija edukativnih materijala namijenjenih turistima o ponašanju na turističkim lokalitetima i sprječavanju požara te ponašanja ukoliko dođe do njega.

Mjere

5.5.1. Razvoj sustava upravljanja i održavanja turističkih resursa i atrakcija

Predlaže se podržavanje rada javnih ustanova za upravljanje prirodnom i kulturnom baštinom, podržavanje sustava održavanja plaža i podržavanje sustava održavanja kakvoće okoliša u zaštićenim područjima prirode.

5.5.2. Unaprjeđenje sustava upravljanja posjetiteljima

Mjera će se provesti izgradnjom novog sustava upravljanja posjetiteljima u NP Kornatima, podrškom jačanju ljudskih kapaciteta u javnim ustanovama za upravljanje prirodnom i kulturnom baštinom, izradom i distribucijom edukativnih materijala za turiste o ponašanju na turističkim lokalitetima, ponašanju za sprječavanje požara te ponašanju u slučaju požara.

Prioritet 5.6. Kvaliteta i standardizacija turističkih usluga

Svrha: Uspostava jedinstvenog standarda turističkih usluga na razini županije i turističkih klastera.

Opravdanje

Uspostavljanjem jedinstvenog standarda ponude turističkih usluga otvaraju se mogućnosti za ujednačavanjem minimalne kvalitete usluga na razini županije i turističkih klastera. Na taj način potiču se lokalni dionici na postizanje viših razina kvalitete svojih usluga i ponude što posljedično utječe i na povećanje kvalitete usluga na svim aspektima turističke destinacije. Jedan od načina poticanja uspostave modela povećanja kvalitete moguća je kroz certificiranje turističkih usluga čime se stvaraju temelji za prilagođavanje usluga specifičnim skupinama turista.

Opis

Prioritet će se ostvariti kroz tri mjere. Prva mjera predstavlja standardiziranje ponude turističkih usluga kroz razvoj minimalni uvjeta zadovoljavanja standarda smještajno-ugostiteljskih i drugih

usluga te uključivanje turističkih subjekata u relevantne kataloge i web-baze ukoliko zadovoljavaju postavljene kriterije. Druga mjera podržava proces certificiranja turističkih usluga kroz razvoj i implementaciju sustava certificiranja turističkih subjekata prema kvaliteti usluga i prilagođenosti pojedinim specifičnim skupinama turista. Posljednja mjera predviđa razvoj sustava označavanja lokalnih i tradicionalnih jela i pića kroz izgradnju i implementaciju sustava njihovog označavanja u ugostiteljskim objektima. Sinergijsko djelovanje ovih triju mjera rezultirat će povećanjem kvalitete usluga i njihovu standardizaciju na razini županije s ciljem stvaranja unificiranih turističkih proizvoda na razini županije.

Mjere

5.6.1. Razvoj standarda ponude usluga u turizmu

Mjera uključuje razvoj minimalnih uvjeta radi standardizacije ugostiteljskih, smještajnih i drugih usluga u turizmu te uključivanje turističkih subjekata čije usluge zadovoljavaju standarde u relevantne kataloge i baze na webservisima.

5.6.2. Podrška certificiranju turističkih usluga

Certificiranje turističkih usluga provelo bi se razvojem sustava certificiranja turističkih subjekata prema kvaliteti ponuđenih usluga i prilagođenosti specifičnim skupinama turista te implementacijom sustava certificiranja prema navedenim kategorijama.

5.6.3. Razvoj sustava označavanja lokalnih i tradicionalnih jela i pića

Mjera će se provesti izgradnjom i implementacijom sustava označavanja lokalnih i tradicionalnih jela i pića u subjektima koji pružaju ugostiteljske usluge te podrškom projektima usmjerenim na sljedivost u sektoru hrane i pića.

Prioritet 5.7. Turistička podrška posjetiteljima u destinaciji

Svrha: Poboljšanje osjećaja ugone i sigurnosti te pružanje informacija turistima u destinaciji.

Opravdanje

Podrška posjetiteljima u turističkoj destinaciji važna je stavka osjećaja sigurnosti i ugone turistima u destinaciji stoga je potrebno daljnje unaprjeđivati postojeći sustav zdravstvene skrbi za turiste te sustav prevencije kaznenih djela i sl. Pritom je kao dodatak turističkoj ponudi potrebno uspostaviti i turističke centre u kojima bi se pružile sve potrebne informacije turistima (vezane uz smještaj, opskrbu, smještaj, usluge i dr.). Analizom stanja utvrđena je nedostatna mogućnost povezivanja timova hitne medicine s prometno izoliranim područjima, stoga je u budućem razdoblju potrebno navedeno prilagoditi i za turiste i za lokalno stanovništvo.

Opis

Prioritet vezan uz turističku podršku posjetitelja u destinaciji obuhvaća mjere razvoja sustava turističke dobrodošlice, sustava zdravstvene skrbi za turiste te mjere povećanja sigurnosti turista i njihove imovine. Prva mjera (razvoj sustava dobrodošlice) predviđa uspostavu turističkih infocentara u turističkim destinacijama i turističkih porti na glavnim prometnim ulazima u županiju kako bi turisti mogli dobiti informacije o svim aspektima njihovog boravka u županiji. Druga mjera (razvoj zdravstvene skrbi za turiste) ima za cilj razviti zdravstvene usluge i ambulante prilagođene turistima te poboljšati pristup hitnoj zdravstvenoj zaštiti, prvenstveno u prometno izoliranim i manje dostupnim područjima. Posljednja mjera u okviru ovog prioriteta (povećanje sigurnosti turista) daje podršku prevenciji kaznenih djela, djelovanju HGSS-a, razminiranju te organizaciji spasilačke službe na područjima gdje je utvrđena potreba. Sve mjere objedinjene su sa svrhom stvaranja što boljeg i sigurnijeg okruženja turistima u njihovoj destinaciji.

Mjere

5.7.1. Razvoj sustava turističke dobrodošlice

Predložena mjera provest će se uspostavom tzv. turističkih porti u glavnim lukama i glavnim cestovnim ulazima u županiju te razvojem turističkih infocentara i posjetiteljskih centara u turističkim destinacijama.

5.7.2. Razvoj zdravstvene skrbi za turiste

Ova mjera provest će se pružanjem podrške razvoju turističkih ambulanti, prilagodbi zdravstvenih usluga u ambulantama opće medicine potrebama turista te poboljšanjem pristupa hitnoj zdravstvenoj zaštiti (prvenstveno u udaljenim i prometno manje dostupnim područjima).

5.7.3. Povećanje sigurnosti turista i njihove imovine

Za provedbu ove mjere predviđa se pružanje podrške prevenciji kaznenih djela među i nad turistima, uvođenje i podrška radu spasilačke službe (gdje je utvrđena potreba), edukacije spasilaca na plažama, pružanje podrške djelovanju HGSS-a, vatrogasnih organizacija i ostalim operativnim snagama sustava civilne zaštite, pružanje podrške razvoju informativnih materijala za turiste (radi povećanja njihove sigurnosti), pružanje podrške razminiranju (u područjima gdje su evidentirane mine) te jačanje kapaciteta policijskih jedinica koje djeluju u turističkom sektoru.

Prioritet 5.8. Razvoj jedinstvenog geoinformacijskog sustava

Svrha: Uspostava jedinstvenog geoinformacijskog sustava kao potpornog alata u procesima razvoja turizma Šibensko-kninske županije.

Opravdanje

Svako prostorno planiranje utemeljeno je na prostornim resursima, odnosima, vezama, sadržajima i procesima koji ga čine. Glavni potporni alat prostornom planiranju je geoinformacijski sustav koji sačinjava bazu podataka s točnim prostorno definiranim atributima stvarajući tako poseban prostorni model na temelju kojeg je moguće provoditi statističke, prostorne i ostale analize. Razvoj geoinformacijskog sustava u svrhu planiranja turističkog razvoja omogućio bi efikasnije, jednostavnije i brže upravljanje razvojem turizma te kvalitetnije uspostavljanje turističkih proizvoda i usluga.

Opis

Navedeni prioritet predstavlja razvoj jedinstvenog geoinformacijskog sustava za upravljanje turizmom i edukaciju korisnika navedenog sustava. Prilikom razvoja sustava potrebno je razviti međusobno povezane komponente svih segmenata turističkog sektora i definirati program korištenja takvog sustava. U svrhu realizacije projekta potrebno je poticati korisnike sustava na kontinuirano ažuriranje relevantnih podataka u svrhu efikasnog turističkog planiranja.

Mjere**5.8.1. Razvoj jedinstvenog geoinformacijskog sustava za upravljanje turizmom**

Provedba mjere predviđa se razvojem međusobno povezanih komponenti geoinformacijskog sustava (za resurse, infrastrukturu, poslovne subjekte, razvojne projekte...), definiranjem programa korištenja stvorenog sustava te uspostavom sustava poticanja korisnika geoinformacijskog sustava na ažuriranje relevantnih podataka.

5.8.2. Edukacija korisnika geoinformacijskog sustava

Predloženu mjeru moguće je provesti edukacijom djelatnika turističkih zajednica i destinacijskih menadžment organizacija o funkcioniranju i korištenju geoinformacijskog sustava iz prethodne mjere te edukacijom pružatelja usluga u turizmu o korištenju spomenutog geoinformacijskog sustava i unošenju podataka u isti.

4.4. Operativni program razvoja turističkih proizvoda

4.4.1. Koncept razvoja turističkih proizvoda

U skladu s identificiranim razvojnim snagama i potencijalima stvoren je unificirani model razvoja turističkih proizvoda koji se sastoji od niza ključnih i komplementarnih segmenata razvoja prikazanih na Sl. 12. Svaki pojedini segment sustavno i sveobuhvatno usmjerava razvoj turističkog proizvoda kako bi on bio ostvaren, konkurentan i uklopljen u definirani turistički identitet županije.

Sl. 12. Segmenti razvoja turističkog proizvoda

4.4.1.1. Segmenti razvoja turističkog proizvoda

Sadržaj turističkog proizvoda

Svaki turistički proizvod razlikuje se po svom sadržaju i načinu valorizacije turističkih resursa. Bez razvoja sadržaja turističkog proizvoda sam proizvod nije moguće izgraditi. Taj se segment sastoji od četiri glavne komponente: prostorne, sadržajne, infrastrukturne i materijala za posjetitelje, premda ovisno o prirodi proizvoda te komponente mogu biti i ponešto izmijenjene (npr. kod nautičkog ili MICE turizma). Najprije je potrebno provesti inventarizaciju i evaluaciju pogodnosti turističkih resursa odnosno lokaliteta za uključivanje u ponudu određenog turističkog proizvoda (prostorna komponenta). Na temelju tako formirane geoprostorne baze podataka o resursima vrši se transformacija resursa u atrakciju i modeliranje proizvoda što

podrazumijeva dizajniranje turističkih ruta i tura ili drugih oblika turističkog korištenja, ovisno o proizvodu, te razvoj povezanih turističkih događanja i manifestacija (sadržajna komponenta). Infrastrukturna komponenta uključuje izgradnju nove ili unaprjeđenje postojeće infrastrukture i rekonstrukciju lokaliteta potrebne za turističko korištenje odabranih lokaliteta i resursa (primjerice, infrastruktura za kretanje turista, posjetiteljski centri, turistička signalizacija). Posljednja komponenta podrazumijeva razvoj materijala namijenjenih korisnicima pojedinog proizvoda kako bi se osnažio turistički doživljaj na lokalitetima (*in situ*), to mogu biti karte i vodiči izrađeni specijalno za određeni turistički proizvod, inovativne tehnologije za touring, interaktivna mobilna aplikacija itd. Dodatne komponente mogu se odnositi na osiguravanje visokokvalitetnih i/ili inovativnih usluga u onim proizvodima u kojima je kvaliteta od presudne važnosti (npr. MICE).

Turistička infrastruktura i usluge

Sadržaj turističkog proizvoda samostalno ne može funkcionirati bez razvoja adekvatne i prilagođene popratne turističke infrastrukture koju čine smještajni i ugostiteljski objekti i subjekti koji pružaju specijalizirane usluge. U ovom se segmentu osigurava da ponuda smještajnih i ugostiteljskih usluga bude usklađena s potrebama korisnika pojedinog turističkog proizvoda čime se nastoji postići vrhunsko zadovoljstvo i doživljaj posjetitelja. Osim navedenih, pojedinim oblicima potreban je i razvoj specijaliziranih usluga (npr. opskrbnih i servisnih usluga u kontekstu nautičkog turizma). Drugi važan cilj ovog segmenta je poticanje prilagodbe smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osobama s posebnim potrebama.

Prometna infrastruktura

Prometna dostupnost jedan je od segmenata koji predstavljaju značajan potporanj razvoju turističkih proizvoda izvan tradicionalnih prostora priobalja. Poboljšanje prometne dostupnosti svih lokaliteta stvara preduvjet njihovoj turističkoj valorizaciji, stoga je u svim turističkim proizvodima predviđen poseban segment razvoja prometne pristupne infrastrukture. Osim dostupnosti, veliku važnost ima osiguravanje sigurnosti u prometu kako bi turisti mogli nesmetano i sigurno uživati u turističkim aktivnostima. Pojedini oblici turizma zahtijevaju i organizaciju prometne povezanosti između destinacija i glavnih prometnih terminala u okolici (zračne i pomorske luke) za koje je potrebno predvidjeti adekvatnu povezanost.

Izgradnja kapaciteta

Posebno je važan segment razvoj kapaciteta koji podrazumijeva razvoj ljudskih resursa i specijalizaciju turističkih agencija. Razvoj ljudskih resursa od ključne je važnosti za pružanje visokokvalitetne usluge u okviru proizvoda. Zbog toga je pažnja usmjerena na edukaciju stručnjaka za pojedine selektivne oblike turizma, osoba izravno uključenih u turističku ponudu proizvoda te osoba koje pružaju smještajne, ugostiteljske i specijalizirane usluge korisnicima pojedinih turističkih proizvoda. Specijalizirana edukacija i usavršavanje stručnjaka za pojedini turistički proizvod ključna je kako bi se osiguralo njegovo kontinuirano praćenje, unaprjeđenje i inovativnost. U drugu kategoriju spadaju osobe koje su izravno uključene u turističku ponudu

proizvoda i interakciju s korisnicima (vodiči, skiperi i sl.) koji su stoga iznimno važan faktor turističkog doživljaja i posljedično zadovoljstva proizvodom. Treću kategoriju čine osobe koje pružaju usluge koje trebaju biti prilagođene potrebama korisnika pojedinih turističkih proizvoda. Drugi podsegment je specijalizacija turističkih agencija za ponudu pojedinih turističkih proizvoda. Pritom to ne znači nužno specijalizaciju turističke agencije za samo jedan proizvod, već se podržava specijalizacija agencije za određeni proizvod ne ograničavajući pritom specijalizaciju iste agencije i za druge proizvode. Specijalizacijom se želi potaknuti kontinuirani rad na kvaliteti proizvoda na dva „fronta“ – onom koji stvara i pruža usluge u okviru proizvoda i onom koji privlači korisnike i prepoznaje njihove želje i potrebe. Umrežavanjem tih dvaju frontova očekuje se kontinuirano osnaženje kvalitete, konkurentnosti i inovativnosti proizvoda sukladno potražnji i trendovima na turističkom tržištu.

Unaprjeđenje doživljaja

Navedenim segmentima stvoreni su preduvjeti za valorizaciju turističkih proizvoda, međutim nije dovoljno samo razviti proizvod, već je za njegovu konkurentnost i privlačnost na turističkom tržištu potrebna njegova kvalitetna promocija i kontinuirano unaprjeđenje turističkog doživljaja. Time se među turistima stvara osjećaj ugone i zadovoljstva destinacijom što je zajedno objedinjeno u turistički doživljaj i vjerojatnost da će se turist vratiti u destinaciju i/ili preporučiti ju prijateljima, poznanicima i kolegama. Zato je bitan segment unaprjeđenje doživljaja kroz koji se implementira sustav osiguravanja kvalitete proizvoda i prateće turističke ponude. Ovaj segment obuhvaća doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda, razvoj drugih proizvoda te osiguravanje korisničke podrške. Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda uključuje podršku razvoju dodatnih sadržaja i usluga koji nisu standardni dio određenog turističkog proizvoda, ali značajno mu podižu kvalitetu. Takvi su sadržaji i usluge, primjerice, odmorišta na turističkim rutama, ponuda dodatnih, kratkih aktivnosti na pojedinim dijelovima ruta, ali i razvoj suvenira na poklon turistima koji imaju dvostruku funkciju – s jedne strane kod posjetitelja jača dojam brige o njegovom doživljaju, a s druge strane suvenir nakon povratka posjetitelja u emitivnu regiju postaje promidžbeni materijal koji može privući dodatne posjetitelje iz iste regije. Stoga je od iznimne važnosti pažljivo dizajnirati takve suvenire.

Podrška razvoju dodatnih turističkih proizvoda druga je važna komponenta unaprjeđenja doživljaja jer se time korisniku jednog proizvoda otvara mogućnost korištenja drugih proizvoda u istoj ili susjednoj destinaciji. Pritom to mogu biti samostalni proizvodi, ali isto tako i nesamostalni, dopunski proizvodi poput aeropanoramskog razgledavanja ili turističkog ronjenja. Pritom se vodi briga da dopunski turistički proizvodi budu doživljajno i vrijednosno sukladni turističkom proizvodu u okviru kojeg se podupiru (primjerice, uz seosko iskustvo može se nuditi ponuda cikloturizma, ali je nesukladno nuditi ponudu luksuznog turizma). Podrškom razvoju različitih dodatnih proizvoda osigurava se zadovoljavanje različitih interesa širokog kruga posjetitelja. U ovu je komponentu uključen i razvoj suvenirnica koje omogućuju posjetiteljima da ponesu svojevrsan materijalni trag svog turističkog iskustva, a osim toga, kako je već navedeno kod razvoja suvenira na poklon posjetiteljima, suveniri imaju i promidžbenu funkciju u emitivnoj regiji.

Posljednja važna komponenta je podrška korisnicima koja uključuje razvoj sustava pogodnosti za korisnike pojedinog turističkog proizvoda pri korištenju različitih turističkih usluga ili kupnji

drugih proizvoda, razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme kao i kataloga ugostiteljske ponude, oba usklađena s profilom korisnika turističkog proizvoda u sklopu kojeg se izrađuju.

Promocija i prodaja

Posljednji, ali nimalo manje važan segment je promocija, plasman i prodaja turističkih proizvoda na ciljanim turističkim tržištima. Ovaj segment uključuje podršku organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi selektivnog oblika turizma koji se razvija u okviru pojedinog turističkog proizvoda, izgradnju webservisa za promociju i prodaju proizvoda te izradu kataloga vezanih uz usluge koje se nude u okviru proizvoda. Strateškim je planom u ovom Master planu predviđena izgradnja jedinstvenog webservisa za promociju i prodaju turističkih proizvoda na online tržištu, a operativnim programom razvoja turističkih proizvoda za svaki se proizvod planira napraviti zasebna domena u okviru jedinstvenog webservisa na kojoj će se prezentirati i prodavati aranžmani razvijeni u sklopu proizvoda. Na taj će se način omogućiti da turističke agencije i poslovni subjekti prezentiraju turističke aranžmane i prodaju ih online. Treća komponenta obuhvaća razvoj kataloga za potencijalne kupce kroz koje se prezentiraju aranžmani i atrakcije u okviru pojedinog turističkog proizvoda, kao i ponuda smještaja usklađenog s potrebama korisnika pojedinog proizvoda.

4.4.1.2. Modularnost turističkih proizvoda

S obzirom na postojeće stanje na razini regionalne destinacije u kojem dominira jedan turistički proizvod, razvoj novih proizvoda je prije svega nužno usmjeriti ka konceptu modularnosti. Koncept modularnosti podrazumijeva dvije osnovne razvojne karakteristike turističkih proizvoda – povezivanje različitih proizvoda radi stvaranja sinergične i lokalno autentične turističke ponude te povezivanje i/ili integraciju glavnih i nesamostalnih turističkih proizvoda. Na taj će se način omogućiti veća sloboda i kreativnost u kreiranju turističke ponude, diferencijacija istih proizvoda u različitim klasterima i/ili destinacijama uz uvažavanje lokalnih specifičnosti i resursa te fazni razvoj proizvoda u smislu kontinuirane (nado)gradnje proizvoda čime se omogućava stavljanje proizvoda u ponudu već u ranijim fazama realiziranosti te nastavak razvoja uz kontinuirano praćenje reakcija i ocjene doživljaja turista. U tu je svrhu vrlo važno osigurati praćenje posjećenosti i doživljaja svakog turističkog proizvoda u destinaciji/klasteru u kojem je on ponuđen.

Koncept je modularnosti već ugrađen u operativne programe svakog pojedinog turističkog proizvoda kroz podršku u razvoju drugih međusobno komplementarnih proizvoda i turističkih aktivnosti kroz segment *Unaprjeđenje doživljaja*, međutim, on ne nudi iscrpan popis dodatnih turističkih aktivnosti ni povezanih proizvoda. S obzirom na lokalno diferencirane karakteristike resursne osnove, nužno je razvoju turističkog proizvoda u svakoj destinaciji/klasteru pristupiti na način koji će na najbolji način valorizirati lokalne specifičnosti formirajući jedinstven, autentičan i privlačan turistički proizvod. Stoga predloženi operativni programi predstavljaju okvir kojeg je moguće, i često će biti nužno, modificirati u samom procesu razvoja proizvoda.

4.4.1.3. Pristup planiranju operativnog programa za pojedine proizvode

Kako je već rečeno, operativni program razvoja svakog turističkog proizvoda sastoji se od segmenata razvoja. Svaki segment pritom obuhvaća niz mjera koje je potrebno provesti kako bi se osigurala kvalitetna realizacija turističkog proizvoda i njegova održivost na turističkom tržištu. Navedene mjere razvoja turističkog proizvoda pritom nisu razvojne mjere navedene u strateškom okviru ukupnog turističkog razvoja već su posebno dizajnirane kako bi se osigurala realizacija proizvoda. Međutim, svaka se mjera sastoji od niza aktivnosti koje su predložene u okviru pojedinih mjera kako je prikazano u *Prilogu 2. Cjelovitom tabličnom prikazu strateškog okvira*. U svrhu lakšeg praćenja provedbe mjera strateškog okvira i operativnih programa turističkih proizvoda aktivnosti su u operativnim programima i u *Prilogu 2.* šifrirane četirima znakovima pri čemu prvi obilježava pripadnost razvojnom cilju, drugi pripadnost prioritetu, treći pripadnost mjeri, a četvrti identificira aktivnost unutar mjere.

4.4.2. Turistički proizvodi

Sunce i more (Šibenik - Dalmatia Sun & Sea)

Sunce i more (Šibenik - Dalmatia Sun & Sea) tradicionalni je turistički proizvod svih mediteranskih regija, pa tako i Šibensko-kninske županije. Kao takav predstavlja glavni motiv većine turističkih dolazaka u županiju, a obuhvaća programe iz domene pasivnog, odmorišnog i kupališnog turizma orijentiranih na boravak u smještajnim objektima, morske aktivnosti na plažama i moru (kupanje, sunčanje i dr.) te uživanje u dalmatinskoj enogastronomskoj ponudi. S obzirom da većina posjetitelja Šibensko-kninske županije već koristi ovaj turistički proizvod, ulaganja trebaju biti usmjerena u povećanje kvalitete i smanjenje njegovih nepovoljnih okolišnih posljedica. Zbog svoje privlačne snage, *Sunce i more (Šibenik – Dalmatia Sun & Sea)* može poslužiti za prezentaciju i ponudu drugih turističkih proizvoda turistima *in situ*. Ovaj turistički proizvod dostatno je razvijen stoga ga je tek potrebno unaprijediti, usmjeriti i modernizirati u skladu sa suvremenim potrebama turista te povezati s drugim turističkim proizvodima i aktivnostima definiranim unutar ovog strateškog dokumenta. Unaprjeđenje podrazumijeva uređivanje zapuštenih uređenih plaža i provedbu već predviđene kategorizacije i tematizacije plaža prema specifičnim interesima turističkih skupina. U kontekstu infrastrukturne nadgradnje, potrebno je uvažavati načela održivosti tj. gradnje i adaptacije minimalne, neupadljive infrastrukture kako bi turistima bile dostupne sve potrebne usluge bez narušavanja prirodne vizure krajolika (obale). Važno je naglasiti kako se razvojem ovog proizvoda ne planira infrastrukturno uređivanje nijedne prirodne, udaljene ili ruralne plaže.

Radi osiguravanja mogućnosti korištenja plaža potrebno je obnoviti postojeću i izgraditi novu infrastrukturu potrebnu za korištenje plaža, uvesti informacijske ploče uputama za korištenje plaža te infrastrukturu za kretanje turista. U kontekstu turističke valorizacije kupališnih lokaliteta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i rekonstrukciju turističkih resursa za koje je utvrđena potreba, kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja.

Tabl. 2. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Sunce i more (Šibenik – Dalmatia Sun & Sea)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija plaža	Detaljna inventarizacija plaža	111b
		Evaluacija plaža za organizirani kupališni turizam	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta plaža	142a
	Kategorizacija i tematizacija plaža	Implementacija kategorizacije plaža s obzirom na uređenost	542a
		Provedba zoniranja plaža gdje je ono moguće i potrebno	126d
		Implementacija tematizacije plaža	126e
	Razvoj događanja i manifestacija na moru i obali	Podrška organizaciji događanja i manifestacija na moru, plaži i obalnim naseljima	123p
	Osiguravanje mogućnosti korištenja plaža	Obnova postojeće i/ili izgradnja nove infrastrukture potrebne za korištenje plaža	251b
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b
		Podrška rješavanju problema onečišćivača morske vode	283e
		Uvođenje spasilačke službe gdje je utvrđena potreba	573b
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije	121f
		Uvođenje informacijskih ploča s ograničenjima korištenja plaža	142c
	Razvoj materijala za korisnike	Izrada karata kategoriziranih i tematiziranih plaža	131a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama aktivnih kupališnih turista	Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
		Podrška razvoju malih obiteljskih hotela	213a
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama aktivnih kupališnih turista	Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c	
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga (gdje je utvrđena potreba)	271e
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f

Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete plaža	Implementacija sustava dodjele oznaka kvalitete plažama	542a
		Verifikacija kategorizacije kvalitete plaža na godišnjoj razini	542b
	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Podrška razvoju jednostavnih vodenih parkova na moru	251f
		Podrška razvoju sportsko-rekreacijskih sadržaja na plažama i u njihovoj neposrednoj okolini	262a, 262b
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti na plažama i u njihovoj neposrednoj okolini	124b
		Podrška aktivnostima usmjerenim na aktiviranje kupališnih turista u svrhu uključivanja u ostalu turističku ponudu	124d
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju vodenih parkova	251f
		Podrška razvoju ronilačkih centara u okolini plaža	124b
		Podrška razvoju pješačkih staza u okolini plaža	261b, 261c
		Podrška razvoju biciklističkih ruta u okolini plaža	124a
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolini plaža	124b
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kupališta	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kupališta	422a
	Izrada kataloga za kupališni turizam	Izrada kataloga kategorizirane i tematizirane kupališnoturističke ponude	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za kupališni turizam	Edukacija spasilaca na plažama	573d
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za kupališni turizam	521c

Ekoture (Šibenik - Dalmatia EcoTours)

Ekoture (Šibenik – Dalmatia EcoTours) je primarni turistički proizvod koji podrazumijeva programe vezane uz organizirano turističko posjećivanje zaštićenih područja prirode kao i drugih područja primarno radi njegovih prirodnih vrijednosti i krajobrazne, biološke i georazolikosti. Osnovni prostorni sadržaj ovog proizvoda predstavljaju tematizirane ekorute. Ekorute predstavljaju uređene rute koje povezuju lokalitete od turističkog značaja: atrakcije (različite prirodne [geološke, geomorfološke, hidrološke, pedološke, atmosferske i biološke] vrijednosti kao i one lokalitete na kojima je čovjek u prošlosti napravio manje izmjene u svrhu korištenja prirodnih resursa), vidikovce i posjetiteljske centre (prezentacijske, interpretacijske, edukacijske i iskustvene), a dodatno mogu uključivati i odmorišta te lokalitete s dodatnim prikladnim i povezanim sadržajima (npr. suvenirnice). Najpogodnija područja za razvoj ekoruta su nacionalni parkovi, parkovi prirode i značajni krajobrazi, ali i druga zaštićena područja te područja s izraženim atraktivnim prirodnim okruženjem. U tom pogledu najznačajnijim se lokalitetima čine hidrogeomorfološki lokaliteti u porječju rijeke Krke te Kornatska i Žušsko-sitska otočna skupina. S obzirom na atrakcije koje povezuju, ekorute i mreže ruta mogu biti tematske (npr. geomorfološke, šumske, speleološke) i višetematske (ako spajaju lokalitete različitih tema).

Organizacijski oblici korištenja ekoruta su unaprijed određene ekoture. One mogu biti samostalne i vođene. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turisti prate vodiče. Za ture, a posebice one samostalne, od ključnog je značenja razviti materijale koji će ih navoditi u kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči) i unaprijediti doživljaj (npr. inovativne i interaktivne tehnologije). Ekoture također mogu biti tematske kao i rute pri čemu se na višetematskim rutama mogu definirati različite tematske ture koje obuhvaćaju samo lokalitete jedne teme.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja ekorute trebaju biti opremljene adekvatnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene staze, mostovi, rukohvati, ograde, navigacijske i sl.) uključujući i one s teškoćama u kretanju, infrastrukturom za korištenje lokaliteta (infrastruktura na vidikovcima i sl.) te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče, primjerci stijena za dodirnu demonstraciju petrografskih obilježja i sl.). U kontekstu turističke valorizacije lokaliteta u okviru ekoruta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu turističkih resursa za koje je utvrđena potreba (primjerice, zbog oštećenja nastalih neprikladnim korištenjem, vandalizma ili divljeg odlaganja otpada), kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja što je posebno važno u zaštićenim područjima.

Tabl. 3. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Ekoture (Šibenik - Dalmatia EcoTours)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u ekoture	Detaljna inventarizacija prirodnih i kulturnih resursa za uključivanje u ekoture	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih resursa za uključivanje u ekoture	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u ekoture	142a
	Dizajniranje ekotura i poučnih staza	Izrada prijedloga ekotura	122d
		Odabir prikladnih ekotura	122e
		Tematizacija ekotura	122c
		Formiranje poučnih staza na rutama ekotura	122f
	Razvoj događanja i manifestacija vezanih uz prirodu, okoliš i zaštićena područja	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz prirodu, okoliš i zaštićena područja	123p
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata ekotura	131a
		Izrada vodiča o turističkim lokalitetima u zaštićenim područjima prirode	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u touring doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja	252a
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama	252g
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta za koje je utvrđena potreba	141c
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu ekotura	121e
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta (npr. virtualna realnost)	132c
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije	121f
Turistička infrastruktura i usluge		Razvoj i prilagodba smještaja potrebama touring posjetitelja	Prilagodba smještajne ponude potrebama touring posjetitelja
	Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu		214d
	Podrška uključivanju smještaja na seosko-turističkim imanjima u smještajnu ponudu		211c
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama touring posjetitelja	Prilagodba ugostiteljske ponude potrebama touring posjetitelja	241d
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c

		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g	
	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c	
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b	
		Izgradnja i uređenje parkinga i luka (gdje je utvrđena potreba)	271e	
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f	
	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama prema turističkim lokalitetima	271d	
	Uspostava i uređenje ulaza u nacionalne parkove	Podrška uspostavi novih ulaza u nacionalne parkove	121h	
		Podrška uređenju ulaza u nacionalne parkove	121h	
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f	
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b	
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b	
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju ponude kanjoninga	124a	
		Podrška razvoju kupališta u zaštićenim područjima prirode	124a	
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolici zaštićenih područja prirode	124b	
		Podrška razvoju fotosafari ponude u zaštićenim područjima prirode i njihovoj široj okolici	124a	
		Podrška razvoju sportsko-rekreacijskih sadržaja u okolici zaštićenih područja prirode	262a, 262b	
		Razvoj suvenirnica	436c	
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za touring posjetitelje	134a, 134b	
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c	
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d	
	Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju ekotura	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju ekotura	422a
		Izrada kataloga za ekoturizam	Izrada kataloga ekoturističke ponude lokaliteta i događaja	434a
			Izrada kataloga ekotura	434a
Izrada kataloga smještajne ponude			434b	
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za touring i ekoturizam	Edukacija lokalnih vodiča	521a	
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za touring i ekoturizam	521c	
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu ekotura	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu ekotura	334b	

Kulturne ture (Šibenik - Dalmatia CulTours)

Kulturne ture (Šibenik - Dalmatia CulTours) obuhvaća programe iz domene kulturnog turizma, uključujući povijesni, arheološki i etnoturizam, posjećivanje lokaliteta vezanih uz znamenite ljude i događaje te posjećivanje kulturnih ustanova. Glavni prostorni sadržaj u okviru ovoga proizvoda su tematizirane kulturne rute. Kulturne rute predstavljaju uređene rute koje povezuju lokalitete od kulturnoturističkog značaja: atrakcije (arheološke, etnološke, industrijsko-rudarske, lokalitete vezane uz povijesne ljude i događaje, druge vrijedne povijesne građevine, kulturne ustanove, poprišta kulturnih događaja), vidikovce i posjetiteljske centre (prezentacijske, interpretacijske, edukacijske i iskustvene), a dodatno mogu uključivati i odmorišta te lokalitete s dodatnim prikladnim i povezanim sadržajima (npr. suvenirnice). Kulturne se rute mogu formirati i unutar velikih arealnih lokaliteta kao što su vrijedne kulturno-povijesne cjeline naselja, veliki arheološki i etnološki lokaliteti, velike povijesne građevine itd. S obzirom na atrakcije koje povezuju, kulturne rute i mreže ruta mogu biti tematske (npr. arheološke, muzejske) i višetematske (ako spajaju lokalitete različitih tema).

Organizacijski oblici korištenja kulturnih ruta su unaprijed određene kulturne ture. One mogu biti samostalne i vođene. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turisti prate vodiče. Za ture, a posebice one samostalne, od ključnog je značenja razviti materijale koji će ih navoditi u kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči) i unaprijediti doživljaj (npr. inovativne i interaktivne tehnologije). Kulturne ture također mogu biti tematske kao i rute pri čemu se na višetematskim rutama mogu definirati različite tematske ture koje obuhvaćaju samo lokalitete jedne teme.

U kreiranju i dizajniranju kulturnih ruta i tura posebna bi se pažnja trebala posvetiti razvoju takvih ruta i tura koje će povezivati prirodne i kulturne lokalitete u svrhu prezentacije i interpretacije suživota čovjeka i prirode, odnosno adaptacije čovjeka okolišnim uvjetima kao i čovjekove prilagodbe okoliša kroz koju je formiran kulturni krajolik. Upravo su takvi krajolici komparativna prednost resursne osnove Šibensko-kninske županije za razvoj jedinstvene turističke ponude i predstavljaju holistički pristup prezentaciji kulturne baštine kao i zaštiti cjelokupne turističke resursne osnove.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja kulturne rute trebaju biti opremljene adekvatnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene staze, mostovi, rukohvati, ograde, navigacijske i sl.) uključujući i one s teškoćama u kretanju, infrastrukturom za korištenje lokaliteta (infrastruktura na vidikovcima i sl.) te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče i sl.). U kontekstu turističke valorizacije kulturnoturističkih lokaliteta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i rekonstrukciju turističkih resursa za koje je utvrđena potreba, kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja.

Tabl. 4. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Kulturne ture (Šibenik - Dalmatia CulTours)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u kulturne ture	Detaljna inventarizacija kulturnih resursa pogodnih za uključivanje u kulturne ture	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih kulturnih resursa za uključivanje u kulturne ture	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u kulturne ture	142a
	Dizajniranje kulturnih ruta i tura te poučnih staza	Izrada prijedloga kulturnih ruta	122a
		Odabir prikladnih ruta	122b
		Tematizacija kulturnih ruta	122c
		Izrada prijedloga kulturnih tura	122d
		Odabir prikladnih tura	122e
		Formiranje poučnih staza na kulturnim rutama	122f
	Razvoj kulturnih događanja i manifestacija	Podrška organizaciji kulturnih događanja i manifestacija	123r
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata kulturnih ruta i tura	131a
		Izrada vodiča o kulturnim lokalitetima	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u touring doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja	252a
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama	252g
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta za koje je utvrđena potreba	141c
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu tura	121e
		Izgradnja i opremanje posjetiteljskih, prezentacijskih, interpretacijskih i edukacijskih centara	132a
Razvoj inovativnih načina prezentacije kulturnih lokaliteta		132c	
Uvođenje standardne turističke signalizacije		121f	
Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama touring posjetitelja	Prilagodba smještajne ponude potrebama touring posjetitelja	221d
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama touring posjetitelja	Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g

	Prilagodba smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga (gdje je utvrđena potreba)	271e
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f
	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama prema turističkim lokalitetima	271d
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška prilagođavanju usluga kulturnih ustanova za uključivanje u ture	121g
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za touring posjetitelje	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
Razvoj kataloga ugostiteljske ponude		131d	
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju tura	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju tura	422a
	Izrada kataloga za kulturni turizam	Izrada kataloga kulturnoturističke ponude lokaliteta i događaja	434a
		Izrada kataloga kulturnih tura	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za touring turizam	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za kulturni turizam	521c
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za touring turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu tura	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu tura	334b

Nautičko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Nautical Experience)

Nautički turizam Šibensko-kninske županije iznimno visoko kotira na turističkom tržištu Republike Hrvatske i Mediterana zbog atraktivnog morskog arhipelaga, visokokvalitetne nautičke usluge te kvalitetne povezanosti luka s centrima kopnene turističke ponude. Iako je ova vrsta turizma već razvijena, još uvijek postoje značajni potencijali. Stoga je ovaj turistički proizvod formiran kao podrška razvoju nove i daljnjem razvoju postojeće nautičkoturističke ponude u Šibensko-kninskoj županiji.

Glavni je cilj programa razvoja ovog proizvoda daljnje unaprjeđenje ponude nautičkog turizma uzimajući u obzir održive okolišne prakse i prilagođavanje turističkom tržištu uz kontinuirano povećanje kvalitete usluga. Uz to, ukoliko se pokaže potrebnim, predviđena su i ulaganja u razvoj novih luka nautičkog turizma (što je posebno relevantno za šibenske otoke) kao i povećanje broja vezova koji predstavljaju glavne prostorne sadržaje ove vrste turizma. Generalni oblici korištenja ovog proizvoda omogućuju širok spektar uz more vezanih aktivnosti prema željama i interesima turista nautičara. Kako bi se unaprijedio događaj i turiste usmjerilo na turističku ponudu, moguće je dizajnirati trase kretanja plovila koje bi obuhvatile atraktivne marinske i priobalne lokalitete. Pritom je važno razviti materijale koji će turiste navoditi u njihovu kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči) i unaprijediti doživljaj (npr. atraktivne, interaktivne tehnologije, mobilne aplikacije i sl.). S obzirom na atrakcije, takve dizajnirane trase mogu biti tematske (npr. geomorfološke, kulturno-povijesne, podvodnoarheološke, ronilačke) i višetematske (ako spajaju lokalitete različitih tema). U dizajniranju trasa posebna bi se pažnja trebala posvetiti povezivanju prirodne i kulturne komponente lokaliteta u svrhu interpretacije i prezentacije suživota čovjeka i obalnog i morskog okoliša, s posebnim naglaskom na otoke (npr. Kornati).

S obzirom da nautički turizam predstavlja selektivni oblik koji vremenom odvijanja nije sasvim usklađen s vremenom odvijanja tradicionalnog kupališnog turizma, ključno je za ovaj proizvod osigurati unaprjeđenje doživljaja, diversificiranu ponudu kvalitetnih dodatnih i specijaliziranih usluga u lukama nautičkog turizma i njihovoj neposrednoj blizini (npr. iznajmljivanje plovila, servis i sl.) kao i dodatnu turističku ponudu (shopping, luksuzni resorti...) koja uključuje i razvoj događaja na moru i obali (poput regata, festivala na moru itd.). Na taj način bi ovaj proizvod mogao biti jedan od važnijih čimbenika produljenja turističke sezone.

Ovaj proizvod pruža i velike mogućnosti kombiniranja s drugim turističkim proizvodima, prije svega onima koji se pružaju u destinacijama s lukama nautičkog turizma. Stoga se u okviru njega podržava razvoj ponude kajakarenja, turističkog ronjenja i ronilačkih centara te luksuznoturističke i kulturnoturističke ponude i posjećivanja zaštićenih područja prirode.

Tabl. 5. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Nautičko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Nautical Experience)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija nautički zanimljivih lokaliteta i trasa	Detaljna inventarizacija lokacija potencijalno pogodnih za uspostavu luka nautičkog turizma	111b	
		Detaljna inventarizacija lokacija i trasa potencijalno pogodnih za nautičkoturističke rute i lokalitete	111b	
		Evaluacija pogodnosti lokacija za smještaj luka nautičkog turizma	112b	
		Evaluacija pogodnosti lokacija i trasa smještaj nautičkoturističkih ruta	112b	
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokacija pogodnih za smještaj luka nautičkog turizma	142a	
	Unaprjeđenje sustava luka nautičkog turizma	Izgradnja novih te unaprjeđenje postojećih luka nautičkog turizma	255a	
		Infrastrukturno opremanje i modernizacija luka nautičkog turizma	255b	
		Povećanje broja vezova u lukama nautičkog turizma i lukama otvorenim za javni promet	255c	
		Opremanje i nadzor luka nautičkog turizma uređajima i opremom za zaštitu mora od onečišćenja	283d	
		Podrška izgradnji, unaprjeđenju i opremanju luka nautičkog turizma u zaštićenim područjima	255d	
		Podrška lukama nautičkog turizma u postizanju kvalitete radi dobivanja oznake kvalitete	293a, 293b	
	Razvoj manifestacija vezanih uz nautičke aktivnosti	Podrška organizaciji regata, festivala na moru i drugih manifestacija vezanim uz nautičke aktivnosti	123p	
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karte luka nautičkog turizma te lokaliteta pogodnih za posjete nautičara	131a	
		Izrada vodiča za nautičke turiste	131b	
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
	Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za nautičare	Podrška razvoju usluga proizvodnje i prodaje plovila	125b, 125d
			Podrška uvođenju usluge iznajmljivanja plovila gdje je utvrđena potreba	125b, 125d
Uvođenje standarda visoke kvalitete plovila za iznajmljivanje			541b	
Podrška razvoju usluga održavanja i popravka plovila			125b, 125d	
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama nautičkih turista		Podrška smještanju ugostiteljskih subjekata u neposrednoj okolini luka nautičkog turizma	125e	
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomске ponude u ugostiteljsku ponudu	241g	

Prometna infrastruktura	Osiguravanje sigurnosti u plovidbi	Uređenje i unaprjeđenje infrastrukture za prometnu signalizaciju na moru	274c
		Jačanje kapaciteta pomorske policije	573h
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Podrška razvoju zabavnih i sportsko-rekreacijskih sadržaja u neposrednoj okolici luka nautičkog turizma	125c
		Podrška razvoju shopping ponude u neposrednoj okolici luka nautičkog turizma	125c
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju ponude kajakarenja u okolici luka nautičkog turizma	124a
		Podrška razvoju luksuznoturističke ponude u okolici luka nautičkog turizma	124a
		Podrška razvoju ponude turističkog ronjenja i ronilačkih centara u okolici luka nautičkog turizma	124b
		Podrška razvoju kulturnoturističke ponude u okolici luka nautičkog turizma	124a
	Korisnička podrška	Razvoj turističkih infocentara u lukama nautičkog turizma	571b
		Razvoj sustava pogodnosti za nautičke turiste	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi nautičkog turizma	Podrška sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi nautičkog turizma	433c
		Podrška organizaciji manifestacija posvećenim promidžbi nautičkog turizma	433a
	Izgradnja webservisa za promidžbu nautičkoturističke ponude	Izgradnja webservisa za promidžbu nautičkoturističke ponude	422a
	Izrada kataloga za nautički turizam	Izrada kataloga s lokalitetima i trasama pogodnim za posjete nautičkih turista	434a
Izrada kataloga s lukama nautičkog turizma		434a	
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za nautički turizam	Edukacija skipera	521b
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za nautički turizam	521c
		Edukacija i usavršavanje zaposlenika luka nautičkog turizma	521d

Cikloture (Šibenik - Dalmatia CycloTours)

Cikloture (Šibenik - Dalmatia CycloTours) je turistički proizvod koji obuhvaća turističku ponudu iz domene cikloturizma. Taj oblik turizma postiže sve značajnu ulogu u kontekstu razvoja segmenta aktivnog odmora te slovi kao važan selektivni oblik turizma koji potiče diversifikaciju turističke ponude. Šibensko-kninska županija ima izvanredne uvjete za razvoj cikloturističke ponude te su *Cikloture (Šibenik - Dalmatia CycloTours)* definirane kao jedan od primarnih proizvoda koji obuhvaća razvoj cikloturističkih ruta i tura te s njima povezanih elemenata turističke ponude. Glavni prostorni sadržaj u okviru ovog proizvoda su tematizirane biciklističke rute koje povezuju lokalitete od turističkog značaja čime se potiče njihova valorizacija. Cikloturističke rute se mogu formirati na već prilagođenoj prometnoj infrastrukturi (asfaltirane i makadamske ceste, postojeće biciklističke staze) ili bez nje čime se valorizira *mountain bike* oblik cikloturizma. Cjelokupan prostor Šibensko-kninske županije atraktivan je za razvoj cikloturizma, a posebice se ističu dužobalne rute s atraktivnom vizurom morskog arhipelaga. S obzirom na atrakcije koje povezuju, cikloturističke rute i mreže ruta mogu biti tematske i višetematske (ako spajaju lokalitete različitih tema).

Organizacijski oblici korištenja cikloturističkih ruta su unaprijed određene cikloturističke ture. One mogu biti samostalne ili vođene. Samostalne cikloturističke ture podrazumijevaju samostalno biciklističko kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turisti prate ciklovodiče. Za ture, posebice one samostalne, potrebno je razviti materijale koji će turiste navoditi u prostoru (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči, mobilne aplikacije) i unaprijediti doživljaj (npr. inovativne i interaktivne tehnologije). Cikloturističke ture mogu biti tematske i višetematske te se razlikuju po oblicima valorizacije dostupnih lokaliteta.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja, cikloturističke rute trebaju biti opremljene adekvatnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene staze, mostovi, navigacijske karte, signalizacija i sl.), infrastrukturom za korištenje lokaliteta te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče i sl.). U kontekstu turističke valorizacije lokaliteta uključenih u cikloturističke rute od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu turističkih resursa za koje je utvrđena potreba, kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja. Cikloturistička ponuda može se značajno unaprijediti razvojem prilagođenih smještajnih i ugostiteljskih objekata te uređenjem odmorišnih točaka namijenjenih odmoru biciklista/cikloturista. Kao posebna mogućnost implementacije u cikloturističku ponudu ističe se razvoj kupališta u blizini cikloturističkih ruta, a važnu stavku mogu činiti kulturne i ekoture na biciklima.

Tabl. 6. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Cikloture (Šibenik - Dalmatia CycloTours)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u cikloturističke rute	Detaljna inventarizacija prirodnih i kulturnih resursa pogodnih za uključivanje u cikloturističke rute	111b	
		Evaluacija pogodnosti prirodnih i kulturnih resursa za uključivanje u cikloturističke rute	112b	
	Dizajniranje cikloturističkih ruta i poučnih staza	Izrada prijedloga cikloturističkih ruta	122a	
		Odabir prikladnih cikloturističkih ruta	122b	
		Tematizacija cikloturističkih ruta	122c	
		Formiranje poučnih staza na cikloturističkim rutama	122f	
	Razvoj cikloturističkih događanja i manifestacija	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz cikloturizam i biciklizam	123p	
	Razvoj materijala za cikloturiste	Izrada karata cikloturističkih ruta	131a	
		Izrada vodiča o lokalitetima na cikloturističkim rutama	131b	
		Uvođenje inovativnih tehnologija u cyclotouring doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a	
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja infrastrukture za kretanje cikloturista	253b	
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta na cikloturističkim rutama za koje je utvrđena potreba	141c	
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b	
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu cikloturističkih ruta	121e	
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta na cikloturističkim rutama	132c	
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije na cikloturističkim rutama	121f	
	Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za cikloturiste	Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja i servisiranja bicikala te opskrbe za cikloturiste	125d
			Podrška uvođenju usluga servisiranja i iznajmljivanja bicikala te opskrbe cikloturista na definiranim lokacijama	125b
Razvoj i prilagodba smještaja potrebama cikloturista		Prilagodba smještajne ponude potrebama cikloturista	221d	
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d	
		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c	
		Prilagodba ugostiteljske ponude potrebama cikloturista	241d	

	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama cikloturista	Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga za cikloturiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)	271e
	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na cikloturističkim rutama	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na cikloturističkim rutama prema turističkim lokalitetima	271d
	Osiguravanje sigurnosti na cikloturističkim rutama	Razvoj sigurnih rješenja za lokacije gdje se cikloturističke rute križaju s prometnicama	274a
		Uvođenje adekvatne prometne signalizacije na prometnicama radi povećanja sigurnosti cikloturista	274b
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju kupališta u blizini cikloturističkih ruta	124a
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za cikloturiste	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
Razvoj kataloga ugostiteljske ponude		131d	
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju cikloturističkih ruta	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju cikloturističkih ruta	422a
	Izrada kataloga za cikloturizam	Izrada kataloga cikloturističkih ruta	434a
		Izrada kataloga lokaliteta na cikloturističkim rutama	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
	Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi cikloturizma	Podrška sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi cikloturizma	433c
Podrška organizaciji manifestacija posvećenim promidžbi cikloturizma		433a	
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za cikloturizam	Edukacija lokalnih ciklovodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za cikloturizam	521c
		Edukacija smještajno-ugostiteljskih djelatnika za pružanje usluga cikloturistima	521d
		Edukacija pružatelja servisnih i najamnih usluga cikloturistima o njihovim potrebama i preferencijama	521d
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za cikloturističku ponudu	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za cikloturističku ponudu	334b

Agroturizam (Šibenik - Dalmatia Agrolife Experience)

Zaobalje Šibensko-kninske županije turistima pruža sasvim drugačije turističko iskustvo od tradicionalnog proizvoda *sunca i mora*, upotpunjeno autentičnom krajobraznom i arhitektonskom vizurom Dalmatinske zagore. Specifičan način života unutrašnjosti Dalmacije svakako je atraktivan turistima čiji interesi zadiru u etnološke, kulturno-povijesne i ruralne aspekte turizma. Poseban doživljaj ruralnog iskustva zaobalja Šibensko-kninske županije omogućit će se kroz usmjeren razvoj specifičnog turističkog proizvoda *Agroturizam (Šibenik - Dalmatia Agrolife Experience)*. Glavni prostorni sadržaj ovog proizvoda orijentiran je na seoskoturistička imanja koja potencijalno mogu pružiti različite organizacijske oblike turističke valorizacije. Valorizacija može biti orijentirana na ponudu u okviru seoskoturističkih imanja te na ponudu okolnog ruralnog prostora, a svakako ju može upotpuniti konjičko razgledavanje prirodnih i kulturnih atrakcija u blizini. Ruralno iskustvo upotpunjuje svoju ponudu razvojem autentične lokalne enogastronomске ponude te etnološkim prikazima običaja i lokalnih obrta.

Glavni cilj programa razvoja ovog proizvoda je razvoj i unaprjeđenje ponude agroturizma i ruralnog turizma uzimajući u obzir održive okolišne prakse i prilagođavanje turističkom tržištu uz kontinuirano povećanje kvalitete usluga. Postojeći kapaciteti na seoskoturističkim imanjima vrlo su mali, stoga su predviđena i ulaganja u razvoj novih smještajnih oblika te povećanje njihova kapaciteta i kvalitete usluga. Organizacijski oblici korištenja ovog proizvoda mogu biti sudjelovanje u agrarnim djelatnostima i tematske ture konjičkog razgledavanja (samostalne ili u pratnji lokalnih vodiča). One mogu povezati lokalitete od kulturnog, ekološkog ili etnološkog značaja, stoga se dijele na tematske ili višetematske ture. Sudjelovanje u agrarnim djelatnostima lokalnih poljoprivrednika zasigurno prikazuje način života lokalnog stanovništva te se na taj način pruža potpuno ruralno iskustvo zaobalja Šibensko-kninske županije.

Ovaj turistički proizvod najbolje se integrira sa smještajno-ugostiteljskom ponudom na seoskoturističkim imanjima jer direktno pruža seoski (ruralni) doživljaj. Pritom je potrebno integrirati lokalnu enogastronomsku ponudu te različite inovativne načine razgledavanja i istraživanja ruralnih krajeva (npr. konjičko razgledavanje). Turistička aktivnost u ruralnim krajevima omogućuje implementaciju širokog spektra ostalih turističkih proizvoda i aktivnosti od kojih valja spomenuti cikloturizam, lovni i ribolovni turizam, birdwatching, planinarski turizam, zimski turizam te fotosafari i aeropanoramsku ponudu. Moguće je implementirati različite ture od kojih valja spomenuti kulturne, ekoture i cikloture.

Tabl. 7. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Agroturizam (Šibenik - Dalmatia Agrolife Experience)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Izrada baze seoskih imanja s turističkom ponudom seoskog iskustva	Izrada baze seoskih imanja s turističkom ponudom seoskog iskustva	111b
		Tematizacija seoskih imanja s turističkom ponudom seoskog iskustva	126c
	Podrška seoskim imanjima u razvoju turističke ponude seoskog iskustva	Podrška razvoju turističke ponude seoskog iskustva na seoskoturističkim imanjima	123b
		Podrška razvoju ponude konjičkog razgledavanja okolnih krajolika	123g
		Podrška povećanju smještajnih kapaciteta na seoskoturističkim imanjima	213b
		Podrška razvoju autentične lokalne enogastronomske ponude na seoskoturističkim imanjima	241g
		Podrška razvoju redovitih događanja na godišnjoj razini na seoskoturističkim imanjima	???l
	Razvoj događanja i manifestacija na selu	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz kulturu života, rada, odmora i zabave na selu	123p
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata krajolika za konjičko razgledavanje	131a
		Izrada vodiča o seoskom iskustvu i rutama za konjičko razgledavanje krajolika	131b
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja krajolika za konjičko razgledavanje	Uređivanje ruta za konjičko razgledavanje	252e
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta	132c
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije na rutama za konjičko razgledavanje	121f
Turistička infrastruktura i usluge	Podrška prilagodbi infrastrukture seoskoturističkih imanja za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi infrastrukture seoskoturističkih imanja za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama prema seoskoturističkim imanjima	271d
Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete ponude seoskoturističkih imanja	Uvođenje sustava kategorizacije seoskoturističkih imanja prema kvaliteti usluge i prostora	542a
		Verifikacija kategorizacije seoskoturističkih imanja na godišnjoj razini	542b
	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Podrška razvoju dodatnih aktivnosti	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b

	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju cikloturističkih ruta u okolici seoskoturističkih imanja	124a
		Podrška razvoju fotosafari ponude u široj okolici seoskoturističkih imanja	124a
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolici seoskoturističkih imanja	124b
		Podrška razvoju avanturističke ponude u okolici seoskoturističkih imanja	124b
		Podrška razvoju lovnoturističke ponude u okolici seoskoturističkih imanja	124a
		Podrška razvoju ponude turističkog ribolova u okolici seoskoturističkih imanja	124a
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za posjetitelje seoskoturističkih imanja	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
Promocija i prodaja	Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi seoskog turizma	Podrška sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi seoskog turizma	433c
		Podrška organizaciji manifestacija posvećenim promidžbi seoskog turizma	433a
	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju seoskog iskustva	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju seoskog iskustva	422a
	Izrada kataloga seoskoturističke ponude	Izrada kataloga ponude seoskoturističkih imanja	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za seoski turizam	Edukacija vlasnika i zaposlenika seoskoturističkih imanja o preferencijama i potrebama seoskoturističkih posjetitelja	521d
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za seoski turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu seoskoturističkih aranžmana	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu seoskoturističkih aranžmana	334b

Okusi Dalmacije (Taste of Šibenik - Dalmatia)

Specifična dalmatinska kuhinja predstavlja neizostavan dio ukupne turističke ponude, kao samostalan turistički proizvod, ali i kao glavni potporni element gotovo svih drugih turističkih proizvoda. Razvojem ovog proizvoda nastoji se turistički valorizirati posebnost bogate enogastronomske ponude Šibensko-kninske županije koja predstavlja iznimno vrijedan kulturni resurs koji bi se uz adekvatnu promociju i plasman u lokalnim ugostiteljskim, ali i trgovačkim subjektima mogao pretvoriti u jednu od najznačajnijih turističkih atrakcija Šibensko-kninske županije. Osnovni prostorni sadržaji ovog proizvoda su tematizirane enogastronomske rute i ugostiteljski objekti. Ugostiteljski objekti pružaju usluge hrane i pića te su kao takvi temelj razvoja enogastroturizma u županiji. Enogastrorute predstavljaju uređene rute koje povezuju ugostiteljske objekte, ali i lokalitete od općeg turističkog značaja koje mogu nadopuniti osnovnu enogastronomsku ponudu (prirodne, kulturno-povijesne i etnološke atrakcije).

Organizacijski oblici korištenja enogastronomskih ruta i lokaliteta predstavljaju uređene ugostiteljske objekte i enogastronomske ture. Ugostiteljski objekti kao što su restorani i vinarije mogu implementirati tradicionalna lokalna jela i piće u svoju ponudu te na takav način diversificirati uobičajenu enogastronomsku ponudu dok bi korištenje lokalnih prehrambenih proizvoda omogućilo turistima potpuno enogastronomski doživljaj Dalmacije i šibenskog kraja. Enogastronomske ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja te posjećivanje ugostiteljskih objekata uklopljenih u turu. Ture mogu biti i vođene od strane stručnih enogastroturističkih vodiča. Radi valorizacije tura i enogastronomske ponude u ugostiteljskim objektima potrebno je razviti materijale koji će turiste navoditi u kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju jela i pića (npr. tiskano vodiči) i unaprijediti doživljaj. Enogastroture i ugostiteljski objekti mogu biti tematizirani prema različitim obilježjima (tematske i višetematske ture).

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja enogastroponude potrebno je prilagoditi i razviti infrastrukturu za kretanje turista (signalizacija u gradovima, razvoj vinskih i gastrocesta i sl.) uključujući i one s teškoćama u kretanju, infrastrukturu za korištenje lokaliteta te infrastrukturu za prezentaciju. U kontekstu turističke valorizacije objekata i ruta potrebno je osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i adaptaciju ugostiteljskih objekata.

Enogastronomsku ponudu moguće je implementirati u sve definirane turističke proizvode, no potrebno ju je prilagoditi specifičnim skupinama turista u okviru ostalih turističkih proizvoda. Pritom je važno diversificirati ponudu, implementirati lokalne prehrambene proizvode, oživjeti tradicionalne recepte i načine priprema te ih implementirati u oblikovanu cjelinu pod proizvodom *Okusi Dalmacije (Taste of Šibenik - Dalmatia)*. Posebnu pozornost treba pridodati razvoju enogastronomske ponude na seoskoturističkim imanjima u kojima se ostvaruje najveći potencijal implementacije aktivnog odmora, gastronomske ponude i agroturističkog smještaja. Razvoj takvog modela osim proširenja i unaprjeđenja turističke ponude, omogućio bi i socioekonomski razvoj ruralnih predjela Šibensko-kninske županije. Posebnu mogućnost promociji ovog proizvoda imaju enogastromanifestacije koje bi uputile turiste prema različitim enogastrodestinacijama u okviru Šibensko-kninske županije.

Treba spomenuti kako je u sklopu ovog proizvoda predviđen i razvoj posebnog modaliteta enogastroturizma – gourmet. Razvoj se takvog proizvoda temelji na već sada prepoznatljivim

restoranima i vinarijama u nacionalnim i nadnacionalnim okvirima, a prepoznat je i u nacionalnoj strategiji razvoja turizma. Privlačenje turista motiviranih gourmet ponudom dalo bi dodatni zamah razvoju drugih ugostiteljskih subjekata koji mogu razviti gurmansku ponudu i tako ojačati prepoznatljivost Šibensko-kninske županije na turističkoj karti svijeta.

Tabl. 8. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Okusi Dalmacije (Taste of Šibenik – Dalmatia)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta i događanja za uključivanje u enogastronomske ture	Detaljna inventarizacija lokaliteta i događanja pogodnih za uključivanje u enogastronomske ture	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta i događanja za uključivanje u enogastronomske ture	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u enogastronomske ture	142a
	Dizajniranje enogastronomskih tura	Izrada prijedloga enogastronomskih tura	122d
		Odabir enogastronomskih tura	122e
		Tematizacija enogastronomskih tura	122c
		Formiranje poučnih staza na enogastronomskim rutama	122f
	Podrška u razvoju enogastroturističke ponude	Identifikacija i turistička evaluacija tradicionalnih lokalnih jela i pića	111b, 112b
		Podrška razvoju ponude identificiranih tradicionalnih lokalnih jela i pića u enogastronomskoj ponudi	123c
		Podrška razvoju i odvijanju redovitih enogastronomskih događanja na godišnjoj razini na seoskoturističkim imanjima i vinarijama	123r
		Podrška razvoju drugih enogastroturističkih sadržaja (npr. gastroakademije...)	123o
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata enogastrotura	131a
		Izrada vodiča o enogastronomskim lokalitetima	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u touring doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja	252a
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama	252g
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta za koje je utvrđena potreba	141c
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu tura	121e

		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije enogastromskih lokaliteta	132c
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije	121f
Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama enogastroturista	Prilagodba smještajne ponude potrebama enogastroturista	221d
		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c
		Podrška povećanju smještajnih kapaciteta na seoskoturističkim imanjima i vinarijama	213b
	Podrška prilagodbi smještajnih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga (gdje je utvrđena potreba)	271e
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška prilagođavanju usluga relevantnih kulturnih ustanova za uključivanje u enogastroture	122i
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za enogastroturiste	134a, 134b
Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme		131c	
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju enogastrotura	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju enogastrotura	422a
	Izrada kataloga za enogastroturizam	Izrada kataloga enogastroturističke ponude lokaliteta i događaja	434a
		Izrada kataloga enogastrotura	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za enogastroturizam	Edukacija lokalnih enogastrovodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za enogastroturizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za enogastroturističku ponudu	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za enogastroturističku ponudu	334b

Kamping turizam (Šibenik - Dalmatia Camping)

Šibensko-kninska županija ima povoljne predispozicije za razvoj kamping smještaja, posebice u pirovačko-murterskoj regiji, međutim potrebno je opću kamping ponudu diversificirati i unaprijediti kako bi postala visokokonkurentna na nacionalnom turističkom tržištu. Turisti orijentirani na kamping smještaj imaju razvijenu ekološku svijest, u usporedbi s ostalim turistima više valoriziraju i cijene očuvanost prirode i njenih turističkih resursa i atrakcija te se unutar destinacije bave različitim turističkim aktivnostima u prirodi (aktivan odmor, avanturizam, cikloturizam i dr.). Osnovni prostorni sadržaj ovog proizvoda su turistički kampovi i prostor u njihovoj blizini. Kao takav, *Kamping turizam (Šibenik - Dalmatia Camping)* predstavlja potporni oblik drugim turističkim proizvodima jer nema vlastiti organizacijski oblik turističke valorizacije nego se oslanja na ostalu turističku ponudu. Kamping turizam potrebno je stoga oplemeniti razvojem sportsko-rekreacijskih sadržaja te informacijskih centara gdje bi se turistima omogućilo pružanje informacija o svim dostupnim oblicima turističke ponude u blizini. Najbolja integracija kamping turizma očituje se u povezivanju ponude različitih avanturističkih aktivnosti (kanjoning, kajakarenje, rafting, kanuing) te aktivnosti iz domene cikloturizma, kupališnog turizma i dr. Ponudu može nadopuniti razvoj aeropanoramske ponude te razvoj šetnica i pješačkih staza čime bi se valorizirale okolne prirodne i kulturne atrakcije. Kao potpora aktivnostima kamping turista potrebno je razviti usluge prodaje i iznajmljivanja izletničke, biciklističke i druge opreme. Suvremena turistička potražnja zahtijeva tematizaciju i diversifikaciju kamping ponude zbog čega je potrebno unaprijediti i diversificirati usluge te ih prilagoditi različitim specifičnim skupinama turista (dobar primjer je otok Obonjan na kojem se razvija tzv. glamping turizam).

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja prostora oko kampirališta potrebno je izgraditi adekvatnu infrastrukturu za kretanje turista uključujući i osoba s posebnim potrebama, infrastrukturu za prezentaciju i interpretaciju turističkih atrakcija te infrastrukturu za korištenje lokaliteta. U kontekstu turističke valorizacije obližnjih lokaliteta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i rekonstrukciju turističkih resursa za koje je utvrđena potreba, kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja.

Tabl. 9. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Kamping turizam (Šibenik - Dalmatia Camping)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija postojećih i potencijalnih kampirališta	Detaljna inventarizacija postojećih i potencijalnih kampirališta	111b	
		Evaluacija pogodnosti potencijalnih kampirališta	112b	
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokacija pogodnih za smještaj kampirališta	142a	
	Opremanje postojećih i razvoj novih kampirališta u klasterima u kojima je utvrđena potreba	Podrška u legislativnom smislu u razvoju novih kampirališta	256a	
		Podrška pri izgradnji novih kampirališta (uključujući kampove u okviru seoskoturističkih imanja)	213c	
		Podrška u opremanju kampirališta	256b	
		Tematizacija kampirališta	221d	
	Razvoj materijala za kamping turiste	Izrada karata kampirališta i okolnog prostora s turističkom ponudom	131a	
		Izrada vodiča o turističkoj ponudi prostora oko kampirališta	131b	
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
	Osiguravanje mogućnosti turističkog korištenja prostora oko kampirališta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama	252a, 252g	
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta u okolici kampirališta za koje je utvrđena potreba	141c	
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b	
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u okolici kampirališta	121e	
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara u okolici kampirališta	132a	
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta u okolici kampirališta	132c	
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije	121f	
		Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za kamping turiste	Podrška smještaju usluga prodaje i iznajmljivanja kamping opreme turistima
	Podrška smještaju usluga prodaje i iznajmljivanja izletničke i druge opreme kamping turistima			125b, 125d
	Podrška smještaju usluga prodaje i iznajmljivanja bicikala i biciklističke opreme kamping turistima			125b, 125d
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama kamping turista	Prilagodba ugostiteljske ponude potrebama touring posjetitelja		241d	
	Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima		231c	
	Podrška uvođenju lokalne enogastronomске ponude u ugostiteljsku ponudu		241g	

Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Podrška u organizaciji prijevoza kamping turista od prijevoznih terminala do kampirališta	272h
	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnim ulazima u županiju prema kampovima	271d
Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete ponude kampirališta	Uvođenje sustava kategorizacije kampirališta prema kvaliteti usluge i prostora	542a
		Verifikacija kategorizacije kampirališta na godišnjoj razini	542b
	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Podrška razvoju sportsko-rekreacijskih sadržaja	262a, 262b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju pješačkih staza u okolini kampirališta	261b, 261c
		Podrška razvoju ponude kanjoninga u okolini kampirališta	124a
		Podrška razvoju kajakarenja, raftinga i kanuinga u okolini kampirališta	124a, 124b
		Podrška razvoju fotosafari ponude u široj okolini kampirališta	124a
		Podrška razvoju biciklističkih ruta u okolini kampirališta	124a
		Podrška razvoju kupališne infrastrukture u okolini kampirališta smještenih u priobalju	124a
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolini kampirališta	124b
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za kamping turiste	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kampirališta	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kampirališta	422a
	Izrada kataloga za kamping turizam	Izrada kataloga kampirališta	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za kamping turizam	Edukacija iznajmljivača kamping smještaja	534c
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za kamping turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za kamping ponudu	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za kamping ponudu	334b

Otočno iskustvo (Šibenik - Dalmatia Island Experience)

Brojnost i atraktivnost otočja Šibensko-kninske županije pruža velik potencijal za razvoj otočne turističke ponude. Relativna prometna izoliranost uvjetovala je poseban socioekonomski razvoj otočnih naselja u kojima je moguće doživjeti posebno otočno turističko iskustvo, atraktivno turistima čiji interesi zadiru u etnološke, kulturno-povijesne i ruralne aspekte turizma. Radi unaprjeđenja turističke valorizacije šibenskih otoka definiran je proizvod *Otočno iskustvo (Šibenik - Dalmatia Island Experience)* kao skup doživljaja, aktivnosti i turističke ponude otočja Šibensko-kninske županije. Glavni prostorni sadržaj ovog proizvoda orijentiran je na otočna domaćinstva koja potencijalno mogu pružiti različite organizacijske oblike turističke valorizacije, s ciljem stvaranja posebnog otočnog doživljaja turistima korisnicima ovog proizvoda. Kako bi se turistima omogućio potpun otočni turistički doživljaj potrebno je integrirati sve moguće aspekte turističke ponude otoka s naglaskom na smještaj u domaćinstvima uz implementaciju lokalne enogastronomije.

Glavni cilj programa razvoja ovog proizvoda je razvoj i unaprjeđenje turističke ponude otoka uzimajući u obzir održive okolišne prakse i prilagođavanje turističkom tržištu uz kontinuirano povećanje kvaliteta usluga. Postojeći kapaciteti na otocima vrlo su mali, stoga su predviđena i ulaganja u razvoj novih smještajnih oblika (naglasak na otočna domaćinstva) te povećanje njihovih kapaciteta i kvalitete usluga. Organizacijski oblici korištenja ovog proizvoda mogu biti sudjelovanje u ribarskim i agrarnim djelatnostima, korištenje različitih tura, ali i osnovno uživanje u *suncu i moru*. U kontekstu turističke valorizacije otočnih lokaliteta, od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i rekonstrukciju turističkih resursa za koje je utvrđena potreba, kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja. Važno je razviti i prikladne materijale za posjetitelje koji će ih navoditi u kretanju (npr. karte otoka i okolnog akvatorija), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodič otočne turističke ponude) i unaprijediti doživljaj. Dodatni turistički proizvodi koji mogu oplemeniti razvoj proizvoda su cikloturizam, fotosafari, aeropanoramsko razgledavanje te poseban oblik turizma – retreat turizam, koji naglašava spiritualni odmor u kontekstu zdravstvenog turizma. S obzirom na nisku mobilnost turista unutar destinacije, potrebno je podržati smještaj rent-a-boat usluge čime bi se potaknula valorizacija okolnih otočnih resursa jer je trenutni sustav trajektnog i brodskog prijevoza nedostatan.

Tabl. 10. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Otočno iskustvo (Šibenik - Dalmatia Island Experience)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Izrada baze otočnih domaćinstava s turističkom ponudom otočnog iskustva	Izrada baze domaćinstava s turističkom ponudom otočnog iskustva	111b
		Tematizacija domaćinstava s turističkom ponudom otočnog iskustva	126c
	Podrška otočnim domaćinstvima u razvoju turističke ponude otočnog iskustva	Podrška razvoju turističke ponude otočnog iskustva u otočnim domaćinstvima	123b
		Podrška povećanju smještajnih kapaciteta u turističkim otočnim domaćinstvima	213d
		Podrška razvoju autentične lokalne enogastronomske ponude u turističkim otočnim domaćinstvima	241g
		Podrška razvoju redovitih događanja na godišnjoj razini u turističkim otočnim domaćinstvima	123r
	Razvoj događanja i manifestacija na otocima	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz kulturu života, rada, odmora i zabave na otocima	123p
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata otoka i okolnog ribolovnog akvatorija	131a
		Izrada vodiča o otočnom iskustvu	131b
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Turistička infrastruktura i usluge	Podrška prilagodbi infrastrukture turističkih otočnih domaćinstava za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi infrastrukture turističkih otočnih domaćinstava za pristup osoba s posebnim potrebama
Podrška smještaju rent-a-boat usluga na otocima		Podrška smještaju rent-a-boat usluga na otocima	273c
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Osiguravanje plovne veze do naselja s turističkim otočnim domaćinstvima	272f
Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete ponude turističkih otočnih domaćinstava	Uvođenje sustava kategorizacije turističkih otočnih domaćinstava prema kvaliteti usluge i prostora	542a
		Verifikacija kategorizacije turističkih otočnih domaćinstava na godišnjoj razini	542b
	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Podrška razvoju dodatnih aktivnosti	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju cikloturističkih ruta u okolici turističkih otočnih domaćinstava	124a
		Podrška razvoju fotosafari ponude na otocima	124a
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude na otocima	124b
		Podrška razvoju ponude retreat turizma na otocima	124a

		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za posjetitelje seoskoturističkih imanja	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
Promocija i prodaja	Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi ruralnog i otočnog turizma	Podrška sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi ruralnog i otočnog turizma	433c
		Podrška organizaciji manifestacija posvećenim promidžbi ruralnog i otočnog turizma	433a
	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju otočnog iskustva	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju otočnog iskustva	422a
	Izrada kataloga turističke ponude otočnog iskustva	Izrada kataloga ponude turističkih otočnih domaćinstava	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za otočni turizam	Edukacija vlasnika i zaposlenika turističkih otočnih domaćinstava o preferencijama i potrebama posjetitelja zainteresiranih za otočno iskustvo	521d
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za otočni turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu turističkih aranžmana otočnog iskustva	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu turističkih aranžmana otočnog iskustva	334b

Avanturizam (Šibenik - Dalmatia Avantourism)

Sukladno globalnim turističkim trendovima koji ukazuju na porast aktivnosti turista u destinacijama i veći interes među turistima za avanturističke i sportske aktivnosti, razvijen je turistički proizvod *Avanturizam (Šibenik - Dalmatia Avantourism)* koji obuhvaća različite avanturističko-sportske aktivnosti poput kanuinga, kanjoninga, raftinga, kajakinga, ribolova, paraglajdinga i sl. Turistički proizvod *Avanturizam (Šibenik - Dalmatia Avantourism)* organiziran je kao modularni proizvod u kojem turisti mogu sami kreirati svoj proizvod prema vlastitim preferencijama. Različiti modaliteti *Avanturizma (Šibenik - Dalmatia Avantourism)* omogućuju veću tržišnu prilagodbu, ali i veće zadovoljstvo turista jer upravo oni samostalno određuju karakteristike ovog proizvoda i prilagođavaju ga svojim željama. Kako bi se podupro razvoj *Avanturizma (Šibenik - Dalmatia Avantourism)*, potrebno je izgraditi i unaprijediti prateću infrastrukturu potrebnu za izravno turističko korištenje lokaliteta, razviti sustav odmorišnih točaka te cikloturističkih i pješačkih staza, ali i razvoj usluga iznajmljivanja i servisiranja opreme avanturističkim turistima (oprema koja je potrebna za rafting, kanuing, kanjoning i sl.).

Prostorni sadržaj avanturizma nije ograničen samo na pojedine prostore s atraktivnim prirodnim i/ili kulturnim obilježjima, već može obuhvatiti čitav prostor Šibensko-kninske županije upravo zahvaljujući modularnom konceptu. Iz toga razloga, *Avanturizam (Šibenik - Dalmatia Avantourism)* valorizira prostore rijeka, jezera i mora te njihovih obala, otoka, zaleđa, kanjona, planinskih područja, atraktivnih geomorfoloških lokaliteta, sportsko-rekreacijskih sadržaja i sl. Potencijal korištenja avanturističkih aktivnosti svakako bi povećale dizajnirane avanturističke rute i zone koje bi obuhvatile lokalitete i područja s atraktivnim geomorfološkim formama, kulturnim i prirodnim atrakcijama, vidikovcima i dr. Rute i zone mogu biti tematske (obuhvaćaju lokalitete atraktivne za jedan oblik avanturističko-sportskih aktivnosti) ili višetematske (obuhvaćaju lokalitete atraktivne za više avanturističko-sportskih aktivnosti). Organizacijski oblik korištenja avanturističkih ruta i zona su vlastiti aranžmani turista (samostalno kretanje u prostoru) ili organizirani aranžmani u pratnji osposobljenih vodiča.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja, avanturističke rute i zone mogu biti opremljene minimalno potrebnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene staze, mostovi, rukohvati, ograde, navigacijske i sl.), infrastrukturom za korištenje lokaliteta (infrastruktura na vidikovcima, terminalna infrastruktura i sl.) te potencijalno infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče i sl.). U kontekstu turističke valorizacije avanturističkih ruta i zona od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja.

Tabl. 11. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Avanturizam (Šibenik - Dalmatia AvanTourism)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključenje u avanturističke rute	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za avanturistički turizam	111b	
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za avanturistički turizam	112b	
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za avanturistički turizam	142a	
	Dizajniranje avanturističkih ruta	Izrada prijedloga avanturističkih ruta	122a	
		Odabir prikladnih avanturističkih ruta	122b	
		Odabir zona za avanturistički turizam	126a	
		Tematizacija avanturističkih ruta	122c	
		Tematizacija zona za avanturistički turizam	126b	
		Formiranje poučnih staza na avanturističkim rutama	122f	
	Razvoj događaja i manifestacija vezanih uz avanturistički turizam	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz avanturistički turizam	123p	
	Razvoj materijala za avanturističke turiste	Izrada karata avanturističkih ruta i zona	131a	
		Izrada vodiča o lokalitetima na avanturističkim rutama i zonama	131b	
		Uvođenje inovativnih tehnologija u avanturistički doživljaj	133a	
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu avanturističkog turizma	121e	
		Izgradnja i opremanje nove i unaprjeđenje postojeće infrastrukture za pristajanje kajaka	254a	
		Podrška izgradnji i opremanju uzletno-sletnih staza za paraglajdere	254b	
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b	
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a	
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta na avanturističkim rutama	132c	
		Uvođenje turističke signalizacije koja neće narušavati stanišne uvjete	121f	
	Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za avanturističke turiste	Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja i servisiranja opreme za avanturističke turiste	125d
			Podrška uvođenju usluga servisiranja i iznajmljivanja opreme avanturističkim turistima na definiranim lokacijama	125b
Razvoj i prilagodba smještaja potrebama avanturističkih turista		Podrška razvoju smještajnih objekata u okolini avanturističkih zona	125e	
		Prilagodba smještajne ponude potrebama avanturističkih turista	221d	

		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d	
		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c	
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama avanturističkih turista	Podrška razvoju ugostiteljskih objekata u okolini avanturističkih zona	125e	
		Prilagodba ugostiteljske ponude potrebama avanturističkih turista	241d	
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c	
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g	
	Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
			Izgradnja i uređenje parkinga za avanturističke turiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)	271e
Osiguravanje sigurnosti na avanturističkim rutama i zonama		Razvoj sigurnih rješenja za lokacije gdje se avanturističke (kajakaške) rute križaju s plovidbenim rutama	274d	
		Uvođenje adekvatne prometne signalizacije na plovidbenim rutama radi povećanja sigurnosti avanturističkih turista	274e	
Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda		Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f	
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b	
	Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b		
Unaprjeđenje doživljaja	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju rafting i kanuing ponude	124b	
		Podrška razvoju fotosafari ponude u široj okolini avanturističkih zona i lokaliteta	124a	
		Podrška razvoju birdwatching ponude u okolini avanturističkih zona i lokaliteta	124a	
		Podrška razvoju ponude turističkog lova u okolini avanturističkih zona i lokaliteta	124a	
		Podrška razvoju seoskoturističkih imanja u okolini avanturističkih zona i lokaliteta	124a	
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolini avanturističkih zona i lokaliteta	124b	
		Podrška razvoju kupališta	124a	
		Podrška razvoju ronilačkoturističke ponude na terminalnim lokacijama	124b	
		Podrška razvoju rekreacijskih sadržaja u okolini avanturističkih zona i lokaliteta	262b	
		Podrška razvoju šetnica u okolini avanturističkih zona i lokaliteta	261b, 261c	
		Podrška razvoju biciklističkih staza u okolini avanturističkih zona i lokaliteta	124a	
		Razvoj suvenirnica	436c	
		Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za avanturističke turiste	134a, 134b
	Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme		131c	

		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju avanturističkih ruta	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju avanturističkih ruta	422a
	Izrada kataloga za avanturistički turizam	Izrada kataloga avanturističkih ruta	434a
		Izrada kataloga lokaliteta na avanturističkim rutama	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
	Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi avanturističkog turizma	Podrška sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi avanturističkog turizma	433c
		Podrška organizaciji manifestacija posvećenim promidžbi avanturističkog turizma	433a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za avanturistički turizam	Edukacija lokalnih avanturističkih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za avanturistički turizam	521c
		Edukacija smještajno-ugostiteljskih djelatnika za pružanje usluga avanturističkim turistima	521d
		Edukacija pružatelja servisnih i najamnih usluga avanturističkim turistima o njihovim potrebama i preferencijama	521d
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	332b

Robinzonsko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Robinson Experience)

Jedan od proizvoda koji naglašava širinu turističke ponude je *Robinzonsko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Robinson Experience)* koji objedinjuje karakteristike robinzonskog i specifičnog kornatskog turizma. Robinzonski turizam predstavlja oblik turizma u kojem turisti preferiraju smještaj u zabačenim, pomalo civilizacijski izoliranim prostorima u kojima je doticaj s ljudima i modernim načinom života sveden na minimum kako bi se postigao potpun robinzonski doživljaj. Postojeći, tzv. kornatski turizam sličan je robinzonskom jer predstavlja smještaj na pustim otocima Kornata, ali uz prikaz svakodnevnog agrarnog i ribarskog života od strane vlasnika posjeda. Sukladno navedenom, najbolji potencijali za razvoj robinzonskog turizma imaju kornatski i žutsko-sitski otoci, no velik je potencijal i na drugim nenaseljenim otocima šibenskog arhipelaga.

Osnovni prostorni sadržaj ovog proizvoda predstavljaju ribarske kuće i kolibe na nenaseljenim ili slabo naseljenim otocima uz samostalan boravak bez pružanja ugostiteljskih i ostalih usluga, već turisti sami kreiraju svoj organizacijski oblik turističke aktivnosti. S obzirom kako robinzonski turisti preferiraju osamljenost i samostalnost unutar destinacije, teško je za očekivati njihovo korištenje drugih turističkih proizvoda, ali im se može omogućiti bavljenje raznim morskim aktivnostima poput kajakarenja, kanuinga, ronjenja i sl. Glavni cilj ovog programa je pružiti turistima robinzonsko iskustvo, stoga je potrebno osigurati adekvatnu podršku iznajmljivačima objekata u unaprijeđenju takve usluge. Pritom se pozornost valja pridati razvoju inovativnih koncepata, novih objekata i zona te podršci tematizaciji zona. Robinzonski turizam je specifičan jer osim minimalne prilagodbe smještajnih objekata, ne zahtijeva razvoj turističke infrastrukture budući da turisti preferiraju autentično prirodno okruženje lokaliteta. Za valorizaciju robinzonskog turizma, potrebno je razviti materijale za posjetitelje koji obuhvaćaju karte zona uključenih u robinzonsko iskustvo te vodiče o prirodnim lokalitetima i prirodnim opasnostima u zonama. U okvirima kornatskog turizma potrebno je unaprijediti doživljaj prikaza načina života lokalnih ribara i poljoprivrednika.

Tabl. 12. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Robinzonsko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Robinson Experience)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija zona robinzonskog iskustva	Inventarizacija područja pogodnih za smještaj zona robinzonskog iskustva	111b
		Evaluacija pogodnosti područja za smještaj zona robinzonskog iskustva	112b
		Izrada baze objekata koji pružaju robinzonsko iskustvo	2102a
		Razvoj sustava tematizacije zona robinzonskog iskustva	221d
	Podrška iznajmljivačima objekata za robinzonsko iskustvo u unaprjeđenju usluge	Podrška za unaprjeđenje ponude robinzonskog iskustva	123f
		Podrška razvoju inovativnih koncepata turističke ponude robinzonskog iskustva	123a
		Podrška razvoju novih objekata i zona koji pružaju robinzonsko iskustvo	214e
		Podrška u tematizaciji zona robinzonskog iskustva	126b
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata zona robinzonskog iskustva	131a
		Izrada vodiča o prirodnim lokalitetima i prirodnim opasnostima u zonama robinzonskog iskustva	131b
Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete zona robinzonskog iskustva	Uvođenje sustava kategorizacije zona robinzonskog iskustva prema kvaliteti usluge i prostora	542a
		Verifikacija kategorizacije zona robinzonskog iskustva na godišnjoj razini	542b
	Korisnička podrška	Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu turističke ponude robinzonskog iskustva	Izgradnja webservisa za promidžbu turističke ponude robinzonskog iskustva	422a
	Izrada kataloga za turističku ponudu robinzonskog iskustva	Izrada kataloga ponude zona i objekata robinzonskog iskustva	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za turističku ponudu robinzonskog iskustva	Edukacija pružatelja usluga robinzonskog iskustva	521d
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za robinzonsko iskustvo	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu robinzonskog iskustva	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu robinzonskog iskustva	334b

Ekскурzije (Šibenik - Dalmatia Excursions)

Ekскурzije (Šibenik - Dalmatia Excursions) označava turistički proizvod koji podrazumijeva programe vezane uz organizirano turističko posjećivanje kulturno-povijesnih znamenitosti, zaštićenih područja prirode kao i drugih područja primarno radi njihovih prirodnih i kulturnih vrijednosti te krajobrazne, biološke i georazolikosti. *Ekскурzije (Šibenik - Dalmatia Excursions)* obuhvaća oblike klasičnog izletničkog, školskog i cruising turizma. Osnovni prostorni sadržaj ovog proizvoda predstavljaju tematizirane izletničke rute. Izletničke rute predstavljaju uređene rute koje povezuju lokalitete od turističkog značaja: atrakcije (različite kulturne [materijalna kulturna baština, nematerijalna kulturna baština] i prirodne [geološke, geomorfološke, hidrološke, pedološke, atmosferske i biološke] vrijednosti), vidikovce i posjetiteljske centre (prezentacijske, interpretacijske, edukacijske i iskustvene), a dodatno mogu uključivati i odmorišta te lokalitete s dodatnim prikladnim i povezanim sadržajima (npr. suvenirnice). Najpogodnija područja za razvoj izletničkih ruta su područja bogata elementima materijalne kulturne baštine, arheološka nalazišta i zone, seoskoturistička imanja, nacionalni parkovi, parkovi prirode i značajni krajobrasi, ali i druga područja s izraženim atraktivnim kulturnim i prirodnim okruženjem. U tom pogledu najznačajnijim se lokalitetima čine povijesne cjeline naselja, fortifikacijski objekti, NP Krka, NP Kornati, PP Vransko jezero i dr. S obzirom na atrakcije koje povezuju, izletničke rute mogu biti tematske (npr. prirodne, kulturne, edukacijske, školske, cruising,...) i višetematske (ako spajaju lokalitete različitih tema).

Organizacijski oblici korištenja izletničkih ruta su unaprijed određene izletničke ture. One mogu biti samostalne i vođene. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turisti prate educirane i osposobljene vodiče. Za ture, a posebice one samostalne, od ključnog je značenja razviti materijale koji će ih navoditi u kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči) i unaprijediti doživljaj (npr. inovativne i interaktivne tehnologije). Izletničke ture također mogu biti tematske kao i rute pri čemu se na višetematskim rutama mogu definirati različite tematske ture koje obuhvaćaju samo lokalitete jedne teme.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja izletničke rute trebaju biti opremljene adekvatnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene staze, mostovi, rukohvati, ograde, navigacijske i sl.) uključujući i one s teškoćama u kretanju, infrastrukturom za korištenje lokaliteta (infrastruktura na vidikovcima i sl.) te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče). U kontekstu turističke valorizacije lokaliteta u okviru izletničkih ruta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu turističkih resursa za koje je utvrđena potreba (primjerice, zbog oštećenja nastalih neprikladnim korištenjem, vandalizma ili divljeg odlaganja otpada), kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja što je posebno važno u zaštićenim područjima.

Tabl. 13. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Ekskurzije (Šibenik - Dalmatia Excursions)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u izletničke ture	Detaljna inventarizacija prirodnih, kulturnih i seoskoturističkih resursa za uključivanje u izletničke ture	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih resursa za uključivanje u izletničke ture	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u izletničke ture	142a
	Dizajniranje izletničkih tura i poučnih staza	Izrada prijedloga izletničkih ruta	122a
		Odabir prikladnih ruta	122b
		Izrada prijedloga izletničkih tura	122d
		Odabir prikladnih izletničkih tura	122e
		Tematizacija izletničkih tura	122c
		Tematizacija seoskoturističkih imanja s turističkom ponudom izletničkog turizma	126c
		Formiranje poučnih staza na rutama izletničkih tura	122f
	Podrška seoskim imanjima u razvoju turističke ponude izletničkog turizma	Podrška razvoju izletničke ponude na seoskoturističkim imanjima	123b
	Razvoj događanja i manifestacija vezanih uz izletnički turizam	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz izletnički turizam	123p
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata izletničkih ruta i tura	131a
		Izrada vodiča o turističkim lokalitetima na izletničkim rutama i turama	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u touring doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja	252a
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama	252g
		Uređivanje ruta za konjičko razgledavanje	252e
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta za koje je utvrđena potreba	141c
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu izletničkih tura	121e
		Izgradnja i opremanje posjetiteljskih, prezentacijskih, interpretacijskih i edukacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta na izletničkim turama	132c
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije	121f

Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za izletnike	Podrška razvoju osobnih usluga za izletnike	125a	
		Podrška razvoju usluga proizvodnje, prodaje i iznajmljivanja opreme za izletnički turizam	125b, 125d	
		Podrška razvoju usluga iznajmljivanja vozila i plovila za izletnike	125b, 125d	
		Podrška razvoju i smještaju dodatnih sadržaja za posjetitelje u destinacijama, turističkim lokalitetima i njihovoj neposrednoj okolini	125c	
	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama touring posjetitelja	Prilagodba smještajne ponude potrebama touring posjetitelja	221d	
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d	
		Podrška uključivanju smještaja na seosko-turističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c	
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama touring posjetitelja	Prilagodba ugostiteljske ponude potrebama touring posjetitelja	241d	
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c	
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g	
	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c	
	Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
			Izgradnja i uređenje parkinga i luka (gdje je utvrđena potreba)	271e
Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)			274f	
Osiguravanje plovne veze do naselja s turističkim otočnim domaćinstvima			272f	
Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama		Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama prema turističkim lokalitetima	271d	
Uspostava i uređenje ulaza u nacionalne parkove		Podrška uspostavi novih ulaza u nacionalne parkove	121h	
	Podrška uređenju ulaza u nacionalne parkove	121h		
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f	
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b	
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b	
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška prilagođavanju usluga kulturnih ustanova za uključivanje u ture	121g	
		Podrška razvoju avanturističke ponude u okolini izletničkih tura	124a	
		Podrška razvoju kupališta	124a	
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u okolini izletničkih tura	124b	
		Podrška razvoju fotosafari ponude u okviru izletničkog turizma	124a	
Podrška razvoju sportsko-rekreacijskih sadržaja u okolini izletničkih tura	262a, 262b			

		Podrška razvoju biciklističkih staza u okolici izletničkih ruta	124a
		Podrška razvoju šetnica i pješačkih staza u okolici izletničkih ruta	261b, 261c
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za touring posjetitelje	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi izletničkog turizma	Podrška sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi izletničkog turizma	433c
		Podrška organizaciji manifestacija posvećenim promidžbi izletničkog turizma	433a
	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju izletničkih tura	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju izletničkih tura	422a
	Izrada kataloga za izletnički turizma	Izrada kataloga izletničke ponude	434a
		Izrada kataloga izletničkih tura	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za touring i izletnički turizam	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za izletnički turizam	521c
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za touring turizam	521c
		Edukacija pružatelja turističkih usluga o potrebama i preferencijama posjetitelja u okviru izletničkog turizma	521d
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu izletničkih tura	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu izletničkih tura	334b

Zdravstveni turizam (Šibenik - Dalmatia Wellness Paradise)

Zdravstveni turizam u globalnim i europskim okvirima iskazuje iznadprosječne godišnje stope rasta te ukazuje na velik potencijal za razvoj u narednom razdoblju. Kako bi se potaknuo razvoj zdravstvenog turizma u Šibensko-kninskoj županiji definiran je turistički proizvod *Zdravstveni turizam (Šibenik - Dalmatia Wellness Paradise)* čiji naziv ujedno ukazuje i na važnost wellness segmenta unutar njega. Osnovni prostorni sadržaj ovog proizvoda su zdravstvenoturistički kompleksi i wellness centri koji mogu biti samostalni ili integrirani u ponudu dodatnih usluga smještaja (najčešće hotelskog). Glavni organizacijski oblik korištenja ovog proizvoda orijentiran je na pružanje zdravstvenoturističkih i wellness usluga turistima pri čijem razvoju je potrebno pristupiti na inovativan način uz implementaciju prirodnih elemenata turističke ponude (dobar primjer je otok Radej na kojem je organizirana kombinirana ponuda retreat i wellness turizma). Najbolji potencijal za razvoj ove vrste turizma ima Morinjski zaljev u kojem se nalaze balneološka nalazišta, a u planu je izgradnja zdravstvenoturističkog kompleksa. Zdravstveni turizam u okviru ovog proizvoda najbolje se spaja s rekreacijskim sadržajima u blizini s naglaskom na razvoj „lakših“ aktivnosti koje valoriziraju prirodne elemente turističke ponude. Primjeren infrastrukturni razvoj obuhvatio bi gradnju šetnica u okolini zdravstvenoturističkih kompleksa dok bi s uslužne strane primjeren razvoj obuhvatio implementaciju adekvatne lokalne gastronomske ponude. Važan segment ovog proizvoda je wellness ponuda koju je potrebno unaprijediti u postojećim hotelskim okvirima, ali i razviti kao zasebne elemente turističke ponude unutar i izvan zdravstvenoturističkih kompleksa.

Tabl. 14. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Zdravstveni turizam (Šibenik - Dalmatia Wellness Paradise)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokacija s potencijalima za razvoj zdravstvenog turizma	Detaljna inventarizacija lokacija s potencijalima za razvoj zdravstvenog turizma	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za razvoj pojedinih oblika zdravstvenog turizma	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za razvoj zdravstvenog turizma	142a
	Podrška u razvoju zdravstvenoturističkih kompleksa	Podrška u izgradnji zdravstvenoturističkih kompleksa	256c
		Podrška u osiguravanju kvalitetne opremljenosti zdravstvenoturističkih kompleksa	256d
		Podrška poslovanju zdravstvenoturističkih kompleksa u inicijalnom razdoblju	333b
	Podrška razvoju zdravstvenoturističke ponude i usluga	Podrška razvoju zdravstvenoturističke ponude	123d
		Podrška razvoju inovativnih koncepata zdravstvenoturističke ponude (npr. retreat turizam)	123a
		Podrška razvoju wellness ponude u hotelima	123e
		Podrška u razvoju smještajno-ugostiteljskih usluga (smještaj, hrana, piće i dr.) u zdravstvenoturističkim kompleksima	125f

		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
	Razvoj materijala za zdravstvene turiste	Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za zdravstvene turiste	Podrška smještanju osobnih usluga unutar i u okolini zdravstvenoturističkih kompleksa	125a
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Podrška za izgradnju pristupne i parking infrastrukture za zdravstvenoturističke komplekse	271b, 271e
	Podrška zdravstvenoturističkim kompleksima u organizaciji prijevoza posjetitelja	Podrška u organizaciji prijevoza posjetitelja od prometnih terminala do destinacije	272h
Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete zdravstvenoturističke ponude	Uvođenje sustava kategorizacije kvalitete zdravstvenoturističkih usluga i prostora	542a
		Verifikacija kategorizacije kvalitete zdravstvenoturističkih usluga i prostora na godišnjoj razini	542b
	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Podrška u razvoju dodatnih sadržaja u zdravstvenoturističkim kompleksima	125c
		Podrška u razvoju dodatnih aktivnosti	
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju shopping ponude u okolini zdravstvenoturističkih kompleksa	125c
		Podrška razvoju rekreacijskih sadržaja u okolini zdravstvenoturističkih kompleksa	262b
		Razvoj suvenirnica u okolini zdravstvenoturističkih kompleksa	436c
		Podrška razvoju šetnica u okolini zdravstvenoturističkih kompleksa	261b, 261c
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za zdravstvene turiste	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude u okolini zdravstvenoturističkih kompleksa	131d
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu ponude zdravstvenog turizma	Izgradnja webservisa za promidžbu ponude zdravstvenog turizma	422a
	Izrada kataloga za zdravstveni turizam	Izrada kataloga zdravstvenoturističkih kompleksa	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za zdravstveni turizam	Podrška edukaciji osoblja zdravstvenoturističkih kompleksa	521b
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za zdravstveni turizam	521c

Promatranje ptica (Šibenik - Dalmatia Birdwatching)

Birdwatching je u turističkim okvirima tek u povojima, ali predstavlja značajne mogućnosti za diversifikaciju turističke ponude i produljenje turističke sezone budući da je aktivnost ove skupine turista orijentirana upravo u pred- i postsezoni. Birdwatching uključuje boravak u prirodi i promatranje ptica u okvirima održivog ekoturizma uz primjenu prakse konzervacije i minimalnog utjecaja na prirodna staništa ptica. Kako bi se usmjerio razvoj birdwatching ponude, definiran je turistički proizvod *Promatranje ptica (Šibenik - Dalmatia Birdwatching)* koji predstavlja organizaciju posebnih birdwatching tura na područjima Šibensko-kninske županije bogatim ornitološkom faunom. Glavni prostorni sadržaj ovog proizvoda su birdwatching zone koje obuhvaćaju prostore bogatih staništa ptica kao što su područja očuvanja značajna za ptice (POP) u okviru ekološke mreže Nature 2000. Posebno treba naglasiti velik potencijal za razvoj birdwatchinga na prostoru Vranskog jezera i nacionalnog parka Krke koji su po ornitološkom bogatstvu poznati i u europskim razmjerima.

Organizacijski oblici korištenja birdwatching zona su unaprijed određene birdwatching ture koje mogu biti samostalne ili vođene od strane stručnog vodiča. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja ili samostalno unutar zone dok turisti u vođenim turama prate vodiče. Za valorizaciju tura potrebno je razviti materijale koji će navoditi turiste u kretanju, omogućiti interpretaciju i unaprijediti doživljaj. Birdwatching ture također mogu biti kategorizirane po temama, stoga se dijele na tematske i višetematske.

Kako bi se osigurala mogućnosti korištenja birdwatching lokaliteta, potrebno je izgraditi infrastrukturu za promatranje ptica te sustav interpretacijskih centara u kojima bi se razvio inovativan način prezentacije ptica i ptičjih staništa. Kako se ne bi narušili stanišni uvjeti, potrebnu infrastrukturu valja uklopiti u okoliš, a kretanja turista ograničiti jer bi prekomjerno posjećivanje zona moglo destabilizirati postojeći ekosustav i smanjiti turistički potencijal.

Postoje brojne mogućnosti integracije birdwatching ponude s ostalom turističkom ponudom koja valorizira slične turističke resurse, a uključuju lovni i ribolovni turizam, fotosafari, ruralni turizam, cikloturizam te brojne aktivnosti poput pješačenja, aeropanoramskog razgledavanja i dr. Turisti u okviru birdwatchinga često preferiraju smještaj u seoskoturističkim imanjima te žele okusiti lokalnu enogastronomsku ponudu.

Tabl. 15. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Promatranje ptica (Šibenik - Dalmatia Birdwatching)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za turističko promatranje ptica	Detaljna inventarizacija potencijalno pogodnih lokaliteta za turističko promatranje ptica	111b	
		Evaluacija pogodnosti lokaliteta za turističko korištenje za birdwatching	112b	
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za birdwatching	142a	
	Razvoj turističke ponude birdwatchinga	Odabir zona za birdwatching	126a	
		Tematizacija zona za birdwatching	126b	
	Razvoj događanja i manifestacija vezanih uz birdwatching	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz birdwatching i ornitologiju	123p	
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata birdwatching zona	131a	
		Izrada vodiča o pticama i njihovim staništima u zonama za birdwatching	131b	
		Uvođenje inovativnih tehnologija u birdwatching doživljaj (npr. interaktivna mobilna aplikacija)	133a	
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za promatranje ptica bez narušavanja stanišnih uvjeta	251d	
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a	
		Razvoj inovativnih načina prezentacije ptica i ptičjih staništa	132c	
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja u zonama za birdwatching bez narušavanja stanišnih uvjeta	252a, 252g	
		Uvođenje turističke signalizacije koja neće narušavati stanišne uvjete	121f	
	Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za birdwatching posjetitelje	Podrška razvoju usluga proizvodnje i prodaje opreme za birdwatching	125b, 125d
		Razvoj i prilagodba smještaja potrebama birdwatching posjetitelja	Podrška razvoju smještajnih objekata u okolini birdwatching zona	213a, 213b, 213c
Podrška prilagodbi smještajne ponude potrebama birdwatching posjetitelja			221d	
Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu			214d	
Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu			211c, 213b	
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama birdwatching posjetitelja		Podrška razvoju ugostiteljskih objekata u okolini birdwatching zona	231b	
		Podrška prilagodbi ugostiteljske ponude potrebama birdwatching posjetitelja	241d	
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c	

		Podrška uvođenju enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Opća infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture do birdwatching zona (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga uz birdwatching zone (gdje je utvrđena potreba) bez narušavanja stanišnih uvjeta i vizure krajolika	271e
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Razvoj ponude dodatnih aktivnosti koje neće narušavati stanišne uvjete	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju fotosafari ponude u široj okolini zona za birdwatching	124a
		Podrška razvoju lovnoturističke ponude u okolini zona za birdwatching	124a
		Podrška razvoju ponude turističkog ribolova u okolini zona za birdwatching	124a
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u okolini zona za birdwatching	124b
		Podrška razvoju seoskoturističkih imanja u okolini zona za birdwatching	124a
		Podrška razvoju pješačkih staza u okolini zona za birdwatching	261b, 261c
	Korisnička podrška	Podrška razvoju cikloturističkih ruta u okolini zona za birdwatching	124a
		Razvoj sustava pogodnosti za birdwatching posjetitelje	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za turističku ponudu birdwatchinga	Izgradnja webservisa za turističku ponudu birdwatchinga	422a
	Analiza tržišta i ciljana promocija	Analiza emitivnih tržišta za birdwatching	421a
		Ciljana promocija turističke ponude birdwatchinga na identificiranim tržištima	421b
	Izrada kataloga za turističku ponudu birdwatchinga	Izrada kataloga turističke ponude birdwatching zona	434a
Izrada kataloga smještajne ponude		434b	
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za turističku ponudu birdwatchinga	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za birdwatching	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu birdwatching aranžmana	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu birdwatching aranžmana	334b

Planinski turizam (Šibenik - Dalmatia MounTour)

Sukladno geomorfološkoj raznolikosti i bogatstvu, Šibensko-kninska županija ima kvalitetne predispozicije za razvoj planin(ar)skog turizma i turističkih aktivnosti vezanih uz brdsko-planinske predjele. Kako bi se potaknula turistička valorizacija brdsko-planinskih područja i turističkih aktivnosti na njima, predviđen je turistički proizvod *Planinski turizam (Šibenik - Dalmatia MounTour)*. Glavni prostorni sadržaj u okviru ovog proizvoda su tematizirani planinarski putovi. Planinarski putovi predstavljaju uređene putove na brdsko-planinskim predjelima koji primarno povezuju podnožje i vrh određene reljefne cjeline, ali mogu povezivati i lokalitete od posebnog turističkog značaja (atraktivni prirodni vidikovci, kulturnoturističke atrakcije, prirodne atrakcije i sl.). Putovi trebaju imati odmorišne točke poput uređenih vidikovaca i planinarskih domova te lokalitete s dodatnim prikladnim i povezanim sadržajima. S obzirom na težinu uspona, putovi se dijele na zahtjevne i manje zahtjevne. Od avanturističkih aktivnosti koje bi upotpunile osnovnu ponudu planinarenja, najveći potencijal imaju aeropanoramsko razgledavanje, paraglajding i sl., dok je u zimskim mjesecima moguća implementacija zimskih sportsko-rekreacijskih aktivnosti. Međutim, trenutna infrastruktura dopušta samo osnovne mogućnosti korištenja ovog proizvoda, stoga je u narednom razdoblju potrebno ulagati u razvoj planinarskih domova, odmorišnih točaka te planinarskih putova i pješačkih staza.

Organizacijski oblici korištenja planinarskih putova su unaprijed određene planinarske ture koje mogu biti samostalne ili vođene od strane osposobljene osobe – planinarskog vodiča. Za sve ture potrebno je razviti materijale koji će turističke planinare navoditi u kretanju, omogućiti interpretaciju i unaprijediti doživljaj. Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja, planinarske ture trebaju biti opremljene prilagođenom infrastrukturom za kretanje turista, infrastrukturom za korištenje lokaliteta, infrastrukturom za odmor te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju. U kontekstu turističke valorizacije planinarskih lokaliteta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i rekonstrukciju turističkih resursa za koje je utvrđena potreba, kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja.

Tabl. 16. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Planinski turizam (Šibenik - Dalmatia MounTour)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija planinskih ruta i lokaliteta za uključivanje u planinarske putove i ture	Detaljna inventarizacija planinskih ruta za uključivanje u planinarske putove	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih planinskih ruta za uključivanje u planinarske putove	112b
		Detaljna inventarizacija prirodnih i kulturnih resursa u planinskim područjima za uključivanje u planinarske staze	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih resursa za uključivanje u planinarske staze	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta putova i lokaliteta pogodnih za uključivanje u planinarske staze	142a
	Dizajniranje planinarskih putova i tura i poučnih staza	Izrada prijedloga planinarskih putova	122a
		Odabir prikladnih planinarskih putova	122b
		Tematizacija planinarskih putova	122c
		Izrada prijedloga planinarskih tura	122d
		Odabir prikladnih planinarskih tura	122e
		Tematizacija planinarskih tura	122c
		Formiranje poučnih staza na planinarskim rutama	122f
	Razvoj događanja i manifestacija vezanih uz planinarenje	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz planine, planinarenje i planinarski turizam	123p
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata planinarskih putova	131a
		Izrada vodiča o planinarskim putovima i turama i turističkim lokalitetima na njima	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u planinarski doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje planinara (gdje je utvrđena potreba)	252b
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta za koje je utvrđena potreba	141c
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu planinarskih putova	121e
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta	132c
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije	121f

Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama planinara	Prilagodba smještajne ponude potrebama planinara	221d
		Podrška razvoju i unaprjeđenju smještajnih kapaciteta u planinarskim domovima	213e
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
		Podrška uključivanju smještaja na seosko-turističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama planinara	Prilagodba ugostiteljske ponude potrebama planinara	241d
		Podrška razvoju i unaprjeđenju ugostiteljske ponude u planinarskim domovima	231d
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga (gdje je utvrđena potreba)	271e
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj planinskoj regiji	124b
		Podrška razvoju paraglajding ponude u široj planinskoj regiji	124b
		Podrška razvoju ponude zimskih turističkih aktivnosti	124a
		Podrška razvoju fotosafari ponude u široj planinskoj regiji	124a
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za planinare	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
Razvoj kataloga ugostiteljske ponude		131d	
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za planinarsku turističku ponudu	Izgradnja webservisa za planinarsku turističku ponudu	422a
	Izrada kataloga za planinarski turizam	Izrada kataloga planinarske turističke ponude	434a
		Izrada kataloga planinarskih tura	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za planinarski turizam	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za planinarski turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za planinarsku turističku ponudu	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za planinarsku turističku ponudu	334b

Safari (Šibenik - Dalmatia Safari)

Safari (Šibenik - Dalmatia Safari) je sekundarni turistički proizvod koji podrazumijeva programe vezane uz programe turističkih aktivnosti sa svrhom upoznavanja turista s florom i faunom te prirodnim ljepotama i rijetkostima prostora uvažavajući načela ekoturizma i održivog turizma. Osnovni prostorni sadržaj ovog proizvoda predstavljaju tematizirane safari (i fotosafari) rute koje povezuju lokalitete od turističkog značaja: atrakcije (različite biotičke i abiotičke prirodne vrijednosti s naglaskom na neizmijenjenu prirodu), vidikovce i posjetiteljske centre, a dodatno mogu uključivati i odmorišta te lokalitete s dodatnim prikladnim sadržajima (npr. suvenirnice, opskrbne i uslužne centre i dr.). Najpogodnija područja za razvoj (foto)safari ruta su područja ekološke mreže Nature 2000, staništa divljih životinja, atraktivni geomorfološki oblici, zaštićeni dijelovi prirode (nacionalni parkovi, parkovi prirode, značajni krajobrazi i dr.) te područja s atraktivnim geomorfološkim i biološkim okruženjem. S obzirom na atrakcije koje povezuju, (foto)safari rute mogu biti tematske (npr. rute koje povezuju staništa divljih životinja, rute koje povezuju atraktivne biljne zajednice, geomorfološke rute i dr.) i višetematske (ako spajaju atraktivne lokalitete različitih tema).

Organizacijski oblici (foto)safari ruta su unaprijed dizajnirane (foto)safari ture koje mogu biti samostalne (samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja) i vođene od strane stručnog, osposobljenog vodiča. Kako bi se ovaj proizvod kvalitetno valorizirao potrebno je razviti materijale koji će navoditi turiste u kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči, voice guide) i unaprijediti doživljaj (npr. inovativne i interaktivne tehnologije). (Foto)safari ture mogu biti tematske i višetematske, kao i rute na kojima se odvijaju.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja (foto)safari rute trebaju biti minimalno opremljene potrebnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene ceste, staze i dr.), infrastrukturom za korištenje lokaliteta (vidikovci i sl.) te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče, makete životinje, prikaz divljih životinja koristeći tehnologiju proširene realnosti i sl.). U kontekstu turističke valorizacije lokaliteta u okviru (foto)safari ruta važno je osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva osiguravanje usluge iznajmljivanja potrebne opreme (automobili, fotografski aparati i sl.), adaptaciju lokaliteta gdje je utvrđena potreba, a posebice primjenu mjera kojima će se osigurati očuvanje i zaštita prirodnih resursa i ekosustava što je posebno važno u zaštićenim područjima.

Ovaj turistički proizvod valorizira floru i faunu ruralnih predjela županije, stoga bi implementacija ponude ruralnog turizma, birdwatchinga, lova i ribolova imala značajan utjecaj na povećanje (foto)safari ponude. Posebnost ovog proizvoda je potreba nabavke posebnih vozila za safari ture koja bi omogućivala nesmetano uživanje turistima prilikom razgledavanja životinjskih, biljnih i geomorfoloških (reljefnih) atrakcija. Velika mogućnost razvoja vidljiva je u spajanju cikloturističke ponude zbog čega valja prilagoditi posebne cikloturističke rute u (foto)safari zonama. Turisti motivirani safari doživljajem obično preferiraju smještaj na seoskoturističkim imanjima pa ga je potrebno prilagoditi njihovim potrebama i interesima te sukladno tome promovirati ciljanom tržištu.

Tabl. 17. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Safari (Šibenik - Dalmatia Safari)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta pogodnih za safari turizam	Detaljna inventarizacija potencijalno pogodnih lokaliteta za safari turizam	111b	
		Evaluacija pogodnosti lokaliteta za safari turizam	112b	
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za safari turizam	142a	
	Dizajniranje safari tura	Izrada prijedloga safari tura	122d	
		Odabir prikladnih safari tura	122e	
		Tematizacija safari tura	122c	
	Razvoj događanja i manifestacija vezanih uz safari	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz safari (turizam)	123p	
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata safari zona i tura	131a	
		Izrada vodiča o safari lokalitetima	131b	
		Uvođenje inovativnih tehnologija u safari touring doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a	
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja odnosno vozila bez narušavanja stanišnih uvjeta	252g	
		Podrška pružateljima usluga safari tura u nabavci vozila za safari ture	123h	
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a	
		Razvoj inovativnih načina prezentacije safari lokaliteta	132c	
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije koja neće narušavati stanišne uvjete	121f	
	Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za safari turiste	Podrška razvoju usluga proizvodnje, prodaje i iznajmljivanja opreme za fotosafari	125b, 125d
			Podrška razvoju usluga iznajmljivanja vozila za safari	125b, 125d
		Razvoj i prilagodba smještaja potrebama safari turista	Podrška razvoju smještajnih objekata u okolici safari zona	125e
Podrška prilagodbi smještajne ponude potrebama safari turista			221d	
Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu			214d	
Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu			211c	
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama safari turista		Podrška razvoju ugostiteljskih objekata u okolici safari zona	125e	
		Podrška prilagodbi ugostiteljske ponude potrebama safari posjetitelja	241d	
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c	

		Podrška uvođenju enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture do safari zona (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga uz safari zone (gdje je utvrđena potreba)	271e
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Razvoj ponude dodatnih aktivnosti koje neće narušavati stanišne uvjete	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju fotosafari birdwatching ponude u široj okolici safari zona	124a
		Podrška razvoju lovnoturističke ponude u okolici safari zona	124a
		Podrška razvoju ponude turističkog ribolova u okolici safari zona	124a
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u okolici safari zona	124b
		Podrška razvoju seoskoturističkih imanja u okolici safari zona	124a
		Podrška razvoju pješačkih staza u okolici safari zona	261b, 261c
		Podrška razvoju cikloturističkih ruta u okolici safari zona	124a
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za safari turiste	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
	Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za turističku ponudu safarija	Izgradnja webservisa za turističku ponudu safarija
Izrada kataloga za turističku ponudu safarija		Izrada kataloga turističke ponude safari zona	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za turističku ponudu safarija	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za safari turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu safari aranžmana	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu safari aranžmana	334b

MICE turizam (Šibenik - Dalmatia MICE)

Poslovni i kongresni turizam prepoznati su u svijetu kao važan alat u diversifikaciji turističke ponude, a ponajviše u produljenju turističke sezone, dok su dodatni razlozi njegov razvoj visoka financijska moć i turistička potrošnja turista potaknutih poslovnim i kongresnim razlozima putovanja. Šibensko-kninska županija ima potencijal za razvoj ovog proizvoda definiranog kao MICE (engl. *meetings, incentives, conferences and exhibitions/events*) s naglaskom na visokokvalitetne usluge hotelskog smještaja. MICE predstavlja objedinjenje karakteristika poslovnog i kongresnog turizma u kontekstu razvoja i organizacije kongresa, seminara, konferencija, većih poslovnih sastanaka i dr. što su ujedno i glavni organizacijski oblici korištenja ovog proizvoda. Osnovni prostorni sadržaj, na temelju obilježja proizvoda, su prilagođene kongresne dvorane i sobe za sastanke u kojima bi se provodile poslovno-kongresne aktivnosti posjetitelja. Najbolji potencijal za razvoj imaju hoteli i drugi smještajni objekti visokih kvaliteta usluga koji zadovoljavaju potrebne infrastrukturne zahtjeve (dvorane, informatička oprema i sl.).

Kako bi se ova vrsta turističke ponude dostatno razvila, potrebno je prilagoditi smještajnu ponudu i infrastrukturne kapacitete (dvorane, informatička oprema i dr.) te omogućiti kvalitetnu povezanost između obližnjih zračnih luka i destinacija. Važna stavka u razvoju MICE turističke ponude je razvoj izvankonferencijskih turističkih sadržaja obogaćenih različitim oblicima turističkih aktivnosti. Pritom je važno ciljati na razvoj sportsko-rekreacijskih i zabavnih sadržaja, wellness ponude, luksuzne i atraktivne shopping ponude te integrirati sve prihvatljive mogućnosti ostalih turističkih proizvoda, posebice enogastronomije.

Tabl. 18. Operativni program razvoja turističkog proizvoda MICE turizam (Šibenik - Dalmatia MICE)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Izrada baze prostora s potencijalima za razvoj MICE turizma	Inventarizacija kongresnih dvorana i dvorana za sastanke pogodnih za korištenje u MICE turizmu	111b
	Podrška iznajmljivačima MICE prostora u unaprjeđenju usluge	Podrška za unaprjeđenje ponude MICE prostora za različite potrebe organizatora	123i
		Podrška u osiguravanju kvalitetne opremljenosti MICE prostora	256f
		Podrška razvoju usluga u MICE prostorima (poput cateringa)	123j
	Podrška razvoju inovativnih koncepata MICE turističke ponude	Podrška razvoju inovativnih koncepata MICE prostora	256e
		Podrška razvoju tematskih programa za team building	123k
Razvoj materijala za MICE turiste	Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za MICE turiste	Podrška smještanju osobnih usluga u okolici MICE prostora	125a
	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama MICE turista	Prilagodba smještajne ponude potrebama MICE turista	221d
		Podrška u razvoju smještaja u višim kategorijama kvalitete	211a
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama MICE turista	Podrška smještaju ugostiteljskih subjekata unutar ili u neposrednoj okolici MICE prostora	125e
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
	Podrška prilagodbi smještajnih, ugostiteljskih i drugih uslužnih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih, ugostiteljskih i drugih uslužnih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Podrška za unaprjeđenje pristupne i parking infrastrukture MICE prostora	271b, 271e
	Podrška iznajmljivačima MICE prostora u organizaciji prijevoza poslovnih turista	Podrška u organizaciji prijevoza MICE turista od zračne luke do destinacije	274g
		Podrška u organizaciji prijevoza MICE turista unutar destinacije (između zračne luke ili kolodvora, smještajnih, ugostiteljskih, MICE i drugih turističkih lokacija)	274g
Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete MICE turističke ponude	Uvođenje sustava kategorizacije MICE prostora i programa prema kvaliteti usluge i prostora	293d
		Verifikacija kategorizacije MICE prostora i programa na godišnjoj razini	293e
	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Podrška u razvoju pred- i postkonferencijskih programa	124c
		Podrška u razvoju dodatnih sadržaja u MICE prostorima	125c
		Podrška u razvoju dodatnih aktivnosti	124b
	Podrška razvoju radnih materijala na poklon MICE turistima s grafičkim oznakama Šibensko-kninske županije	436b	

	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju wellness ponude u okolici MICE prostora	124b
		Podrška razvoju rekreacijskih sadržaja u okolici MICE prostora	262b
		Podrška razvoju shopping ponude u okolici MICE prostora	125c
		Razvoj suvenirnica u okolici MICE prostora	436c
		Podrška razvoju šetnica u okolici MICE prostora	261b, 261c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za MICE turiste	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Ciljana promocija potencijalnim korisnicima ponude MICE turizma	Identifikacija poslovnih subjekata kao potencijalnih korisnika ponude MICE turizma	437a
		Razvoj sustava promidžbe usmjerene prema identificiranim poslovnim subjektima	437b
	Izgradnja webservisa za promidžbu ponude MICE turizma	Izgradnja webservisa za promidžbu ponude MICE turizma	422a
	Izrada kataloga za MICE turizam	Izrada kataloga s MICE prostorima	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
	Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi MICE turizma	Podrška sudjelovanju na manifestacijama posvećenim promidžbi MICE turizma	433c
Podrška organizaciji manifestacija posvećenim promidžbi MICE turizma		433a	
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za MICE turizam	Edukacija osoblja MICE prostora	521b
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za MICE turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za MICE turističku ponudu	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za MICE turističku ponudu	334b

Vjerski turizam (Šibenik - Dalmatia ReligiousTour)

Vjerski turizam (Šibenik - Dalmatia ReligiousTour) obuhvaća programe iz domene vjerskog turizma, uključujući i segmente povijesnog, arheološkog i etnoturizma, posjećivanje lokaliteta vezanih uz značajne sakralne objekte, znamenite ljude i događaje, hodočasničke lokalitete kao i posjećivanje vjerskih i kulturnih ustanova. Glavni prostorni sadržaj u okviru ovog proizvoda su tematizirane vjerskoturističke rute. One predstavljaju dizajnirane rute koje povezuju lokalitete od vjerskoturističkog značaja: atrakcije (sakralne, kulturne, povijesne, lokalitete vezane uz povijesne ljude i događaje, druge vrijedne povijesne građevine važne u kontekstu religije, kulturne i vjerske ustanove, poprišta vjerskih događaja i dr.) te mogu dodatno uključivati i odmorišta te lokalitete s dodatnim i prikladnim sadržajima (npr. suvenirnice). S obzirom na atrakcije koje povezuju, vjerskoturističke rute mogu biti tematske (povezuju lokalitete unutar jednog naselja) i višetematske (povezuju više lokaliteta na različitim lokalitetima).

Organizacijski oblici korištenja vjerskoturističkih ruta su unaprijed definirane vjerskoturističke ture (hodočasničke ture ili hodočašća). One mogu biti samostalne i/ili vođene. Samostalne ture obuhvaćaju samostalno kretanje vjerskih turista prema predloženom planu kretanja ili prema samostalnom odabiru, dok u vođenim turama turisti prate educirane vodiče. Za ture, posebice one samostalne, od ključnog značaja je razviti materijale koji će ih navoditi u kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči) i unaprijediti doživljaj (npr. inovativne i interaktivne tehnologije). Vjerskoturističke ture mogu biti tematske kao i rute pri čemu se na višetematskim rutama mogu definirati različite tematske ture koje obuhvaćaju samo lokalitete jedne teme.

U kreiranju i dizajniranju vjerskoturističkih ruta i tura posebna bi se pažnja trebala posvetiti razvoju takvih ruta i tura koje će povezivati vjerske, kulturne, povijesne i prirodne lokalitete u svrhu prezentacije i interpretacije suživota religije, čovjeka i prirode, odnosno prikaz povijesnog razvoja vjerskih sadržaja kroz povijest i prostor Šibensko-kninske županije. Važno je naglasiti lokalitet Biskupiju koja u okvirima Šibensko-kninske županije (ali i šire) može postati značajna vjerskoturistička destinacija, upravo zbog činjenice da je jedan od najznačajnijih starohrvatskih lokaliteta u Hrvatskoj sa začecima katoličke vjere hrvatskog naroda. Uz to, značajni lokaliteti su otok Visovac, uvala s crkvicom Gospe o' Tarca (Kornati) te uvala s Crkvom sv. Križa (Žut). Bogatstvo sakralnih objekata značajnih u kulturnim, povijesnim i vjerskim okvirima svakako predstavlja značajnu resursnu osnovu za razvoj jedinstvene vjerskoturističke ponude stoga je potrebno navedene lokalitete i zaštititi kao elemente materijalne kulturne baštine.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja, vjerskoturističke ture trebaju biti opremljene adekvatnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene staze, rukohvati na teže prohodnim lokalitetima, navigacija i sl.) uključujući i one s teškoćama u kretanju, infrastrukturom za korištenje lokaliteta te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (edukativne ploče). U kontekstu turističke valorizacije vjerskoturističkih lokaliteta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i rekonstrukciju sakralnih i vjerskih objekata za koje je utvrđena potreba, kao i primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja. Od iznimnog je značaja i razviti vjersko turistička događanja i manifestacije koje će s jedne strane promovirati vjerskoturističku ponudu županije, a s druge strane utjecati i na razvoj drugih elemenata turističke ponude u blizini vjerskoturističkih tura.

Tabl. 19. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Vjerski turizam (Šibenik - Dalmatia ReligiousTour)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u vjerskoturističke ture	Detaljna inventarizacija sakralnih i hodočasničkih resursa pogodnih za uključivanje u vjerskoturističke ture	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih sakralnih i hodočasničkih resursa za uključivanje u vjerskoturističke ture	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u vjerskoturističke ture	142a
	Dizajniranje vjerskoturističkih ruta i tura te poučnih staza	Izrada prijedloga vjerskoturističkih ruta	122a
		Odabir prikladnih ruta	122b
		Tematizacija vjerskoturističkih ruta	122c
		Izrada prijedloga vjerskoturističkih tura	122d
		Odabir vjerskoturističkih tura	122e
		Formiranje poučnih staza na vjerskoturističkih rutama	122f
	Razvoj vjerskoturističkih događanja	Podrška organizaciji vjerskoturističkih događanja i manifestacija	123p
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata vjerskoturističkih ruta i tura	131a
		Izrada vodiča o vjerskoturističkim lokalitetima	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u touring doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja	252a
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama	252g
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta za koje je utvrđena potreba	141c
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta u sklopu tura	121e
		Izgradnja i opremanje posjetiteljskih, prezentacijskih, interpretacijskih i edukacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije kulturnih lokaliteta	132c
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije	121f

Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama touring posjetitelja	Prilagodba smještajne ponude potrebama touring posjetitelja	221d
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama touring posjetitelja	Podrška uvođenju lokalne enogastronomске ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
	Prilagodba smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga (gdje je utvrđena potreba)	271e
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f
	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama prema turističkim lokalitetima	271d
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Uređenje odmorišnih točaka i razvoj dodatnih sadržaja	252f
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška prilagođavanju usluga kulturnih ustanova za uključivanje u ture	121g
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za touring posjetitelje	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
Razvoj kataloga ugostiteljske ponude		131d	
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju tura	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju tura	422a
	Izrada kataloga za vjerski turizam	Izrada kataloga vjerskoturističke ponude lokaliteta i događaja	434a
		Izrada kataloga vjerskoturističkih tura	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za touring turizam	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za vjerski turizam	521c
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za touring turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu vjerskoturističkih tura	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu vjerskoturističkih tura	334b

Festivali (Šibenik - Dalmatia Festivals)

Turistički proizvod *Festivali (Šibenik - Dalmatia Festivals)* objedinjuje ponudu događanja i manifestacija iz svih dijelova županije te svih turističkih proizvoda, a glavni prostorni sadržaji u okviru ovog proizvoda su lokaliteti i zone na kojima se odvijaju festivali, manifestacije i događanja. Šibensko-kninska županija ima dugogodišnju tradiciju održavanja iznimno velikog broja različitih manifestacija i događanjima od kojih valja spomenuti bivši Terraneo, SuperUho, Međunarodni festival djeteta, OFF festival i dr. , stoga već postoji kvalitetna podloga za razvoj ovog turističkog proizvoda. Iako postoji izniman broj različitih aktivnosti iz svih sektora turizma, turistički najvažnije su veliki glazbeni festivali koji se odvijaju jednom godišnje te privlače iznimno velik broj turista s inozemnog tržišta. Manifestacije i događanja čine važnu stavku u turističkoj ponudi jer s jedne strane doprinose oživljavanju tradicije i kulturne baštine, a s druge stvaraju posve nove turističke vrijednosti (često prilagođene aktivnim turistima).

Manifestacije i događanja čine glavni prostorni sadržaj ovog turističkog proizvoda, a mogu se dijeliti na jednodnevne i višednevne ili tematske i višetematske. Pojedine jednodnevne i većina višednevnih manifestacija i događanja okupe velik broj ljudi koji u destinaciji prenoće, a tijekom dana traže zanimljive i inovativne turističke sadržaje. Važno je stoga potaknuti razvoj ostalih turističkih proizvoda i dodatnih aktivnosti u blizini prostora gdje se održavaju manifestacije i događanja.

Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja prostori za odvijanje manifestacija trebaju biti opremljeni adekvatnom infrastrukturom za kretanje turista uključujući i one s teškoćama u kretanju, infrastrukturom za korištenje lokaliteta te infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče i sl.). Od ključnog značaja za ovaj proizvod je razviti materijale koji će navoditi posjetitelje u kretanju (npr. karte), omogućiti interpretaciju (npr. tiskani vodiči) i unaprijediti doživljaj (npr. inovativne i interaktivne tehnologije). U kontekstu turističke valorizacije manifestacijskih lokaliteta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva ulaganja u obnovu i rekonstrukciju turističkih resursa za koje je utvrđena potreba.

Tabl. 20. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Festivali (Šibenik - Dalmatia Festivals)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija festivalskih resursa	Detaljna inventarizacija manifestacija i događanja	111b
		Detaljna inventarizacija prostora pogodnih za održavanje manifestacija i događanja	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih festivalskih resursa za uključivanje u festivalski turizam	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za održavanje manifestacija i događanja	142a
	Razvoj događanja i manifestacija	Podrška organizaciji turističkih događanja i manifestacija	123p
		Podrška razvoju redovitih događanja na godišnjoj razini	123r
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata manifestacija i događanja	131a
		Izrada vodiča o manifestacijama i događanjima	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u turistički doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja prostora	Razvoj infrastrukture za odvijanje manifestacija i događaja	261a
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja	252a
		Izgradnja infrastrukture potrebne za kretanje posjetitelja s posebnim potrebama	252g
		Izgradnja i opremanje novih i unaprjeđenje postojećih šetnica	261b
		Obnova i rekonstrukcija lokaliteta za koje je utvrđena potreba	141c
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b
		Izgradnja i uređenje prateće infrastrukture potrebne za izravno turističko korištenje lokaliteta	121e
		Izgradnja i opremanje posjetiteljskih, prezentacijskih, interpretacijskih i edukacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije manifestacija i događanja	132c
		Uvođenje standardne turističke signalizacije	121f
Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama posjetitelja manifestacija i događanja	Prilagodba smještajne ponude potrebama posjetitelja	221d
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama posjetitelja manifestacija i događanja	Prilagodba ugostiteljske ponude potrebama posjetitelja	241d
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g

	Prilagodba smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	Podrška prilagodbi smještajnih i ugostiteljskih objekata za pristup osoba s posebnim potrebama	2101c
Prometna infrastruktura	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga (gdje je utvrđena potreba)	271e
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f
		Uvođenje redovitih javnih autobusnih linija između obližnjih zračnih luka i glavnih turističkih destinacija	272a
		Podrška širenju sustava javnih bicikala	272c 272d
	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama	Postavljanje turističke signalizacije i navigacije na prometnicama prema turističkim lokalitetima	271d
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju drugih turističkih proizvoda u okolini	124a
		Razvoj ponude dodatnih aktivnosti	124b
		Podrška u formiranju aranžmana koji kombiniraju festivalski turizam s drugim turističkim proizvodima	127a
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za posjetitelje	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju ulaznica za manifestacije i događanja	422a
	Izrada kataloga za festivalski turizam	Izrada kataloga ponude manifestacija i događanja	434a
		Izrada kataloga manifestacija i događanja	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za festivalski turizam	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za festivalski turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za festivalsku ponudu	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za festivalsku ponudu	334b

Luksuzni turizam (LuxDalmatia)

Visoka kvaliteta smještajne, ugostiteljske i ostale ponude ključan je temelj prilikom razvoja turizma orijentiranog na turiste visoke platežne moći. Luksuzni turizam prepoznat je kao bitan potencijal u razvoju turizma Šibensko-kninske županije te je predložen turistički proizvod *Luksuzni turizam (LuxDalmatia)*. On objedinjuje smještajne i ugostiteljske usluge iznimno visoke kvalitete prilagođene turistima najveće financijske moći te služi kao potencijalan marketinških alat brendiranja kvalitete destinacije. Organizacijski oblik korištenja ovog proizvoda obuhvaća razvoj inovativnih aranžmana luksuznoturističke ponude koja bi obuhvatila razvoj visokokvalitetnih smještajnih i ugostiteljskih usluga, shopping ponude te posebnih glazbenih i kulturnih manifestacija koje bi privukle poznate osobe. Najbolji potencijal za razvoj ove vrste turizma imaju veći gradovi poput Šibenika, Vodica, Primoštena i Rogoznice, no i osamljena luksuzno uređena i opremljena seoska imanja.

U okviru ovog turističkog proizvoda potrebno je razvijati specijalizirane, custom-made luksuzne usluge smještaja, hrane, pića, wellnesa, zabave i dr., kako bi turisti u kontekstu ovog turizma doživjeli potpuni luksuz destinacija Šibensko-kninske županije. Pritom se savjetuje ponudu i promociju usmjeriti na privlačenje ekološki osviještenih turista – tzv. eco-conscious luxury ponuda. Kao i kod MICE turizma, za potrebe razvoja *Luksuzni turizam (LuxDalmatia)* potrebno je podržati iznajmljivače luksuznoturističkih objekata u organizaciji prijevoza luksuznoturističkih posjetitelja s naglaskom na obližnje zračne luke.

Tabl. 21. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Luksuzni turizam (LuxDalmatia)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Izrada baze subjekata koji pružaju luksuznoturističku ponudu	Inventarizacija subjekata koji pružaju luksuznoturističku ponudu	111b
	Podrška u razvoju luksuznoturističke ponude	Podrška u izgradnji luksuznoturističkih objekata	256g
		Podrška u razvoju luksuznoturističkih usluga (smještaj, hrana, piće i dr.)	123n
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata s lokalitetima koji bi mogli biti interesantni posjetiteljima	131a
		Izrada vodiča o lokalitetima koji bi mogli biti interesantni posjetiteljima	131b
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
Podrška razvoju inovativnih aranžmana luksuznoturističke ponude	Podrška razvoju inovativnih aranžmana luksuznoturističke ponude	123m	
Prometna infrastruktura	Podrška iznajmljivačima luksuznoturističkih objekata u organizaciji prijevoza luksuznoturističkih posjetitelja	Podrška u organizaciji luksuznog prijevoza od zračne luke do destinacije	272a
		Podrška u organizaciji luksuznog prijevoza unutar destinacije	274h
Unaprjeđenje doživljaja	Implementacija sustava osiguravanja kvalitete luksuznoturističke ponude	Uvođenje sustava kategorizacije luksuznoturističkih objekata i programa prema kvaliteti usluga i prostora	293d
		Verifikacija kategorizacije luksuznoturističkih objekata i programa na godišnjoj razini	293e
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju luksuznoturističkih objekata	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju luksuznoturističkih objekata	422a
	Uključivanje poznatih posjetitelja u promociju luksuznoturističkih objekata	Uključivanje poznatih posjetitelja u promociju luksuznoturističkih objekata	437c
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za luksuzni turizam	Edukacija iznajmljivača i zaposlenika luksuznoturističkih objekata o potrebama luksuznoturističkih posjetitelja	521d
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za luksuzni turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za luksuznoturističku ponudu	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za luksuznoturističku ponudu	334b

Lovačko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Hunting)

Lovni turizam posebna je vrsta turizma koja predstavlja promatranje, hranjenje i lov divljači, boravak u prirodi te druge povezane aktivnosti koje valoriziraju elemente prirode, posebice faune. Lovni turizam prepoznat je kao važan segment turističke ponude Šibensko-kninske županije, a njegov razvoj usmjerit će se kroz proizvod *Lovačko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Hunting)*. Prostorni sadržaj proizvoda uključuje zone za turistički lov u okviru postojećih državnih i privatnih lovišta, a moguće je dizajnirati i posebne lovačke rute koje bi objedinile velike prostorne areale bogate staništima divljih životinja.

Radi mogućnosti korištenja lovnih zona potrebno je ulagati u izgradnju infrastrukture potrebne za turistički lov bez narušavanja stanišnih uvjeta (čeke, nadstrešnice i dr.), infrastrukture za kretanje turista (signalizacija, ceste, šetnice, pješačke staze) te infrastrukturu za prezentaciju i interpretaciju staništa i divljih životinja. Kako bi se proizvod dobro usmjerio, potrebno je razviti materijale koji će navoditi turiste unutar lovačkih zona, omogućiti interpretaciju te unaprijediti doživljaj.

Karakteristika turista motiviranih lovom i brigom za divlje životinje je povećana prosječna dnevna potrošnja unutar destinacije te smještaj i boravak u lovačkim kućama, seoskoturističkim imanjima ili manjim obiteljskim domaćinstvima. Lokalna enogastronomska ponuda iznimno je atraktivna lovcima-turistima ali ju je potrebno diversificirati i prilagoditi njihovim ukusima. Osim same aktivnosti lova, ova vrsta turističke skupine upušta se i u ostale aktivnosti u ruralnom prostoru iz konteksta seoskog, enogastroturizam, eko turizma, kulturno-edukacijskog turizma te poslovnog turizma. Sukladno potrebama, valja razvijati prilagođenu lovačku infrastrukturu, lovačke domove, ali i šetnice i pješačke staze kako bi se povećali potencijali za valorizaciju ove vrste turizma.

Tabl. 22. Operativni program razvoja turističkog proizvoda Lovnačko iskustvo (Šibenik - Dalmatia Hunting Experience)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Sadržaj turističkog proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za lovni turizam	Detaljna inventarizacija potencijalno pogodnih lokaliteta za lovni turizam	111b
		Evaluacija pogodnosti lokaliteta za lovni turizam	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za lovni turizam	142a
	Razvoj ponude turističkog lova	Odabir zona za turistički lov	126a
		Tematizacija zona za turistički lov	126b
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata lovnoturističkih zona	131a
		Izrada vodiča o životinjama u lovnoturističkim zonama	131b
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za turistički lov bez narušavanja stanišnih uvjeta	251d
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lovnih životinja i njihovih staništa	132c
		Uvođenje turističke signalizacije koja neće narušavati stanišne uvjete	121f
	Turistička infrastruktura i usluge	Razvoj usluga za lovne turiste	Podrška razvoju usluga proizvodnje i prodaje opreme za turistički lov
Razvoj i prilagodba smještaja potrebama lovnih turista		Podrška razvoju smještajnih objekata u okolini lovnoturističkih zona	125e
		Podrška prilagodbi smještajne ponude potrebama lovnih turista	221d
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama lovnih turista		Podrška razvoju ugostiteljskih objekata u okolini lovnoturističkih zona	125e
		Podrška prilagodbi ugostiteljske ponude potrebama lovnih turista posjetitelja	241d
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c
		Podrška uvođenju enogastronomске ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Prometna infrastruktura		Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture do lovnoturističkih zona (gdje je utvrđena potreba)
	Izgradnja i uređenje parkinga uz lovnoturističke zone (gdje je utvrđena potreba)		271e
Unaprjeđenje doživljaja	Doživljajno unaprjeđenje turističkog proizvoda	Razvoj ponude dodatnih aktivnosti koje neće narušavati stanišne uvjete	124b
		Razvoj suvenira na poklon posjetiteljima	436b
	Razvoj dodatnih turističkih proizvoda i aktivnosti	Podrška razvoju fotosafari ponude u široj okolini lovnoturističkih zona	124a

		Podrška razvoju ponude turističkog ribolova u okolini lovnoturističkih zona	124a
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u okolini lovnoturističkih zona	124b
		Podrška razvoju seoskoturističkih imanja u okolini lovnoturističkih zona	124a
		Podrška razvoju pješačkih staza u okolini lovnoturističkih zona	261b, 261c
		Podrška razvoju cikloturističkih ruta u okolini lovnoturističkih zona	124a
		Razvoj suvenirnica	436c
	Korisnička podrška	Razvoj sustava pogodnosti za lovne turiste	134a, 134b
		Razvoj kataloga s prijedlozima aktivnosti u slobodno vrijeme	131c
		Razvoj kataloga ugostiteljske ponude	131d
	Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za lovnoturističku ponudu	Izgradnja webservisa za lovnoturističku ponudu
Izrada kataloga za lovnoturističku ponudu		Izrada kataloga ponude lovnoturističkih zona i lovnih životinja	434a
		Izrada kataloga smještajne ponude	434b
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za lovnoturističku ponudu	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za lovni turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu lovnoturističkih aranžmana	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu lovnoturističkih aranžmana	334b

4.4.3. Dopunski proizvodi

Uz samostalne turističke proizvode predlaže se razvijanje i dopunskih proizvoda koji trenutno nemaju snagu samostalno privući posjetitelje, ali mogu obogatiti ponudu turističkih aktivnosti in situ i modularno se kombinirati s drugim turističkim proizvodima. Takvih je proizvoda X

Avanturističko-sportske aktivnosti

Turistička ponuda avanturizma može biti značajno upotpunjena razvojem kanjoninga avanturističko-sportskih aktivnosti poput kanjoninga, kajakinga, kanuinga, raftinga i sl.

Kanjoning

Kanjoning je oblik avanturističke aktivnosti primarno vezan uz kretanje kanjonom koje može obuhvaćati pješaćenje, penjanje, preskakivanje i dr. Sukladno obilježjima kanjoninga, prostorni sadržaj ovog dopuskog proizvoda orijentiran je na prostore kanjona i sličnih atraktivnih krških geomorfoloških oblika, a potencijal korištenja povećavaju dizajnirane kanjoning rute. Kanjoning rute obuhvatile bi lokalitete s posebno atraktivnim geomorfološkim formama i vidikovcima. Organizacijski oblik korištenja kanjoning ruta su vlastiti aranžmani turista (samostalno kretanje u prostoru) ili organizirani aranžmani u pratnji osposobljenih vodiča. Najveći potencijal za razvoj ove vrste turizma imaju kanjoni rijeka Čikole, Krke i Krčića, no i drugi morfološki atraktivni lokaliteti. Radi mogućnosti korištenja i turističkog doživljaja, kanjoning rute mogu biti opremljene minimalno potrebnom infrastrukturom za kretanje turista (uređene staze, mostovi, rukohvati, ograde, navigacijske i sl.), infrastrukturom za korištenje lokaliteta (infrastruktura na vidikovcima i sl.) te potencijalno infrastrukturom za prezentaciju i interpretaciju (poučne ploče i sl.). U kontekstu turističke valorizacije kanjoning lokaliteta od iznimne je važnosti osigurati njihovu pogodnost za korištenje što podrazumijeva primjenu mjera kojima će se osigurati njihovo očuvanje i zaštita uslijed turističkog korištenja.

Tabl. 23. Operativni program razvoja Kanjoninga

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u kanjoning rute	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za kanjoning	111b	
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za kanjoning	112b	
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za kanjoning	142a	
	Dizajniranje kanjoning ruta	Izrada prijedloga kanjoning ruta	122a	
		Odabir prikladnih kanjoning ruta	122b	
		Tematizacija kanjoning ruta	122c	
	Razvoj materijala za kanjoning turiste	Izrada karata kanjoning ruta	131a	
		Izrada vodiča o lokalitetima na kanjoning rutama	131b	
		Uvođenje inovativnih tehnologija u kanjoning doživljaj	133a	
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a	
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja i unaprjeđenje infrastrukture za kanjoning	252c	
		Primjena mjera očuvanja i zaštite turističkih atrakcija	141b	
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta na kanjoning rutama	132c	
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije na kanjoning rutama	121f	
	Podrška u razvoju kanjoninga	Podrška razvoju kanjoninga u okviru ekotura	124b	
		Podrška razvoju kanjoninga u okolici kampirališta	124b	
		Podrška razvoju kanjoninga u okolici seoskoturističkih imanja	124b	
		Podrška razvoju kanjoninga u okviru ponude avanturističkih sadržaja	124b	
	Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj usluga za kanjoning turiste	Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja i servisiranja kajaka za kanjoning turiste	125d
			Podrška uvođenju usluga servisiranja i iznajmljivanja opreme kanjoning turistima na definiranim lokacijama	125b
Razvoj i prilagodba smještaja potrebama kanjoning turista		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c	
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama kanjoning turista		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c	
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g	
Osiguravanje prometne dostupnosti		Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b	
		Izgradnja i uređenje parkinga za kanjoning turiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)	271e	

Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kanjoning ruta	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kanjoning ruta	422a
	Izrada kataloga za kanjoning turizam	Izrada kataloga kanjoning ruta	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za kanjoning turizam	Edukacija lokalnih kanjoning vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za kanjoning turizam	521c
		Edukacija pružatelja servisnih i najamnih usluga kanjoning turistima o njihovim potrebama i preferencijama	521d
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	334b

Kajakarenje

Kajakarenje predstavlja važan segment razvoja aktivnog odmora i avanturističkih aktivnosti. Turisti motivirani kajakarenjem valoriziraju atraktivne elemente prirodne osnove, stoga ono može poslužiti kao dopuna postojećoj ekoturističkoj ponudi. S obzirom da je kajakarenje samo po sebi segment avanturističke ponude, turisti koji koriste ovaj turistički proizvod potencijalno su zainteresirani i za ostale vrste avanturističke ponude pa je povezivanje s ponudom raftinga, kanuinga, kanjoninga, turističkog ronjenja i dr. od iznimne važnosti za razvoj ove vrste turizma. Važno je stoga razvijati i mrežu pješačkih i biciklističkih staza, šetnica i ostalih rekreacijskih sadržaja u blizini lokaliteta za korištenje.

Sukladno obilježjima kajakarenja, prostorni sadržaj ovog dopunskog proizvoda orijentiran je na prostore rijeka i obalnih prostora s atraktivnim morskim krajolicima (tzv. *seascapes*), a potencijal korištenja povećavaju dizajnirane kajakaške rute. Kajakaške rute obuhvatile bi lokalitete s posebno atraktivnim morskim i jezerskim krajolicima, obalnim prostorima, hidrogeomorfološkim lokalitetima te drugim prirodnim i kulturnim atrakcijama. Najveći potencijal za razvoj ove vrste turizma imaju rijeka Krka, Prokljansko jezero, Šibenski zaljev, Kanal sv. Ante, akvatorij oko poluotoka Oštrice te kanal između naselja vodičko-tribunjske regije. Organizacijski oblik korištenja kajakaških ruta su kajaking ture koje mogu biti samostalne ili vođene. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turiste prate osposobljeni vodiči. Za ture, a posebice one samostalne, važno je organizirati materijale koji će navoditi turiste u kretanju i omogućiti interpretaciju. Kao i ostale ture, i kajakaške ture mogu biti tematske pri čemu se na višetematskim rutama mogu definirati različite tematske ture koje obuhvaćaju samo lokalitete jedne teme.

Tabl. 24. Operativni program razvoja Kajakarenja

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u kajakaške rute	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za kajakarenje	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za kajakarenje	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za kajakarenje	142a
	Dizajniranje kajakaških ruta	Izrada prijedloga kajakaških ruta	122a
		Odabir prikladnih kajakaških ruta	122b
		Tematizacija kajakaških ruta	122c
		Formiranje poučnih staza na kajakaškim rutama	122f
	Razvoj materijala za kajaking turiste	Izrada karata kajakaških ruta	131a
		Izrada vodiča o lokalitetima na kajakaškim rutama	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u kajaking doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja terminalne infrastrukture za kajaking	254a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta na kajakaškim rutama	132c
		Uvođenje standardizirane turističke signalizacije na kajakaškim rutama	121f
	Podrška u razvoju kajakinga	Podrška razvoju kajakinga u okviru ekotura	124b
		Podrška razvoju kajakinga u okolini kampirališta	124b
Podrška razvoju kajakinga u okolini seoskoturističkih imanja		124b	
Podrška razvoju kajakinga u okviru ponude avanturističkih sadržaja		124b	
Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj usluga za kajaking turiste	Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja i servisiranja kajaka za kajaking turiste	125d
		Podrška uvođenju usluga servisiranja i iznajmljivanja kajaka kajaking turistima na definiranim lokacijama	125b
	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama kajaking turista	Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima i otočnim domaćinstvima u smještajnu ponudu	211c
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama kajaking turista	Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
Izgradnja i uređenje parkinga za kajaking turiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)		271e	

	Osiguravanje sigurnosti na kajakaškim rutama	Razvoj sigurnih rješenja za lokacije gdje se kajakaške rute križaju s plovidbenim rutama	274d
		Uvođenje adekvatne prometne signalizacije na plovidbenim rutama radi povećanja sigurnosti kajakaša	274e
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kajakaških ruta	Izgradnja webservisa za promidžbu i prodaju kajakaških ruta	422a
	Izrada kataloga za kajakaški turizam	Izrada kataloga kajakaških ruta	434a
		Izrada kataloga lokaliteta na kajakaškim rutama	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za kajakaški turizam	Edukacija lokalnih kajaking vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za kajakaški turizam	521c
		Edukacija pružatelja servisnih i najamnih usluga kajaking turistima o njihovim potrebama i preferencijama	521d
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	334b

Rafting

Ovaj nesamostalan turistički proizvod orijentiran je na razvoj ponude raftinga u Šibensko-kninskoj županiji kao potencijalnog i važnog segmenta razvoja avanturističkih aktivnosti. Turisti motivirani raftingom valoriziraju atraktivne elemente prirodne osnove, stoga ono može poslužiti kao dopuna postojećoj ekoturističkoj ponudi te ponudi u okviru kanjoninga, kajakarenja i drugih avanturističkih aktivnosti. Kako bi se ovaj nesamostalan turistički proizvod efikasno provodio, potrebno je izgraditi terminalnu infrastrukturu te uvesti jasnu turističku signalizaciju na predviđenim rutama. S obzirom kako je rafting sam po sebi segment avanturističke ponude, turisti koji koriste ovaj nesamostalan turistički proizvod potencijalno su zainteresirani i za ostale vrste avanturističke ponude pa bi povezivanje s ponudom kajakaštva, kanuinga, kanjoninga i dr. bilo od velikog značaja za razvoj ove vrste aktivnosti. Poseban oblik implementacije, rafting ima u kontekstu MICE turizma gdje može poslužiti kao teambuilding platforma.

Sukladno obilježjima raftinga, prostorni sadržaj ovog proizvoda orijentiran je na prostore atraktivnih i brzih rijeka, a potencijal korištenja povećavaju dizajnirane kajakaške rute. Kajakaške rute obuhvatile bi lokalitete s posebno atraktivnim riječnim krajolicima te drugim prirodnim i kulturnim atrakcijama. Najveći potencijal za razvoj ove vrste proizvoda imaju rijeke Čikola i Butižnica, dok bi se ponuda mogla nadovezati na postojeću ponudu obližnjih rijeka Cetine i Zrmanje koje dijelom teku i teritorijem Šibensko-kninske županije. Organizacijski oblik korištenja rafting ruta su rafting ture koje mogu biti samostalne ili vođene. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turiste prate osposobljeni vodiči. Za ture, a posebice one samostalne, važno je organizirati materijale koji će navoditi turiste u kretanju, omogućiti interpretaciju i unaprijediti doživljaj. Prilikom organizacije ponude raftinga, potrebno je podržati razvoj usluga iznajmljivanja rafting opreme te prilagoditi smještajne i ugostiteljske usluge potrebama rafting turista.

Tabl. 25. Operativni program razvoja Raftinga

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u rafting rute	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za rafting	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za rafting	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za rafting	142a
	Dizajniranje rafting ruta	Izrada prijedloga rafting ruta	122a
		Odabir prikladnih rafting ruta	122b
		Tematizacija rafting ruta	122c
		Formiranje poučnih staza na rafting rutama	122f
	Razvoj materijala za rafting turiste	Izrada karata rafting ruta	131a
		Izrada vodiča o lokalitetima na rafting rutama	131b
		Razvoj interaktivnih interpretacijskih i prezentacijskih sadržaja za rafting turiste	133a
		Uvođenje inovativnih tehnologija u rafting doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne aplikacija za informiranje posjetitelja	121e
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja terminalne infrastrukture za rafting	121f
		Uvođenje jasne turističke signalizacije na rafting rutama	124b
	Podrška u razvoju raftinga	Podrška razvoju raftinga u okviru ekotura	124b
		Podrška razvoju raftinga u okolini kampirališta	124b
		Podrška razvoju raftinga u okolini seoskoturističkih imanja	124b
		Podrška razvoju raftinga u okviru ponude kajakaštva	124b
		Podrška razvoju raftinga u okviru ponude kanjoninga	124b, 123k
		Podrška razvoju raftinga u okviru MICE turizma (<i>teambuilding</i>)	125d
	Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj usluga za rafting turiste	Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja rafting opreme za rafting turiste
Podrška uvođenju usluga iznajmljivanja rafting opreme			221d
Razvoj i prilagodba smještaja potrebama rafting turista		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima i otočnim domaćinstvima u smještajnu ponudu	231c
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama rafting turista		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	241g
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomске ponude u ugostiteljsku ponudu	271b
Osiguravanje prometne dostupnosti		Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271e

		Izgradnja i uređenje parkinga za rafting turiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)	422a
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za ponudu rafting sadržaja	Izgradnja webservisa za ponudu rafting sadržaja	434a
	Izrada kataloga za rafting	Izrada kataloga atraktivnih rafting tura	521a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za rafting	Edukacija lokalnih vodiča	521c
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za rafting	332b
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	334b

Kanuing

Kanuing kao nesamostalan turistički proizvod orijentiran je na razvoj ponude kanuinga u Šibensko-kninskoj županiji kao potencijalnog aditivnog segmenta razvoja aktivnog odmora i avanturističkih aktivnosti. Turisti motivirani kanuingom valoriziraju atraktivne elemente prirodne osnove, stoga ono može poslužiti kao nadopuna postojećoj ekoturističkoj ponudi. Kako bi se kanuing efikasno provodio, potrebno je izgraditi terminalnu infrastrukturu te uvesti jasnu turističku signalizaciju na predviđenim kanuing rutama. S obzirom kako kanuing ulazi u domenu avanturističke ponude, turisti koji koriste ovaj proizvod potencijalno su zainteresirani i za ostale vrste avanturističke ponude pa bi povezivanje s ponudom kajakaštva, raftinga, kanjoninga i dr. bilo od velikog značaja za razvoj ove vrste aktivnosti.

Sukladno obilježjima kanuinga, prostorni sadržaj ovog proizvoda orijentiran je na prostore rijeka i obalnih prostora s atraktivnim morskim krajolicima (tzv. seascapes), a potencijal korištenja povećavaju dizajnirane kanuing rute. Navedene rute obuhvatile bi lokalitete s posebno atraktivnim morskim, riječnim i jezerskim krajolicima, obalnim prostorima, hidrogeomorfološkim lokalitetima te drugim prirodnim i kulturnim atrakcijama. Najveći potencijal za razvoj ove vrste proizvoda imaju rijeke Čikola i Butižnica. Organizacijski oblik korištenja kanuing ruta su ture koje mogu biti samostalne ili vođene. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turiste prate osposobljeni vodiči. Za ture, a posebice one samostalne, važno je organizirati materijale koji će navoditi turiste u kretanju, omogućiti interpretaciju i unaprijediti doživljaj. Prilikom organizacije ponude kanuinga, potrebno je podržati razvoj usluga iznajmljivanja kanuing opreme te prilagoditi smještajne i ugostiteljske usluge potrebama kanuing turista.

Tabl. 26. Operativni program razvoja Kanuinga

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za uključanje u kanuing rute	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za kanuing	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za kanuing	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za kanuing	142a
	Dizajniranje kanuing ruta	Izrada prijedloga kanuing ruta	122a
		Odabir prikladnih kanuing ruta	122b
		Tematizacija kanuing ruta	122c
		Formiranje poučnih staza na kanuing rutama	122f
	Razvoj materijala za kanuing turiste	Izrada karata kanuing ruta	131a
		Izrada vodiča o lokalitetima na kanuing rutama	131b
		Uvođenje inovativnih tehnologija u kanuing doživljaj (npr. voice guide, interaktivna mobilna aplikacija)	133a
		Razvoj interaktivne aplikacija za informiranje posjetitelja	121e
	Osiguravanje mogućnosti korištenja ruta i lokaliteta	Izgradnja terminalne infrastrukture za kanuing	132c
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta na kanuing rutama	121f
		Uvođenje jasne turističke signalizacije na kanuing rutama	124b
	Podrška u razvoju kanuinga	Podrška razvoju kanuinga u okviru ekotura	124b
		Podrška razvoju kanuinga u okolici kampirališta	124b
		Podrška razvoju kanuinga u okolici seoskoturističkih imanja	124b
		Podrška razvoju kanuinga u okviru ponude kajakaštva	124b
		Podrška razvoju kanuinga u okviru ponude kanjoninga	125d
	Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj usluga za kanuing turiste	Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja kanuing opreme za kanuing turiste
Podrška uvođenju usluga iznajmljivanja kanuing opreme			221d
Razvoj i prilagodba smještaja potrebama kanuing turista		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima i otočnim domaćinstvima u smještajnu ponudu	231c
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama kanuing turista		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	241g
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	271b
Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271e	

		Izgradnja i uređenje parkinga za kanuing turiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)	274d
	Osiguravanje sigurnosti na kanuing rutama	Razvoj sigurnih rješenja za lokacije gdje se kajakaške rute križaju s plovidbenim rutama	274e
		Uvođenje adekvatne prometne signalizacije na plovidbenim rutama radi povećanja sigurnosti kanuing turista	422a
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za ponudu kanuing sadržaja	Izgradnja webservisa za ponudu kanuing sadržaja	434a
	Izrada kataloga za kanuing	Izrada kataloga atraktivnih kanuing tura	521a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za kanuing	Edukacija lokalnih vodiča	521c
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za kanuing	332b
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	334b

Paraglajding

Paraglajding kao nesamostalan turistički proizvod orijentiran je na razvoj ponude paraglajdinga u Šibensko-kninskoj županiji kao segmenta razvoja aktivnog odmora i avanturističkih aktivnosti. Turisti motivirani paraglajdingom valoriziraju atraktivne elemente prirodne osnove, stoga ono može poslužiti kao nadopuna postojećoj ekoturističkoj i avanturističkoj ponudi. Kako bi se paraglajding efikasno provodio, potrebno je izgraditi adekvatnu uzletno-sletnu infrastrukturu. S obzirom kako paraglajding ulazi u domenu avanturističke ponude, turisti koji koriste ovaj proizvod potencijalno su zainteresirani i za ostale vrste avanturističke ponude stoga je paraglajding potrebno integrirati u razvoj ponude avanturističkih aktivnosti.

Prostorni sadržaj paraglajdinga orijentiran je na brdovite i reljefno dinamične prostore kao što su planine Promina, Dinara i Svilaja. Potrebno je stoga navedene prostore inventarizirati i evaluirati njihove pogodnosti kako bi se dizajnirale atraktivne rute i lokaliteta. Radi osiguranja mogućnosti korištenja lokaliteta potrebno je izgraditi potrebnu terminalnu infrastrukturu, razviti inovativne načine prezentacije lokaliteta u okolini definiranih lokaliteta te uvesti jasnu turističku signalizaciju. Važno je i organizirati materijale koji će navoditi turiste u kretanju, omogućiti interpretaciju i unaprijediti doživljaj. Prilikom organizacije ponude paraglajdinga, potrebno je podržati razvoj usluga iznajmljivanja potrebne opreme te osigurati prometnu dostupnost. Uvrštavanjem ponude paraglajdinga u webservis i kataloge turističke ponude znatno bi se pridonijelo razvoju ove avanturističke aktivnosti.

Tabl. 27. Operativni program razvoja Paraglajdinga

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za paraglajding	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za uključivanje u ponudu	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za uključivanje u ponudu	112b
	Dizajniranje paraglajding ponude	Izrada prijedloga paraglajding lokaliteta i ruta	122a
		Odabir prikladnih lokaliteta	122b
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja terminalne infrastrukture za paraglajding	121e
		Razvoj inovativnih načina prezentacije lokaliteta u okolini paraglajding lokaliteta	132c
		Uvođenje jasne turističke signalizacije na paraglajding rutama	121f
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata paraglajding lokaliteta	131a
		Izrada vodiča o vidljivim lokalitetima	131b
	Podrška u razvoju aeropanoramske ponude	Podrška razvoju paraglajdinga u široj planinskoj regiji	124b
Podrška razvoju paraglajdinga na dostupnim lokalitetima		124b	
Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj infrastrukture	Podrška izgradnji i opremanju uzletno-sletnih staza za paraglajdere	254b
	Podrška razvoju usluga	Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja paraglajding opreme za paraglajdere	125d
		Podrška uvođenju usluga iznajmljivanja paraglajding opreme	125b
	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga za paraglajding turiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)	271e
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za paraglajding	Izgradnja webservisa za paraglajding	422a
	Izrada kataloga za paraglajding	Izrada kataloga atraktivnih paraglajding lokaliteta	434a

Ribolovno iskustvo (Fish Hunting Experience)

Ribolov je vrlo popularan oblik turističke rekreacije, s obzirom kako je riječ o sportsko-rekreacijskoj aktivnosti koja uglavnom ne traži velika ulaganja u opremu i infrastrukturu. Turisti ribolovci uživaju u boravku i aktivnostima u prirodi u svim fenološkim razdobljima, stoga ribolovni turizam može poslužiti kao važan alat za produljenje turističke sezone. Sukladno hidroraznolikosti Šibensko-kninske županije, prostorni sadržaj proizvoda moguće je podijeliti na morski i kopneni (jezera i tekućice). Najveći potencijal za razvoj ove vrste turističkog proizvoda očituje se u klasteru Šibensko-kninskom zaleđu gdje je smješteno hidrografsko čvorište čak sedam tekućica te u Zapadnom klasteru koji već ima kvalitetno razvijenu morsku i kopnenu ribolovnu ponudu (na Vranskom jezeru). *Ribolovno iskustvo (Fish Hunting Experience)* valorizira slične aspekte turističke ponude kao i lovni turizam te ju valja razvijati komplementarno s ostalim selektivnim oblicima ruralnog turizma i pripadajućih aktivnosti.

Radi mogućnosti korištenja ribolovnih zona potrebno je ulagati u izgradnju infrastrukture potrebne za turistički ribolov bez narušavanja stanišnih uvjeta, infrastrukture za kretanje turista (signalizacija, ceste, šetnice, pješačke staze) te infrastrukturu za prezentaciju i interpretaciju riba i ribljih staništa. Kako bi se proizvod kvalitetno usmjerio, potrebno je razviti materijale koji će navoditi turiste unutar ribolovnih zona te omogućiti interpretaciju.

Tabl. 28. Operativni program razvoja Fish Hunting Experiencea

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za ribolovni turizam	Detaljna inventarizacija potencijalno pogodnih lokaliteta za ribolovni turizam	111b
		Evaluacija pogodnosti lokaliteta za ribolovni turizam	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za ribolovni turizam	142a
	Razvoj ponude turističkog ribolova	Odabir zona za turistički ribolov	126a
		Tematizacija zona za turistički ribolov	126b
	Razvoj događanja i manifestacija vezanih uz ribolovni turizam	Podrška organizaciji događanja i manifestacija vezanih uz ribolovni turizam	123p
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata ribolovnoturističkih zona	131a
		Izrada vodiča o životinjama u ribolovnoturističkim zonama	131b
		Razvoj interaktivne mobilne aplikacije za informiranje posjetitelja	432a
	Osiguravanje mogućnosti korištenja lokaliteta	Izgradnja infrastrukture potrebne za turistički ribolov bez narušavanja stanišnih uvjeta	251d
		Izgradnja i opremanje interpretacijskih centara	132a
		Razvoj inovativnih načina prezentacije vodenih organizama i njihovih staništa	132c
		Uvođenje turističke signalizacije koja neće narušavati stanišne uvjete	121f
	Podrška u razvoju ribolovnog turizma	Podrška razvoju ribolovnog turizma u okolici fotosafari lokaliteta	124a
		Podrška razvoju ribolovnog turizma u okolici birdwatching zona	124a
		Podrška razvoju ribolovnog turizma u okolici seoskoturističkih imanja	124a
Podrška razvoju ribolovnog turizma u okolici kampirališta		124a	
Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj usluga za ribolovne turiste	Podrška razvoju usluga proizvodnje i prodaje opreme za turistički ribolov	125b, 125d
	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama ribolovnih turista	Podrška razvoju smještajnih objekata u okolici lovnoturističkih zona	125e
		Podrška prilagodbi smještajne ponude potrebama ribolovnih turista	221d
		Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
		Podrška uključivanju smještaja na seoskoturističkim imanjima u smještajnu ponudu	211c
	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama ribolovnih turista	Podrška razvoju ugostiteljskih objekata u okolici ribolovnoturističkih zona	125e
		Podrška prilagodbi ugostiteljske ponude potrebama ribolovnih turista	241d
		Podrška pružanju ugostiteljskih usluga na seoskoturističkim imanjima	231c
Podrška uvođenju enogastronomске ponude u ugostiteljsku ponudu		241g	

	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture do ribolovnoturističkih zona (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga uz ribolovnoturističke zone (gdje je utvrđena potreba)	271e
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za ribolovnoturističku ponudu	Izgradnja webservisa za ribolovnoturističku ponudu	422a
	Izrada kataloga za ribolovnoturističku ponudu	Izrada kataloga ponude ribolovnoturističkih zona i vodenih organizama za ribolov	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za ribolovnoturističku ponudu	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za ribolovni turizam	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za turističku ponudu avanturističkog turizma	334b

Turističko ronjenje

Nesamostalan proizvod turističkog ronjenja orijentiran je na razvoj ponude turističkih ronilačkih aktivnosti u Šibensko-kninskoj županiji kao važnog dodatnog dijela turističke ponude. Razvoj turističkog ronjenja moguće je implementirati u postojeće turističke proizvode nautičkog turizma, kamping turizma, kupališnog turizma, u ponudu morskog ribolova te u cjelokupnu turističku ponudu na otocima.

Prostorni sadržaj turističkog ronjenja orijentiran je na atraktivne ronilačkoturističke lokalitete u podmorju Šibensko-kninske županije. Pritom je važno detaljno inventarizirati ronilačke i podvodnoarheološke lokalitete koji su pogodni za uključivanje u turističku ponudu te evaluirati njihovu pogodnost. Evidentiranim lokalitetima potrebno je odrediti podnošljive kapacitete kako bi se turističke aktivnosti mogle održivo valorizirati. U okvir razvoja turističkog ronjenja potrebno je integrirati mjere održivog gospodarenja ronilačkoturističkim resursima kao što su sanacija oštećenih i onečišćenih podzemskih lokaliteta te kontinuirano praćenje ekološkog stanja ronilačkoturističkih lokaliteta. Evidentiranim lokalitetima potrebno je formirati i tematizirati ronilačkoturističke ture te potencijalno formirati podzemne poučne staze kako bi se postojeća ponuda unaprijedila. Kako bi se turističkim ronjenjem kvalitativno i održivo upravljalo potrebno je razviti ronilačku infrastrukturu koja predviđa izgradnju ronilačkih centara kao glavnih polaznih točaka u organiziranju ronilačkoturističkih sadržaja. Oni mogu biti centri opskrbe i opreme, ali se mogu razvijati i kao posjetiteljski, prezentacijski i edukacijski centri.

Organizacijski oblik korištenja turističkog proizvoda su ronilačkoturističke ture koje mogu biti samostalne ili vođene. Samostalne ture podrazumijevaju samostalno kretanje turista prema predloženom planu kretanja dok u vođenim turama turiste prate osposobljeni ronilački vodiči. Za ture, a posebice one samostalne, važno je organizirati materijale koji će navoditi turiste u kretanju, omogućiti interpretaciju i unaprijediti doživljaj. Prilikom organizacije ponude turističkog ronjenja, potrebno je podržati razvoj usluga iznajmljivanja ronilačke opreme te prilagoditi smještajne i ugostiteljske usluge potrebama turista-ronilaca. Kako bi se omogućio najviši nivo kvalitete usluga, potrebno je poticati osposobljavanje za turističko ronjenje kroz edukaciju lokalnih vodiča te edukaciju i usavršavanje stručnjaka za turističko ronjenje.

Tabl. 29. Operativni program razvoja Turističkog ronjenja

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti	
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija ronilačkoturističkih lokaliteta	Detaljna inventarizacija ronilačkih i podvodnoarheoloških lokaliteta pogodnih za uključivanje u ponudu	111b	
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za uključivanje u ponudu	112b	
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u ponudu	142a	
	Dizajniranje ronilačkoturističke ponude	Izrada prijedloga ronilačkih lokaliteta	112a	
		Formiranje ronilačkoturističkih tura	112c	
		Tematizacija ronilačkoturističkih tura	122c	
		Formiranje podmorskih poučnih staza na podvodnoarheološkim lokalitetima	122f	
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada podmorskih karata lokaliteta i ruta	131a	
		Izrada vodiča o kulturnim lokalitetima	131b	
		Razvoj interaktivnih interpretacijskih i prezentacijskih sadržaja za turiste ronioce	133a	
	Održivo gospodarenje ronilačkoturističkim resursima	Sanacija oštećenih i onečišćenih podmorskih lokaliteta	141c, 141d	
		Izgradnja i opremanje posjetiteljskih, prezentacijskih, interpretacijskih i edukacijskih centara	132a	
	Podrška u razvoju ponude turističkog ronjenja	Podrška razvoju turističkog ronjenja u okviru ponude nautičkog turizma	124b	
		Podrška razvoju turističkog ronjenja u okviru ponude kamping turizma	124b	
		Podrška razvoju turističkog ronjenja u okviru ponude kupališnog turizma	124b	
		Podrška razvoju turističkog ronjenja u okviru ponude turizma na otocima	124b	
		Podrška razvoju turističkog ronjenja u okviru ponude morskog ribolova	124b	
	Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj i prilagodba smještaja potrebama ronilaca	Prilagodba smještajne ponude potrebama turista ronilaca	221d
			Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu	214d
		Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude potrebama ronilaca	Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Razvoj ronilačke infrastrukture		Izgradnja prateće infrastrukture ronilačkih centara	121e	
	Izgradnja i opremanje posjetiteljskih, prezentacijskih i edukacijskih ronilačkih centara	132a		
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za ponudu ronilačkih sadržaja	Izgradnja webservisa za ponudu ronilačkih sadržaja	422a	
	Izrada kataloga za turističko ronjenje	Izrada kataloga atraktivnih ronilačkih lokaliteta i ronilačkih tura	434a	

Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za turističko ronjenje	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za turističko ronjenje	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu turističkog ronjenja	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu turističkog ronjenja	332b

Vodeni parkovi (Sun & Pool)

Ponuda vodenih parkova može poslužiti kao nadopuna postojećoj turističkoj ponudi proizvoda *Sunce i more (Šibenik - Dalmatia Sun & Sea)*, ali i ostalih turističkih proizvoda u kojima su turisti željni zabave i morskih (vodenih) aktivnosti stoga se u ovom kontekstu vodeni parkovi definiraju kao nesamostalni turistički proizvodi. Kako bi se vodeni parkovi razvili potrebno ih je implementirati u okviru hotelskog i kamping smještaja te u okviru postojećeg kupališnog turizma, dok bi poseban potencijal imali jednostavni vodeni parkovi na moru u blizini otoka. Prilikom organizacije ponude vodenih parkova, potrebno je podržati i prilagoditi ugostiteljske usluge u blizini vodenih parkova te razviti adekvatnu infrastrukturu i opremu potrebnu za funkcioniranje vodenih parkova. Razvoj vodenih parkova moguće je unaprijediti uvrštavanje njihove ponude u promociju turizma Šibensko-kninske županije putem webservisa i kataloga.

Tabl. 30. Operativni program razvoja Vodenih parkova (Sun & Pool)

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Podrška u razvoju vodenih parkova na moru	Podrška razvoju vodenih parkova u okviru hotelskog smještaja	251f
		Podrška razvoju vodenih parkova u okviru kamping smještaja	251f
		Podrška razvoja vodenih parkova u blizini otoka	251f
		Podrška razvoja vodenih parkova u okviru kupališnog turizma	251f
Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude	Podrška razvoju ugostiteljskih usluga u blizini vodenih parkova	125e
		Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
	Razvoj infrastrukture	Podrška izgradnji i opremanju vodenih parkova (uključujući one na moru)	251f
	Osiguravanje prometne dostupnosti	Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
		Izgradnja i uređenje parkinga (gdje je utvrđena potreba)	271e
		Uvođenje oblika prijevoza posjetitelja (gdje postoji potreba)	274f

Kupanje na kopnenim vodama

Kupanje na kopnenim vodama kao nesamostalan turistički proizvod može se definirati kao proširenje ponude turističkog proizvoda *Sunce i more (Šibenik - Dalmatia Sun & Sea)* na kopnene prostore te kao takav može poslužiti kao nadopuna svim turističkim proizvodima orijentiranim na zaobalje Šibensko-kninske županije. Poseban potencijal, kupališni turizam na kopnenim vodama ostvario bi integracijom u ponudu ekotura, cikloturizma, kajakaštva, ribolova i kanjoninga, dok bi se razvoj kupališnog turizma na kopnenim vodama povoljno ostvario u blizini kamp smještaja i seoskoturističkih imanja. Dodatni element kupališnoj ponudi bila bi prilagođena ugostiteljska ponuda s integriranom lokalnom enogastronomskom ponudom.

Prostorni sadržaj kupanja na kopnenim vodama orijentiran je na kopnene vode, tj. rijeke i jezera, od kojih se neke već i valoriziraju na takav način (Prokljansko jezero i Skradinski buk na rijeci Krki). Međutim, aktivnosti kupanja potrebno je uskladiti s podnošljivim kapacitetom lokaliteta, posebice na postojećim i planiranim zaštićenim dijelovima prirode. Važno je stoga implementirati mjere održivog gospodarenja kupališnim lokalitetima na kopnenim vodama koje bi podrazumijevale sanaciju oštećenih i onečišćenih lokaliteta, praćenje ekološkog stanja lokaliteta te kontinuirano praćenje kakvoće vode. Kako bi se aktivnost kupanja na kopnenim vodama mogla provoditi potrebno je izgraditi prateću infrastrukturu za potrebe kupanja s pažljivim uklapanjem u prirodni ambijent.

Tabl. 31. Operativni program razvoja Kupanja na kopnenim vodama

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija kupališnih lokaliteta na kopnenim vodama	Detaljna inventarizacija kupališnih lokaliteta na kopnenim vodama pogodnih za uključivanje u ponudu	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za uključivanje u ponudu	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u ponudu	142a
	Dizajniranje kupališne ponude na kopnenim vodama	Izrada prijedloga lokaliteta za kupanje na unutarnjim vodama	112a
		Odabir prikladnih lokaliteta za kupanje na unutarnjim vodama	112c
		Tematizacija lokaliteta za kupanje na unutarnjim vodama	126e
	Održivo gospodarenje kupališnim lokalitetima na kopnenim vodama	Sanacija oštećenih i onečišćenih kupališnih lokaliteta na kopnenim vodama	141c, 141d
		Kontinuirano praćenje ekološkog stanja kupališnih lokaliteta na kopnenim vodama	551c
		Kontinuirano praćenje kakvoće vode na kupališnim lokalitetima na kopnenim vodama	551c
	Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama	Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u okviru ekotura	124b
		Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u okviru cikloturizma	124b
		Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u blizini kamp smještaja	124b
		Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u blizini seoskoturističkih imanja	124b
		Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u okviru ponude kajakaštva	124b
		Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u okviru ribolovne ponude	124b
		Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u okviru kanjoning ponude	124b
		Podrška u razvoju ponude kupanja na kopnenim vodama u okviru kanjoning ponude	124b
Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude u blizini kupališnih lokaliteta	Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
		Podrška uvođenju ugostiteljske usluge na obližnjim seoskoturističkim imanjima	231c
	Razvoj kupališne infrastrukture	Izgradnja prateće infrastrukture za potrebe kupanja na kopnenim vodama koja neće narušavati prirodni ambijent	251b

Aeropanoramsko razgledavanje

Aeropanoramsko razgledavanje kao nesamostalan turistički proizvod orijentiran je na razvoj ponude razgledavanja atraktivnih lokaliteta Šibensko-kninske županije iz zraka. Razvoj ponude ove vrste razgledavanja potrebno je dizajnirati izradom prijedloga atraktivnih aeropanoramskih ruta te na temelju toga izraditi i prilagođene karte i vodiče o vidljivim lokalitetima kako bi se unaprijedio doživljaj razgledavanja. S obzirom kako je ovo nesamostalan proizvod, potrebno je njegov razvoj podržati u blizini zaštićenih područja prirode, u blizini kampirališta, seoskoturističkih imanja, atraktivne obale i otoka te u široj planinskoj regiji s atraktivnim krškim reljefom (kanjoni i sl.).

Prostorni sadržaj aeropanoramskog razgledavanja orijentiran je na cjelokupan teritorij Šibensko-kninske županije s posebnim naglaskom na atraktivnu obalnu liniju i atraktivne kopnene prirodne elemente (NP Krka, krški reljef, Dinara, Promina, Svilaja i dr.). Potrebno je stoga navedene prostore inventarizirati i evaluirati pogodnosti za dizajniranje atraktivnih ruta. Kako bi se osigurala mogućnost provođenja aktivnosti aeropanoramskog razgledavanja potrebno je izgraditi potrebnu uzletno-sletnu infrastrukturu sportskih aerodroma (s izraženim potencijalom u Pokrovniku kraj Drniša), prilagoditi sportske avione za aeropanoramsko razgledavanje te razviti inovativne načine prezentacije vidljivih lokaliteta. S obzirom na specifičnost ponude, potrebno je osigurati adekvatno osposobljavanje lokalnih vodiča i pilota sportskih aviona. Uvrštavanjem ponude aeropanoramskog razgledavanja u web servis i kataloge turističke ponude znatno bi se pridonijelo razvoju ove avanturističke aktivnosti.

Tabl. 32. Operativni program razvoja Aeropanoramskog razgledavanja

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija lokaliteta za aeropanoramsko razgledavanje	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za uključivanje u ponudu	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za uključivanje u ponudu	112b
	Dizajniranje aeropanoramske ponude	Izrada prijedloga aeropanoramskih ruta	122a
		Odabir prikladnih ruta	122b
		Tematizacija aeropanoramskih ruta	122c
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata aeropanoramskih tura	131a
		Izrada vodiča o vidljivim lokalitetima	131b
	Podrška u razvoju aeropanoramske ponude	Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolici zaštićenih područja prirode	124b
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolici kampirališta	124b
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolici seoskoturističkih imanja	124b
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u blizini obale i otoka	124b
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj planinskoj regiji	124b
		Podrška razvoju aeropanoramske ponude u široj okolici kanjoning lokaliteta	124b
	Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj zrakoplovne infrastrukture	Podrška izgradnji i opremanju sportskih aerodroma
Podrška izgradnji i opremanju uzletno-sletnih staza			254b
Podrška razvoju usluga		Podrška razvoju ugostiteljske usluge u okviru sportskih aerodroma	125e
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za aeropanoramsku ponudu	Izgradnja webservisa za aeropanoramsku ponudu	422a
	Izrada kataloga za aeropanoramsko razgledavanje	Izrada kataloga atraktivnih aeropanoramskih tura	434a
Izgradnja kapaciteta	Osposobljavanje za aeropanoramsko letenje	Edukacija lokalnih vodiča	521a
		Edukacija pilota sportskih zrakoplova	521b
		Edukacija i usavršavanje stručnjaka za aeropanoramsko razgledavanje	521c
	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu aeropanoramskog razgledavanja	Podrška specijalizaciji malih turističkih agencija za ponudu aeropanoramskog razgledavanja	332b

Golf

Golf kao segment sportsko-rekreacijskih sadržaja može se implementirati u turistički razvoj Šibensko-kninske županije kao nesamostalan turistički proizvod. Pažljivom inventarizacijom i evaluacijom potrebno je definirati potencijalne golf zone te prilikom njihove realizacije poštivati podnošljive kapacitete prostora utvrđene izradom studija utjecaja na okoliš. Prilikom adaptacije golf zona potrebno je uskladiti ambijentalno uređenje s brigom o okolišu i izgledom krajolika sukladno parametrima definiranim Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017). Pritom je važno integrirati mjere održivog gospodarenja kao što su sanacija oštećenih i onečišćenih lokaliteta te kontinuirano praćenje ekološkog stanja realiziranih golf zona. Kako bi se golf turizam pravovaljano razvijao, potrebno je osigurati adekvatnu prometnu dostupnost (uređenjem pristupne i parkirališne infrastrukture gdje je utvrđena potreba) te prilagoditi smještajnu i ugostiteljsku ponudu prema preferencijama korisnika ove vrste turističkog proizvoda. Pritom je potrebno razviti adekvatne usluge iznajmljivanja i servisiranja golf opreme na prihvatljivim lokacijama. Razvoj golf turizma moguće je unaprijediti uklapanjem razvoja golf ponude u okviru nautičkog i MICE turizma, integracijom u luksuznoturističku ponudu te razvojem šetnica, pješačkih i biciklističkih staza u blizini predviđenih zona.

Prostorni sadržaj golf turizma orijentiran je na vizualno atraktivnim lokalitetima s blagom dinamikom reljefa, a predviđeni su lokaliteti u Zablacu, u blizini Prokljanskog jezera, pokraj Drniša te pokraj Tribunja i Vodica. Kako bi se golf integrirao u turističke aktivnosti potrebno je razviti materijale za posjetitelje (karte, vodiči te interaktivni interpretacijski i prezentacijski sadržaji) te implementirati golf u cjelokupnu promociju turizma Šibensko-kninske županije (uklapanje u webservis i kataloge).

Tabl. 33. Operativni program razvoja Golfa

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Inventarizacija i evaluacija golf zona	Detaljna inventarizacija lokaliteta pogodnih za uključivanje u golf ponudu	111b
		Evaluacija pogodnosti inventariziranih lokaliteta za uključivanje u ponudu	112b
		Određivanje podnošljivog kapaciteta lokaliteta pogodnih za uključivanje u ponudu	142a
		Podrška u izradi studije utjecaja na okoliš razvoja golf zona	121b
	Dizajniranje golf ponude	Odabir prikladnih golf zona	126a
		Ambijentalno uređenje odabranih golf zona u skladu s brigom o okolišu i izgledom krajolika	121d
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada karata golf zona	131a
		Izrada vodiča o golf zonama	131b
		Razvoj interaktivnih interpretacijskih i prezentacijskih sadržaja za turiste	133a
	Održivo gospodarenje golf zonama	Sanacija oštećenih i onečišćenih lokaliteta	141c, 141d
		Kontinuirano praćenje ekološkog stanja golf zona	551c
	Podrška u razvoju golf ponude	Podrška razvoju golf ponude u okviru ponude nautičkog turizma	124b
		Podrška razvoju golf ponude u okviru ponude MICE turizma	124b
		Podrška razvoju golf ponude u okviru luksuznoturističke ponude	124b
		Razvoj šetnica, pješačkih i biciklističkih staza u blizini golf zona	261b
	Razvoj infrastrukture i usluga	Razvoj i prilagodba smještajne ponude	Prilagodba smještajne ponude potrebama golfera
Podrška uključivanju homestay smještaja u smještajnu ponudu			214d
Podrška uključivanju višekategoriziranog smještaja u smještajnu ponudu			211b
Razvoj i prilagodba ugostiteljske ponude		Podrška uvođenju lokalne enogastronomске ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
Razvoj usluga golf usluga		Selekcija lokacija prikladnih za smještaj usluga iznajmljivanja i servisiranja golf opreme	125d
		Podrška uvođenju usluga servisiranja i iznajmljivanja golf opreme na definiranim lokacijama	125b
Osiguravanje prometne dostupnosti		Izgradnja i uređenje pristupne infrastrukture (gdje je utvrđena potreba)	271b
	Izgradnja i uređenje parkinga za turiste koji u destinaciju dolaze osobnim vozilom (gdje je utvrđena potreba)	271e	
Promocija i prodaja	Izgradnja webservisa za ponudu golf sadržaja	Izgradnja webservisa za ponudu golf sadržaja	422a
	Izrada kataloga za golf	Izrada kataloga za golf	434a

Shopping

Ponuda shoppinga može se shvatiti kao nesamostalan turistički proizvod ukoliko se trgovačka ponuda prilagodi potrebama i preferencijama turista te implementira u druge turističke proizvode. Važno je adekvatno oblikovati shopping ponudu kroz formiranje shopping tura i izradom prijedloga atraktivnih shopping lokacija. Kako bi se turiste i posjetitelje usmjerilo potrebno je izraditi prilagođen vodič dostupne shopping ponude s atraktivnom prodajnom ponudom. Ponuda ovog proizvoda kompatibilna je sa svim turističkim proizvodima u određenoj mjeri, dok se najviše ističu nautički turizam, MICE turizam te luksuzni turizam. Za navedene proizvode potrebno je razviti luksuzne trgovine s luksuznom ponudom i visokokvalitetnim uslugama. Promocija shopping ponude vršila bi se kroz implementaciju shopping ponude u marketinške materijale ostalih turističkih proizvoda te izradom kupona s popustima namijenjenim turistima. Prostorni sadržaj ovog proizvoda orijentiran je na veće urbane lokacije s razvijenom ponudom visokokvalitetnih turističkih usluga.

Tabl. 34. Operativni program razvoja Shoppinga

Segmenti razvoja proizvoda	Mjere	Aktivnosti	Oznaka aktivnosti
Razvoj sadržaja proizvoda	Oblikovanje shopping ponude	Izrada prijedloga atraktivnih shopping lokacija	112a
		Formiranje shopping tura	112c
		Tematizacija shopping tura	122c
	Razvoj materijala za posjetitelje	Izrada vodiča o shopping ponudi	131b
	Podrška u razvoju shopping ponude	Podrška razvoju shopping ponude u okviru ponude nautičkog turizma	125a
		Podrška razvoju shopping ponude u okviru ponude MICE turizma	125a
Podrška razvoju shopping ponude u okviru luksuznoturističke ponude		125a	
Razvoj infrastrukture i usluga	Podrška razvoju ugostiteljske ponude u okviru shopping ponude	Podrška uvođenju lokalne enogastronomske ponude u ugostiteljsku ponudu	241g
	Podrška razvoju atraktivnih shopping lokaliteta	Podrška razvoju luksuznih trgovina	256g
		Podrška prilagodbi usluga trgovačkih centara turistima	125a
Promocija i prodaja	Promocija shopping ponude	Implementacija shopping ponude u marketinške materijale ostalih turističkih proizvoda	421b
		Izrada kupona s popustima namijenjenim turistima	421b
	Izrada kataloga za shopping ponudu	Izrada kataloga za shopping ponudu	434a

4.4.4. Evaluacija turističkih proizvoda po turističkim klasterima

Koncept evaluacije turističkih proizvoda po turističkim klasterima osmišljen je sa svrhom kvalitetnijeg i uspješnijeg usmjeravanja turističkog razvoja na temelju razvojnih mogućnosti pojedinih turističkih klastera. Takav pristup promiče kompetitivan razvoj svih dijelova županije koristeći najefikasnije modele razvoja pojedinih područja. S obzirom da su klasteri s turističkog aspekta definirani kao prostori koji objedinjuju područja slične turističke resursne osnove, sličnih prirodnih obilježja te sličnog potencijala za turistički razvoj, prioritizacija turističkih proizvoda usklađena je s prostorno-ekonomskim mogućnostima turističkog razvoja pojedinih klastera.

Evaluacija je provedena na razini klastera uzimajući u obzir turističku resursnu i atrakcijsku osnovu, turistička kretanja, tržišnu spremnost za pojedini turistički proizvod te horizontalno načelo održivog razvoja. Stoga ona predstavlja svojevrsnu prostornu matricu tržišnog i razvojnog potencijala različitih segmenata turističke ponude. Rezultati kvalitativne analize turističkih proizvoda dani su u Prilogu 3. Definirane su tri razine turističkih proizvoda (primarni, sekundarni i tercijarni) koje kombiniraju veličinu potrebnih ulaganja, tradiciju i resursnu predispoziciju za njegov razvoj. Primarni turistički proizvodi su, prema tome, oni koji imaju povoljnu resursnu predispoziciju, postojanu tradiciju te ne zahtijevaju velika ulaganja za ostvarivanje tržišnog uspjeha. Sekundarni turistički proizvodi imaju relativno povoljnu resursnu predispoziciju, nemaju nužno postojanu tradiciju i mogu zahtijevati ulaganja različitog opsega radi ostvarivanja tržišnog uspjeha. Tercijarne pak proizvode karakteriziraju slabija resursna predispozicija, uglavnom nepostojana tradicija i ulaganja različitog opsega radi ostvarivanja tržišnog uspjeha. Ovisno o ulaganjima i razvoju turistički proizvodi mogu prelaziti između razina.

Treba, međutim, uzeti u obzir kako inicijalno matricom nije evaluirana dugoročna perspektiva koja može značajno utjecati na osiguravanje tržišne konkurentnosti i autentične i jedinstvene turističke ponude pojedinog klastera. Takav primjer predstavlja izgradnja zdravstvenoturističkog kompleksa u Jadrtovcu (Južni klaster) koja bi zasigurno repositionirala Južni klaster na turističkom tržištu i definirala Jadrtovac zdravstvenoturističkim središtem Južnog hrvatskog primorja, a potencijalno i šire. Iz tog je razloga napravljena svojevrsna prioritizacija turističkih proizvoda čija je funkcija prijedlog dugoročno najperspektivnijih turističkih proizvoda u pojedinom turističkom klasteru (podebljano u Tabl. 35.). Za dugoročno održiv turistički razvoj, opstanak na tržištu i konkurentno poslovanje navedeni se turistički proizvodi prema trenutnoj situaciji čine najperspektivnijima te bi trebali imati prednost pri usmjeravanju ulaganja.

Tabl. 35. Klasifikacija turističkih proizvoda prema kratkoročnoj i dugoročnoj perspektivi

Razina proizvoda	Šibensko-skradinski klaster	Zapadni klaster	Južni klaster	Šibenski otoci	Šibensko-kninsko zaleđe
Primarni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ekoture 2. Kulturne ture 3. Nautičko iskustvo 4. Sunce i more 5. MICE turizam 6. Ekскурzije 7. Okusi Dalmacije 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sunce i more 2. Nautičko iskustvo 3. Ekoture 4. Kamping turizam 5. Okusi Dalmacije 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sunce i more 2. Nautičko iskustvo 3. Kamping turizam 4. Cikloture 5. Agroturizam 6. Okusi Dalmacije 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sunce i more 2. Nautičko iskustvo 3. Otočno iskustvo 4. Kamping turizam 5. Okusi Dalmacije 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Agroturizam 2. Ekoture 3. Kulturne ture 4. Ekскурzije 5. Okusi Dalmacije
Sekundarni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cikloture 2. Kamping turizam 3. Festivali 4. Zdravstveni turizam 5. Agroturizam 6. Avanturizam 7. Safari 8. Vjerski turizam 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ekскурzije 2. Festivali 3. Zdravstveni turizam 4. Otočno iskustvo 5. Robinzonsko iskustvo 6. MICE turizam 7. Cikloture 8. Kulturne ture 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kulturne ture 2. Ekoture 3. MICE turizam 4. Zdravstveni turizam 5. Festivali 6. Robinzonsko iskustvo 7. Vjerski turizam 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kulturne ture 2. Robinzonsko iskustvo 3. Cikloture 4. Ekскурzije 5. Ekoture 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Avanturizam 2. Planinski turizam 3. Kamping turizam 4. Cikloture 5. Vjerski turizam 6. Safari 7. Robinzonsko iskustvo
Tercijarni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lovačko iskustvo 2. Robinzonsko iskustvo 3. Luksuzni turizam 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vjerski turizam 2. Avanturizam 3. Agroturizam 4. Promatranje ptica 5. Planinski turizam 6. Luksuzni turizam 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ekскурzije 2. Avanturizam 3. Lovačko iskustvo 4. Planinski turizam 5. Luksuzni turizam 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Avanturizam 2. Festivali 3. Luksuzni turizam 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lovačko iskustvo 2. Festivali 3. Luksuzni turizam

PROVEDBENI OKVIR

5

5. PROVEDBA

U okviru su ovog poglavlja definirani osnovni mehanizmi i preduvjeti za provedbu Master plana turizma Šibensko-kninske županije. Provedba je definirana kroz Akcijski plan koji predstavlja Prilog 4. Master planu. Akcijski plan konkretizira provedbu strateškog okvira definirajući vrijeme provedbe pojedinih razvojnih ciljeva, prioriteta, mjera i aktivnosti, odgovornost za koordinaciju njihove provedbe i izvršenje intervencija, predviđene financijske okvire za svaki razvojni cilj, prioritet, mjeru i aktivnost uzimajući u obzir vremensku dinamiku, te pokazatelje ishoda radi praćenja provedbe. U ovom su poglavlju utvrđena načela izrade Akcijskog plana, opisan je institucionalni sustav provedbe i njenog praćenja.

5.1. Institucionalni sustav provedbe

Institucionalni sustav provedbe Master plana turizma Šibensko-kninske županije podrazumijeva strukturu institucija koje će biti odgovorne za provedbu strateških intervencija definiranih ovim Master planom te praćenje provedbe sukladno definiranom akcijskom planu. Odgovornost za koordinaciju provedbe pojedinačnih razvojnih ciljeva, prioriteta mjera i aktivnosti definirana je u Akcijskom planu (Prilog 4.).

5.1.1. Institucionalna struktura za provedbu

U svrhu provedbe Master plana turizma Šibensko-kninske županije predlaže se osnivanje tijela zaduženog za provedbu (u nastavku: provedbeno tijelo) čiji će članovi biti pročelnik/ca Upravnog odjela za gospodarstvo Šibensko-kninske županije, direktor/ica Turističke zajednice Šibensko-kninske županije i ravnatelj/ica Razvojne agencije Šibensko-kninske županije. Provedbeno tijelo koordinirat će provedbu Master plana, uključujući i Marketing plan, na način da će pojedini članovi, sukladno svojem djelokrugu rada, koordinirati provedbu pojedinačnih razvojnih ciljeva. Unutar svakog razvojnog cilja hijerarhijski su definirane koordinacijske odgovornosti na razini prioriteta, mjera i aktivnosti za koje će biti odgovorni Upravni odjel za gospodarstvo Šibensko-kninske županije, Turistička zajednica Šibensko-kninske županije i Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, sukladno svojem djelokrugu rada dok će dio koordinacijskih odgovornosti za pojedine razvojne prioritete, mjere i aktivnosti biti delegiran drugim upravnim odjelima Šibensko-kninske županije kao i drugim javnim ustanovama kojima je osnivač Šibensko-kninska županija, sukladno njihovom djelokrugu rada. U određivanju koordinacijskih odgovornosti među članovima provedbenog tijela primijenjena je logika djelokruga rada te je sukladno tome definirana razdioba odgovornosti.

Mehanizam koordinacije provedbe podrazumijeva četiri osnovne aktivnosti:

- određivanje početka i kraja provedbe pojedine intervencije niže razine;
- primanje izvješća o procesu provedbe pojedine intervencije niže razine od koordinatora te intervencije;
- praćenje provedenosti pripadajuće intervencije putem definiranih pokazatelja;
- slanje izvješća o procesu provedbe pripadajuće intervencije koordinatoru više razine.

U praktičnom smislu zadaće su hijerarhijski diferencirane tako da su koordinatori provedbe na nižoj razini izravno odgovorni, i dužni detaljno izvještavati o svojim aktivnostima, koordinatora provedbe na višoj razini kojoj hijerarhijski pripadaju (Sl. 13.). Na taj način je jasno definirana struktura odgovornosti bez difuzije odgovornosti koja može smanjiti provedivost akcijskog plana. Pregled zadaća koordinatora za svaku razinu dan je u nastavku:

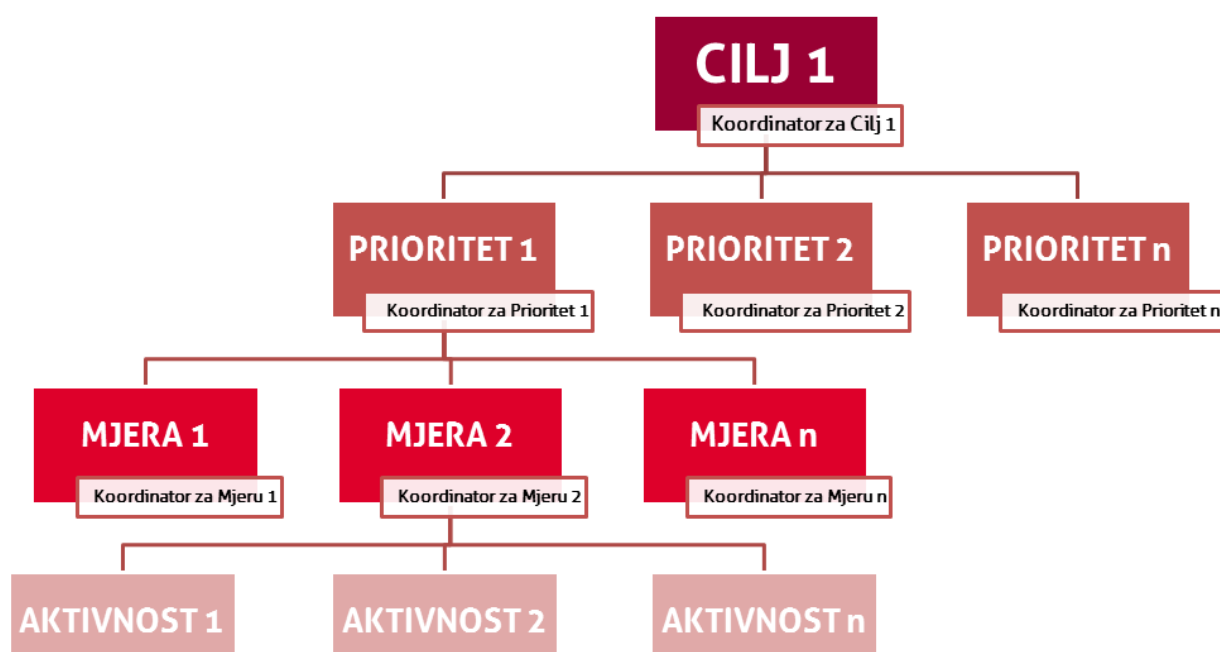
- provedbeno tijelo određuje početak i kraj provedbe razvojnih ciljeva te prima izvješća o procesu provedbe pojedinih ciljeva od koordinatora ciljeva;
- koordinatori ciljeva određuju početak i kraj provedbe pripadajućih prioriteta, primaju izvješća o provedbi pojedinih prioriteta od koordinatora prioriteta, prate provedenost ciljeva putem definiranih pokazatelja te šalju redovita izvješća o procesu provedbe ciljeva provedbenom tijelu;
- koordinatori prioriteta određuju početak i kraj provedbe pripadajućih mjera, primaju izvješća o provedbi pojedinih mjera od koordinatora mjera, prate provedenost prioriteta putem definiranih pokazatelja te šalju redovita izvješća o procesu provedbe prioriteta koordinatorima odgovarajućih ciljeva;
- koordinatori mjera primaju izvješća o provedbi pripadajućih projekata/aktivnosti od nositelja projekata/aktivnosti prate provedenost mjera putem definiranih pokazatelja te šalju redovita izvješća o procesu provedbe mjera koordinatorima odgovarajućih prioriteta.

Na razini svake razvojne mjere uz koordinatora su definirani i potencijalni nositelji provedbe koji su *de facto* odgovorni za provedbu razvojnih projekata i aktivnosti, odnosno odgovorni su za provedbu konkretnih intervencija, pružanje podrške ili financijske potpore. Razvojne aktivnosti se mogu podijeliti na dva osnovna tipa prema kojima se definira i odgovornost za provedbu:

- prvi tip aktivnosti podrazumijeva da nositelj aktivnosti treba osmisliti projekt kojim će provesti definiranu aktivnost;
- drugi tip aktivnosti podrazumijeva da nositelj aktivnosti otvara javni poziv za dodjelu podrške ili financijske potpore na koji se mogu javiti prihvatljivi prijavitelji.

U okviru prvog tipa aktivnosti, nositelj aktivnosti može za provedbu projekta definirati partnere koji će doprinijeti kvaliteti i ostvarenju projekta odnosno aktivnosti. Također, funkcija nositelja aktivnosti ne podrazumijeva da će nositelj nužno i provesti projekt. Primjerice, podrazumijeva se da nositelj aktivnosti *214b Organiziranje edukacija o primjeni novih i inovativnih modela razvoja smještajne ponude* osigura provedbu iste što ne znači nužno da sam provede edukacije.

U okviru drugog tipa aktivnosti, a ovisno o njenoj prirodi, mogu se prijavljivati a) projektni prijedlozi i b) poslovni subjekti i/ili udruge. U slučaju a), primjerice, nositelj aktivnosti 253c *Izgradnja biciklističkih terminala s pratećom infrastrukturom* otvara javni poziv na koji se mogu prijavljivati projektni prijedlozi koji su prihvatljivi za primanje podrške u okviru aktivnosti 253c. U slučaju b), primjerice, nositelj aktivnosti 332a *Podrška u poslovanju receptivnih turističkih agencija* otvara javni poziv na koji se mogu prijaviti poslovni subjekti koji su prihvatljivi za primanje podrške u okviru aktivnosti 332a. Kriteriji prihvatljivosti bit će definirani prilikom pripreme svakog javnog poziva, a definirat će ih nositelj aktivnosti u koordinaciji s provedbenim vijećem.

Sl. 13. Shematski prikaz hijerarhije odgovornosti za koordinaciju provedbe Master plana turizma Šibensko-kninske županije

Pri određivanju potencijalnih nositelja razvojnih aktivnosti primijenjena je logika kompetentnosti i financijskih kapaciteta. Potencijalnim nositeljima su sukladno tome definirani upravni odjeli Šibensko-kninske županije, jedinice lokalne samouprave, javne ustanove i tvrtke koje djeluju na teritoriju Šibensko-kninske županije, a sukladno njihovim kompetencijama i financijskim kapacitetima, te klasteri kada i ukoliko budu osnovani, a sukladno mogućnostima i sposobnostima.

Iznimno je važno osigurati da nositelj svake aktivnosti bude jedna institucija budući da iskustva pokazuju manju efikasnost provedbe u slučaju podjele odgovornosti. Usprkos tome, moguće je i poželjno da nositelj aktivnosti definira partnere za provedbu pojedine aktivnosti. Turistička zajednica Grada ili općine prirodan je partner u većini aktivnosti koje provode jedinice lokalne samouprave dok su javna komunalna poduzeća očekivani partner u aktivnostima razvoja i obnove komunalne infrastrukture. U Akcijskom je planu za pojedine aktivnosti definiran veći broj nositelja (primjerice, turističke zajednice, JLS-i, javne ustanove, klasteri) što je prije svega

posljedica teritorijalno diferenciranih nadležnosti (teritorij JLS-a, teritorij nacionalnog parka), nepotpune pokrivenosti prostora Županije sustavom turističkih zajednica Gradova i općina te drugih čimbenika. U takvim je slučajevima iznimno važno da koordinator aktivnosti definira pojedinačne nositelje aktivnosti vodeći se teritorijalnim ili kriterijem djelokruga, kako ne bi došlo do preklapanja odgovornosti.

Predlaže se da provedbeno tijelo bude izravno odgovorno Koordinacijskom vijeću koje će biti zaduženo za praćenje provedbe Master plana te da redovito, najmanje dva puta godišnje, na sastancima Koordinacijsko vijeća detaljno informira članove Vijeća o tijeku provedbe i predloži izmjene i dopune Akcijskog plana u svrhu unaprjeđenja provedbe.

5.1.2. Institucionalna struktura za praćenje provedbe

U svrhu kontinuiranog praćenja provedbe Master plana planira se nastavak djelovanja Koordinacijskog vijeća. Koordinacijsko će vijeće i u provedbenoj fazi činiti osam članova: župan/ica šibensko-kninski/a, zamjenik/ca župana/ice za gospodarstvo, direktor/ica Turističke zajednice Šibensko-kninske županije, ravnatelj/ica Razvojne agencije Šibensko-kninske županije, pročelnik/ca Upravnog odjela za gospodarstvo Šibensko-kninske županije te tri predstavnika/ce iz privatnog sektora. Zadaća će Koordinacijskog vijeća biti kontinuirano praćenje provedbe Master plana kroz suradnju s tijelima zaduženim za provedbu, predlaganje izmjena i dopuna Master plana sukladno dinamici provedbe i novonastalih okolnosti te evaluacija uspješnosti Master plana u postprovedbenoj fazi.

U svrhu uključivanja dionika u proces praćenja provedbe nastaviti će se, po potrebi, sazivanje radne skupine koja uključuje osobe koje su na svakodnevnoj bazi uključene u turističke aktivnosti Županije, a dio su javnog, privatnog odnosno civilnog sektora. Članove radne skupine čine predstavnici jedinica lokalne samouprave (JLS) Šibensko-kninske županije, direktori lokalnih turističkih zajednica kao i Turističke zajednice Šibensko-kninske županije, pročelnici županijskih upravnih odjela, predstavnici Razvojne agencije Šibensko-kninske županije, predstavnici vodećih poduzeća, djelatnici u odjelima marketinga i prodaje vodećih poduzeća u županiji, predstavnici nevladinih organizacija, predsjednici LAG-ova i LAGUR-a, predstavnici Hrvatske gospodarske komore – Županijske komore Šibenik, predstavnici Obrtničke komore Šibensko-kninske županije). Radna skupina kroz sastanke i online konzultacije također prati provedbu Master plana, predlaže izmjene i dopune Master plana, i identificira eventualne neadresirane probleme te sudjeluje u drugim oblicima participacije javnosti u procesu provedbe.

5.2. Sustav dodjele podrške i financijske potpore

Značajan dio strateških aktivnosti podrazumijeva podršku ili financijsku potporu za provedbu projekata za što su definirana dva modela pružanja podrške odnosno financijske potpore.

Za aktivnosti financijske potpore, sukladno akcijskom planu, nositelji aktivnosti će, ovisno o izvorima financiranja, raspisati direktne javne pozive na koji će se moći javiti prihvatljivi prijavitelji sukladno raspisanim uputama za prijavitelje i kriterijima javnog poziva. U tu se svrhu predlažu sljedeći dodatni uvjeti pri raspisivanju kriterija dodjeljivanja sredstava:

1. U provedbi aktivnosti razvoja turističkih proizvoda u okviru cilja 1. predlaže se formiranje javnih poziva u kojima će jedan od kriterija kvalitete projektnih prijedloga obuhvaćati primjenu koncepta modularnosti. Na taj je način predviđeno prioritiziranje projekata koji osiguravaju modularni koncept proizvoda koji predstavlja jednu od strateških odrednica operativnog programa razvoja turističkih proizvoda, odnosno da se aktivnosti odnosi na više turističkih proizvoda.
2. U prvoj, fazi protoklastera, predlaže se formiranje javnih poziva u kojima će jedan od kriterija odabira projektnih prijedloga za provedbu mjera za koju su prihvatljivi prijavitelji dionici iz javnog, privatnog i civilnog sektora na lokalnoj razini biti članstvo u turističkim protoklasterima. Na taj se način predlaže stimuliranje razvoja klusterskog pristupa.²

Drugi modaliteti financiranja aktivnosti ovog master plana su formuliranje projektnih prijedloga i njihova prijava na različite sekundarne pozive za sufinanciranje (EU sredstva, nacionalni natječaji i sl.). U tom slučaju nositelji aktivnosti pružaju operativnu podršku onim projektima koji odgovaraju strateškim usmjerenjima odnosno aktivnostima ovog master plana. U slučaju ovih aktivnosti predlaže su obavezno uključenje različitih dionika s područja Šibensko-kninske županije kao partnera u projektu, te podrška u raspisivanju samostalnih projekata. Osobito je bitna aktivna komunikacija koordinacijskog tijela i nositelja aktivnosti s JLS-ima i drugim javnim tijelima koja su prijavila projekte u različitoj fazi provedbe kako bi se ove aktivnosti uskladile s Master planom turizma.

---

² Pod pretpostavkom uspješne provedbe klusterskog pristupa u prvoj fazi, sukcesivno se u drugoj, fazi turističkih klastera predlaže da navedeni kriterij postane kriterij za ocjenu prihvatljivosti projekta za provedbu.

5.3. Prioritizacija mjera turističkog razvoja

Strateški okvir sadrži niz usmjerenih razvojnih mjera koje je potrebno provesti kako bi se postigao turistički razvoj i repositionirala Šibensko-kninska županija kao regionalna destinacija na nacionalnom i nadnacionalnim tržištima. Uzimajući u obzir različite potencijalne faktore koji mogu utjecati na mogućnosti provedbe strateškog okvira, a koji mogu obuhvaćati financijske, ekonomske, političke, socijalne, okolišne i druge faktore, definirana je prioritizacija razvojnih mjera kako bi se u slučaju smanjenog realizacijskog potencijala provedba usmjerila na one koje su od najveće važnosti za turistički sektor Šibensko-kninske županije.

U tom su pogledu definirane tri razine provedbenog prioriteta mjera:

1. mjere koje je nužno provesti u razdoblju do 2020. godine jer su neophodne za turistički razvoj i predstavljaju preduvjet za realizaciju drugih mjera;
2. mjere koje je posebno važno provesti u razdoblju do 2020. godine jer su od iznimnog značaja za turistički razvoj;
3. mjere koje je preporučeno provesti u razdoblju do 2020. godine jer su od velikog značaja za turistički razvoj.

Svakoj razvojnoj mjeri dodijeljen je prioritet koji je ugrađen i u Akcijski plan³. Pregled prioriteta po razvojnim mjerama prikazan je u Tabl. 36.

Tabl. 36. Priortizacija mjera turističkog razvoja

Cilj	Prioritet	Mjera	Prioritet
1. RAZVOJ INOVATIVNIH TURISTIČKIH PROIZVODA I ODRŽIVO GOSPODARENJE TURISTIČKIM RESURSIMA	1.1. Inventarizacija i evaluacija turističkih resursa	1.1.1. Obuhvatna inventarizacija turističkih resursa	1
		1.1.2. Evaluacija turističkih resursa za korištenje u turizmu	1
	1.2. Razvoj novih i inovativnih turističkih proizvoda	1.2.1. Transformacija turističkih resursa u atrakcije	2
		1.2.2. Dizajniranje turističkih ruta u pojedinim turističkim proizvodima	2
		1.2.3. Razvoj sadržaja i usluga u pojedinim turističkim proizvodima	2
		1.2.4. Razvoj ponude dodatnih aktivnosti za korisnike turističkih proizvoda	3
		1.2.5. Razvoj dodatnih sadržaja i usluga za korisnike turističkih proizvoda	3
		1.2.6. Odabir i tematizacija zona i ponude u okviru pojedinih turističkih proizvoda	2
		1.2.7. Podrška kombiniranju ponude turističkih proizvoda	2

³ S obzirom da akcijski plan uz razvojne ciljeve, prioritete i mjere uključuje i strateške projekte, njima je također dodijeljen prioritet razine 1, a koji se temelji na odluci Koordinacijskog vijeća kojom su navedeni projekti definirani strateškima.

Cilj	Prioritet	Mjera	Prioritet	
	1.3. Razvoj prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija u okviru pojedinih turističkih proizvoda	1.2.8. Istraživanje turističkih kretanja u svrhu razvoja turističkih proizvoda	2	
		1.3.1. Razvoj kvalitetnih materijala za korisnike turističkih proizvoda	1	
		1.3.2. Razvoj i unaprjeđenje prezentacije i interpretacije turističkih atrakcija	1	
		1.3.3. Primjena inovativnih tehnologija za razvoj turističkog doživljaja	2	
		1.3.4. Razvoj sustava pogodnosti za posjetitelje	3	
		1.3.5. Razvoj inovativnih i lokalno utemeljenih suvenira	3	
	1.4. Zaštita, očuvanje i obnova turističkih resursa i atrakcija	1.4.1. Planiranje i provedba mjera očuvanja, zaštite i obnove turističkih resursa i atrakcija	2	
		1.4.2. Ograničavanje pretjeranog korištenja turističkih atrakcija	2	
		1.4.3. Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencije i upravljanje rizicima	3	
	1.5. Podrška uređenju, očuvanju i unaprjeđenju neizravnih turističkih resursa i paraatrakcija	1.5.1. Uređenje, očuvanje i unaprjeđenje neizravnih turističkih resursa	2	
		1.5.2. Uređenje, očuvanje i unaprjeđenje drugih turističkih resursa i paraatrakcija	3	
	2. INTEGRIRANI RAZVOJ TURISTIČKE INFRASTRUKTURE I POVEZANIH USLUGA	2.1. Unaprjeđenje kvalitete smještajnih objekata i razvoj novih smještajnih kapaciteta	2.1.1. Unaprjeđenje kategorizacije smještaja i razvoj visokokvalitetnih usluga smještaja	2
			2.1.2. Certificiranje smještaja	2
			2.1.3. Razvoj novih smještajnih kapaciteta u klasterima u kojima je evidentiran nedostatak	2
2.1.4. Primjena alternativnih i inovativnih modela razvoja smještajne ponude			3	
2.2. Usklađivanje smještajnih kapaciteta s turističkim proizvodima i doprinos razvoju identiteta destinacije		2.2.1. Detektiranje smještajnih potreba pojedinih turističkih proizvoda i usklađivanje s istima	2	
2.3. Unaprjeđenje kvalitete ugostiteljskih objekata i razvoj nove ponude		2.3.1. Razvoj diversificirane ponude visokokvalitetnih ugostiteljskih usluga	2	
		2.3.2. Certificiranje ugostiteljskih subjekata	2	
2.4. Usklađivanje ugostiteljske ponude s turističkim proizvodima i doprinos razvoju identiteta destinacije		2.4.1. Detektiranje ugostiteljskih potreba pojedinih turističkih proizvoda i usklađivanje s istima	2	
2.5. Razvoj infrastrukture prilagođene turističkim proizvodima		2.5.1. Razvoj infrastrukture za turističke aktivnosti	1	
		2.5.2. Razvoj infrastrukture za kretanje posjetitelja turističkim lokalitetom	1	
		2.5.3. Razvoj cikloturističke infrastrukture	1	
		2.5.4. Razvoj terminala za kretanje posjetitelja turističkim lokalitetima	3	
		2.5.5. Podrška razvoju luka nautičkog turizma	2	
		2.5.6. Podrška izgradnji i opremanju specijaliziranih primarnih turističkih objekata za pojedine turističke proizvode	2	
2.6. Razvoj infrastrukture dodatnih sadržaja		2.6.1. Razvoj infrastrukture dodatnih sadržaja	1	
		2.6.2. Razvoj sportsko-rekreacijske infrastrukture	2	
		2.7.1. Unaprjeđenje cestovnih prometnica i infrastrukture	1	

Cilj	Prioritet	Mjera	Prioritet
	2.7. Razvoj sustava koji doprinosi efikasnoj i održivoj mobilnosti turista	2.7.2. Poboljšanje sustava javnog prijevoza za turističke potrebe	1
		2.7.3. Jačanje prijevoznih usluga za turiste	2
		2.7.4. Razvoj infrastrukture prilagođene turističkim proizvodima	1
	2.8. Razvoj praksi za održivog gospodarenje komunalnim resursima	2.8.1. Unaprjeđenje upravljanja komunalnim sustavima	1
		2.8.2. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih energenata	2
		2.8.3. Održivo gospodarenje vodnim resursima u turizmu	1
		2.8.4. Održivo gospodarenje otpadom u turizmu	1
		2.8.5. Razvoj svijesti turista i osoba zaposlenih u turizmu o održivom korištenju komunalnih resursa	2
	2.9. Kvaliteta i standardizacija turističke infrastrukture	2.9.1. Standardizacija komunikacijsko-informacijske infrastrukture	1
		2.9.2. Razvoj dostupnosti internetske veze u destinacijama i turističkim lokalitetima	1
		2.9.3. Podrška unaprjeđenju kvalitete turističkih objekata	2
	2.10. Prilagodba turističke infrastrukture osobama s posebnim potrebama	2.10.1. Identifikacija i prilagodba turističke infrastrukture za pristup osobama s posebnim potrebama	2
		2.10.2. Promocija prilagođene infrastrukture	3
3. STVARANJE POVOLJNIH UVJETA ZA KONSOLIDACIJU I RAZVOJ PODUZETNIŠTVA, ZA RAZVOJ NOVIH PODUZETNIČKIH INICIJATIVA I POBOLJŠANJA INVESTICIJSKIH UVJETA U SEKTORU TURIZMA	3.1. Podrška konkurentnosti turističkih zona	3.1.1. Razvoj i opremanje turističkih zona i jačanje njihova korištenja	2
	3.2. Unaprjeđenje poslovanja u turizmu	3.2.1. Poboljšavanje poduzetničke klime u turizmu	2
		3.2.2. Poticanje razvoja poslovanja u turizmu na temelju inovativnih pristupa	3
		3.2.3. Razvoj sustava nagrada i priznanja za doprinos lokalnom turističkom razvoju	3
	3.3. Razvoj turističke ponude kroz jačanje poslovanja	3.3.1. Jačanje poslovanja seoskoturističkih imanja	2
		3.3.2. Jačanje poslovanja turističkih agencija	3
		3.3.3. Jačanje poslovanja drugih subjekata koji pružaju turističke usluge	3
	3.4. Razvoj međusektorske suradnje i povezivanja	3.4.1. Povezivanje turizma s drugim djelatnostima	2
		3.4.2. Podrška plasmanu autohtonih i ekoloških poljoprivrednih proizvoda u turizmu	1
	3.5. Privlačenje investicija u turizmu	3.5.1. Podrška u privlačenju investicija	2
		3.5.2. Razvoj sustava podrške za korištenje EU fondova	3
		3.5.3. Podrška u realizaciji investicija	2
4. OSIGURAVANJE PREPOZNATLJIVOSTI REGIJE ŠIBENIK - DALMACIJA, ŠIRENJE NA REFERENTNA TURISTIČKA TRŽIŠTA I	4.1. Unaprjeđenje jedinstvenog turističkog identiteta destinacije	4.1.1. Unaprjeđenje jedinstvenog identiteta turističke destinacije Šibensko-kninske županije	1
		4.1.2. Vizualno i konceptualno ujednačavanje marketinških alata za promociju destinacija	1
	4.2. Nastup na turističkom tržištu	4.2.1. Detaljna analiza turističke potražnje na potencijalnim tržištima	1
		4.2.2. Razvoj jedinstvenog webservisa za turističku promociju i prodaju	1

Cilj	Prioritet	Mjera	Prioritet
USVAJANJE STRATEGIJE ZA PREPOZNAVANJE RAZLIČITIH SEGMENTA TURISTIČKE PONUDE		4.2.3. Korištenje suvremenih digitalnih oblika turističke promocije i povezivanje s drugim turističkim organizacijama na tržištu	1
	4.3. Promocija destinacije i turističkih proizvoda	4.3.1. Podrška međusobnoj promociji destinacija u županiji	2
		4.3.2. Korištenje suvremenih tehnologija u turističkoj promociji	2
		4.3.3. Podrška organizaciji i sudjelovanju na manifestacijama posvećenim turističkoj promidžbi	2
		4.3.4. Izrada digitalnih kataloga za potencijalne posjetitelje	1
		4.3.5. Izrada kataloga za korisnike turističkih proizvoda	1
		4.3.6. Razvoj promotivnih materijala za korisnike turističkih proizvoda	2
		4.3.7. Ciljana promocija ponude određenog turističkog proizvoda potencijalnim korisnicima	1
	4.4. Promocija i brendiranje turističkih atrakcija	4.4.1. Brendiranje turističkih atrakcija	1
	4.5. Promocija i brendiranje turističke infrastrukture	4.5.1. Promocija i brendiranje ponude smještaja	2
4.5.2. Promocija i brendiranje ugostiteljske ponude		2	
5. POVEĆANJE EFIKASNOSTI I KOMPETITIVNOSTI UPRAVLJANJA I ORGANIZACIJE TURISTIČKOG SUSTAVA REGIJE	5.1. Razvoj županijskog sustava upravljanja turizmom	5.1.1. Razvoj kapaciteta Turističke zajednice Šibensko-kninske županije	1
		5.1.2. Razvoj kapaciteta drugih javnih ustanova koje djeluju u području turizma	1
		5.1.3. Podrška radu turističkih zajednica i jačanje kapaciteta	2
		5.1.4. Unaprjeđenje sustava praćenja turističkih kretanja i turističkog razvoja	1
		5.1.5. Razvoj turističkih protoklastera	2
		5.1.6. Razvoj turističkih klastera	3
		5.1.7. Podrška aktivnostima turističkih klastera	3
	5.2. Razvoj ljudskih resursa	5.2.1. Osposobljavanje i edukacija djelatnika u turizmu	1
		5.2.2. Osposobljavanje za financiranje i provedbu projekata	3
		5.2.3. Podrška obrazovnim programima	1
		5.2.4. Podrška civilnom sektoru	2
	5.3. Upravljanje turističkom infrastrukturom i gradnjom	5.3.1. Upravljanje gradnjom u turističkom sektoru	1
		5.3.2. Aktivacija brownfield lokacija	1
		5.3.3. Unaprjeđenje sustava evidencije pružatelja usluge smještaja	2
		5.3.4. Osposobljavanje za upravljanje turističkom smještajnom ponudom	2
		5.3.5. Razvoj i unaprjeđenje sustava evidencije pružatelja ugostiteljskih usluga	2
		5.3.6. Osposobljavanje za upravljanje ugostiteljskom ponudom	2
	5.4. Upravljanje kvalitetom i turističkim doživljajem	5.4.1. Razvoj sustava poticanja unaprjeđenja kvalitete usluga i turističkog doživljaja	2

Cilj	Prioritet	Mjera	Prioritet
		5.4.2. Razvoj sustava kategorizacije prostora i programa u okviru pojedinog turističkog proizvoda	2
	5.5. Sustav upravljanja turističkim resursima i atrakcijama	5.5.1. Razvoj sustava upravljanja i održavanja turističkih resursa i atrakcija	1
		5.5.2. Unaprjeđenje sustava upravljanja posjetiteljima	1
	5.6. Kvaliteta i standardizacija turističkih usluga	5.6.1. Razvoj standarda ponude usluga u turizmu	1
		5.6.2. Podrška certificiranju turističkih usluga	2
		5.6.3. Razvoj sustava označavanja lokalnih i tradicionalnih jela i pića	2
	5.7. Turistička podrška posjetiteljima u destinaciji	5.7.1. Razvoj sustava turističke dobrodošlice	1
		5.7.2. Razvoj zdravstvene skrbi za turiste	2
		5.7.3. Povećanje sigurnosti turista i njihove imovine	1
	5.8. Razvoj jedinstvenog geoinformacijskog sustava	5.8.1. Razvoj jedinstvenog geoinformacijskog sustava za upravljanje turizmom	1
		5.8.2. Edukacija korisnika geoinformacijskog sustava	1

5.4. Strateški projekti

Na V. sjednici Koordinacijskog vijeća za praćenje izrade i provedbe Master plana turizma Šibensko-kninske županije definirana su četiri strateška projekta čija bi provedba trebala biti prioritet u narednom razdoblju: *Projekt zaštite tradicijske suhozidne gradnje Hereditas, Turistička valorizacija Kanala sv. Ante, Centar kompetencija u turizmu i proglašenje Dinare parkom prirode u cilju daljnje turističke valorizacije.*

5.4.1. Projekt zaštite tradicijske suhozidne gradnje Hereditas

PUNI NAZIV	Projekt zaštite tradicijske suhozidne gradnje - Hereditas
NOSITELJ	Šibensko-kninska županija (UO za gospodarstvo)
PARTNERI NA PROJEKTU	nema
SURADNICI NA PROJEKTU	Konzervatorski odjel u Šibeniku; Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Šibensko-kninske županije
VRIJEME PROVEDBE	29 mjeseci (vjerojatni početak: kolovoz 2017.)
VRIJEDNOST INVESTICIJE	384.363,51 EUR od čega: <i>384.363,51 EUR za projektnu i studijsku dokumentaciju</i>
KRATKI OPIS PROJEKTA	Cilj projekta Hereditas je zaštitom suhozidne tradicijske gradnje doprinijeti održivom korištenju kulturne baštine kako bi se osigurao razvoj kulturnog turizma, ali i društveno-gospodarski razvitak. Projektom Hereditas obnoviti će se bunja „Rašinov stan“ u Okitu kod Vodica kao jedinstvena građevine (Kulturno dobro oznake Z-3659) te će se izgraditi Centar za posjetitelje Šibensko-kninske županije koji bi svojom arhitekturom kao kružna građevina s kamenim zidovima podsjećao na obnovljenu bunju te oživio baštinu bunja i tako koncept jedne primitivne građevine transformirao u novu visokoindividualiziranu pojavu u okolišu. Tijekom 2015. i 2016. g. u projekt je utrošeno 433.250,00 kuna.
NAPOMENE	-

5.4.2. Centar kompetencija u turizmu

PUNI NAZIV	Centar kompetencija u turizmu
NOSITELJ	Razvojna agencija Šibensko-kninske županije
PARTNERI NA PROJEKTU	Turističko-ugostiteljska škola Šibenik
SURADNICI NA PROJEKTU	nema
VRIJEME PROVEDBE	27 mjeseci (vjerojatni početak: siječanj 2018.)
VRIJEDNOST INVESTICIJE	15.463.866,67 EUR od čega: <i>879.067,00 EUR za projektnu i studijsku dokumentaciju</i>
KRATKI OPIS PROJEKTA	U cilju unaprjeđenja strukovnog obrazovanja za kadrove potrebne u ugostiteljstvu i turizmu planira se izgradnja centra kompetencija na prostoru bivše vojarne u Mandalini. Izgradnjom navedenog kompleksa stvorit će se mogućnost razvijanja sustava obrazovanja i osposobljavanja koji će se moći prilagođavati stalnim promjenama na tržištu. Suvremenim kurikulumima i inovativnim modelima učenja sukladno potrebama tržišta rada, ponudom specijaliziranih programa (turizam-pomorski promet, somelijerstvo, regionalne kuhinje, nautički turizam...) te stavljanjem naglaska ne samo na kvalitetu nastavnog osoblja već i na stručnu praksu (škole hoteli, praktikumi...) i usku povezanost s privatnim sektorom (ugostiteljskim, nautičkim, hotelskim...) ali i vezanjem sa svim ostalim subjektima involviranim u razvoj turizma (veleučilišta, sveučilišta ...) zadovoljit će se potreba za razvojem kadrova s praktičnim znanjima.
NAPOMENE	Kritična točka u projektu je prijenos vlasništva zemljišta s Republike Hrvatske.

5.4.3. Turistička valorizacija Kanala sv. Ante

Projekt turističke valorizacije Kanala sv. Ante sastoji se od dviju faza od kojih je prva, vezana uz uređenje pješačko-biciklističkih staza s vidikovcem i odmorištem te uređenje krajobraza provedena u razdoblju do 2013. g. Drugu fazu predstavlja valorizacija prirodnih vrijednosti Kanala, a početak njene provedbe uslijedit će u razdoblju provedbe Master plana.

NAZIV PROJEKTA	Turistička valorizacija Kanala sv. Ante – II. faza
NOSITELJ	JU Priroda
PARTNERI NA PROJEKTU	Šibensko-kninska županija Razvojna agencija Šibenskogninske županije Turistička zajednica Grada Šibenika
SURADNICI NA PROJEKTU	nema
VRIJEME PROVEDBE	36 mjeseci
VRIJEDNOST INVESTICIJE	3.540.634,00 EUR
KRATKI OPIS PROJEKTA	<p>Cilj projekta je očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti, povećanje privlačnosti i obrazovnog kapaciteta te unaprjeđenje turističkog i gospodarskog potencijala značajnog krajobraza Kanal – luka u Šibeniku i ekološke mreže Natura 2000 Ušće Krke kroz uređenje, opremanje i kreiranje sadržaja posjetiteljskog centra kako bi se doprinijelo održivom društvenom i gospodarskom razvoju na lokalnoj i regionalnoj razini.</p> <p>Kompleks Posjetiteljskog centra kanal sv. Ante u uvali Minerska planiran je kao centralno mjesto za prezentaciju bioraznolikosti i prirodnih vrijednosti ciljanog područja. Smješten u samom Kanalu sv. Ante koji je zaštićeno područje, već zahvaljujući uređenoj šetnici sa popratnim sadržajima afirmiran kao bitna odmorišna i rekreativna zona Grada Šibenika, provedbom ovog projekta dobiva i edukativne sadržaje i atraktivne interpretacijske elemente posjetiteljskog centra čime će se stvoriti iznimna atrakcija za različite ciljne skupine posjetitelja zaštićenog područja.</p> <p>Razvoj edukacijskih programa i ponude zasnovane na novim sadržajima uz jačanje kapaciteta JU Prirode u smislu upravljanja zaštićenim područjima prirodne baštine, što je ujedno i specifični cilj integriranog programa JU Prirode za područje Kanala sv. Ante.</p>
NAPOMENA	-

5.4.3.1. Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole u Kanalu sv. Ante

Na projekt turističke valorizacije Kanala sv. Ante izravno nadovezuje projekt turističke valorizacije Tvrđave sv. Nikole kao središnjeg i najvrjednijeg elementa kulturno-povijesne baštine u Kanalu. Prva faza započela je 2014. g. i obuhvaća izrada projektno-tehničke dokumentacije i studija potrebnih za sanaciju i revitalizaciju tvrđave dok druga faza koja će uslijediti po završetku prve 2019. g. podrazumijeva radove sanacije i rekonstrukcije tvrđave.

NAZIV PROJEKTA	Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole u Kanalu sv. Ante – I. faza
NOSITELJ	JU Priroda
PARTNERI NA PROJEKTU	Šibensko-kninska županija Razvojna agencija Šibenskogninske županije
SURADNICI NA PROJEKTU	nema
VRIJEME PROVEDBE	51 mjesec (lipanj 2014. – kolovoz 2018.)
VRIJEDNOST INVESTICIJE	352.775,00 EUR
KRATKI OPIS PROJEKTA	Cilj ove faze projekta je izrada projektno-tehničke dokumentacije i studija potrebnih za sanaciju i revitalizaciju tvrđave sv. Nikole koja se nalazi na Kanalu sv. Ante.
NAPOMENE	-

NAZIV PROJEKTA	Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole u Kanalu sv. Ante – II. faza
NOSITELJ	JU Priroda
PARTNERI NA PROJEKTU	Šibensko-kninska županija Razvojna agencija Šibenskogninske županije
SURADNICI NA PROJEKTU	Konzervatorski odjel u Šibeniku
VRIJEME PROVEDBE	2019. – 2021.
VRIJEDNOST INVESTICIJE	1.250.000,00 EUR
KRATKI OPIS PROJEKTA	Projekt bi obuhvaćao sanaciju i rekonstrukciju te opremanje Tvrđave sv. Nikole kao i uređenje pristupne infrastrukture. Cilj projekta je doprinijeti društveno-gospodarskom razvoju na lokalnoj i regionalnoj razini poboljšanjem prepoznatljivosti destinacije. Obnovom i kreiranjem jedinstvenih posjetiteljskih sadržaja na Tvrđavi sv. Nikole stvorit će se iznimna kulturna atrakcija na prostoru Grada Šibenika i Šibensko-kninske županije.
NAPOMENE	-

5.4.4. Projekt proglašenja Dinare parkom prirode u cilju daljnje turističke valorizacije

PUNI NAZIV	Proglašenje Dinare parkom prirode
NOSITELJ	Šibensko-kninska županija
PARTNERI NA PROJEKTU	JU Priroda Grad Knin Općina Kijevo
SURADNICI NA PROJEKTU	Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske
VRIJEME PROVEDBE	ovisi o nadležnim tijelima na nacionalnoj razini
VRIJEDNOST INVESTICIJE	
KRATKI OPIS PROJEKTA	<p>Cilj je projekta ostvarivanje preduvjeta na regionalnoj razini da Ministarstvo zaštite okoliša i energetike predloži, a Hrvatski sabor usvoji da dio planine Dinare koji se nalazi unutar granica Republike Hrvatske dobije status parka prirode sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13).</p> <p>Stjecanje statusa parka prirode značajno će doprinijeti zaštiti izrazito vrijednog područja. Zaštita područja u kategoriji parka prirode zahtijeva određena sredstva za očuvanje staništa i vrsta, krajobraznih vrijednosti te kulturno-povijesne baštine ovog područja. Ujedno zahtijeva i određena sredstva za turističku valorizaciju koja će pozitivno utjecati na revitalizaciju zaleđa u gospodarskom smislu. Nakon stjecanja statusa potrebno je kroz nastavak projekta detektirati i pojedinačno obraditi potencijalne projekte na zaštićenom području.</p> <p>U prosincu 2013. godine dovršena je Stručna podloga za zaštitu Parka prirode Dinare koji bi se protezao kroz dvije županije – Šibensko-kninsku i Splitsko-dalmatinsku. Ove dvije županije, uz općinu Kijevo su i financirale izradu navedene Stručne podloge.</p>
NAPOMENE	Provedba projekta značajno ovisi o nadležnim tijelima na nacionalnoj razini.

URBANEX